ଦ୍ୱିତୀୟ ଭାଗ

ପ୍ରଥମ ସଂଖ୍ୟା

ସମ୍ପାଦକ—ଶ୍ରୀ ମଧୁସୂଦନ ଦେବ, ବ. ଏ.

Digitized by srujanika@gmail.com

ସୂଚୀ

କ୍ର: ନ:	ବିଷୟ	ଲେଖକ	ପୃଷ୍ଠା
୧.	ଧାରଣାବଶ (କବିତା)	ଅଧ୍ୟାପକ ଶ୍ରୀ ସିଦ୍ଧେଶ୍ୱର ହୋତା ଏମ୍. ଏ.	୧
୨.	ବୌଦ୍ଧଧର୍ମର ସ୍ୱରୂପ ଓ ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ଚିନ୍ତାଧାରା (ପ୍ରବନ୍ଧ)	ଅଧ୍ୟାପକ ଶ୍ରୀ ସର୍ବେଶ୍ୱର ଦାସ ଏମ୍. ଏ.	୨
୩.	ଫେବୃଏରୀ ତିନି (ଗଳ୍ପ)	ଶ୍ରୀ ରାଜା ଜଗନ୍ନାଥ ଦେବ ବର୍ମା ଡି. ଏସ୍‌ସି.	୭
୪.	ଜନ୍ମଦିନ (କବିତା)	ଶ୍ରୀମତୀ ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣା ଦେବୀ ବି. ଏ. (ଅନର୍ସ)	୧୦
୫.	ଗୋଟିଏ ସନ୍ଧ୍ୟାର ସ୍ମୃତି (ଗଳ୍ପ)	ଶ୍ରୀ ବସନ୍ତକୁମାର ବେହୁରା ଏମ୍. ଏ.	୧୧
୬.	ସିଂହଭୂମି ଭ୍ରମଣ (ପ୍ରବନ୍ଧ)	ଶ୍ରୀ ନବକିଶୋର ଦାସ ବି. ଏ. ବି. ଏଲ୍.	୧୪
୭.	ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ରର ଆଶୀର୍ବାଦ (କବିତା)	ଶ୍ରୀ ନାରାୟଣ ସାମନ୍ତ ବି. ଏଲ୍.	୧୮
୮.	ଗଙ୍ଗବଂଶର ଅନ୍ତରରାଜା (ଐତିହାସିକ)	ପଣ୍ଡିତ ଶ୍ରୀ ଗୋପବନ୍ଧୁ ବିଦ୍ୟାଭୂଷଣ	୧୮
୯.	ତୁର୍କ କଟୋର (ଗଳ୍ପ)	କୁମାରୀ ନୀହାର ପାଳ	୨୧
୧୦.	ଓଡ଼ିଆ ଶିଶୁସାହିତ୍ୟ (ପ୍ରବନ୍ଧ)	ଅଧ୍ୟାପକ ଶ୍ରୀ ଶ୍ରୀନିବାସ ସାହୁ ଏମ୍. ଏ.	୨୪
୧୧.	ଗାନ୍ଧୀଜୀଙ୍କ ହତ୍ୟାରେ ଉପସ୍ଥିତ ପ୍ରଶ୍ନ ୨ (ପ୍ରବନ୍ଧ)	ଶ୍ରୀ ଜୟଚନ୍ଦ୍ର ବିଦ୍ୟାଳଙ୍କାର.	୩୨
୧୨.	କୃଷକ (କବିତା)	ଶ୍ରୀ ଚିତ୍ତରଞ୍ଜନ ମିଶ୍ର ବି. ଏ., ବି. ଏଲ୍.	୩୭
୧୩.	ଚିଠାଖାତା		୩୮
୧୪.	ଜ୍ଞାନବିଜ୍ଞାନ		୪୦
୧୫.	ସମାଲୋଚନା		୪୧
୧୬	ସମ୍ପାଦକୀୟ		୪୨

ବିଜ୍ଞାପନ

ଏଥିମଧ୍ୟରେ "ଅଶ୍ୟାମଳ" ଶୀର୍ଷକ ଏକ ଗଳ୍ପ "ବୀଣା"ରେ ପ୍ରକାଶ ପାଇଁ ପାଇଅଛୁଁ । ସେଥିରେ ଲେଖକଙ୍କ ନାମ ଲିଖିତ ହୋଇନାହିଁ । ଲେଖକ ନାମ ପତ୍ରଦ୍ୱାରା ଜଣାଇଲେ ଗଳ୍ପଟି ପ୍ରକାଶର ବ୍ୟବସ୍ଥା କରାଯିବ ।

ସମ୍ପାଦକ—'ବୀଣା'

Digitized by srujanika@gmail.com

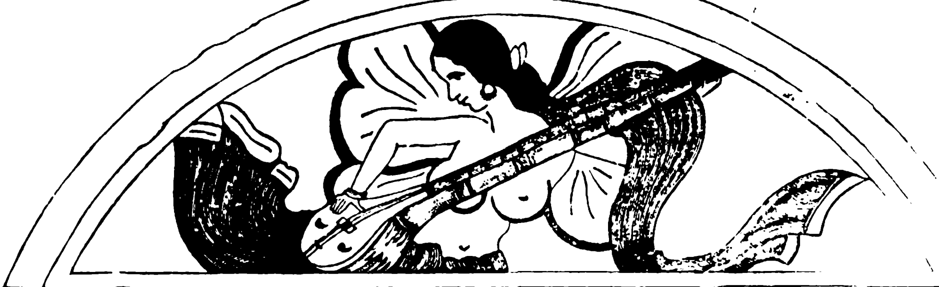

୧ମ ସଂଖ୍ୟା | ଦ୍ୱିତୀୟ ଭାଗ

ଓଁ ଯସ୍ତେ ସ୍ତନଃ ଶଶୟୋ ଯୋମୟୋଭୂ
ର୍ଯୋ ରତ୍ନଧା ବସୁବିଦ୍ୟଃ ସୁଦନଃ ।

ଚୈତ୍ର ୧୩୪୫

ଯେନ ବିଶ୍ୱା ପୁଷ୍ୟସି ବାର୍ଯାଣି
ସରସ୍ୱତୀ ତମିହ ଧାତବେ ୧କଃ ॥

ଧାରାଶ୍ରାବଣ

ଅଧ୍ୟାପକ ଶ୍ରୀ ସିଦ୍ଧେଶ୍ୱର ହୋତା, ଏମ୍. ଏ.

ଏକ

ଦୂର ବାତାୟନ ପଥେ ଉଠେ ଗୋ ଝୁମର
କବିତାର ମୋହନ ଝଙ୍କାର,
ମେଘପୂର୍ଣ୍ଣ ନଭବୁକେ ପଡ଼ୁଅଛି ଝରି
ଅକଳନ୍ତ ରସମୟ ଝର ।
ପଲ୍ଲବିଛି ବନାନୀରେ ନୂତନ ପଲ୍ଲବ
ସ୍ଫୁଜଅଛି ସରିତ ଗୋ କଳକଳ ରବ
ଗିରିଶୃଙ୍ଗେ ରଚିଛି ଗୋ ଉଦଲା ବଉଦ
ପରଦେଶୀ-ବନ୍ଧୁପ୍ରୀତି-ମଧୁର-ସମ୍ପଦ
ବିଶ୍ୱବକ୍ଷେ ମନ୍ଦବାତ ମୃଦୁଗତି ରଚି
କାନେ କାନେ ଦଅଇ ଖବର,
ଧାରାଶିରାବଣେ ଛୁଟେ ଅକଳା ସୌରଭ
ମଧୁଗନ୍ଧ ଅନ୍ଧ ଅଳିକୁଳ ।

ଦୁଇ

ତୃଳାତଳପରେ ରଚି ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ସମ୍ଭାର
ଅବଗାହା ଷୋଡ଼ଶୀ ରମଣୀ,
ପ୍ରଣୟ ସମ୍ଭାର ଭରା କଥାବସ୍ତୁ ଝରି
ହୃଦଦେଶେ ଦେବ ଶାନ୍ତ ବାଣୀ ।
ମନଗଢ଼ା ପ୍ରଲେପର ଦାଗେ କ୍ଷତସ୍ଥାନ
ରକ୍ଷ ତିକ୍ତ ଭାବ ଡେଜି ହୋଇବ ନବୀନ
ଫୁଟିବ ନୂତନ ରୂପେ ନୂତନତା ଭରି
ବାଜିବ ମଧୁର ତାନେ ଜୀବନର ଭେରି
ଅଭିଶପ୍ତ ବଗବଜା ମୁକ୍ତ ପକ୍ଷୀ ପରି
ମେଲିଦେବ ଜୀବନ ସରଣୀ
ଧାରାଶିରାବଣେ ଛୁଟେ ପୁଲକ ଲହରୀ
ଲଭିଆସେ ରିକ୍ତ ତିକ୍ତ ବାଣୀ ।

Digitized by srujanika@gmail.com

ତନ

ଭୋଗୀ ଭୋଗ ବ୍ୟସନର ମଧୁମୂର୍ତ୍ତି ରଚି
ଅଭିସାରେ ସୁରା ସଙ୍ଗେ ଖେଳ,
ପଦ ପଦେ ବଳି ଦେଇ ଉଦାର ଜୀବନ
କଲ୍‌ବଣେ ଚାହୁଁଛୁ ଶେଷ କାଳ ।
ଅନ୍ତରରେ ଭରି ଶତ ଶତ ଅଭିଯୋଗ
ସ୍ୱାମିର ଉଦ୍ଧତ ଦୃଢ଼ ଜଣାଏ ନା'ରାଗ
ମଲ୍ଲିକାନା ଦାବୀ ଲଭି ଦୁର୍ବଳ କୃଷକ
ରକ୍ତ ମାଂସ ହାଡ଼ ଦେଇ ଗୃହେ ବକ ବକ
ଧାରଣିଶିରବଣେ ଛୁଟେ ଅମର ସଙ୍ଗୀତ
ଅକଳଙ୍କ ଝର ଝର ଜଳ
ବିଶ୍ୱବୁକୁ ହର୍ଷ ଭରେ ନବମଧୁ ଭରି
ତୃଷ୍ଣୀକୁଳେ ଦେଇ ଆଶା ବଳ ।

ଗହର;

ଧାରଣିଶିରବଣେ ଛୁଟେ ଅକାଲ ସୌରଭ
ଅମର ସଙ୍ଗୀତେ ମିଶିଯାଏ,
ସ୍ୱର୍ଗ ମର୍ତ୍ତ୍ୟ ମିଳନର ମହା ରାସଲୀଳା
ପୁଲକରେ ଚମକ ଖେଳାଏ ।
ବଞ୍ଚିତ ବଡ଼େଙ୍କା ଲଭି ଏକାସନେ ପ୍ରୀତି
ଲଙ୍ଘିଦେବ ଜୀବନରେ ଅଭାବର ଭୀତି
ବରଣେ ମାଧୁର୍ଯ୍ୟରେ ଅମୀୟ ପସରା
ଜଗତ ଜନର ହେବ ନୟନର ତାରା
ଅଭିମାନ ନଇଁଯିବ ଦୀନ କୁଟୀରରେ
ଜୀବନ୍ତ ମୂର୍ଚ୍ଛନା ଖେଳିଯାଏ
ଧାରଣିଶିରବଣେ ଛୁଟେ ଅକାଲ ସୌରଭ
ଅମର ସଙ୍ଗୀତେ ମିଶିଯାଏ ।

ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟର ସ୍ୱରୂପ ଓ ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ଚିନ୍ତାଧାରା

ଅଧ୍ୟାପକ ଶ୍ରୀ ସର୍ବେଶ୍ୱର ଦାସ ଏମ୍. ଏ.

ବିଶ୍ୱସୃଷ୍ଟିରେ ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କେ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ଉପଲବ୍ଧି କରିଥାଏ । ପ୍ରକୃତିରେ ବିଭିନ୍ନ ବିକାଶରେ, ଜୀବଜନ୍ତୁ ବିଶେଷରେ ବା ମାନବ ମାନବୀର ରୂପରେ ମନୁଷ୍ୟ ଅନେକ ସମୟରେ ମୁଗ୍ଧ ହୋଇ ପଡ଼ିଥାଏ । ପୁଣି ସ୍ୱକୃତ ବହୁ କୃତ୍ରିମ ପଦାର୍ଥ ମଧ୍ୟ ସୁନ୍ଦର ବୋଲି ପ୍ରତୀୟମାନ ହୋଇଥାଏ । କଳାକାର ଏହି ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟକୁ ଭାଷା କି ରଙ୍ଗ କି ପ୍ରସ୍ତର କି ଅନ୍ୟ କୌଣସି ମାଧ୍ୟମରେ ରୂପ ଦେବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରେ ଏବଂ ତା' ଫଳରେ ସେ ଯାହା ସୃଷ୍ଟି କରେ ତାହା ମଧ୍ୟ ଭୁବନବାସୀଙ୍କୁ ସୁନ୍ଦର ଦିଶିଥାଏ ଏବଂ ସେମାନଙ୍କ ମନରେ ଆନନ୍ଦ ଦେଇଥାଏ । ଏହି ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟାନୁଭୂତି ବା ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ-ବୋଧ ସାର୍ବଜନୀନ । ଏହା ମାନବର ଅନୁଭୂତି ମାଳା ମଧ୍ୟରେ ଏକ ବିଶିଷ୍ଟ ଅନୁଭୂତି । ଏହାର ଉପଲବ୍ଧି କେବଳ ଆନନ୍ଦ ଜନକ ନୁହେଁ—ମନୁଷ୍ୟର ବହୁପ୍ରକାର ସୃଷ୍ଟିକ୍ରିୟାର ମୂଳରେ ଏହା ଏକ ପରୋକ୍ଷ କାରଣ ରୂପେ ବିଦ୍ୟମାନ । ମନୁଷ୍ୟ ସଭ୍ୟତାର ମୂଳରେ ଏହି ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ବୋଧ ତଥା ସୁନ୍ଦର ବସ୍ତୁ ସୃଷ୍ଟି କରିବାର ପ୍ରବୃତ୍ତି ନିହିତ । ସାହିତ୍ୟ, ଚିତ୍ରକଳା, ନୃତ୍ୟ, ସଙ୍ଗୀତ, ଭାସ୍କର୍ଯ୍ୟ ପ୍ରଭୃତି ଯାହା ସବୁ ମନୁଷ୍ୟ ସଭ୍ୟତା ଓ ସଂସ୍କୃତିର ପରିଚାୟକ ସେ ସମସ୍ତ ମନୁଷ୍ୟସମାଜର ଏହି ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟବୋଧର ବିକାଶ ମାତ୍ର । ଏହି ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ-ବୋଧ ଏପରି ସ୍ୱାଭାବିକ ଓ ସାର୍ବଜନୀନ ଯେ ବସ୍ତୁ ବିଶେଷକୁ ସୁନ୍ଦର ବୋଲି ଅଭିହିତ କଲାବେଳେ ଆମ୍ଭେମାନେ ତାହାର କାରଣ ଆଲୋଚନା କରିବାକୁ ଅପେକ୍ଷା କରୁନାହୁଁ । ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟର ବାସ୍ତବ ସ୍ୱରୂପ ଯେ କ'ଣ ସେ ବିଷୟରେ ଆମ୍ଭେମାନେ ସାଧାରଣତଃ ଚିନ୍ତା କରୁନାହୁଁ । ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ବାସ୍ତବିକ୍ କ'ଣ ? ଏହା କେଉଁଥିରେ ନିହିତ ? କେଉଁ ବସ୍ତୁଟି

Digitized by srujanika@gmail.com

ସୁନ୍ଦର ଦିଶେ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ କ'ଣ ସେହି ବସ୍ତୁର ବାସ୍ତବ ଇନ୍ଦ୍ରିୟାନୁଭୂତ ବିକାଶରେ ନିହିତ ? ବସ୍ତୁବିଶେଷର ଉଜ୍ଜ୍ୱଳତା, ବର୍ଣ୍ଣଗୌରବ, ଗଠନଭଙ୍ଗୀ ଇତ୍ୟାଦି କ'ଣ ତାହା ସୁନ୍ଦର ଦିଶିବାର କାରଣ ? ଅଥବା ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟର ମାପକାଠି ମନୁଷ୍ୟର ଅନ୍ତରରେ ଲୁକ୍କାୟିତ ? ସାଧାରଣତଃ ପ୍ରିୟ ବସ୍ତୁ ବିଶେଷ ବା ବ୍ୟକ୍ତି-ବିଶେଷ ସୁନ୍ଦର ବୋଲି ମନେ ହୋଇଥାଆନ୍ତି । ସେହି ବସ୍ତୁ ବା ସେହି ବ୍ୟକ୍ତି ଅପରର ଦୃଷ୍ଟି କୋଣରୁ ସୁନ୍ଦର ବୋଲି ମନେ ହୋଇ ନ ପାରନ୍ତି । ପୁଣି ଏହା ମଧ୍ୟ ପରିଲକ୍ଷିତ ହୁଏ ଯେ ସ୍ଥାନ, କାଳ, ପାରିପାର୍ଶ୍ୱିକ ଅବସ୍ଥା ଭେଦରେ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ବିଚାରରେ ଭେଦ ହୋଇଥାଏ । ବିଭିନ୍ନ ଦେଶର କଳା, ସ୍ଥାପତ୍ୟ ପ୍ରଭୃତି ଆଲୋଚନା କଲେ ଏହାହିଁ ମନେ ହେବ ଯେ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ-ବୋଧ ସାର୍ବଜନୀନ ହେଲେ ମଧ୍ୟ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟର ସ୍ୱରୂପ ବିଷୟରେ କୌଣସି ଏକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଧାରଣା ନାହିଁ ।

ଆପାତତଃ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ଦୁଇପ୍ରକାର—ପ୍ରାକୃତିକ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ବା ଯେଉଁ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ପ୍ରକୃତିର ବିଭିନ୍ନ ବିକାଶରେ ଲକ୍ଷିତ ହୁଏ ଏବଂ କଳାମୂଳକ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ବା ଯେଉଁ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ କଳାରେ ଲକ୍ଷିତ ହୁଏ । ଏଥିନେଇ ପ୍ରଶ୍ନ ଉଠି-ପାରେ କଳାମୂଳକ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ଓ ପ୍ରାକୃତିକ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟର ସମ୍ବନ୍ଧ କ'ଣ ? କଳାମୂଳକ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ପ୍ରାକୃତିକ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟର ପ୍ରତିଚ୍ଛବି ମାତ୍ର କି ନା ? ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ନେଇ ଆହୁରି ଏକ ପ୍ରଶ୍ନ ଉଠେ, ଯାହା ସୁନ୍ଦର ତାହାହିଁ କି ଶିବ ଓ ସତ୍ୟ ? ଯଦି ତାହା ନ ହୋଇଥାଏ ତେବେ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟର ସତ୍ୟ ଓ ଶିବ ସହିତ ସମ୍ବନ୍ଧ କ'ଣ ? ଅନୁଧ୍ୟାନ କଲେ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ବିଷୟରେ ଏହିପରି ଅନେକ ପ୍ରଶ୍ନ ଜାଗ୍ରତ ହୋଇଥାଏ । ଜୀବନରେ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ବୋଧର ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟ ଉପଲବ୍ଧି କରୁଥିଲା ବେଳେ ଏହି ପ୍ରଶ୍ନ ଗୁଡିକର ଉତ୍ତର ଆଲୋଚନା କରିବା ଏକାନ୍ତ ଆବଶ୍ୟକ ।

ବହୁ ଆଦିମ କାଳରୁ ପ୍ରାଚୀନ ଗ୍ରୀକ୍ ସଭ୍ୟତାର ପ୍ରାରମ୍ଭ କାଳରୁ ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ଜଗତର ବିଭିନ୍ନ ଦେଶର ମନୀଷୀମାନେ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ବିଷୟରେ ଆଲୋଚନା କରି ଆସିଛନ୍ତି । ଅବଶ୍ୟ ଦର୍ଶନ ଶାସ୍ତ୍ରର ବିଶିଷ୍ଟ ଅଙ୍ଗରୂପେ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟର ବିଚାର ପାଇଲା ଯାଇ ଅଷ୍ଟାଦଶ ଶତାବ୍ଦୀରେ । ତତ୍ପୂର୍ବରୁ ଏହା ସାଧାରଣ ଦାର୍ଶନିକ ବିଚାରର ଅଙ୍ଗୀଭୂତ ଥିଲା । କିନ୍ତୁ ଅଷ୍ଟାଦଶ ଶତାବ୍ଦୀରେ **(Baumergartan)** (ବୌମର ଗାର୍ଟେନ) ନାମକ ଜଣେ ବିଶିଷ୍ଟ ଦାର୍ଶନିକ ସର୍ବପ୍ରଥମେ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟର ବିଚାରକୁ ଦର୍ଶନର ଏକ ବିଶିଷ୍ଟ ଅଙ୍ଗରୂପେ ଗ୍ରହଣ କରି ବିଶ୍ୱସମକ୍ଷରେ ଉପସ୍ଥାପିତ କଲେ । ତା'ର ନାମ ହେଲା **Aesthetice.** ବୌମର ଗାର୍ଟେନ ଏହି ଦର୍ଶନରେ ପ୍ରକୃତି ବକ୍ଷରେ ଓ କଳାରେ ଯେଉଁ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ପରିସ୍ଫୁଟ ହୁଏ ତାହାର ପ୍ରକୃତି, ବିକାଶୋପଯୋଗୀ ଅବସ୍ଥା-ନିଚୟ ଏବଂ ତାହାର ନୀତି ଆଲୋଚନା କରିଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ଦର୍ଶନର ବିଶିଷ୍ଟ ଅଙ୍ଗରୂପେ ଗୃହୀତ ହୋଇ ନ ଥିଲେ ମଧ୍ୟ ପ୍ରାଚୀନ ଗ୍ରୀକ୍ ଯୁଗଠାରୁ ଆରମ୍ଭ କରି ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ବିଷୟରେ ଯେଉଁସବୁ ଆଲୋଚନା ବୌମରଗାର୍ଟେନଙ୍କ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ହୋଇ ଆସିଥିଲା ତାହାକୁ ଉପେକ୍ଷା କରି ହେବ ନାହିଁ ।

ପ୍ରାଚୀନ ଗ୍ରୀକ୍ ସଭ୍ୟତା—

ପ୍ରାଚୀନ ଗ୍ରୀସ୍ ୟୁରୋପୀୟ ସଭ୍ୟତାର ଜନ୍ମଭୂମି । ତେଣୁ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ବିଷୟରେ ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ଚିନ୍ତାଧାରା ଆଲୋଚନା କଲେ ସର୍ବ-ପ୍ରଥମେ ସେହି ଗ୍ରୀସ୍ ସଭ୍ୟତାର ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଦାର୍ଶନିକମାନଙ୍କର ମତବାଦ ଆଲୋଚନା କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ—ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ଦର୍ଶନର ମୂଳଭିତ୍ତି ସେହି-ମାନେହିଁ ପକାଇଥିଲେ ।

ସକ୍ରେଟିସ୍‌ଙ୍କ ଯୁଗରେ ଲୋକମାନେ ପ୍ରକୃତି ବା କଳାର ବସ୍ତୁବିଶେଷର ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ବିଷୟ ଆଲୋଚନା କରୁଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟଗୁଣଟି କ'ଣ ସେ ବିଷୟରେ ଚିନ୍ତା କରୁ ନ ଥିଲେ ।

Digitized by srujanika@gmail.com

Xenophonଙ୍କର 'ମେମୋରାବିଲିଆ'ର କଥୋପକଥନ ମଧ୍ୟରେ ସକ୍ରେଟିସ୍‌ଙ୍କର ମତ ଏକ ସ୍ଥାନରେ ବ୍ୟକ୍ତ ହୋଇଛି । ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରକାର ବସ୍ତୁ ସୁନ୍ଦର ବୋଲି ଗୃହୀତ ହୋଇଥାଏ । ଏହାର କାରଣ ଯେଉଁ ବସ୍ତୁଟି ଯେଉଁଥିପାଇଁ ଉପଯୁକ୍ତ, ସେହି ଦୃଷ୍ଟିରୁ ସୁନ୍ଦର—ଯେଉଁଥିପାଇଁ ଅନୁପଯୁକ୍ତ ସେହି ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଅସୁନ୍ଦର । ଯୁଦ୍ଧରେ ଆତ୍ମରକ୍ଷା ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଢାଲ ସୁନ୍ଦର କାରଣ ତାହା ସେଥିପାଇଁ ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ । ବେଗ ଓ ଶକ୍ତି ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଦର୍ଶ୍ଚା ସୁନ୍ଦର । ଯେ ଭଲ ଦୌଡ଼ିପାରେ ସେ ଦୌଡ଼ା ଦୃଷ୍ଟିରୁ ସୁନ୍ଦର କିନ୍ତୁ କୁସ୍ତି କରିବା ସୁନ୍ଦର ନୁହେଁ । ସୁତରାଂ ବସ୍ତୁବିଶେଷର ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ କ୍ଷେତ୍ରରେ କାର୍ଯ୍ୟ କାରିତା ଓ ଉପକାରିତାହିଁ ତାହାର ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ । ଗୋବର ଟୋକେଇ ମଧ୍ୟ ଯଦି ଭଲ କାମଦିଏ ତେବେ ତାହା ସୁନ୍ଦର । କିନ୍ତୁ ଢାଲ ଅଖିଲୁ ସୁନ୍ଦର ହେଲେ ବି ଯଦି ଆତ୍ମରକ୍ଷାପାଇଁ ଅନୁପଯୁକ୍ତ ହୁଏ, ତେବେ ତା' ସୁନ୍ଦର ନୁହେଁ । ଏଥିରୁ ଦେଖାଯିବ ଯେ ଯେଉଁସବୁ ବସ୍ତୁକୁ ସାଧାରଣତଃ ସୁନ୍ଦର ବୋଲି ସ୍ୱୀକାର କରାଯାଇଥାଏ, ସେଇ ସବୁ ବସ୍ତୁମାନଙ୍କୁ ଲକ୍ଷ୍ୟକରି ସକ୍ରେଟିସ୍ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟର ସ୍ୱରୂପ ନିର୍ଣ୍ଣୟ ଚେଷ୍ଟା କରିଥିଲେ ।

ସକ୍ରେଟିସ୍‌ଙ୍କ ଶିଷ୍ୟ ପ୍ଲେଟୋ କିନ୍ତୁ ତାଙ୍କ ଗୁରୁଙ୍କଠାରୁ ବିଶଦ୍‌ଭାବରେ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟର ସ୍ୱରୂପ ବିଷୟ ଆଲୋଚନା କରିଥିଲେ ଏବଂ ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ଦର୍ଶନର ମୂଳଭିତ୍ତି ସ୍ଥାପନ କରିଥିଲେ । ସମୟରେ କୁହାଯାଇଥାଏ ଯେ ୟୁରୋପର ବିଭିନ୍ନ ଦାର୍ଶନିକଙ୍କର ଦର୍ଶନ ପ୍ଲେଟୋଙ୍କର ଦର୍ଶନ ଉପରେ ଟୀକାମାତ୍ର । ସେହିପରି କୁହା ଯାଇପାରେ ଯେ ୟୁରୋପର ବିଭିନ୍ନ ଯୁଗର ବିଭିନ୍ନ ମନୀଷୀଙ୍କର ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ଦର୍ଶନ ପ୍ଲେଟୋଙ୍କର ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ଦର୍ଶନର ଟୀକାମାତ୍ର । ପ୍ଲେଟୋଙ୍କର ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ମୂଳକ ଚିନ୍ତାଧାରା ସହିତ ତାଙ୍କର ସାଧାରଣ ଦାର୍ଶନିକ ଚିନ୍ତାଧାରାର ଘନିଷ୍ଠ ସମ୍ପର୍କ ଅଛି । ତାଙ୍କ ମତରେ ବ୍ୟକ୍ତି ବିଶେଷର ସ୍ୱରୂପ ବୈଜ୍ଞାନିକ ସତ୍ୟତା ବା ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟତା ସହିତ ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ହୋଇପାରେ ନାହିଁ । ପ୍ରକୃତରେ ବା ପରମାତ୍ମାଙ୍କ ମନରେ କେତେକ ଗୁଡ଼ିଏ ମୌଳିକ ରୂପ ବା ସତ୍ତ୍ୱ (Form or Exnce) ଅଛି । ପ୍ରତ୍ୟେକ ମୌଳିକ ସତ୍ତ୍ୱ ଅନେକ ଗୁଡ଼ିଏ ପରସ୍ପରଠାରୁ ଅସାତଃ ପୃଥକ୍ ବସ୍ତୁବିଶେଷରେ ପ୍ରକାଶ ପାଏ । ଉଦାହରଣ ସ୍ୱରୂପ ପୃଥିବୀରେ ଯେତେଗୁଡ଼ିଏ ଚୌକି ଅଛି ସେ ସମସ୍ତଙ୍କ ପାଇଁ ଗୋଟିଏ ମୌଳିକ ସତ୍ତ୍ୱ ଅଛି । ପ୍ରତ୍ୟେକ ଚୌକି ସେହି ମୌଳିକ ରୂପ ବା ସତ୍ତ୍ୱର ଅନୁକୃତ ବା ଛାୟା ମାତ୍ର । ବସ୍ତୁବିଶେଷ ଚିରପରିବର୍ତ୍ତନଶୀଳ କିନ୍ତୁ ମୌଳିକ ରୂପ ଚିରନ୍ତନ ଓ ପରିବର୍ତ୍ତନହୀନ। ବୈଜ୍ଞାନିକ ବା ଦାର୍ଶନିକ ଏହି ଚିରନ୍ତନ ମୌଳିକ ରୂପର ଜ୍ଞାନ ଲାଭ କରିବା ଆବଶ୍ୟକ । ଏହି ଦାର୍ଶନିକ ଦୃଷ୍ଟି କୋଣରୁ ପ୍ଲେଟୋ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ଆଲୋଚନା କରିଅଛନ୍ତି ।

ତାଙ୍କ ମତରେ ବିଶ୍ୱସୃଷ୍ଟିର ସୁନ୍ଦର ବସ୍ତୁମାନଙ୍କୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କଲେ ଏହାହିଁ ସ୍ପଷ୍ଟ ଜଣାଯାଏ ଯେ ସେ ସମସ୍ତଙ୍କର ଏକ ମୌଳିକ ରୂପ—ଏକ Absolute Beauty ବା ପରମ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ଅଛି । ବସ୍ତୁବିଶେଷ ଏକ ଦୃଷ୍ଟି କୋଣରୁ ସୁନ୍ଦର, ଅନ୍ୟ ଦୃଷ୍ଟି କୋଣରୁ ଅସୁନ୍ଦର । ପୁଣି ବସ୍ତୁ ବିଶେଷର ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ଭଙ୍ଗୁର ଓ କ୍ଷଣସ୍ଥାୟୀ । କିନ୍ତୁ ପରମ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ଚିରନ୍ତନ—ଏହାର ଆଦି ନାହିଁ, ଅନ୍ତ ନାହିଁ—ସୃଷ୍ଟି ନାହିଁ, ବିନାଶ ନାହିଁ—ଦୃଷ୍ଟି କୋଣର ପାର୍ଥକ୍ୟରେ ଏହାର ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ-ଗୌରବ ଲଘୁ ବା ଲୁପ୍ତ ହୋଇଯାଏ ନାହିଁ । ଯେ କୌଣସି ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଯେ କୌଣସି ସମୟରେ ଏହା ସୁନ୍ଦର । ବସ୍ତୁବିଶେଷ ଏହି ଅସୀମ ପରମ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟର କଣିକା ମାତ୍ର ଗ୍ରହଣ କରି ଆମ୍ଭମାନଙ୍କୁ ସୁନ୍ଦର ବୋଲି ପ୍ରତୀୟମାନ ହୋଇଥାନ୍ତି ଏହି ମୌଳିକ ସତ୍ତ୍ୱ, ଏହି ପରମ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ବୋଧ ଭଗବାନ ଆମ୍ଭମାନଙ୍କ ହୃଦୟରେ ଦେଇଥିଲେ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ମୌଳିକ ସତ୍ତ୍ୱ ସହିତ । ଏହି ମୌଳିକ ସତ୍ତ୍ୱ

Digitized by srujanika@gmail.com

ଅନ୍ୟ କୌଣସି ମୌଳିକ ସତ୍ତ୍ୱର ମାଧ୍ୟମରେ ପ୍ରକାଶ ପାଏ ନାହିଁ । ଏହା ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ଭାବରେ ବସ୍ତୁ ବିଶେଷରେ ପ୍ରକାଶ ପାଏ । ସମସ୍ତ ପ୍ରକାର ମୌଳିକ ସତ୍ତ୍ୱଠାରୁ ଏହି ମୌଳିକ ସତ୍ତ୍ୱକୁ ଆମ୍ଭେମାନେ ସର୍ବାପେକ୍ଷା ଅଧିକ ଉପଲବ୍ଧି କରିପାରୁ । କାରଣ ଆମର ଇନ୍ଦ୍ରିୟମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଚକ୍ଷୁହିଁ ସର୍ବାପେକ୍ଷା ଶକ୍ତିଶାଳୀ, ଏବଂ ବସ୍ତୁବିଶେଷର ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ଚକ୍ଷୁ ଦ୍ୱାରହିଁ ଆମ୍ଭେ-ମାନେ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରିଥାଉଁ ।

ପ୍ରତ୍ୟେକ ମୌଳିକ ସତ୍ତ୍ୱପରି ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ମଧ୍ୟ ଏକ ଅଦ୍ୱିତୀୟ—କିନ୍ତୁ ପରସ୍ପରଠାରୁ ପୃଥକ୍ । ବହୁ ପଦାର୍ଥରେ ଏହାର ବିକାଶ ହୋଇଥାଏ । ଏହାର ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ଗୁଣ ଆତ୍ମିକ-ଏହା ବିକାଶପାଇଁ ପାରିପାର୍ଶ୍ୱିକ ଅବସ୍ଥା ଉପରେ ନିର୍ଭର କରେ ନାହିଁ—ଏହା ସାମ୍ବନ୍ଧିକ ନୁହେ—କିନ୍ତୁ ବସ୍ତୁବିଶେଷର ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ଅନେକ ସମୟରେ ସାମ୍ବନ୍ଧିକ । କୃଷ୍ଣବର୍ଣ୍ଣ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଶ୍ୱେତ ପରିଧେୟ ସୁନ୍ଦର ଦିଶେ । ଏଠାରେ ଶ୍ୱେତ ପରିଧେୟର ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ଅନେକାଂଶରେ ତତ୍କାଳୀନ ଅବସ୍ଥା ଉପରେ ନିର୍ଭର କରୁଛି । ପାରିପାର୍ଶ୍ୱିକ ଅବସ୍ଥା ବସ୍ତୁବିଶେଷର ଆପାତତଃ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟକୁ ଲଘୁ ବା ଅଧିକ କରିଥାଏ । କିନ୍ତୁ ତା'ର ଅର୍ଥ ଏହା ନୁହେଁ ଯେ ପାରିପାର୍ଶ୍ୱିକ ଅବସ୍ଥା ବସ୍ତୁବିଶେଷର ଆପାତତଃ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟକୁ ଲଘୁ ବା ଅଧିକ କରିଥାଏ । କିନ୍ତୁ ତା'ର ଅର୍ଥ ଏହା ନୁହେଁ ଯେ ପାରିପାର୍ଶ୍ୱିକ ଅବସ୍ଥା ବା ଆମ୍ଭମାନଙ୍କର ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଦୃଷ୍ଟିକୋଣ ବସ୍ତୁ ବିଶେଷରେ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ସୃଷ୍ଟି କରେ । ପାରିପାର୍ଶ୍ୱିକ ଅବସ୍ଥା ବା ଆମ୍ଭମାନଙ୍କର ବିଶିଷ୍ଟ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଦୃଷ୍ଟି କୋଣ ବସ୍ତୁବିଶେଷର ଅନ୍ତ-ର୍ନିହିତ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟକୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରିବାକୁ କେବଳ ଆମକୁ ସୁଯୋଗ ଦିଏ ।

ସକ୍ରେଟିସ୍‌ଙ୍କପରି ପ୍ଲେଟୋଙ୍କ ମତରେ ବି ବସ୍ତୁବିଶେଷର ବ୍ୟାବହାରିକ ଉପଯୋଗିତାହିଁ ତାର ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ । ସେହି ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଜ୍ଞାନ ସର୍ବାପେକ୍ଷା ସୁନ୍ଦର ଓ ଅଜ୍ଞାନ ବା ମୂର୍ଖତା ସବୁଠାରୁ କୁତ୍ସିତ । କିନ୍ତୁ ପ୍ଲେଟୋଙ୍କର ନୈତିକତା ତାଙ୍କର ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ବିଚାରକୁ ପ୍ରଭାବିତ କରିଥିଲା । ସେ ସେଇଥିପାଇଁ ସ୍ପଷ୍ଟ ଭାବରେ ଘୋଷଣା କରିଛନ୍ତି ଯେ ଯାହା ଅନ୍ୟାୟ କାର୍ଯ୍ୟପାଇଁ ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଓ ଉପଯୋଗୀ ତାହା ସୁନ୍ଦର ନୁହେଁ । ଯାହା ସତ୍‌କାର୍ଯ୍ୟପାଇଁ ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଓ ସର୍ବତୋଭାବେ ଉପଯୋଗୀ—ଯହିଁରୁ ସତ୍‌କାର୍ଯ୍ୟର ଉତ୍ପତ୍ତି ହୁଏ ବା ଯାହା ସତ୍‌କାର୍ଯ୍ୟ ବିବର୍ଦ୍ଧନ କରେ, ତାହା ସୁନ୍ଦର ।

ତେଣୁ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ଓ ସତ୍ ମଧ୍ୟରେ ଏକ କାର୍ଯ୍ୟ କାରଣ ସମ୍ବନ୍ଧ ଅଛି । ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ଓ ସତ୍ ଏକ ନୁହନ୍ତି । ସେମାନେ ପରସ୍ପରଠାରୁ ପୃଥକ୍ । ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ସତର କାରଣ । ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ସତ୍‌ର ପିତୃତୁଲ୍ୟ ।

ପ୍ଲେଟୋ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟର ଆନନ୍ଦଦାୟିନୀ ଶକ୍ତିକୁ ଭୁଲି ନାହାନ୍ତି ବା ଉପେକ୍ଷା କରିନାହାନ୍ତି । ଆନନ୍ଦ ପ୍ରଦାନ ଯେ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟର ଏକ ମୌଳିକ ଗୁଣ ତାହା ସେ ସ୍ୱୀକାର କରିଅଛନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ସେ ତାହା ସହିତ ବ୍ୟାବହାରିକ ଉପକାରିତାକୁ ଆଉ ଗୋଟିଏ ମୌଳିକ ଗୁଣ ରୂପେ ଗ୍ରହଣ କରିଅଛନ୍ତି ଏବଂ ଅବଶେଷରେ କହିଅଛନ୍ତି, ଯାହା ମୂଳତଃ ଆନନ୍ଦଦାୟକ ତଥା ସତ୍‌ଫଳ-ଦାୟକ ବା ସତ୍‌କାର୍ଯ୍ୟ ସହାୟକ ତାହାହିଁ ସୁନ୍ଦର—କେବଳ ଆନନ୍ଦଦାୟକ ହେଲେ କିମ୍ବା କେବଳ ବ୍ୟବହାର ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଉପଯୋଗୀ ହେଲେ ବସ୍ତୁବିଶେଷକୁ ସୁନ୍ଦର ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କରାଯାଇ ନ ପାରେ । ଏଥିରୁ ଏହାହିଁ ସ୍ଥିର ପ୍ରତୀୟମାନ ହୁଏ ଯେ ପ୍ଲେଟୋ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟର ସ୍ୱରୂପକୁ ପ୍ରଧାନତଃ ନୈତିକତା ଦୃଷ୍ଟିରୁ ନିର୍ଣ୍ଣୟ କରିଅଛନ୍ତି ଏବଂ ବାସ୍ତବିକ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ଓ ସତ୍‌ର ଏକ ସମ୍ମିଳିତ ଆଦର୍ଶ ଆମ୍ଭମାନଙ୍କ ସମକ୍ଷରେ ଉପସ୍ଥାପିତ କରିଅଛନ୍ତି ।

ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟର ସ୍ୱରୂପ ବିଷୟକ ଏହି ଧାରଣା ତାଙ୍କର କଳା ବିଚାରକୁ ପ୍ରଭାବିତ କରିଥିଲା ।

Digitized by srujanika@gmail.com

କଳାବିତ ବସ୍ତୁବିଶେଷ ବା ବ୍ୟକ୍ତିବିଶେଷର ଚିତ୍ର ଦିଏ । କିନ୍ତୁ ବସ୍ତୁବିଶେଷ ବା ବ୍ୟକ୍ତି-ବିଶେଷ ନିଜ ନିଜର ଚିରନ୍ତନ ମୌଳିକ ରୂପ ବା ସତ୍ତାର ଭଙ୍ଗୁର ପରିବର୍ତ୍ତନଶୀଳ ଅବାସ୍ତବ ଅପୂର୍ଣ୍ଣ ଛାୟା ବା ଅନୁକୃତି ମାତ୍ର । ସେହିପରି ସେମାନଙ୍କର ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ମଧ୍ୟ ପରମ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟର ତାଦୃଶ ଛାୟା ମାତ୍ର । ତେଣୁ କଳାବିତ୍ ଯାହା ସୃଷ୍ଟି କରେ ତାହା ଛାୟାର ଛାୟା ମାତ୍ର । କଳାର ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ଅଳୀକ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ।

ଆଗରୁ କୁହାଯାଇଛି ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ଆନନ୍ଦ-ଦାୟକ ଓ ସୁଫଳପ୍ରଦ । ତେଣୁ ସଙ୍ଗୀତ କି ସାହିତ୍ୟ କି ଚିତ୍ରକଳା ଯେ ଖାଲି ଆନନ୍ଦ ଦେଲେ ଯଥେଷ୍ଟ ହେଲା ତା'ନୁହେଁ—ବାସ୍ତବିକ୍ ସୁନ୍ଦର ହେବାପାଇଁ ସେମାନେ ଶିକ୍ଷାପ୍ରଦ ହେବା ଦରକାର । ତା' ନ ହେଲେ କଳାର ସମାଜରେ ସ୍ଥାନ ନାହିଁ । ଦୃଶ୍ୟବିଶେଷର ବା ଧ୍ୱନି ବିଶେଷର ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ତା'ର ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ବିକାଶର ପରିସ୍ଫୁଟକ ଏବଂ ମାନବ ସମାଜର ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ପ୍ରଗତିର ସହାୟକ ।

ଜଗତର ବିଭିନ୍ନ ବିକାଶ ମଧ୍ୟରେ, ଗତିବିଧି ମଧ୍ୟରେ ଭଗବତ୍ ବିଭୂତିର ସ୍ପଷ୍ଟ ପରିସ୍ଫୁଟ । ଭଗବତ୍ ବିଭୂତିର ସେହି ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟମୟ ବିକାଶକୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରି ଆମ୍ଭମାନଙ୍କର ଅସ୍ଥିର ମନୋବୃତ୍ତିକୁ ଶାନ୍ତ ସଂଯତ କରିବାକୁ, ପ୍ରକୃତିର ଆଦର୍ଶ ପରି-କଳ୍ପନାରେ ଅନୁପ୍ରାଣିତ ହୋଇ ତାହାର ଅନୁକରଣରେ ଆମ୍ଭମାନଙ୍କର ଜୀବନର ଲକ୍ଷ୍ୟହୀନ ଚିନ୍ତା ଓ କାର୍ଯ୍ୟଧାରା ସୁନିଶ୍ଚିତ କରିବାକୁ ଭଗବାନ ଆମକୁ ଦୃଷ୍ଟିଶକ୍ତି ଦେଇଛନ୍ତି । ସଙ୍ଗୀତର ମଧୁସ୍ୱନ ଦେଇଛନ୍ତି ଆମ୍ଭମାନଙ୍କର ଆତ୍ମାର ବିକ୍ଷିପ୍ତ ମୂର୍ଚ୍ଛନା ଗୁଡ଼ିକୁ ଏକସୂତ୍ରରେ ଗ୍ରଥିତ କରିବାକୁ ଛନ୍ଦ ଦେଇଛନ୍ତି ଆମ୍ଭମାନଙ୍କର ଜୀବନରେ ଯାହା କିଛି ଉଚ୍ଛୃଙ୍ଖଳ ଓ ଅନିୟନ୍ତ୍ରିତ ଅଛି ତାହା ନିୟନ୍ତ୍ରିତ ଓ ଶୃଙ୍ଖଳିତ କରିବାକୁ ।

ପ୍ଲେଟୋ ମନେ କରୁଥିଲେ ଯେ ବାହ୍ୟ-ରୂପର ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ଧାର୍ମିକ ଚରିତ୍ରର ପରିସ୍ଫୁଟକ, ସୁରୁଚି ଶୈଳୀ, Hamony, ମାଧୁର୍ଯ୍ୟ ତଥା ଛନ୍ଦ ସତ୍ପ୍ରକୃତିରୁ ସ୍ୱାଭାବିକ ଭାବରେ ଜାତ ହୋଇଥାନ୍ତି ।

ଆଗରୁ କୁହାଯାଇଛି ଯେ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ଆନନ୍ଦ ଦାୟକ ଏବଂ ଫଳପ୍ରଦ । ତେବେ କିପରି ବସ୍ତୁ ବାସ୍ତବିକ ଆନନ୍ଦ ଦାୟକ ? ପ୍ଲେଟୋଙ୍କ ମତରେ ଯାହାର ଅଭାବରେ ଆମେ ଦୁଃଖ ଅନୁଭବ କରୁନାହିଁ, କାମନାର ତୀବ୍ର ବ୍ୟର୍ଥତା ଅନୁଭବ କରୁନାହିଁ କିନ୍ତୁ ଯାହାର ପ୍ରାପ୍ତି ଦୁଃଖର ଲେଶମାତ୍ର ଆଶଙ୍କାବିହୀନ ଅବିମିଶ୍ରିତ ଆନନ୍ଦ ଦିଏ, ସେହି ବସ୍ତୁହିଁ ବାସ୍ତବ ଆନନ୍ଦ-ଦାୟକ ।

ବସ୍ତୁବିଶେଷର ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟର ବିକାଶ ପାରିପାର୍ଶ୍ୱିକ ଅବସ୍ଥା ତଥା ଆମର ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଦୃଷ୍ଟିକୋଣ ଉପରେ ନିର୍ଭର କରେ । କିନ୍ତୁ ବକ୍ରରେଖା, ବୃତ୍ତ, ପ୍ରଭୃତିର ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ କାହାରି ଉପରେ ନିର୍ଭର କରେ ନାହିଁ । ସେ ଗୁଡ଼ିକର ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ Absolate ବା ପରମ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ । ସେ ଗୁଡ଼ିକର ଅଭାବ ଆମକୁ ଦୁଃଖ ଦିଏ ନାହିଁ କିନ୍ତୁ ସେ ଗୁଡ଼ିକର ପ୍ରାପ୍ତି ଆନନ୍ଦ ଜନ୍ମାଏ—ଅବଶ୍ୟ ସେ ଆନନ୍ଦ କୌଣସି କାମନା ପରିତୃପ୍ତି ଜନିତ ଆନନ୍ଦ ନୁହେଁ ।

(କ୍ରମଶଃ)

Digitized by srujanika@gmail.com

ଫେବୃଏରୀ ତିନି

ରାଜା ଜଗନ୍ନାଥ ଦେବ ବର୍ମା ଊ. ଏସ୍. ସି.

ମାନ୍ଦ୍ରାଜ ବେତାର କେନ୍ଦ୍ର ଠାରେ ଜମି ଆସୁଥାଏ ଗୋଧୂଳି ସନ୍ଧ୍ୟା। ନଗରରେ ଗୋଧୂଳି ସ୍ନାନ କରିବାର ତ ସୁଯୋଗ ମିଳେ ନାହିଁ, କେବଳ ସନ୍ଧ୍ୟା ବୋଲି କହିଲେ ଚଳିବ। ଆଧୁନିକ ଧରଣର ତିନିମହଲା କୋଠାଟି। 'ପୋର୍ଟିକୋ'ର ଡାହାଣ ଦିଗକୁ ସବୁ ନାଲି ଫୁଲ ଭରା ଗଛ ଗୁଡ଼ିକ ବୃତ୍ତାକାରରେ ଲଗା ଯାଇଥାଏ। ଆଉ ବାଁ ଦିଗରେ ଆଗନ୍ତୁକ ମାନଙ୍କ ସକାଶେ 'ମୋଟର ଷ୍ଟେଣ୍ଡ'। ବାଦାଡ଼ା ଗଛର ନିରନ୍ତର ବକ୍ଷ ଚିରି ଝରି ପଡୁଥାଏ ଶେଷ ରବିରଶ୍ମି। ଗୃହର ଦିଗରେ ଲମ୍ବା ଶିକୁଳିର ପାଚେରି। କେବଳ ସେଇଟା ଥାଏ ବ୍ୟବଧାନ। ନିକଟରେ ବିସ୍ତୃତ 'ଫୁଟ୍‌ବଲ୍' ଖେଳ ପଡ଼ିଆ, ଆଉ ସଂଲଗ୍ନ ଭାବରେ ଥାଏ ଗୋଟିଏ 'ରେଡ଼ିଓପାର୍କ'। ଅସ୍ତଗାମୀ ସୂର୍ଯ୍ୟର ରକ୍ତ କିରଣ ବର୍ଷି ହୋଇ ପଡ଼ିଥାଏ ସେଇ ଖେଳ ପଡ଼ିଆର ଶ୍ୟାମଳ ଘାସ ଉପରେ।

ସେ ଦିନ ଫେବୃଏରୀ ତିନି।

ସେହି ବେଳା ଭୂମି ଉପରେ ଠିଆ ହୋଇ କେଶବ ଆଉ ମୁଁ ଏଣୁ ତେଣୁ ଗପ ଲଗାଇ ଥାଉ। ଆକାଶର ଦୂର ମାର୍ଗରେ ପବନ-ସୁଅରେ ପହଁରି ଉଆଁ ମାରୁ ଥାନ୍ତି ସାନ ସାନ ପକ୍ଷୀ ଗୁଡ଼ିକ। ପାର୍କର ଠାଏଁ ଠାଏଁ ବସି ଶୁଣୁଥାନ୍ତି ସଙ୍ଗୀତ ପ୍ରିୟ ମାନେ।

ଅତର୍କିତରେ ମୋ ଦୃଷ୍ଟି ଟାଣି ନେଲା ତା ର ବାମ ଗଣ୍ଡ-ଫଳକ। ମୁଁ କେବଳ ଦେଖିବାକୁ ପାଇଲି ତାର ବାମ ଭାଗ। ବାମ କପାଳର ସ୍ନିଗ୍ଧ ଆଭା, ବାମ ନୟନର ବଙ୍କିଛଟା ଆଉ ବାମ ବାହୁର ମୃଣାଳ-ଗଠନ। ରିକ୍‌ସାବାଲା ରାଜମାର୍ଗ ଛାଡ଼ି ଡାହାଣ ପାଖ ରେଡିଓ ଷ୍ଟେସନରେ ପ୍ରବେଶ କଲା। ମୁଁ ଚାହିଁ ରହିଲି ତା'ର ପୃଷ୍ଠ-ଦେଶକୁ। ସେଇ ଦଳିତାଞ୍ଜନ କୁଞ୍ଚିତ ବେଣୀ, ସେଇ କ୍ଷୀଣ କଟୀ, ଅବିକଳ ସେଇ, ସବୁ ସବୁ ଏତିକି କେବଳ ଦେଖି ପାରିଲି। କିଛି ସ୍ଥିର ତାହା ଛଡ଼ା ଆଉ କେହି ନୁହେଁ। ତଥାପି ସନ୍ଦେହ ରହିଥାଏ। ସନ୍ଦେହର କାରଣଟା ହୋଇ ରହିଲା କେବଳ ନେତ୍ର-ମିଳନର ଅଭାବ। ମୋର ଏହି ଉଦ୍‌ଗ୍ରୀବ ଭାବ ଓ ଅପଲକ ସନ୍ଧାନ ଦୃଷ୍ଟିର ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ କେଶବ ବା କାହୁଁ ଜାଣିବ ? ତେଣୁ ସେ ମୋତେ ଟାପରା କରି ତାର ମୁକ୍ତା ଚକ୍ ଚକ୍ ଦାନ୍ତ ଗୁଡ଼ିକ ମେଲାଇ ଖିଲ୍ ଖିଲ୍ ହସିବାକୁ ଲାଗିଲା। ନିକଟରେ ବସିଥିବା ଭଦ୍ରଲୋକମାନେ ଆମ ପ୍ରତି ପ୍ରଶ୍ନବାଚକ ଦୃଷ୍ଟି ପକାଇଲେ। କେଶବ ପ୍ରକୃତିସ୍ଥ ହୋଇ ପୁଣି ପୂର୍ବ ପ୍ରସଙ୍ଗ ଉତ୍‌ଥାପନ କରି କହିଲା, "ଆପଣ ପ୍ରାୟ କୋଡ଼ିଏ ଥର ହେବ ବେହେଲାର 'ମନ୍ଦର'ରେ ବଜାଇବାର ଶୁଣିଛି। କିନ୍ତୁ ଏଇ ଥରଟା ଯଦି 'ଉଦାରା'ରେ ଯଦି ପ୍ରସ୍ତାର କରନ୍ତେ, ବେହେଲାର ନାଦ କେତେ ଦୂର ସୁଲଳିତ ଶ୍ରବଣୀୟ ବୁଝି ପାରନ୍ତି।"

ସ୍ମିତ ହାସ ପ୍ରକାଶ କରି କହିଲି, 'ଉଦାରା'ରେ ବଜାଇବା କଣ ସହଜ ବୋଲି ଭାବୁଛନ୍ତି ? ଅବଶ୍ୟ ତହିଁରେ ଶ୍ରୋତା ଅନୁଭବ କରିବ ବେହେଲାର ମାଧୁର୍ଯ୍ୟ ଢେର, ଏ କଥା ମୁଁ ମାନୁଛି। କିନ୍ତୁ ବାଦକ ?

ଦୁହେଁ ହସି ଉଠିଲୁ।

ସେ ଦିନ ବେତାର କେନ୍ଦ୍ରରେ ମୋର ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର-ବେହେଲା-ସନ୍ଦର୍ଭ ସାଢ଼େ ପାଞ୍ଚଟା ଠାରୁ ଛଟା ଯାଏଁ ଥାଏ।

କେଶବ ମୋର ବେହେଲା ଶୁଣିବା ପାଇଁ ଅପେକ୍ଷା କଲା 'ପାର୍କ'ରେ। ମୁଁ ଯାଇ ପ୍ରବେଶ କଲି 'ଅପେକ୍ଷା ମନ୍ଦିର'ରେ। ସେଠାରେ ଆଉ

କଏ ନ ଥିଲେ । ମୁଁ ହେଲି ସେ ଦିନର ପ୍ରଥମ ଶିଳ୍ପୀ । ଖଣ୍ଡିଏ 'ସୋଫା'ଟିରେ ବସୁ ବସୁ ନଜର ପଡ଼ିଲା ଠିକ୍ ସାମନାରେ ମହିଳା ମାନଙ୍କ 'ଅପେକ୍ଷା ମନ୍ଦିର' ଭିତରକୁ । ଦେଖିଲି ସେହି ଦିମୋର ସନ୍ଦେହ କାରଣୀକୁ । ନା, ଆଜି ସନ୍ଦେହ ଆଦୌ ନାହିଁ । ମୋର ପୂର୍ବ ପରିଚିତା ଅନୁ-ରାଧାକୁ, ଦେଖି ଦେଖି ସନ୍ଦେହର ଅବକାଶ ଆଉ କାହିଁ ? ବେନଙ୍କ ନେତ୍ର-ମିଳନ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ମୁଁ ହସ-ସଙ୍କେତ ଦେଲି । ସେ ତହିଁର ପ୍ରତ୍ୟୁତର ସଙ୍କେତ ଦେଇ ଦେଇ ଜିଭ କାମୁଡ଼ି ଛଳା-ଡ଼ୋଳା ଦୁଇଟିକୁ ନର୍ତ୍ତନ-ରତ କରାଇ ଯେପରି ଭାବ ପ୍ରକାଶ କଲା 'ମୋ ପାଖରେ ସଙ୍ଗିନୀ ଅଛନ୍ତି ।'

ମୁଁ ହାତରେ ସଙ୍କେତ ଦେଇ ଡ଼ାକିଲି ।

ପ୍ରଥମେ ଦେଖିଲି ରାଧା କେମିତିକା ସଙ୍କୋଚ ବୋଧ କରୁଛି । କିନ୍ତୁ ଧୀରେ ଧୀରେ ସଙ୍କୋଚ ଦୂର କରି ସେ ଆସିଲା ମୋ ନିକଟକୁ । ପୃଥକ୍ ସୋଫାରେ ବସୁ ବସୁ କଅଁଳ ହାତ ଦୁଇଟି ଯୋଡ଼ି କହିଲା 'ନମସ୍ତେ' ।

ପ୍ରତ୍ୟଭିନନ୍ଦନ ଦେଇ ଦେଇ କହିଲି, 'ଭଲ ଅଛତ' ?

ରାଧା ସସ୍ମିତ ଓଠଟିକୁ ଦାନ୍ତରେ ଚୁପିଧରି ଦର୍ଶନୀୟ ତାଙ୍କଙ୍କୁ ଥରେ ହଲାଇ ଅଧୋ ବଦନରେ କହିଲା, 'ଉହୁଁ'—

ଛଳରେ ପଚାରିଲି 'କଣ ହୋଇଛି ?'

ରାଧା ନମ୍ରାନନର ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱ ଉତ୍ତୋଳନ ବିନା ଦୃକ୍ ପାଣି ନିପତିତ କରି କହିଲା, 'ଆପଣ ବେହେଲା ବଜାଇବାରେ କେତେ ଦୂର ପାରଗତା ଲାଭ କଲେଣି, ଆଜି ଧରା ପଡ଼ିବ !'

ଅବରୁଦ୍ଧ କଣ୍ଠରେ କହିଲି, 'ପ୍ରାୟ ଆଠ ମାସ ହେଲା ଶାରୀରିକ ଅସୁସ୍ଥତା, ମାନସିକ ଦୁର୍ବଳତା ଯୋଗୁଁ ଆଦୌ ସାଧନା ନାହିଁ । ପାରଗତା ବା କାହୁଁ ଆସିବ ?

ରାଧା ନାସା ଫୁଲାଇ ପ୍ରଚ୍ଛନ୍ନହାସ ଚକ୍ଷୁକି ତଳେ ଖେଳାଇ କହିଲା, 'ବୋଧହୁଏ ଆଜି 'ଏଇର୍'ରେ 'ପ୍ରୋଗ୍ରାମ' ଅଛି ?

ଠିକ୍ ଏତିକି ବେଳେ 'ସୁପର୍ ଭାଇଜର୍' ରଜାକାନ୍ ପ୍ରବେଶ କରି କହିଲେ, 'ଯାଅ' ।

ମୁଁ ରାଧାକୁ ଅପେକ୍ଷା କରିବା ପାଇଁ ଅନୁ-ରୋଧ କରି ଚାଲିଲି ଏକ ନମ୍ବର 'ବ୍ରାଡ଼୍‌କେଷ୍ଟ' ମନ୍ଦିର ଭିତରକୁ ।

ଏ ସମ୍ପର୍କରେ ଏଇଟା ମୋହର ପ୍ରଥମ କିମ୍ବା ଦ୍ୱିତୀୟ ନିବନ୍ଧ ନୁହେ । ଏଥିପୂର୍ବେ ଅନେକ ଥର ସେହି କେନ୍ଦ୍ରରୁ 'ବ୍ରାଡ଼କେଷ୍ଟ' କରି ମୁଁ ସେଠାର ଜଣେ ସୁପରିଚିତ ଶିଳ୍ପୀ ହୋଇ ପାରିଛି । ତେଣୁ ମନ୍ଦିରଟି ସୁଶୀତଳ ହୋଇଥିଲେ ସୁଦ୍ଧା ମୁଁ ତହିଁରେ କୌଣସି ନୂତନତା ଅନୁଭବ କଲି ନାହିଁ । କରିବାର ବା ଅବକାଶ କାହିଁ ? ଠିକ୍ ସାଢ଼େ ପାଞ୍ଚ ବାଜିବାକୁ ଥାଏ ଦୁଇ ମିନିଟ୍, 'ସୁପର ଭାଇଜର' କହିଲେ 'ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୁଅନ୍ତୁ' ।

ସାଢ଼େ ପାଞ୍ଚ । ମୋର ସମ୍ମୁଖ ଘଣ୍ଟା ତଳେ ଜଳି ଉଠିଲା ଗୋଟିଏ ନାଲିଆ ଦୀପ । 'ସମସ୍ତ ସଙ୍କେତ' ଦିଆଗଲା । ବାଜି ଉଠିଲା ଏକମାତ୍ର ମୋର ବେହେଲା । ସେଇ ଅଧ ଘଣ୍ଟା ମଧ୍ୟରେ ତିନି ଗୋଟି କୃତି (ଗୀତ) ବଜାଇବାପାଇଁ ଆହୂତ ହୋଇଛି । ସାଧାରଣତଃରେ ପ୍ରଥମ କୃତିଟି ଦ୍ରୁତ କାଳରେ ବଜାଇବା ନିୟମ । 'ନବରସ କାନଡ଼ା'ର 'ବାନ୍ଦେସାଦା', ସେଇ କୃତିଟି ସମୁଦାୟ ସମୟ ନେଲା ପାଞ୍ଚ ମିନିଟ୍ । ଦ୍ୱିତୀୟଟି 'ଶଙ୍କରା ଭରଣ'ର 'ମାନାସୁ ସ୍ୱାଧୀନାମୈଃ' ରାଗ-ଆଳାପନା, ପ୍ରସ୍ତାର ଏବଂ ସ୍ୱର-କଳ୍ପନା ସହିତ ନେଲା କୋଡ଼ିଏ ମିନିଟ । ଶେଷରେ 'ଜୟଦେବ'ଙ୍କ 'ରତି ସୁଖସରେ' ବେହାଗ କୃତିଟି କେବଳ ପାଞ୍ଚ ମିନିଟ୍ । ବେଶ୍ ଶେଷ । ଚାଲି ଆସିଲି ସେଇ ଅପେକ୍ଷା ମନ୍ଦିରକୁ ।

ରାଧା ଧନ୍ୟବାଦ ଦେଇ ଦେଇ କହିଲା, 'ଗୋଟିଏ ଅନୁରୋଧ' ।

ହସି କହିଲି 'କଣ' ସେ ଅନୁରୋଧ ଟି ?

'ଏଇ ମିଟା କୋଡ଼ିଏରେ ଆପଣଙ୍କର 'ବେହେଲା ସଂଯୋଗ' ଥରେ 'ଦରକାର' । ଜାଣିଗଲି ଆବଶ୍ୟକତା । ସେ ଦିନ ଛଅଟା

Digitized by srujanika@gmail.com

କୋଡ଼ିଏରେ ରାଧାର ସ୍ୱର-ସଙ୍ଗୀତ-ନିବନ୍ଧ ବେତାର କେନ୍ଦ୍ରରେ ଥାଏ । ତେଣୁ ସେଇ ଅନୁରୋଧ । ଅନୁରୋଧ ରକ୍ଷା କରିବାପାଇଁ ସ୍ୱୀକୃତ ହେଲି । ରାଧା 'ଡାଇରେକ୍ଟର' ସାହେବଙ୍କ ଠାରୁ ଅନୁମତି ନେଇ ଆସିଲା । ସମୟ ଛ' ପନ୍ଦର ଦେଖି 'ସୁପରଭାଇଜର' ବିରକ୍ତ ହୋଇ ଉଠିଲେ । ସହସା ଦୁହେଁ ମନ୍ଦିରରେ ପ୍ରବେଶ କଲୁ । ଠିକ୍ ସମୟରେ ପୁଣି ସେଇ ନାଲିଆ ଦୀପଟି ଜଳି ଉଠିଲା । ଚାଲିଲା ଗାନ-ପ୍ରଦର୍ଶନୀ ।

କର୍ମମୟ ନିସ୍ତବ୍ଧତା ମଧ୍ୟରେ ମୋର ବିକ୍ଷିପ୍ତ ଭାବ-ଧାରା ରାଧାର ଶବ୍ଦର ତାଳର ତାଳ ଛନ୍ଦ ଉପରେ ଚୈତନ୍ୟ ଲାଭ କରିଥାଏ । ରାଧା ତାର କମନୀୟ କଣ୍ଠରେ ମାଧୁର୍ଯ୍ୟ ଫୁଟାଇ ଗାଉଥାଏ 'ତ୍ୟାଗରାଜ'ଙ୍କ କୃତି । ଯେଉଁ ରକ୍ତାଭ କମଳ ହାତଟି ପଣତ ସଜାଡ଼ିବାରେ ଅଭ୍ୟସ୍ତ, ସେଇଟିରେ ସେ ପକାଉଥାଏ ତାଳ, ନୀଳ ବର୍ଣ୍ଣର 'ବ୍ଲାଉଜ୍'ଟି ବେଶ୍ ଭଲରୂପେ ମାନୁଥାଏ ତା'ର ଧୋବଲା ତକ ତକ ପତଳା ଦେହକୁ । ଗଳାର ମୂଲ୍ୟବାନ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ ହାରଟି ଲମ୍ବି ଆସି ପାଇଥାଏ ବକ୍ଷସ୍ଥଳର ଉନ୍ନତାସନ । ନାସାର ଏକ ପାଲରେ ସାତଖଣ୍ଡ ପଥର ବସା ଫୁଲଟିଏ । ଅଙ୍ଗୁଳିରେ କେବଳ ଗୋଟାଏ ବଡ଼ ନେଳି ପଥର ବସା ମୁଦି । କପାଳରେ ସିନ୍ଦୂର ବିନ୍ଦୁଟି ଟିକିଏ ମୋଟା ଆକାର ଧାରଣ କରିଥାଏ । ଠିକ୍ ତାମିଲ ପରିପାଟି । କ୍ଷଣେ କ୍ଷଣେ ମୋର ଏକାଗ୍ର ଦୃଷ୍ଟି ଟାଣି ନେଉଥାଏ ତାର କ୍ରୀଡ଼ାରତ ଯୌବନର ବ୍ରୀଡ଼ାଙ୍କିତ ସମ୍ଭାର । ଗାନ ମଧ୍ୟରେ ରାଧା ଆବୃତ ଦିଏ ତାର କମଳ-ନୟନର ଚଞ୍ଚଳ-କଟାକ୍ଷ ମୋ ଆଡ଼େ ଢାଳି ଦେଇ । ମୁଁ ଦିଏ ତା'ର ସମୁଚିତ ପ୍ରତ୍ୟୁତ୍ତର । ଛ'ଟା ତ୍ରିଶିରେ ଗାନ ଶେଷ । କେଶବ 'ପୋର୍ଟିକୋ'ଠାରେ ମୋପାଇଁ ଅପେକ୍ଷା କରିଥାଏ । ଜଣେ ଅପରିଚିତା ତରୁଣୀ ସହିତ କଥା ହୋଇ ହୋଇ ମୋର ବିଳମ୍ବିତ ପ୍ରତ୍ୟାଗମନକୁ ଲକ୍ଷ କରି କେଶବ ସ୍ମିତ ହାସ ପ୍ରକାଶ କଲା । ମୁଁ ମଧ୍ୟ ଅକୃତ୍ରିମ ଭାବରେ ହସି ଦେଲି । ଆମ ଦୁଇଙ୍କ ଏ ହସାହସି ଦେଖି ରାଧା ଅନ୍ୟ ମନସ୍କ ଭାବରେ ମଥା ପୋତି ଦେଲା । କ୍ଷଣକ ପରେ ରାଧା ଓ କେଶବ ମଧ୍ୟରେ ପରସ୍ପର ପରିଚୟ ଘଟାଇ ଦେଲି । ବିନୟମୟ ନମସ୍କାର ଦେଣା ନେଣା ହେଲା । କେଶବ ତା'ର ଚପଳତାକୁ ଲୁଚାଇବା ଯତ୍ନରେ ମୋ ଆଡ଼େ ଚାହିଁ ପଚାରିଲା 'ବୋଧହୁଏ ଏହାଙ୍କର ନାମ ଅନୁରାଧା' ।

ରାଧା ଆଡ଼େ ମୁଁ ଚାହିଁ କହିଲି, 'ହଁ' ।

କେଶବ ସହର୍ଷ କଣ୍ଠରେ କହିଲା କି, "ବୋଧହୁଏ ଛ'ଟା କୋଡ଼ିଏରେ ଏହାଙ୍କର ସହିତ ଆପଣ 'ବେତାର ସଂଯୋଗ' କରୁଥିଲେ ?"

ରାଧା ମୋର ଉତ୍ତରରେ ବାଧା ଦେଇ କହିଲା 'ହଁ, ମୋର ବିନୀତ ଅନୁରୋଧ ସ୍ୱୀକାର କରି ।'

କେଶବଠାରୁ ବିଦାୟ ନେଇ ରାଧା ଓ ମୁଁ ଚାଲିଲୁ ରାଜପଥ ଉପରେ ।

ଯାଉ ଯାଉ ମୌନତା ଭାଙ୍ଗି ରାଧା କହିଲା, 'ଦୀର୍ଘ ଚାରି ବର୍ଷ ପରେ ଆଜି ସାକ୍ଷାତ' ।

ବୁଝିପାରିଲି ଏହି ଭାଷାନ୍ତର ବିନ୍ୟାସର ଗଭୀର ଭାବ । ସକରୁଣ କଣ୍ଠର ରୂପପାୟୀ ଭାଷା । ରୁକ୍ଷ କଣ୍ଠରେ କହିଲି, 'ମୁଁ ପ୍ରାୟ ଦୁଇ ମାସକୁ ଥରେ ଏଠାକୁ ବେତାରର ଆହ୍ୱାନ ପାଇ ଆସେ; କିନ୍ତୁ ତା'ର ଖବର କିଏ ବା ରଖେ ?

ରାଧା ବାଧାଦେଇ କହିଲା, 'ମୋର ଜୀବନ-ଧାରା ଦୁଇ ଦିଗରେ ଗତି କରି ଯେପରି କ୍ଲିଷ୍ଟ ହୋଇଛି ସେ ଖବର କି କିଏ ରଖିଛି ? ମୁଁ ଖବର ରଖିବାର ପ୍ରୟୋଜନ ?

'ସତ କଥା । କିନ୍ତୁ ତୁମେ ତ ଏକାଥରକେ ତାମିଲ୍ ପାଲଟି ଗଲଣି । ଆଉ ମନେ ରଖିବା ଅବକାଶ କେଉଁଠାରେ ?

ରାଧା ଅଭିମାନ କଣ୍ଠରେ କହିଲା, 'ଆପଣ କେବଳ ବିରାଟ ଆଶା ଦେବାର ଜାଣନ୍ତି । କିନ୍ତୁ

Digitized by srujanika@gmail.com

ଜୀବନ ତ ଖାଲି ଆଶାରେ ମନୁଷ୍ୟ ହେବା କିଛିସ ନୁହେଁ ଯେ ଆପଣ ତାଙ୍କୁ ଘେନି ଖେଳି ବସି ଥାନ୍ତେ ?'

'କେତେ ଦିନ ଅପେକ୍ଷା କଲନାହିଁ କାହିଁକି ? ଏତେ ଶୀଘ୍ର କଣ ତୁମର ବୟସ ସରି ଯାଉଥିଲା ? ବାରମ୍ବାର ଅନୁରୋଧ ସତ୍ତ୍ୱେ ତୁମେ ପାଳିଲ ନାହିଁ । ଭୁଲ କା'ର ?'

'ମାନୁଛି, ସବୁ ଭୁଲ ମୋର । ମୁଁ ଅଙ୍ଗେ ଆଙ୍ଗ ଅନୁଭବ କରୁଛି, ସବୁ ଭୁଲ ମୋର । ମୁଁ ଆପଣଙ୍କୁ ଅପେକ୍ଷା କରିଥାନ୍ତି—ଫଳରେ ଉପେକ୍ଷିତା ହୋଇଥାନ୍ତି, ରାଜମାର୍ଗର ଅସଂଖ୍ୟ ପଦାଘାତରେ ମୋର ଜୀବନ ଧୂଳିସାତ ହୋଇଥାନ୍ତା, ତେବେ ଯାଇ ଆପଣ ମାନିଥାନ୍ତେ ଯେ ସବୁ ଦୋଷ ଆପଣଙ୍କର । ନିନ୍ଦା ଅପବାଦରେ ଦୂଷିତ ହୋଇ ଜୀବନ କଣ୍ଟକିତ ହେବା ସମୟରେ କେହି କେହି ରହି ଆପଣାର ହୋଇଲେ ନାହିଁ । ଘଟଣା-ପର ସାନ୍ତ୍ୱନା କି ଘଟଣାର ଯାତନା ଘୁଞ୍ଚାଇ ଦେଇ ପାରେ ? କଣି ନେବା ଜାଣନ୍ତି ଦେବା କି ଜାଣନ୍ତି ନାହିଁ ?'

ସୁଧା ତୁମେ ଭୁଲ ବୁଝିଛ । ଆପେ ମସ୍ତବଡ଼ ଭୁଲ କରିଛ, ଏ କଥା ବୁଝ ନାହିଁ । ଗୋଟିଏ ହୃଦୟରେ କ'ଣ ଦୁଇ ଜଣ ସ୍ଥାନ ପାଇପାରନ୍ତି ? ହୃଦୟ ଯେତେବେଳେ ବିକି ଦେଇଥିଲ, ଆଉ ତାହା ଉପରେ ତୁମର କି ଅଧିକାର ଥିଲା ?'

ସୁଧା ବିନମ୍ର କଣ୍ଠରେ କହିଲା, 'ସତ ଅଧିକାର ନ ଥିଲା; କିନ୍ତୁ ମୋର ହୋଇତ କେହି ରହିଲେ ନାହିଁ ।'

'ତୁମର ବୋଲି ଯେ ଥିଲା, ତାଙ୍କୁ ତୁମେ ଅନାଦୃତ କରିଛ । ତେବେ ପଛରେ ଅନୁତାପ କାହିଁକି ?

'ଅନୁତାପ ? ହଁ, ଆପଣ ବା କାହୁଁ ଜାଣିବେ ମୋର ବ୍ୟଥା !'

ଏ ଗ୍ରାମର ତିନି କୋଣିଆ ଛକର ନାଲି 'କାଲ୍‌ଟେକ୍‌ସ ପେଟ୍ରୋଲ୍ ବାଲ୍‌କ' ଟି ଆମର ସାକ୍ଷୀ ହୋଇ ରହିଲା । ସେଇଠି ଦୁହେଁ ଦୁଇ ଦିଗକୁ ବିଦାୟ ନେଇ ଗଲେ, ଗୋଟାଏ ଗୋଟାଏ ଦୀର୍ଘ ନିଶ୍ୱାସ ଜନ-କୋଳାହଳ ସହିତ ମିଳାଇ ଦେଇ ।

କହି ନଥିଲି । ସୁଧା ଯେତେବେଳେ ବିଜୟ ନଗର ସଙ୍ଗୀତ କଲେଜରେ ଚତୁର୍ଥ ବର୍ଷ ଅଧ୍ୟୟନ କରୁଥିଲା, ସେତେବେଳେ ମୁଁ ତାକୁ ଶିଖାଇଥିଲି କେତୋଟି ଗୀତ ଆଉ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ପାଇଥିଲି ବିନିମୟ ପୁରସ୍କାର । ଷଷ୍ଠ ବର୍ଷର ଶେଷ ପରେ ପରେ ସରସ ମାନସିକତାକୁ ପୋଡ଼ିଦେଇ ସେ ଚାଲିଗଲା ମାନ୍ଦ୍ରାଜ । ଦୀର୍ଘ ଦୁଇବର୍ଷ ପରେ ସେ ବୃଏସରେ ତିନିରେ ହେଲା ଦେଖା । କିନ୍ତୁ ଆଜି ସେ ମାହେନ୍ଦ୍ର ବେଳା କାହିଁ ?............

ଜ ନ୍ମ ଦି ନ

ଶ୍ରୀମତୀ ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣା ଦେଈ, ବି. ଏ. (ଅନର୍ସ)

ବୋଉ ! ଆଜି ଜନ୍ମଦିନ ମୋର
କେତେବେଳେ ଲାଗିଥିବ
ପିଠ ଛଣା ଖଟା ଲେଖା ତୋର ?"
"ଯାଉଛି ର ହଁ ମା ଧର
ଦେବ ତୋର କପାଳେ ଚନ୍ଦନ
ନେଉଛି ସାତୋଟି ପିଠା
କରିବାକୁ ଦେବତା ବନ୍ଦନ"
"ବୋଉ ! ମୁଁ କି ଆଜି ଜନ୍ମ ହେବ ନାହିଁ ?
ଭାଇର ଆସିଛି ଜାମା
ମୋ ଲାଗିତ କିଛି ଆସିନାହିଁ !"

Digitized by srujanika@gmail.com

"ରଖିଛୁ ତୋ ଲାଗି ମାଳେ
ନୂଆ ଚୂଡ଼ୀ କାନ୍ଦୁଛୁ କାହିଁକ ?
ଜଳା ପୋଡ଼ା ଜୀବନ ମୋ
ତୁମ ଆଗେ ଯାଆନ୍ତା ଗୁଲି କ !"
"ସିବାନନ୍ଦ କଟେସ୍ଲୁ ଆଜ ?"
"ନୂଆ'ଜ ଲୁଗାଟା ମୋର
ଶରଗଳ କଣ୍ଠା ଗୋଡ଼େ ବାଜ,"
"ମୁଠାଏ ଗରିବଟାକୁ ଦେଇ-
ଯାଅ ଲକ୍ଷ୍ମୀ ଠାକୁରାଣୀ"
"ଧୋଇବ ନାହୁଅ ମାଆ
ବାଲଟିଏ ଦେଇଯାଅ ପାଣି"
"ଭଷାବୋଉ ଶନ ଧାର ଦଅ"
"ଖାଉଜ ତେଲଟା ଡାଳ
ବୋତଲଟା ମୋତେ ବେଗେ ଦଅ"
"ବୋଉଲେ ଆଣିଛୁ ଦାନା
ବଡ଼ମାଛ ଦେଖିବୁ ଗୁଲଅ"
"ନୂଆ'ଜ ଦେଖିଲ ଆସି
ସଡ଼ବ କ ମାଛଟା ତେଲଅ" ।
"କହୋ ଆଜ ଦରଶନ ନାହିଁ?"
"ସରବା ପଇସା ମୋର
କାଲିକାର ସବୁ ଛୁଡ଼ ନାହିଁ" ।
"ଏଥର ବାଢ଼ ହେ ଭାତ
ବାଜିଲାଣି ଦଶଟା ଘଡ଼ରେ"
"ନୂଆ'ଜ କହ୍ନଯା ମୋତେ
କେତେ ଲୁଣ ସଡ଼ବ ବଡରେ" ।
"ବୋଉ ମୋତେ ଗାଳ ଦେଲା ଖମି"
"ଦେଇଗି ସକା ମା ଲୁଗା
ଶୀତଟାତ ଜମା ନାହିଁ କମି"

× × × ×

"ଭଷା ମୋ ଜନମ ଧନ
ଆଜ ଯଦ ଥାନ୍ତା ଆମ ବୋଉ"
ଅପାଠ୍ଁ ଆସୁଛୁ ଛତି
ଗ୍ରବଲାଣି ଅଗଣାରେ କାଉ"
"ଯାଉଛନ୍ତ ଦାଦା ପେଣ୍ଟ ଆଣି"
"ଅଲକା ଖାଉଛୁ ଦେଖ୍
ଛଅଣରୁ ସରବାକୁ ଗ୍ଲାଣି"
"ଗୁଲରେ ସ୍କୁଲକୁ ଯିବ ଛାଡ଼-
ଦେଇ ଯିବ ମୁଁ ସେ ବାଟେ"
"ଏମିତ ଆସିବା ଯିବା
ଲାଗେ ଭାଇ ଦୁନଆର ହାଟେ"

ଗୋଟିଏ ସନ୍ଧ୍ୟାର ସ୍ମୃତି

ବସନ୍ତ କୁମାର ବେହୁରା

ତାରଖ ମନେ ନାହିଁ । ୧୯୪୬ସାଲ ନଭେମ୍ବର ମାସର ଦ୍ୱିତୀୟ ସପ୍ତାହ ହେବ ସର । ସ୍ଥାନ, ପାରଳାଖେମୁଣ୍ଡି । ଉପର ବେଳା ମହାରାଜା କଲେଜ ହଷ୍ଟେଲରେ ଜଣେ ନପଟ ମଳମୁଣ୍ଡିଆ ଗାନ୍ଧିଲି ଭଦ୍ରଲୋକ ମୋ ନକଟରେ ପହଞ୍ଚିଲେ । ହାତରେ ଖଣ୍ଡିଏ ଛତା, ଖାଲି ପାଦ, ଦେହରେ ଖୁବ୍ ଫା ନୁହଁ କ କୋଟ ମଳଅ ନୁହଁ ଧୋତ ଓ କୁର୍ତ୍ତି, ଗାଲରେ ଖିଅର ହୋଇ ନ ଥିବା ଯୋଗେ ଦାଢ଼ି, ମୁହଁରେ ଶ୍ରାନ୍ତ ଜନିତ କ୍ଲାନ୍ତ ସରିସ୍ଫୁଟ । ତାଙ୍କର ରୂପ, ଭେକ, କଥାବାର୍ତ୍ତା, ଢଙ୍ଗଢାଙ୍ଗ ବିଷୟରେ ଖୋଦ ଗାନ୍ଧିଲା ଢାଁସ ଥିଲା । ନଗରର ଆଡ଼ମ୍ବର, ବାକ୍ଗୁରୁଗିରି, ଅତ ବଦ୍ୟା ବୁଦ୍ଧିର ଦେଖେଇ ହବା ପଣ ସବୁ ବହ୍ନ ଶସ୍ତା ଗୁଣ ଗୁଡ଼ିକର ଶନ୍ଧ ଦର୍ଣ୍ଣର ଲେଶ ନ ଥିଲା । ଏଇ ସର ହଟେଲରେ କ'ଣ ବକ୍ତୃତା ଦେବେ କଲେଜ ପିଲାଙ୍କୁ । ଆଗରୁ ନାଁ ଜାଣିଥିଲି ଶଟି-ପଦରେ ବହୁବର୍ଷ ପୂର୍ବେ ପରିଚୟ ଥିଲା, କଟକ ଗ୍ରମଚନ୍ଦ୍ର ଭବନରେ ବହୁବର୍ଷ ପୂର୍ବେ ଏହା

Digitized by srujanika@gmail.com

ଭଦ୍ରଲୋକ ଓ ତାଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କର ବକ୍ତୃତା ଶୁଣିଥିଲି । ଚେହେରା ପ୍ରାୟ ନଅବର୍ଷ ପରେ ମନେ ନ ଥିବା କଥା । ଭଦ୍ରଲୋକଟି ଯେ ପୁଣ ବୟାଳିଶ ବର୍ଷର ବୁଢ଼ା (ଅବଶ୍ୟ ଆମ ଦେଶରେ, ବିଲାତରେ କହିଲେ ଲୋକେ ଠେଙ୍ଗାଧରି ଗୋଡ଼େଇବେ) ସେ ସାଦୃଶ୍ୟ, ତାଙ୍କର ବଳିଷ୍ଠ ଚେହେରା ଦେଖି ମନେ ହେଉ ନ ଥିଲା ।

ଆଳାପ ପରିଚୟ ପରେ ପିଲାଙ୍କ 'କମନ୍ ରୁମ୍'ରେ ଲୋଟ ଖାଟର ସଭାଟିଏ ହେଲା । ଭଦ୍ରଲୋକ ତାଙ୍କର ବକ୍ତୃତାରେ ଆରମ୍ଭ କରିଥିଲେ —ମୁଁ ଜଣେ ଗାଉଁଲି ଲୋକ …….. । ଭଦ୍ରଲୋକଟି ଯେ ଗାଉଁଲି ଲୋକ ସେ କଥା ତ ତାଙ୍କ ଚେହେରାରୁହିଁ ଦେଉଥିଲା, ଏବେ ତାଙ୍କ ବକ୍ତୃତା ଓ ସୁର ଧରି ଗାଉଁଲି ଗୀତ ବୋଲାରୁ ଆମେ ଅତି ଉତ୍ତମରୂପେ ହୃଦୟଙ୍ଗମ କରିଥିଲୁ । ଗାଉଁଲି ଲୋକଙ୍କର ଦୁଃଖ ଦୁର୍ଦ୍ଦଶା ଓ ଅଭାବ ଅସୁବିଧା ସହିତ ସେ ଅତି ଘନିଷ୍ଠ ଭାବେ ପରିଚିତ ଥିବାରୁ ଆମେ ତାଙ୍କ ବକ୍ତୃତାରୁ ବେଶ୍ ବୁଝି ପାରିଥିଲୁ । ବକ୍ତା ଗାଉଁଲି ହେଲେ କ'ଣ ହେବ, ଭଦ୍ରଲୋକ ଯେ ବେଶ୍ କିଛି ପଢ଼ାପଢ଼ି କରିଛନ୍ତି ଓ ଭାଷା ଉପରେ ଯଥାମତ ଦଖଲ ଅଛି ସେ କଥା ଆମେ ଅନୁଭବ କରିଥିଲୁ । ବକ୍ତା ତାଙ୍କର ବକ୍ତୃତାରେ ଅନେକ ଅଦ୍ଭୁତ କଥା କହିଲେ । ଯଥାଃ—ଜୟଦେବ, କାଳିଦାସ, ତାନସେନ୍, ବୁଦ୍ଧଦେବ ପ୍ରଭୃତି ଓଡ଼ିଆ । ସେ ଯେ ବାତୁଳଙ୍କ ପରି ଏସବୁ କହିଲେ ତା' ନୁହେଁ, ବିଭିନ୍ନ ସଂସ୍କୃତ ଓ ଗାଉଁଲି କବିତାରୁ ଦାୟିକା (କୋଟେସନ୍) ମାନ ଆବୃତ୍ତି କରି ଓ କିମ୍ବଦନ୍ତୀରୁ ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ ମାନ ଦେଖାଇ ନିଜର ମମତାକୁ ପ୍ରତିପାଦନ କରିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରିଥିଲେ ।

ପରେ ସେ ଦିନ ସଂଧ୍ୟାରେ କେତେକ ବିଶିଷ୍ଟ ଶ୍ରୋତାଙ୍କ ସହିତ ମୁଁ ଏ ବିଷୟରେ ଆଲୋଚନା କରିଥିଲି । କେହି କେହି ବକ୍ତାଙ୍କ କେତେକ ଯୁକ୍ତିକୁ ସମର୍ଥନ କରି ପାରି ନ ଥିଲେ । ତଥାପି ସେଦିନ ମୋର ମନେ ହେଉଥିଲା ଓ ଆଜି ବି ମୋର କ୍ଷୁଦ୍ର ବୁଦ୍ଧିରେ ମନେ ହୁଏ, ସେ ଦିନ ସଂଧ୍ୟାରେ ଜୟଦେବ, ତାନସେନ୍, ବୁଦ୍ଧଦେବ ଓଡ଼ିଆ ଥିବାର ଯେଉଁ ଯୁକ୍ତିମାନ ଶୁଣିଥିଲି ସେସବୁକୁ ନିହାତି ହସି ଉଡ଼ାଇ ଦେବାର ବିଷୟ ନୁହେଁ ବରଂ ସେ ସମସ୍ତ ଗବେଷଣାର ବିଷୟ । ଏ ବିଷୟରେ କେହି କେବେ ଗବେଷଣା କରିନାହିଁ, ଆଲୋଚନା କରିନାହିଁ । ବିଜ୍ଞାନରେ କେତେ କେତେ ବଡ଼ ତଥ୍ୟ ଆଜି ଅଭ୍ରାନ୍ତ ବୋଲି ପ୍ରତୀୟମାନ ହେଉଥିଲେ ମଧ୍ୟ କେତେକ ବର୍ଷ ପରେ ଅଧିକ ଗବେଷଣା ଫଳରେ ତାହା ଭ୍ରାନ୍ତ ବା ପ୍ରାମାଦିକ ବୋଲି ପ୍ରମାଣିତ ହେଉଛି । ସେଭଳି ଅବସ୍ଥାରେ, ଆମ ଭିତରେ ଯଦି କେହି କିଛି ପଢ଼ାପଢ଼ି କରି ଗୋଟିଏ ତଥ୍ୟ ଆବିଷ୍କାର କରିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କଲା, ତେବେ ତାକୁ ହସି ଉଡ଼ାଇ ଦେବାରେ ତ କୌଣସି ଅର୍ଥ ନାହିଁ । ବରଂ ସେଥିରେ ବିଶେଷ ଆଲୋଚନା କଲେ କିଛି ଅଧିକ ତଥ୍ୟ ଅନ୍ଧକାରର ଗର୍ଭରୁ ଆଲୋକକୁ ଆସିପାରେ । ନ ହେଲେ ହେଉ ଅବା ପ୍ରମାଣିତ ହେବ ସେମାନେ ଓଡ଼ିଆ ନୁହନ୍ତି; ବେଶ୍ ତାହାହିଁ ହେଉ; ପ୍ରମାଣିତ ହେଉ ସେମାନେ କ'ଣ ଥିଲେ । ତା'ଛଡ଼ା ସେଦିନ ସନ୍ଧ୍ୟାରେ ବକ୍ତାଙ୍କଠାରେ ମୁଁ ଏକ ବିଶେଷ ଗୁଣ ଅନୁଭବ କରିଥିଲି । ସେ ତାଙ୍କର ମତାମତ ଓ ବିଶ୍ୱାସକୁ ଆମ ଉପରେ ଜୋର କରି ଚପିବାର ଚେଷ୍ଟା କରି ନ ଥିଲେ; ନିଜର ବିଦ୍ୟା ବୁଦ୍ଧିର ପରାକାଷ୍ଠା ଦେଖାଇବାକୁ ଯାଇ ସେ କହିଥିଲେ—ସେ ଏଇ ଏଇ କାରଣରୁ ଏପରି ବିଶ୍ୱାସ କରୁଛନ୍ତି । ତାଙ୍କର ବିଶେଷ ଗବେଷଣା ନାହିଁ; ଯେଉଁମାନେ ତାହା କରି ପାରିବେ ସେମାନେ ଏ କଥା ଗୁଡ଼ିକ ପ୍ରତି ଟି ନଜର ଦେବା ଦରକାର । ଖରାପ କ'ଣ କହିଲେ ?

ସେ ଦିନ ସଭାର ବକ୍ତା ଶ୍ରୀ ଚକ୍ରଧର ମହାପାତ୍ରଙ୍କ ବ୍ୟତୀତ ଆଉ କେହି ନୁହନ୍ତି ।

Digitized by srujanika@gmail.com

ସେ ଗାଉଁଲି ନାରୀ କବିତାର ସଂଗ୍ରାହକ ରୂପେ ଓଡ଼ିଶାର ସର୍ବତ୍ର ସୁପରିଚିତ । ତା ଛଡ଼ା ଗୋଟେର ଗୋଟେଇ’ ଉପନ୍ୟାସର ଲେଖକ ଭାବେ ମଧ୍ୟ ସେ କମ୍ ପରିଚିତ ନୁହଁନ୍ତି । ଓଡ଼ିଶାରେ ଯେତେବେଳେ ଉପନ୍ୟାସର ଅତି ଅଭାବ ଥିଲା; ସେଇ ସମୟରେ ମହାପାତ୍ରେ ତାଙ୍କ ଉଚ୍ଚ ଦରର ଉପନ୍ୟାସଟି ଲେଖିଥିଲେ । ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟକୁ ଶ୍ରୀମତୀ କନକ ମଞ୍ଜରୀଙ୍କର ଦାନ ମଧ୍ୟ କମ୍ ନୁହେଁ । ଚନ୍ଦ୍ରଧର ଗାଉଁଲି ନାରୀ କବିତାର ସଂପାଦକ କରିଛନ୍ତି କିନ୍ତୁ କନକ ମଞ୍ଜରୀ ସେ ସବୁକୁ ସଂଗ୍ରହ କରିବାରେ ସାହାଯ୍ୟ କରି ନ ଥିଲେ । କେବଳ ଚନ୍ଦ୍ରଧରଙ୍କ ପକ୍ଷରେ ତାହା ସମ୍ଭବ ହୋଇ ନ ଥାନ୍ତା । ସ୍ୱାମୀ-ସ୍ତ୍ରୀର ସହ-ଯୋଗରେ ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟକୁ ଏକ ମହତ୍ତ୍ୱ ଦାନ ସମ୍ଭବ ହୋଇ ପାରିଅଛି । ଚନ୍ଦ୍ରଧର ଓ କନକ ମଞ୍ଜରୀ ଯେ କେବଳ ଗାଉଁଲି ନାରୀ କବିତା ସଂଗ୍ରହ କରିଅଛନ୍ତି ତାହା ନୁହେଁ, ସେମାନେ ଲୁପ୍ତ ସଂପତ୍ତିର ଉଦ୍ଧାର ଦିଗରେ ସମଗ୍ର ଓଡ଼ିଆ ଜାତିର ଦୃଷ୍ଟି ଆକର୍ଷଣ କରି ପାରିଛନ୍ତି ଓ ଫଳରେ ଆଜି ଓଡ଼ିଶାର ବିଭିନ୍ନାଞ୍ଚଳରେ ବହୁ ଶିକ୍ଷିତ ଓ ଉତ୍ସାହୀ ଲୋକେ ଆମ ଲୁପ୍ତ ଗ୍ରାମ କବିତା ଓ କିମ୍ବଦନ୍ତୀ ସବୁକୁ ଉଦ୍ଧାର କରିବାରେ ସଚେଷ୍ଟ ହୋଇ ଅଛନ୍ତି । ଜାତିର ଏକ ବିଶିଷ୍ଟ ଲୁପ୍ତ ସଂପତ୍ତି ଆଡ଼କୁ ସମଗ୍ର ଲୋକର ଦୃଷ୍ଟି ଆକର୍ଷଣ କରିବା ସାମାନ୍ୟ କଥା ନୁହେଁ ।

ସେ ଦିନ ସନ୍ଧ୍ୟାରେ ମହାପାତ୍ରଙ୍କ ବକ୍ତୃତା ପରେ ବକ୍ତାଙ୍କୁ ଧନ୍ୟବାଦ ଦେବାକୁ ଯାଇ ଲେଖକ ଯାହା କହିଥିଲା; ତା’ର ସେହି କ୍ଷୁଦ୍ର ମତ ଏବେ ବି ବଦଳି ନାହିଁ । ଓଡ଼ିଶା ଦେଶରେ ଯେଉଁଠି ଧୂଆ ମୂଳା ଅଧୂଆ ମୂଳା ସମାନ ସେଠି ଚନ୍ଦ୍ରଧର ଓ ତାଙ୍କର ପତ୍ନୀଙ୍କୁ ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟକୁ ଦାନ ପାଇଁ ଉପଯୁକ୍ତ ସମ୍ମାନ ବା ଉତ୍ସାହ ମିଳିନାହିଁ । ଓଡ଼ିଆ ଜାତି ଏହି ଦମ୍ପତି-ଙ୍କଠାରେ ଯେତିକି ଋଣୀ ରହିବା କଥା ତାହା ରହିନାହିଁ, ତାହା ସେମାନଙ୍କୁ ଉପଯୁକ୍ତ ଅଭ୍ୟର୍ଥନା ଦ୍ୱାରା ଦେଖାଇ ନାହିଁ । ଯେଉଁମାନେ ଲେଖକ ଓ ସଂଗ୍ରାହକ ସେଇମାନେ କେବଳ ବୁଝି ପାରିବେ କେତେ କଷ୍ଟରେ ଜିନିଷ ସଂଗ୍ରହ କରାଯାଏ । ଚନ୍ଦ୍ରଧର ଜଣେ ଗାଉଁଲି ଲୋକ ଓ କନକ-ମଞ୍ଜରୀ ଛଅ ସନ୍ତାନର ଜନନୀ । ଦିହେଁ ଆଧୁନିକ ଉଚ୍ଚଶିକ୍ଷା ପାଇ ନାହାନ୍ତି । ତଥାପି ସେମାନେ ସଂସାରର ହଳାହଳମୟ ଜଂଜାଳ ଭିତରେ କେତେ ନିରବଚ୍ଛିନ୍ନ ପରିଶ୍ରମରେ ଗାଉଁଲି କବିତାମାନ ସଂଗ୍ରହ କଲେ, କିନ୍ତୁ ସମସ୍ତ ପ୍ରକାଶ କରିବାର ସୁବିଧା ହେଉ ନାହିଁ । ଚନ୍ଦ୍ରଧର ସେଥିପାଇଁ କେତେ ବଡ଼ ବଡ଼ିଆଙ୍କ ଠାରେ ଅଣ୍ଟାଭାଙ୍ଗି ଠିଆ ହେଉଥିବେ; କିନ୍ତୁ ଆମେ ଯେଉଁ ତିମିରରେ ସେଇ ତିମିରରେ ।

ଚନ୍ଦ୍ରଧର ଯେ କେବଳ ସାହିତ୍ୟ ଭଣ୍ଡାର ଭର୍ତ୍ତି କରିବା ପାଇଁ ଗାଉଁଲି ଗୀତ ସଂଗ୍ରହ କରିଛନ୍ତି ତାହା ନୁହେଁ, ତାଙ୍କର ଆଶା, ସମଗ୍ର ଓଡ଼ିଶାର ବିଭିନ୍ନାଂଶରୁ ଗାଉଁଲି କଥାମାନ ସଂଗୃହୀତ ହେଲେ, ଦିନେ ଓଡ଼ିଶାର ଇତିହାସ, ଭାଷା, ଜୀବନ ଯାପନର ପ୍ରଣାଳୀ ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଅନେକ ବିଷୟରେ ତଥ୍ୟମାନ ସେଥିରୁ ବାହାରି ପାରିବ । ଲେଖକ ଏଥି ସହିତ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ଏକମତ । ଆଇମାର କାହାଣୀରେ, “ମନ୍ତ୍ରୀ ପୁଅ ପକ୍ଷୀର ଭାଷା ଜାଣିଥିଲା” ଆଜି ଜୀବ-ବିଜ୍ଞାନର ଯୁଗ ହିସାବରେ ଲେଖକଠାରେ କେବଳ ଗଳ୍ପ ନୁହେଁ । ମେଘାଚ୍ଛନ୍ନ ଦିନରେ ଗୋଟିଏ ମହୁମାଛି କୌଣସିଠାରେ ଫୁଲରେ ମହୁର ସନ୍ଧାନ ପାଇ ବସାକୁ ଫେରି ଆସି, କେତେ ଦୂରରେ, ସୂର୍ଯ୍ୟ-ଙ୍କର କେଉଁ ଦିଗରେ, ଏପରିକି କେତେ ଡିଗ୍ରୀ କୋଣରେ ମହୁ ମିଳି ପାରିବ ସେ କଥା ଯଦି ତାର ସଙ୍ଗୀମାନଙ୍କୁ ଜଣାଇବାରେ ସକ୍ଷମ ହୁଏ ଓ ମହୁମାଛିର ଭାଷା ଯଦି ଆଜି ଜୀବବୈଜ୍ଞାନିକ ମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ବୁଝି ପାରିବା ସମ୍ଭବ ହୁଏ, ତେବେ ମନ୍ତ୍ରୀ ପୁଅ ପକ୍ଷୀର ଭାଷା ଜାଣି ପାରିବା ଅସମ୍ଭବ ହେବ କି ? ଅବଶ୍ୟ ଏକଥା ସ୍ୱୀକାର କରିବାକୁ ହେବ ଶଙ୍ଖଚିଲ ଯେ ଭବିଷ୍ୟତ ଜାଣିପାରେ

Digitized by srujanika@gmail.com

ଏକଥା ଅବସ୍ଥାର କଦ୍‌ବା ଜୀବ-ବିଜ୍ଞାନ ବେତ୍ତା ମାନଙ୍କ ପକ୍ଷରେ ଏ ଯାଏ ସମ୍ଭବ ହୋଇନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ମନୁଷ୍ୟେତର ଯଦି ଭାଷା ଅଛି ତେବେ ପକ୍ଷୀର ଯେ ଭାଷା ନାହିଁ, ସେ ଧାରଣା ଆମ ମନକୁ କିପରି ଆସିବ ? ଭାରତୀୟ କେଲା ଜନେ ତାର ଇତିହାସ ପ୍ରସିଦ୍ଧ "ଦଉଡ଼ି ଖେଳ" ଦେଖାଇବା ସମ୍ଭବ ହୋଇଥିଲା କିନ୍ତୁ ଆଜି ତା'ର ସୂତ୍ର କେହି ଜାଣେ ନାହିଁ । ଭାରତୀୟ ଜନେ ଜୀବଜନ୍ତୁର ଭାଷା ଜାଣିଥିଲା ଏବେ ସେ ସୂତ୍ର ଲୋପ ପାଇ-ଅଛି ଏହା ସମ୍ଭବ ହେବ କାହିଁକି ? ଚକ୍ରଧରଙ୍କ ପରି ଲେଖକର ମଧ୍ୟ ବିଶ୍ୱାସ ଗାଉଁଲି ଗୀତ, କାହାଣୀ ବିଶ୍ୱାସ ଭୟ ଇତ୍ୟାଦି କଥାମାନ ସଂଗୃହୀତ ହେଲେ ଏପରି ଅନେକ କଥା ବାହାରି ପାରିବ । ଯାହା ଆମ କଳ୍ପନାକୁ ମଧ୍ୟ ଆସେ ନାହିଁ ।

ଚକ୍ରଧରଙ୍କ ପରି ନୀରବ କର୍ମୀ ଯଦି ବିଲାତରେ ଜନ୍ମ ହୋଇଥାନ୍ତା ତେବେ କଥା ଦୋସରା ହୋଇଥାନ୍ତା । ବିଲାତ ହୋଇଥିଲେ "ଗାଉଁଲି କଥା ସଂଗ୍ରହ ସମିତି" ସ୍ଥାପିତ ହୋଇ-ଥାନ୍ତା, ଚକ୍ରଧର ଓ କନକ-ମଞ୍ଜରୀ ସଂପାଦକ ହୋଇଥାନ୍ତେ । ହଜାର ହଜାର ସଭ୍ୟ ହୋଇ-ଥାନ୍ତେ । ଗୃରିଆଡ଼େ ପ୍ରତି ବଡ଼ ସହର ଓ ଗ୍ରାମ ସମିତିର ଶାଖାମାନ, ଗାଉଁଲି କଥାମାନ ସଂଗ୍ରହ କରୁଥାନ୍ତେ । ବହୁ ଅର୍ଥ ସଂଗ୍ରହ ହେଉ-ଥାନ୍ତା । ସମିତି ବହୁ ପୁସ୍ତକ ଓ ନିୟମିତ ପତ୍ରିକାମାନ ପ୍ରକାଶ କରୁଥାନ୍ତେ ଓ ବିଭିନ୍ନ ଦେଶ ଓ ପ୍ରଦେଶର ଗ୍ରାମ୍ୟ କବିତା, କାହାଣୀ ଓ ବିଶ୍ୱାସ ସହିତ ଆମର ଗାଁ ଗୀତ କାହାଣୀ ପ୍ରଭୃତିର କି ସାଦୃଶ୍ୟ ଅଛି ତହିଁର ଗବେଷଣା କରିବାକୁ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଉଚ୍ଚ ଶିକ୍ଷିତ ମେଧାବୀ ଛାତ୍ର-ମାନେ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ ମାନଙ୍କରେ ସମିତି ତରଫରୁ ଟଙ୍କା ପାଇ ଗବେଷଣା କରୁଥାନ୍ତେ । କିନ୍ତୁ, ଏ ସବୁ ଲେଖକଙ୍କର ବିଲାତରେ ଥାଇ କଳ୍ପନା ମାତ୍ର !

ମହାପାତ୍ର ଦମ୍ପତିଙ୍କୁ ଦୀର୍ଘ ଜୀବନ ଦ୍ୱାରା ଭଗବାନ ସେମାନଙ୍କୁ ସୁଖୀ କରନ୍ତୁ ଓ ସ୍ୱାଧୀନ ଭାରତ ଓ ନବ ଓଡ଼ିଶାରେ ସେମାନଙ୍କର ଉତ୍ତରୋତ୍ତର ଉନ୍ନତି ହେଉ ଏହାହିଁ ଲେଖକ କାମନା କରେ ।

ସିଂହଭୂମି ଭ୍ରମଣ

ଶ୍ରୀ ନବକିଶୋର ଦାସ

ମୁଁ ପଥିକ । ଏହି ଅବସ୍ଥା ଯୌବନ ପ୍ରାରମ୍ଭରେ ମୋର ଅନ୍ତରରେ ଗଭୀର ଭାବରେ ଜାଗି ରହିଥିଲା । ତେଣୁ ପଥର ଆହ୍ୱାନଟା ନାନା ଭାବରେ ଆସି ପ୍ରାଣରେ ଆଘାତ କରେ । ମୁଁ ବର୍ଷାକାଳୀନ ଝରଣା ଗଲି ଅଥୟ ହୋଇ ପଡ଼େ । ବହିଯିବା ଧର୍ମ । ଗତି ଅବିରତ ଲାଗିଅଛି । ବିଶ୍ୱ ଗତି-ପଥରେ ନାନା ବ୍ୟକ୍ତି ନାନା ଭାବରେ ଗତିଶୀଳ । ମୁଁ ଏହି ବିଶ୍ୱ-ନିୟମରୁ ପୃଥକ୍ ନୁହେଁ । ହୋଇଲେହେଁ ଗତିଟା ମୋର ଏକ ପ୍ରାକୃତିକ ନିୟମ ଅଧୀନ । ମୋ ଗତିର ଏକ କେନ୍ଦ୍ର ଅଛି । କେନ୍ଦ୍ରଟା ମୋର ଜାତି, ଦେଶ । ଓଡ଼ିଆ ଜାତିର ଅତୀତ ମୋ ପ୍ରାଣରେ ଏକ ବିରାଟ ଉଦ୍‌ବୋଧନର ବାଣୀ ଶୁଣାଏ । ଠିକ୍ ମନେ ଅଛି ପିଲାଦିନେ ଐତିହାସିକ କୃପାସିନ୍ଧୁଙ୍କ ଉତ୍କଳ ଇତିବୃତ୍ତ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ବହି ଗୁଡ଼ିକ ମୋର କି ଆଦରର ବସ୍ତୁ ହୋଇଥିଲା !

ଅତୀତ ମୋତେ ସବୁବେଳେ ଆକର୍ଷଣ କରେ । ମୁଁ ଯେ ଅତୀତରେ କେବଳ ମଗ୍ନ ହୋଇ ରହେ ତାହା ନୁହେଁ । ବରଂ ମୁଁ ଅତୀତର ବିଶ୍ଳେଷଣ କରି; ବର୍ତ୍ତମାନ ଓ ଭବିଷ୍ୟତପାଇଁ ଜ୍ଞାନ ସଂଗ୍ରହ କରେ । ସେଥିପାଇଁ ପିଲାଦିନୁ

Digitized by srujanika@gmail.com

ଇତିହାସ ମୋର ପ୍ରିୟ ପାଠ୍ୟ । ଏବଂ ସେହି ଭାବରେ ଇତିହାସର ଲୀଳା-ଭୂମି ମୋର ହାସ ପ୍ରିୟସ୍ଥଳୀ । ଇତିହାସର ଦର୍ଶନ ଚିନ୍ତା କରିବା ଉଚିତ । ଇତିହାସ କେବଳ କେତେ ଗୁଡ଼ିଏ ଘଟି ଯାଇଥିବା ଘଟନାବଳୀର ପ୍ରକାଶ ନୁହେଁ । ଘଟନା-ସ୍ରୋତ ମଧ୍ୟରେ ମନୁଷ୍ୟ ଭାସିଯାଏ । କିନ୍ତୁ ଅପର ମନୁଷ୍ୟ ଚକ୍ଷୁ ଫିଟାଇ ଦେଖିବା ଦରକାର, ମନୁଷ୍ୟ ଓ ସ୍ରୋତ ମଧ୍ୟରେ କି ସମ୍ବନ୍ଧ । ମନୁଷ୍ୟ ସ୍ରୋତରେ ଭାସି ଯାଇଛି; ନା ସ୍ରୋତର ଗତି ବଦଳାଇ ଦେଇଛି । କେବଳ ଏତିକି ନୁହେଁ ସ୍ରୋତ ଓ ମନୁଷ୍ୟ ମଧ୍ୟରେ କେତେବେଳେ କିଏ ଦାୟୀ ହୋଇଛି ବିଚାର୍ଯ୍ୟ । ଇତିହାସ ଏହିପରି ନାନା-ଭାବରେ ଆଲୋଚିତ ହେବା ଉଚିତ । ତାହାହେଲେ ଇତିହାସ ପ୍ରାଣରେ ଆଲୋକପାତ କରେ । କେବଳ ଇତିହାସର ତାରିଖ କିମ୍ବା ବୀର ବା ରାଜାଙ୍କ ନାମ ମୁଖସ୍ଥରେ ପରୀକ୍ଷାରେ ପାସ ହୋଇ ପାରେ କିନ୍ତୁ ମନୁଷ୍ୟର ବିଶେଷ କିଛି ଲାଭ ହୁଏ ନାହିଁ । ଚିନ୍ତା ରାଜ୍ୟରେ ବିକାଶ ନ ହେଲେ ଶିକ୍ଷା, ଶିକ୍ଷା ପଦବାଚ୍ୟ ନୁହେଁ । ଏହି ସ୍ୱାଧୀନ ବିଶ୍ଳେଷଣ କ୍ଷମତା ଓ ତାହିଁ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଜୀବନର ନୀତି ଗଠନ କରିବାକୁ ଯେଉଁ ଶିକ୍ଷା ସୁବିଧା ଦିଏ; ତାହାହିଁ ପ୍ରକୃତ ଶିକ୍ଷା । ସେହିପରି ଶିକ୍ଷାଦାତାହିଁ ପ୍ରକୃତ ଶିକ୍ଷକ ।

୧୯୩୮ ମସିହା କଥା । 'କେନ୍ଦୁଝର'ରେ ଭ୍ରମଣ କଲାବେଳେ ପ୍ରାଣରେ ସିଂହଭୂମି-ଭ୍ରମଣର ଡାକ ଶୁଣିଥିଲି । ସିଂହଭୂମି ଜିଲ୍ଲାରେ ମଧ୍ୟ ଦୁଇଟି ଓଡ଼ିଆ — ଗଡ଼ଜାତ, ଖରସୁଆଁ ଓ ସରାଇକଳା । ଗଡ଼ଜାତ ବିଷୟରେ ଏକ ବଡ଼ ବହି ଲେଖିବାରେ ମୁଁ ବ୍ୟସ୍ତ ଥିଲି । ତେଣୁ ମୁଁ ଉତ୍କଳର ଗଡ଼ଜାତ-ଭ୍ରମଣରେ ଯାଇଥିଲି । ଏତିକି ବେଳେ ସିଂହଭୂମିର ବେଦନାର ବାଣୀ ପ୍ରାଣରେ ଶୁଣିଥିଲି । ମନୁଷ୍ୟ ବେଦନାରେ କାନ୍ଦେ କାହିଁକି ? ମୋ ବିଚାରରେ ନ କାନ୍ଦି; ଯଦି ବିଚାର ପ୍ରୟୋଗ କରି ଉଦ୍ଧାରିବାର ଉପାୟ ଚିନ୍ତା କରନ୍ତା; ତେବେ ସୁନ୍ଦର ହୁଅନ୍ତା । ଅନେକେ ବିରହରେ ବ୍ୟଥିତ; ବିଚ୍ଛେଦରେ ବ୍ୟସ୍ତ; ମୃତ୍ୟୁରେ ମର୍ମାହତ ହୁଅନ୍ତି । ମୋର କିନ୍ତୁ ଓଲଟା ଅବସ୍ଥା । ମୁଁ ବିରହରେ ବ୍ୟଥିତ; ବିଚ୍ଛେଦରେ ବ୍ୟସ୍ତ କିମ୍ବା ମୃତ୍ୟୁରେ ମର୍ମାହତ ହୁଏ ନାହିଁ । ଅବଶ୍ୟ ମୋର ଅବସ୍ଥା ସବୁବେଳେ ନ ଥିଲା । ମୁଁ କ୍ରମେ ଅଖଣ୍ଡ-ଆନନ୍ଦ-ରାଜ୍ୟର ଅଧିକାରୀ ହୋଇଅଛି । ଏହା ବୋଲି କେହି ଭାବିବେ ନାହିଁ ଯେ ମୋ ଜୀବନରେ ଦୁଃଖ, ଦୁର୍ଦ୍ଦଶା କିମ୍ବା ବିରହ, ବିଚ୍ଛେଦ ନାହିଁ, ବରଂ ଏହା ମୋ ଜୀବନରେ ବେଶୀ । ମୁଁ ଦୁଃଖ-ବିଦ୍ୟାଳୟର ଛାତ୍ର । ଏହି ଛାତ୍ରତ୍ୱ ପ୍ରାୟ ମୋ ଜୀବନରେ ଚିର ସଙ୍ଗୀ ହୋଇ ରହିବ । କାରଣ ଏ ଦେଶରେ ସାହିତ୍ୟିକର ସ୍ଥାନ କେଉଁଠି ସବୁ ଶିକ୍ଷିତ ଲୋକେ ଜାଣନ୍ତି । ମୃତ୍ୟୁପରେ ହୁଏତ ଶବ ଉପରେ ଫୁଲ କେତୋଟା ପଡ଼ିପାରେ; ମାତ୍ର ବଞ୍ଚିଥିବାବେଳେ ଏ ଦେଶ ସାହିତ୍ୟିକଙ୍କର ଫୁଲ ବଗିଚା ଖଣ୍ଡେ କରିବା ଭାଗ୍ୟରେ ଘଟେ ନାହିଁ । ଅନ୍ୟ ଦେଶରେ ଅବସ୍ଥା ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ।

ସେ ଯାହାହେଉ ମୁଁ କର୍ମୀ । ସାହିତ୍ୟ ମୋର ସାଧନା-ପୀଠ । ବିପଦ, ବାଧାକୁ ମୁଁ ହସରେ ଉଡ଼ାଇ ଦେଇଛି । ମୋର ଆନନ୍ଦ ଏହି ସୃଜନରେ । ସୃଜନହିଁ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଆନନ୍ଦ ଦିଏ ।

ସିଂହଭୂମି ଜିଲ୍ଲାରେ ଭ୍ରମଣ ପୂର୍ବରୁ କେନ୍ଦୁଝରର ଉତ୍ତର ସୀମାରେ ସିଂହଭୂମିର ମାଟି ମାଡ଼ିବାକୁ ପଡ଼ିଥିଲା । କାରଣ ଚମ୍ପୁଆରୁ ମୁଁ ମୟୂରଭଞ୍ଜର ପ୍ରସିଦ୍ଧ ଖିଚିଙ୍ଗ ଦେଖିବାକୁ ଯାଇଥିଲି । ବାଟରେ ସିଂହଭୂମି ସୀମାକୁ ନାନା ସ୍ଥାନରେ ଡେଇଁଲି । ମନରେ ବେଦନା ମୋର ଗୋଟିଏ ଆସୁଥିଲା । ଏହା ବ୍ୟକ୍ତିଗତ କାରଣରୁ ନୁହେଁ—ବରଂ ଜାତୀୟତା ଦିଗରୁ । ସିଂହଭୂମି ଉତ୍କଳକୁ ଆସି ନାହିଁ । ସେ ଯାହା ହେଉ ରହୁଆଁରେ (ମୟୂରଭଞ୍ଜର ଏ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ଗ୍ରାମ) ଶୁଣିଲି ଯେ ଏହି ଗ୍ରାମର ନିକଟରେ କୋହ୍ଲାଣରେ ଏକ ବିଶାଳ ସରୋବର ଅଛି । ଏହାକୁ 'ବେଣୁସାଗର' କହନ୍ତି । ତେଣୁ ମୁଁ ଆଉଜଣେ ସ୍ଥାନୀୟ ଯୁବକ ସାଙ୍ଗ ହୋଇ ମଧ୍ୟାହ୍ନରେ ବେଣୁସାଗର ଅଭି-

Digitized by srujanika@gmail.com

ମୁଖରେ ଯାତ୍ରା କଲୁଁ । ଯୁବକଟି କଳା-ପ୍ରେମିକ । 'ବେଣୁସାଗର' ରକ୍ସୁଆଁ ଗ୍ରାମଠାରୁ ମାତ୍ର ତିନି ମାଇଲ । ଏଠାରେ ବିସ୍ତୀର୍ଣ୍ଣ ସରୋବର, ପ୍ରାଚୀନ ଗଡର ଚିହ୍ନ ଓ ବଣ ମଧ୍ୟରେ ମହିଷମର୍ଦ୍ଦିନୀ ମୂର୍ତ୍ତି, ପ୍ରକାଣ୍ଡ କାୟ ଗଣେଶ, ହନୁମାନ, ବୁଦ୍ଧ ଓ କେତେକ ଶିବଲିଙ୍ଗ ଏବଂ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ 'ନାଗମୂର୍ତ୍ତି' ଅଦ୍ୟାପି ରହିଅଛି । ଗଣେଶ ମୂର୍ତ୍ତିଟି ଠିକ୍ ଖିଚିଙ୍ଗ ଗଣେଶ ମୂର୍ତ୍ତି ଧରଣର । ପ୍ରାଚୀନ ମନ୍ଦିରର କୌଣସି ଚିହ୍ନ ନାହିଁ । ସ୍ଥାନଟି ନିର୍ଜନ ଓ ଶିଆଳୀ ଲଟା ଦ୍ୱାରା ପରିବେଷ୍ଟିତ । ଏହା 'ବେଣୁସାଗର' ସରୋବରର ପୂର୍ବ ଦକ୍ଷିଣ ଦିଗରେ ଅବସ୍ଥିତ । ଏଠାରେ ମଧ୍ୟ ଏକ ପାର୍ବତୀ ମନ୍ଦିର ଅଛି । ଦେହୁରୀ ଦେବ, ଦେବୀଙ୍କ ପୂଜା କରେ । ବର୍ଷରେ ଥରେ ଏଠାରେ 'କୁଆଁର ଯାତ୍ରା' (କୁମାର ପୂର୍ଣ୍ଣିମାର ଅପଭ୍ରଂଶ) "ହୋ"ମାନେ (କୋହ୍ଲ) ପାଳନ୍ତି । କୁଆଁର ଯାତ୍ରା ଠିକ୍ କୁମାରପୂର୍ଣ୍ଣିମା ଦିନ ହୁଏ । ସ୍ଥାନଟିରେ ହୋମାନଙ୍କର, ନାରୀମାନଙ୍କର ନାଚ ଲାଗେ । ବାହାରୁ ଦୋକାନ ପ୍ରଭୃତି ଆସି ବସେ । କିନ୍ତୁ 'ହୋ'ମାନଙ୍କର ଯେତେବେଳେ ଇଚ୍ଛା ହୋଇ ଗଲାତ; ଯାତ୍ରା ଆରମ୍ଭ ହୋଇଥାଏ । ଏ ବିଷୟରେ ଏକ ସ୍ଥାନୀୟ ପ୍ରବଚନ ଶୁଣିଲି ।

"ବାପାଙ୍କ ପାଞ୍ଜିରେ ଦେଖିଲି ଯାହା,
ମାଣ୍ଡିଆ ପାଚିଲେ ମଗଧା ବାହା ।"

ଅର୍ଥାତ୍ ଆଦିମ ଅଧିବାସୀମାନଙ୍କର ଦିନ, ବାର ତିଥି ଜ୍ଞାନ ସେତେ ଥାଏ ନାହିଁ । ଯେତେବେଳେ ହାତରେ ପଇସା ବା ଶସ୍ୟ ହୋଇଯାଏ, ପର୍ବ, ବିଭାଘର ପ୍ରଭୃତି ହୁଏ । ଦୁଆଙ୍ଗ, ଜୁଆଁ, ସାନ୍ତାଳମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ମଧ୍ୟ ସେହିପରି ଦେଖି ଆସିଲି ଯେ ଜନ୍ମ, ମୃତ୍ୟୁ ପାଳନ ଠିକ୍ ଗୋଟିଏ ସମୟରେ ହୁଏ ନାହିଁ । ହାତରେ ପଇସା ନଥିଲେ ଦିନ ଗଡ଼ିଯାଏ ।

'ବେଣୁସାଗର' ସିଂହଭୂମିର ଭ୍ରମଣର ପ୍ରଥମ ସ୍ମୃତି ହୋଇ ରହିଲା । ଏହା ଏକ ଐତିହାସିକ ସ୍ଥାନ । ନବଭାରତରେ (୧ମ ଖଣ୍ଡ ୫ମ ସଂଖ୍ୟା) ଅଧ୍ୟାପକ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ବିନାୟକ ମିଶ୍ର ଏଠାକାର ମୂର୍ତ୍ତି ସମ୍ବନ୍ଧରେ ତାହାଙ୍କ 'ଉତ୍କଳରେ ମାତୃକା-ପୂଜା' ପ୍ରବନ୍ଧରେ କେତେକ କଥା ଲେଖି ଅଛନ୍ତି । ପାଠକ-ପାଠିକାମାନଙ୍କ ଅବଗତି ନିମିତ୍ତ ତାହାଙ୍କ ପ୍ରବନ୍ଧରୁ କେତେକ ଜ୍ଞାତବ୍ୟ ବିଷୟ ଉଦ୍ଧୃତ କଲି,

"ପ୍ରାଚୀନ କାଳରେ ଉତ୍କଳରେ ଯେ ମାତୃକା ପୂଜା ପ୍ରଚଳିତ ଥିଲା ତାହା ଉତ୍କଳର ପ୍ରାଚୀନ ଭାସ୍କର୍ଯ୍ୟରୁ ପ୍ରମାଣିତ ହେଉଅଛି । × × ଖିଚିଙ୍ଗରେ ଓ ତାହାର ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ଅଞ୍ଚଳରେ ଆଜିକାଲି ବହୁଳ ପରିମାଣରେ କୋହ୍ଲ ଓ ଭୂମିଜ ଜାତି ବାସ କରୁଅଛନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ଏ ଅଞ୍ଚଳରେ ପ୍ରଚୁର ପରିମାଣ ପଡ଼ି ରହିଥିବା ପ୍ରାଚୀନ କୀର୍ତ୍ତିର ଧ୍ୱଂସାବଶେଷ ଦେଖିଲେ ଜଣାଯାଏ ଯେ, ପ୍ରାଚୀନ କାଳରେ ଏ ଅଞ୍ଚଳ ଆର୍ଯ୍ୟ ବସତିରେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ସମୃଦ୍ଧିଶାଳୀ ଥିଲା । ପ୍ରକୃତିର ପରିବର୍ତ୍ତନ କାରିଣୀ ଶକ୍ତିର ପ୍ରଭାବରେ ଏହା ବର୍ତ୍ତମାନ ଦୁର୍ଗମ ଅରଣ୍ୟରେ ପରିଣତ ହୋଇଅଛି ।

କିନ୍ତୁ ଖିଚିଙ୍ଗର ଅତି ନିକଟରେ ସିଂହଭୂମି ଜିଲ୍ଲାର ସୀମାନ୍ତରେ × × ଗୋଟିଏ ବଡ଼ ପୋଖରୀର ନାମ 'ବେଣୁସାଗର' । କିମ୍ବଦନ୍ତୀ ଅନୁସାରେ ଏଠାରେ 'ବେଣୁ' ନାମକ ଏକ ରାଜାର ଗଡ଼ ଥିଲା । ଏହି ବେଣୁ ରାଜା ପୋଖରୀଟି ଖୋଳାଇ ଥିବାରୁ ଏହାର ନାମ ବେଣୁ ସାଗର । ଏହି ବେଣୁ ସାଗର କୂଳରେ ପଡ଼ିଥିବା ମାତୃକା ମୂର୍ତ୍ତି ଗୁଡ଼ିକର ଛବି ଏଠାରେ ଦିଆ ହୋଇଅଛି । × × ×

ତୃତୀୟ ଛବିଟି ବେଣୁସାଗର ଦୃଶ୍ୟ । ୪ର୍ଥ ମୂର୍ତ୍ତିଟି ବୈଷ୍ଣବୀ ମୂର୍ତ୍ତି । ଗରୁଡ଼ ବାହନା । ହାତରେ ଶଙ୍ଖ, ଗଦା ଓ ପଦ୍ମ । ୫ମ ମୂର୍ତ୍ତିଟି ଚାମୁଣ୍ଡା । ଲେଖ ରୂପେ ଶୂନ୍ୟ ଜାତ ହେଉଥିବାରୁ ବୈଷ୍ଣବୀ ମୂର୍ତ୍ତିରୁ ଚାମୁଣ୍ଡା ମୂର୍ତ୍ତିର ବିକାଶ । ଏଣୁ ବୈଷ୍ଣବୀ ମୂର୍ତ୍ତି ପରି ଏହାଙ୍କର ଗରୁଡ଼ ବାହନ । ଆୟୁଧ ଗୁଡ଼ିକ ଚିହ୍ନା ପଡ଼ୁନାହିଁ । ଏଣୁ ପୁରାଣ ବର୍ଣ୍ଣନା ସଙ୍ଗେ ତୁଳନା କରିବା କଠିନ ।"

ଷଷ୍ଠ ମୂର୍ତ୍ତିଟି 'ବ୍ରହ୍ମାଣୀ' । ହଂସ ବାହନା । ଡାହାଣ ହସ୍ତରେ ଅକ୍ଷମାଳା । ବାମ ହସ୍ତରେ ପଦ୍ମ । ୭ମ ମୂର୍ତ୍ତିଟି ଗଜ ବାହନା ତ୍ରିଶୂଳ ଧାରିଣୀ ମୂର୍ତ୍ତିଟି

Digitized by srujanika@gmail.com

ଇନ୍ଦ୍ରାଣୀ । ଅଷ୍ଟମଟି ବରାହୀ । ନବମ ଶକ୍ତି ବୋଧହୁଏ ରୁଦ୍ରାଣୀ । ଅସ୍ପଷ୍ଟତା ଯୋଗେ ନିଶ୍ଚିତ ରୂପେ କହି ହେଉନାହିଁ । ଦଶମ ଶକ୍ତି ଗଣେଶ । ଏକାଦଶ ଶକ୍ତି ବୀରେଶ୍ୱର । ଅଧ୍ୟାପକ ବାନାର୍ଜ୍ଜି ବାବୁ ଅଷ୍ଟରେ ଲେଖି ଅଛନ୍ତି ଯେ "ସ୍ଥୂଳତଃ ଏତିକି କୁହାଯାଇ ପାରେ ଯେ ମୂର୍ତ୍ତିର ସମସ୍ତ ଲକ୍ଷଣ ଭୁବନେଶ୍ୱରର ଶିଳ୍ପୀମାନେ ମୂର୍ତ୍ତିର ମୁଖର ଭଙ୍ଗୀରେ ଯେପରି ଫୁଟାଇ ପାରି ଅଛନ୍ତି, ବେଣୁ-ସାଗରର ଶିଳ୍ପୀମାନେ ସେପରି ପାରି ନାହାନ୍ତି ।"

'ବେଣୁ-ସାଗର' କୂଳରୁ ଅଳ୍ପ ସମୟରେ ବିଦାୟ ନେଲି । କିନ୍ତୁ ନେତ୍ର ସମ୍ମୁଖରୁ ବେଣୁ-ସାଗର ଛବି ଲିଭି ଗଲେ ମଧ୍ୟ, ମୁଁ ଗଭୀର ଭାବରେ ସେ କାଳର 'ମାନବ-ଜୀବନ' ଚିନ୍ତା କଲି । ଖଣ୍ଡଗିରେ ବି ଏହି ମୂର୍ତ୍ତି ମନ୍ଦିର ଗଠନରେ ଅନେକ ଅର୍ଥ ଖର୍ଚ୍ଚ ହୋଇଅଛି । ଏହି ସ୍ଥାପତ୍ୟ-କଳା ପାଇଁ ଦେଶରେ ଅଜସ୍ର ଟଙ୍କା ଦିନେ ଖର୍ଚ୍ଚ ହୋଇଥିଲା । ପୁଣି ବର୍ତ୍ତମାନ (ଭ୍ରମଣ ସମୟରେ) ମାଲବ୍ୟ ଜୀ ଏକ ମନ୍ଦିର-ଗଠନରେ ବହୁତ ଟଙ୍କା ଖର୍ଚ୍ଚ କରୁ ଅଛନ୍ତି । କଳା-ବିକାଶ ପାଇଁ ପ୍ରଚୁର ସ୍ପନ୍ଦନ ଲୋଡ଼ା । କିନ୍ତୁ ଏହାର ପ୍ରଚାର ପାଇଁ ଅଜସ୍ର ଧନ ଦରକାର । ହେଲେହେଁ ପ୍ରକୃତ କଳାବିତ୍ କାହିଁ ଲିଭି ରହି ପାରିନାହିଁ । ଧନ ନାଗରିକମାନେ ଦେଇ ଅଛନ୍ତି । କଳା-ପ୍ରୀତି ମାନବ ପ୍ରାଣରେ ସତତ ଜାଗ୍ରତ ।

କିନ୍ତୁ ବର୍ତ୍ତମାନ ଦେଶର ପରିସ୍ଥିତିରେ ମନ୍ଦିର ଗଠନ, ମୂର୍ତ୍ତି ସ୍ଥାପନ ଅପେକ୍ଷା ଆଉ ଏକ ବଡ଼ ସମସ୍ୟା ସୃଷ୍ଟି ହୋଇ ଯାଇ ଅଛି । ଶ୍ରାଦ୍ଧରେ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଭୋଜନରେ ଅର୍ଥ ବ୍ୟୟ ନ କରି ପାଠାଗାର ସ୍ଥାପନ ବେଶୀ ପ୍ରୟୋଜନ ହୋଇ ପଡ଼ିଛି । କିମ୍ବା ବିଭାଘରରେ ଯୌତୁକ, ପାନସରେ ଟଙ୍କା ବ୍ୟୟ ନ କରି ଦରିଦ୍ର ମାନଙ୍କୁ ଗ୍ରାସାଚ୍ଛାଦନ ଦାନରେ ବ୍ୟୟ କରିବା ସମିଚୀନ । ଏହା ଯୁଗ ଆଦର୍ଶ । ଏ ଦେଶରେ ଏତେ ଦରିଦ୍ର ହେଲେହେଁ ଏ ଦେଶର ଦାନୀମାନେ 'ଶିଳ୍ପ-ପ୍ରତିଷ୍ଠାନ' କାହିଁ ଦରିଦ୍ରମାନଙ୍କ ପାଇଁ କେତେ ଠାବରେ ଗଢ଼ି ଅଛନ୍ତି ? ଯେଉଁ ଦେଶରେ ଲୋକେ 'ବେଣୁସାଗର' 'ବିନ୍ଦୁସାଗର' ଭଳି ସୁବୃହତ୍ ପୋଖରୀ ଖୋଳିବା ପାଇଁ ଅକାତରରେ ଅର୍ଥଦାନ କରୁଥିଲେ, ସେ ଦେଶରେ ରାଜା, ଧନୀ, ସାଧବ, ସମ୍ଭ୍ରାନ୍ତ ପୁରୁଷ ମାନେ ଯୁଗଳକୁ ଆଣାଇ ନୂତନ ଆଦର୍ଶ ଅନୁଷ୍ଠାନ, ପୁସ୍ତକ ପ୍ରକାଶ ଓ ପ୍ରଚାର କରିବା ପାଇଁ ଆଗଭର ହେବା ଉଚିତ ନୁହେଁ କି ?

ଆମ୍ଭେମାନେ ସମସ୍ତେ ପଥିକ । କିନ୍ତୁ ଏହି 'ପଥ-ପ୍ରାନ୍ତ'ରେ କି କୀର୍ତ୍ତି-ସ୍ତମ୍ଭ ଆମ୍ଭେମାନେ ରଖିଯିବା, ତାହାହିଁ ବିଚାର୍ଯ୍ୟ । ଯଶ ବା କୀର୍ତ୍ତି ମାନବ-ଇତିହାସର ଏହିପରି ପଥ ପ୍ରାନ୍ତର ସ୍ମୃତି-ସ୍ତମ୍ଭ ବ୍ୟତୀତ ଆଉ ବା କଅଣ ? ଏହା ଦ୍ୱାରା ଦୁଇଟି ଉପକାର ହୁଏ । ପ୍ରଥମତଃ ମାନବ ଅନ୍ତର ସ୍ୱର୍ଗୀୟ ପରୋପକାର ଗୁଣର ଉତ୍କର୍ଷ ସାଧିତ ହୁଏ । ମାନବ ଗଭୀର ଭାବରେ ଉପଲବ୍ଧି କରେ ଯେ ସେ କେବଳ ନିଜ ସ୍ୱାର୍ଥପାଇଁ ସୃଷ୍ଟ ନୁହେଁ । ସ୍ୱାର୍ଥ ନୁହେଁ ନିସ୍ୱାର୍ଥ ହିଁ ଆନନ୍ଦ । ଏବଂ ଦ୍ୱିତୀୟତଃ ମାନବ ସାମାଜିକତାର ଆଉ ଏକ ପ୍ରକାଶ ହୁଏ ଗୋଷ୍ଠୀର ମଙ୍ଗଳରେ । ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଜୀବନ ନିଜ ଗୃହରେ, ପରିବାରରେ ଆବଦ୍ଧ; ଏବଂ ଏହାର ପରିଣତି ଶ୍ମଶାନରେ । ପରନ୍ତୁ ଗୋଷ୍ଠୀମଙ୍ଗଳ ଏକ ଅକ୍ଷୟ କୀର୍ତ୍ତି । ଏବଂ ଏହା ମାନବ ପ୍ରାଣରେ ଯୁଗେ ଯୁଗେ ଏକ ମହା ଚେତନାର ବାଣୀ ଶୁଣାଇ ଅଛି । 'ବେଣୁସାଗର'ର କୀର୍ତ୍ତି-କର୍ତ୍ତା ମାନଙ୍କ ଆଦର୍ଶ ଅନୁସରଣ କରି, ଏ ଦେଶର ଧନୀକମାନେ ଇଚ୍ଛାକଲେ, ଦେଶର ଭାଗ୍ୟ କିଛି ପରିମାଣରେ ବଦଳି ଯାଆନ୍ତା ନାହିଁ କି ?

କ୍ରମଶଃ

ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ରର ଆଶୀର୍ବାଦ

ଶ୍ରୀ ନାରାୟଣ ସାମଲ ବି. ଏଲ୍.

କଣ୍ଟକ ରସନାଦ୍ୱୟ, ସଚିବ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ସଞ୍ଜୟ,
ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ରେ କ ଦେବ ସନ୍ଦେଶ
ଭଗ୍ନଊରୁ ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନ, ପତିତ ସମରେ ରଣ,
ନିର୍ବାପିତ କୁରୁ-କୁଳ-ଦୀପ ।
ଶୋଭନା ହସ୍ତିନା ପୁରୀ, ଭୁଞ୍ଜିଛି ବିଭବ ସିରୀ
ଶୋଭାସେତେ ପୂରିତ ଅବନୀ
ନ ବହେ କେତକ ଧାର, ଅନ୍ଧନୃପ ନୟନର
ବୋଲେ ପ୍ରେମ କାହିଁ ? ଦପ ଅଣି ।
କୌରବ ଗୌରବ ବଳ, ପରାସ୍ତ ତାହାର ତଳ
ସ୍ୱାର୍ଥର ତା' ସାଧନା ସଂଯମ
ରଖିଲ ପାଣ୍ଡବ ଟେକ, ଶରଧନ ଧରି ସ୍ପୃଷ୍ଟ
ଦେବ ତାକେ ଆଶିର୍ବାଦ ମମ ।

ଅସ୍ତ୍ର ପାର ନାହିଁ ଭେଦ, ଉଦାର ହୃଦୟ ବୃକ
ନିଜ ପୁତ୍ରେ ନାହିଁ ଲଭେ ମାୟା
ଧନ୍ୟ ଭୂଢ଼ ଲୁବ୍ଧ ନୃପ ଆଦରଣ ତୋ ମହାଚ
ସଭିଙ୍କ ମୁଖେ ଶୁଣେ ବାହା ବାଃ ।
ଭଉସନ୍ଧ ଅଭିନବ, ଜାଣିଲେ ଅଗ୍ର ମାଧବ
ଥୋଇଦେଲେ ଲୁହା-ଭୀମ ପାଶେ ।
ଅତ୍ରୋଲ ଅନ୍ଧ ନୃପତି, ଆଲିଙ୍ଗିଲ ଭୀମ ମୂର୍ତ୍ତି
ଧୂଳିସମ ହେଲ ନିମିଷକେ ।
ହାୟ ! ନୃପ ଧୃତରାଷ୍ଟ୍ର ବନ୍ଧୁଜନ ମନ ଦଗ୍ଧ
ନେଇ ଅନ୍ତ ଯୋଗ୍ୟ ପ୍ରତିଶୋଧ,
ଯାରେ ସହାୟ ଅନନ୍ତ, କ୍ଷୟ କରେ ବଳବନ୍ତ
ସଙ୍ଗେ ତାର କଳ୍ପନା ସଉଧ ।

ଗଙ୍ଗବଂଶର ଅନ୍ତର ରାଜା

ଗୋପବନ୍ଧୁ ବିଦ୍ୟାଭୂଷଣ

ପ୍ରାଚୀନ ଗଙ୍ଗବଂଶରେ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦ ୧୩୦୮ ଠାରୁ ୧୩୨୧ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଶ୍ରୀ ପୁରୁଷୋତ୍ତମ ଦେବ ଉତ୍କଳର ରାଜସିଂହାସନ ଅଲଂକୃତ କରିଥିଲେ । ଏ ସମ୍ବନ୍ଧେ ୧୩ ଖଣ୍ଡ ଶିଳାଲେଖ ଓ ତାମ୍ରଶାସନ ଏବଂ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଗ୍ରନ୍ଥ ପ୍ରମାଣ ମଧ୍ୟ ବିଦ୍ୟମାନ୍ । ସେହି ପୁରୁଷୋତ୍ତମ ଦେବଙ୍କୁ ଗଙ୍ଗବଂଶୀୟ ରାଜା ଶ୍ରୀ କପିଲେନ୍ଦ୍ର ଦେବଙ୍କର ଅନ୍ତର ବା ଦାସୀଗର୍ଭ ସମ୍ଭୂତ ପୁତ୍ର ବୋଲି ଆମ୍ଭମାନଙ୍କର ଯେଉଁ ସୁଦୃଢ଼ କମ୍ବଦନ୍ତୀ ପ୍ରଚଳିତ ଅଛି, ତାହା ସର୍ବସାଧାରଣଙ୍କର ଗୋଚର ବିଷୟ । କିନ୍ତୁ କେହି କେହି ଆଧୁନିକ ଐତିହାସିକ ଏହାଙ୍କୁ ଦାସୀଗର୍ଭ ସମ୍ଭୂତ ବୋଲି ସ୍ୱୀକାର କରନ୍ତି ନାହିଁ ଏବଂ କେହି କେହି ଗଙ୍ଗବଂଶ ମଧ୍ୟରେ ପୁରୁଷୋତ୍ତମ ଦେବ ନାମକ ରାଜାଙ୍କର ଅସ୍ତିତ୍ୱ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସ୍ୱୀକାର କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅକାଟ୍ୟ ପ୍ରମାଣ ବାହୁଲ୍ୟ ଭାବେ ଦେଖାଯାଉଥିବା ସ୍ଥଳେ ଯେଉଁମାନେ ପୁରୁଷୋତ୍ତମ ଦେବଙ୍କର ଅସ୍ତିତ୍ୱ ସମ୍ବନ୍ଧେ ଅସ୍ୱୀକୃତ କମ୍ବା ସନ୍ଦିହାନ ସେମାନଙ୍କର ଅଳୀକ ଯୁକ୍ତି ତର୍କ ଓ ଅପ୍ରମାଣ ବଚନ ବୋଧହୁଏ ପ୍ରକୃତ ଐତିହାସିକ କେହି ସ୍ୱୀକାର କରିପାରିବେ ନାହିଁ । ଅପର ପକ୍ଷରେ ପୁରୁଷୋତ୍ତମ ଦେବଙ୍କୁ କପିଲେନ୍ଦ୍ର ଦେବଙ୍କର ଦାସୀ ଗର୍ଭ ସମ୍ଭୂତ ଅନ୍ତର ପୁତ୍ର ବୋଲି ଯେଉଁମାନେ ସ୍ୱୀକାର କରିବାକୁ କୁଣ୍ଠିତ ସେମାନଙ୍କୁ ବୁଝାଇ ଦେବାପାଇଁ ନିମ୍ନରେ ସେହି ପୁରୁଷୋତ୍ତମ ଦେବଙ୍କ କୃତ "ବିଷ୍ଣୁଭକ୍ତି

Digitized by srujanika@gmail.com

କଳ୍ପଲତା” ନାମକ ଗ୍ରନ୍ଥରୁ କେତୋଟି ଶ୍ଳୋକ ଉଦ୍ଧୃତ ହେଲା ।

“ମାଲା ମାତା ପିତା ବିଷ୍ଣୁ
ର୍ୟସ୍ୟାଖ୍ୟା ପୁରୁଷୋତ୍ତମଃ ।
ବିଷ୍ଣୁଭକ୍ତି ଲତାଂଚକ୍ରେ
ସତାଂ ଚକ୍ରେ କୃତାଞ୍ଜଳିଃ ।”(୮।୪୧)

ଅର୍ଥ ଯାହାଙ୍କର ମାତାଙ୍କ ନାମ ମାଳା, ପିତାଙ୍କ ନାମ ବିଷ୍ଣୁ, ନିଜ ନାମ ପୁରୁଷୋତ୍ତମ, ସେ ସାଧୁ ଗୋଷ୍ଠୀ ମଧ୍ୟରେ କୃତାଞ୍ଜଳିପୁଟ ହୋଇ ‘ବିଷ୍ଣୁଭକ୍ତି କଳ୍ପଲତା’ ନାମକ ଗ୍ରନ୍ଥ ରଚନା କରିଥିଲେ ।

ଗଙ୍ଗବଂଶର ଅବହମାନ କାଳରୁ ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଯେଉଁ ନିୟମମାନ ଅକ୍ଷୁଣ୍ଣ ଭାବରେ ଦେଖାଯାଏ ସେଥିରେ ବ୍ୟତିକ୍ରମର ସ୍ଥାନ କଦାପି ଥାଇ ନ ପାରେ—ଏହି ଅନୁମାନ ବଳରେ କୁହାଯାଇଅଛି ଯେ ଗଙ୍ଗବଂଶର ରାଜାମାନଙ୍କ ବିବାହିତା ସ୍ତ୍ରୀମାନେ ମହାଦେବୀ ପଦରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତା ଏବଂ ଗାନ୍ଧର୍ବ ବିବାହରେ ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ଚରିତାର୍ଥ ନିମନ୍ତେ ଭୋଗିନୀ ଭାବରେ ରଖାଯିବା ସ୍ତ୍ରୀମାନେ ଦେବୀ ପଦରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତା ହେଉଥିଲେ । ଅଳ୍ପ ସାମୟିକ ଲାଳସାର ବଶବର୍ତ୍ତୀ ହୋଇ ଯେଉଁ ଦାସୀ ରୂପରେ ଆକୃଷ୍ଟ ହେଉଥିଲେ ସେମାନେ ମାଳା ପଦରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତା ହେଉଥିଲେ । ଏହି ଚିରନ୍ତନ ନିୟମ ଅଦ୍ୟାପି ଗଙ୍ଗବଂଶୀୟମାନଙ୍କର ଚିରାଭ୍ୟସ୍ତ । ନିଜେ ପୁରୁଷୋତ୍ତମ ଦେବ ମହାରାଜା ପଦବୀରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହୋଇ ସୁବିଶାଳ ଉତ୍କଳର ମଣିମୟ ସିଂହାସନ ଅଳଂକୃତ କରିଥିଲେ ସୁଦ୍ଧା ଗ୍ରନ୍ଥରେ ଆତ୍ମପରିଚୟ ଦେବାବେଳେ ନିଜର ମାତାଙ୍କୁ ମାଳା ଉପାଧି ବ୍ୟତୀତ ଅନ୍ୟ କିଛି ଅସତ୍ୟ ବ୍ୟବହାର କରିନାହାନ୍ତି । ପିତାଙ୍କୁ ବିଷ୍ଣୁ ଆଖ୍ୟା ଦେଇ ଅଛନ୍ତି । ପ୍ରକୃତରେ ତାଙ୍କର ପିତାଙ୍କ ନାମ କପିଳେନ୍ଦ୍ର ଦେବ ଥିଲା । ଏ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଅନେକ ପ୍ରାଚୀନ ଲିପି ପ୍ରମାଣ ଅଛି । ତଥାପି ସେହି ରାଜବଂଶର ଚିରନ୍ତନ ନିୟମ ଏହି ଯେ ଯେଉଁମାନେ ସମଗ୍ର ଉତ୍କଳର ରାଜ ସିଂହାସନ ଅଳଂକୃତ କରୁଥିଲେ ସେମାନେ ନିଜ ଦେଶରେ କାହିଁକି ସମଗ୍ର ଭାରତରେ “ଚଳନ୍ତି ବିଷ୍ଣୁ” ଆଖ୍ୟାରେ ଭୂଷିତ ଓ ପୂଜିତ ହେଉଥିଲେ । ଏଥିରୁ ଜଣାଗଲା ଯେ ପୁରୁଷୋତ୍ତମ ଦେବ କପିଳେନ୍ଦ୍ର ଦେବଙ୍କର ଦାସୀଗର୍ଭ ସମ୍ଭୂତ ପୁତ୍ର ଥିଲେ । ଅପରାପର ନିମ୍ନୋକ୍ତ ପ୍ରମାଣମାନଙ୍କରୁ ସୁଦ୍ଧା ଏହାହିଁ ସ୍ପଷ୍ଟ ପ୍ରତୀୟମାନ ହେଉଅଛି ।

‘ସଂପ୍ରାପ୍ତଂ ଭୁବନ ତ୍ରୟେପି ସୁଯଶଃ
ସୋମାବଦାତଂ ମୟା,
ଲବ୍ଧାନେକ ସୁଖାନୁଭୂତ ସୁଭଗା
ସୁତ୍ରାମ ଲକ୍ଷ୍ମୀରପି ।
ମନ୍ୟେ ତୀର୍ଣ୍ଣ ମଶେଷ ଦୁଃଖ ବିଷମଂ
ସଂସାର ବାରାଂନିଧିଂ
ଯଦ୍ୟାସ୍ୱାଦ ଦଶାସ-ସାନ୍ଦ୍ରବ
ତବ ଧ୍ୟାନାମୃତଂ ମେହୃଦି ।” (୭।୧୩)

ଅର୍ଥ—ଏ ସଂସାରରେ ପୂର୍ଣ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର ନିର୍ମଳ ଯଶ ଲାଭ କରିଅଛି । ଦେବେନ୍ଦ୍ର ସମ୍ପତ୍ତି ପାଇଅଛି ଏବଂ ବିବିଧ ସୁଖାନୁଭବ ସୁଦ୍ଧା କରିଅଛି । ତଥାପି, ହେ ରାଘବ ! ତୁମ୍ଭ ଧ୍ୟାନାମୃତ ମୋର ହୃଦୟରେ ସିକ୍ତ ହେଲେ ବହୁ ଦୁଃଖ ଓ ବୈଷମ୍ୟ ପୂର୍ଣ୍ଣ ଏହି ସଂସାର-ସମୁଦ୍ରରୁ ଉତ୍ତୀର୍ଣ୍ଣ ହେବ ବୋଲି ମୋର ଆଶା ।

ଏଥିରୁ ଜଣାଯାଏ ଇନ୍ଦ୍ର ସମ୍ପତ୍ତି ସ୍ୱର୍ଗ ସୁଖ ଭୋଗ ଆଉ ସୁଖ୍ୟାତି ପାଇ ସୁଦ୍ଧା ସେ ନିଜକୁ କୃତାର୍ଥ ମନେ କରୁ ନଥିଲେ । ଅତଏବ ତାଙ୍କର ହୃଦୟ ମଧ୍ୟରେ କୌଣସି ଗୋଟିଏ ବଳବତ୍ତର ଦୁଃଖ ଶଲ୍ୟ ବରାବର ବିଦ୍ଧ କରୁଥିବା ଅନୁମାନ କରାଯାଏ । ପୁଣି ଷଷ୍ଠ ସ୍ତବକ ନବମ ଶ୍ଳୋକରେ ସେ କହୁଛନ୍ତି ‘ହେ ମାଧବ ! ତୁମ୍ଭର ଧ୍ୟାନର ଅନ୍ତରାୟ ଗୋଟିଏ ମହାପାତକ ମୋର ଅଛି । ଆପଣ ଭକ୍ତବତ୍ସଳ ଅତଏବ ମୋର ସେହି ପାତକକୁ ନିବାରଣ କରନ୍ତୁ । ମୁଁ ଦାସପୁତ୍ର, ଆପଣ ସ୍ୱାମୀ । ଦାସର

Digitized by srujanika@gmail.com

ଦୁଃସହ ବେଦନା ଦେଖି ସ୍ୱାମୀ ଉଦାସୀନ ରହିବା ସ୍ୱାମୀଧର୍ମ ନୁହେଁ,' ଏହି ଶ୍ଳୋକରେ ସୁଦ୍ଧା ନିଜର ଦାସତ୍ୱ ଏବଂ ଦାସୀଗର୍ଭ ସମ୍ଭୂତ ରୂପ ମହାପାତକ ତାଙ୍କର ହୃଦୟରେ ତୀବ୍ର ବେଦନା ଦେଉଥିବା କଥା ଅନୁମିତ ହୁଏ। ପୁଣି, ଷଷ୍ଠ ସ୍ତବକର ପଞ୍ଚମ ଓ ସପ୍ତମ ଶ୍ଳୋକରୁ ଜଣାଯାଏ ଯେ ସେ ନିଜେ ନିତାନ୍ତ ବିପଦଗ୍ରସ୍ତ ଏବଂ ସାଙ୍ଘାତିକ ଦୁଃଖିତ ଥିଲେ। ସୁତରାଂ ସେ ବ୍ୟାକୁଳ ହୃଦୟରେ ଭଗବାନଙ୍କଠାରେ ଆତ୍ମସମର୍ପଣ ପୂର୍ବକ ସ୍ୱୀୟ ମହାପାପର ନିବାରଣପାଇଁ ପ୍ରାର୍ଥୀ।

ପଞ୍ଚମ ସ୍ତବକ ୩୬ଶ ଶ୍ଳୋକରେ ସେ କହିଅଛନ୍ତି। ପ୍ରଭୋ! ଋଣାନୁବନ୍ଧରୁ ପ୍ରାଣୀମାନେ ଜାୟା, ପୁତ୍ର, କନ୍ୟା ଇତ୍ୟାଦ ସ୍ୱରୂପେ ସଂସାରରେ ଉପଗତ ହୋଇ ମୋର ଏହି ମାତୃଶାସିତ ଚିତ୍ତକୁ ଆକୁଳ କରୁଅଛନ୍ତି। ଯଦ୍ୟପି ମାତୃଶାସିତ ପଦ ମୂର୍ଖାର୍ଥ ବାଚୀ, ତଥାପି ଏଠାରେ ମୂର୍ଖାର୍ଥର ଅପରାପର ପର୍ଯ୍ୟାୟ ବାଚୀ ଶବ୍ଦ ପରିତ୍ୟାଗ କରି ମାତୃଶାସିତ ପଦ ପ୍ରୟୋଗରୁ ବୁଝାଯାଏ ଯେ ଗ୍ରନ୍ଥକର୍ତ୍ତା ମାତାଙ୍କର ଶାସନାଧୀନ ଥିଲେ। ଦାସୀଗର୍ଭ ସମ୍ଭୂତ ହୋଇ ନଥିଲେ ପିତୃଶାସନ ପାଇବାର ଅଧିକାର ପୂର୍ଣ୍ଣ ରହିଥାନ୍ତା। ତାହେଲେ ସେ ନିଜକୁ ମାତୃଶାସିତ ପଦରେ କୁତ୍ସା କରନ୍ତେ ନାହିଁ।

ପଞ୍ଚମ ସ୍ତବକ ୩୧ଶ ଶ୍ଳୋକରେ ସେ କହିଛନ୍ତି—ରେ ହୃଦୟ! ତୁ ଏହି ମହା ଦୁର୍ଗତିକୁ ପରିତ୍ୟାଗ କରେ। ଦୌର୍ଭାଗ୍ୟକୁ ନାଶ କରେ। ଆଉ ଘୋର ବ୍ୟାଧିକୁ ଲବଣ ସିନ୍ଧୁ ଲହରୀରେ ଫିଙ୍ଗିଦେ, ଇତ୍ୟାଦ। ଏଥିରୁ ତାଙ୍କର ହୃଦୟର ଗଭୀର ଦୁଃଖ ସୁସ୍ପଷ୍ଟ।

ପଞ୍ଚମ ସ୍ତବକ ୨୯ ଶ ଶ୍ଳୋକରେ ସେ ପୁଣି କହିଛନ୍ତି—ହେ ସର୍ବମଙ୍ଗଳେ! ଆପଣଙ୍କର ମଙ୍ଗଳ ଦୃଷ୍ଟି ଯାହା ଉପରେ ପଡ଼ିଥ ହୁଏ ସେ ମାନବ ଇନ୍ଦ୍ରପଦରେ ଦୀକ୍ଷିତ ହୁଏ। ତାର ଦୋଷ ଗୁଡ଼ିକ ଗୁଣ ସ୍ୱରୂପ ପ୍ରସାରିତ ହୁଅନ୍ତି। ଶତ୍ରୁମାନେ ମିତ୍ରତା ଆଚରଣ କରନ୍ତି, ବିଷଧର ସୁଦ୍ଧା ବାର୍ଯ୍ୟହୀନ ରଜ୍ଜୁ ତୁଲ୍ୟ ହୁଏ ଆଉ ପୃଥିବୀ ସୁଦ୍ଧା ସ୍ୱର୍ଗସମ ବୋଧ ହୁଏ। ତଦ୍‌ଭାବରେ ରାଜା ସୁଦ୍ଧା ଦାସ ହୁଏ। ଏଥିରୁ ଜଣାଯାଏ ଯେ ରାଜା ଦାସ ହୁଏ—ଏହି ବାକ୍ୟଟି ନିଜକୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରି କବି ବ୍ୟବହାର କରିଛନ୍ତି।

ପଞ୍ଚମ ସ୍ତବକ ୨୭ଶ ଶ୍ଳୋକରେ—ହେ ପ୍ରକୃତି! ଏହି ଚରାଚର ଜୀବ ତୁମର ସନ୍ତାନ। ଏ ସମସ୍ତଙ୍କଠାରେ ଔରସ ପୁତ୍ର ବୁଦ୍ଧି କରାଯାଉ। ଔରସ ପୁତ୍ର ବୁଦ୍ଧି ପଦ ବ୍ୟବହାରକୁ ନିଜର ଦାସୀ ଗର୍ଭସମ୍ଭୂତ ବା ଅଶୁଦ୍ଧ ପୁତ୍ରତା ସୁସ୍ପଷ୍ଟ ରୂପେ ଜଣା ଯାଉଛି।

ଚତୁର୍ଥ ସ୍ତବକ ୨୯ଶ ଶ୍ଳୋକରେ ଯେଉଁମାନଙ୍କର ମାତା, ପିତା, ବନ୍ଧୁ, ସହୋଦର ପ୍ରଭୃତି କେହି ନାହାନ୍ତି ହେ ଭଗବାନ୍! ସେମାନଙ୍କର ଆପଣ ମାତ୍ର ସେ ସବୁ ଅଟନ୍ତି। ଏଥିରୁ ଜଣାଯାଏ ଯେ ମାତା, ପିତା ବନ୍ଧୁ, ସୋଦର ପ୍ରଭୃତି ସମସ୍ତେ ତାଙ୍କର ବିଦ୍ୱେଷ କରୁଥିଲେ।

ଚତୁର୍ଥ ସ୍ତବକ ୨୭ଶ ଶ୍ଳୋକରେ—ହେ ମାଧବ! ମୋ ସମାନ ଅପରାଧୀ କେହି ନାହିଁ। ମୁଁ ପାପପୂର୍ଣ୍ଣ ଚିତ୍ତରେ ସର୍ବଦା ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ସ୍ମରଣ କରେ। ଏଥିରୁ ମଧ୍ୟ ସହଜରେ ଅନୁମିତ ହୁଏ ଯେ ନିଜର ପାପ ସମ୍ଭୂତ ତାଙ୍କ ହୃଦୟର ଶଲ୍ୟ ଥିଲା। ପୁଣି ଚତୁର୍ଥ ସ୍ତବକ ୧୬ ଶ ଶ୍ଳୋକରେ ସେ ଜନନୀ ଗର୍ଭବାସ ଦୁଃଖ ଦୂର କରିବାପାଇଁ ଭଗବାନଙ୍କୁ ଆଶ୍ରୟ କରିଛନ୍ତି। ଜଣାଯାଏ ଏଥିରେ ମଧ୍ୟ 'ଦାସୀ ଗର୍ଭବାସ ଅପବାଦ' ତାଙ୍କର ଅତ୍ୟନ୍ତ ଦୁଃଖ ଦାୟକ ଥିଲା।

Digitized by srujanika@gmail.com

ତୁର୍କ କିଶୋର

(ତୁର୍କୀ ଗଳ୍ପର ଅନୁବାଦ)   କୁମାରୀ ନୀହାର ଗାନ୍ଧ

ଜୁନ୍ ୧୯୨୧ର ନୀରବ ପ୍ରଭାତ—ନିବିଡ଼ ଛାୟା-ଶୀତଳ ଘନ ବୃକ୍ଷ ମଧ୍ୟରେ ଗୋଟିଏ ଛୋଟ ଘର ଶାନ୍ତ ଆଉ ନିର୍ଜ୍ଜନତାର ପ୍ରତିମୂର୍ତ୍ତି ନେଇ ମୁଣ୍ଡ ଟେକିଛି । ଘରଠାରୁ ଟିକେ ଦୂରରେ ଗୋଟିଏ ଗଛରେ ଭରା ଦେଇ ଗୋଟିଏ ଗୋଡ଼ରେ ଯୁଗା ଉପରେ ଅନ୍ୟ ଗୋଡ଼ ରଖି ଠିଆ ହୋଇଥିଲା ଗୋଟିଏ ତୁର୍କୀ ବାଳକ । ବୟସ ତା'ର ପ୍ରାୟ ୧୩ ବର୍ଷ ହେବ । ଲମ୍ବା, ପତଳା କିନ୍ତୁ ସୁଗୌର ଶରୀର—ମୁଣ୍ଡରେ ତୁର୍କୀ ଟୋପି ଆଉ ଦେହରେ ଦରମଇଲା ତୁର୍କୀ ପୋଷାକ । ଟୋପି ତଳେ କାନର ଦୁଇ ପାଖରେ ବାଳ ବଢ଼ି ଆସିଥିଲା ଠିକ୍ ଯେପରି ବର୍ଷାଦିନର ଘାସ ବାଧା ନ ମାନି ବଢ଼ି ଉଠେ ।

ହଠାତ୍ ଦୂରରୁ ଘୋଡ଼ା ଟାପୁର ଶବ୍ଦ ଉଠିଲା ଟା-ଟା-ଟା-ଟାପ୍ । ବାଳକ ଚମକି ଉଠିଲା କିନ୍ତୁ ପରକ୍ଷଣରେ ତାର ଶୁଖିଲା ଓଠରେ କ୍ଷୀଣ ହାସ୍ୟ-ରେଖା ଖେଳିଗଲା । ହାତରେ ଧରିଥିବା ଛୁରୀକୁ ପକେଟରେ ପୁରାଇ ସେ ପ୍ରତୀକ୍ଷାରେ ଛିଡ଼ା ହୋଇ ରହିଲା ।

ସେ ସମୟରେ ତୁର୍କୀ ଓ ୟୁନାନୀମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରବଳ ଯୁଦ୍ଧ ଲାଗିଥିଲା । ବୀର ତୁର୍କ ଜାତି କେତେକ କ୍ଷେତ୍ରରେ ୟୁନାନୀମାନଙ୍କୁ ଅତି ଭୀଷଣ ଭାବରେ ପରାଜିତ କରିଥିଲେ ଯାହାଦ୍ୱାରା କି ୟୁନାନୀ ପକ୍ଷର କେତେକ ସୈନ୍ୟ ଛିନ୍ନଭିନ୍ନ ହୋଇ ତୁର୍କର ଏଣେତେଣେ ଲୁଚି ରହିଥିଲେ । ଆଜ ସେଥିପାଇଁ ଦଳେ ତୁର୍କୀସୈନ୍ୟ ସେମାନଙ୍କର ସନ୍ଧାନରେ ବୁଲୁଥିଲେ । ଆଗରେ ସର୍ଦ୍ଦାର, କରରେ ସର୍ଜେଣ୍ଟ ଓ ପଛରେ କେତେକ ତୁର୍କ ସିପାହୀ, ନୀରବରେ କ୍ଷୁଦ୍ରଦଳଟି ଆଗେଇ ଚାଲିଛନ୍ତି ଘଣ୍ଟା ପରେ ଘଣ୍ଟା ଏହି ବିଦ୍ରୋହୀ ୟୁନାନୀମାନଙ୍କର ସନ୍ଧାନରେ—ଅନୁସନ୍ଧିତ୍ସୁ ଦୃଷ୍ଟି ସେମାନଙ୍କର ନୀରବରେ ଓ ଅତି ଜାଗ୍ରତରେ ଖେଳି ବୁଲୁଥିଲା ବନ, ବିଲ, ପ୍ରାନ୍ତର ମଧ୍ୟରେ ।

ପୂର୍ବ କଥିତ ଘର ନିକଟରେ ପହଞ୍ଚିବା କ୍ଷଣି ସର୍ଦ୍ଦାର ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଘୋଡ଼ା ଅଟକାଇବାକୁ ଆଦେଶ ଦେଲେ ଏବଂ ବାଳକ ଉପରେ ଦୃଷ୍ଟିପାତ କରି ପଚାରିଲେ, "ତୁମେ କାହିଁକି ଏଠାରେ ଠିଆ ହୋଇଛ ? ତୁମର ଘର ଲୋକେ କାହାନ୍ତି ?"

ବାଳକ ବଡ଼ ନମ୍ରତାରେ ଅଭିବାଦନ କରି ଉତ୍ତର ଦେଲା, "ମୋର ବାପା ଯୁଦ୍ଧରେ ଶହୀଦ ହୋଇଗଲେ ଓ ମା ମଧ୍ୟ ଅତି ଆକସ୍ମିକ ଭାବରେ ମରିଗଲେ । ବର୍ତ୍ତମାନ ମୁଁ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ଏକା, ଗୋଟାଏ ପେଟ କୌଣସି ମତେ ଚଳାଇ ନେଉଛି, ଆଜ ଏଠିକି ତୁର୍କ ସିପାହୀଙ୍କର ବିଜୟ ଦେଖି-ବାକୁ ଆସିଥିଲି ।"

ବିଜୟ ? ସର୍ଦ୍ଦାରଙ୍କ ମୁହଁ ସ୍ନେହ ଏବଂ ଗର୍ବରେ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ହୋଇ ଉଠିଲା—କୁଟୀର ଆଡ଼କୁ ଅଗ୍ରସର ହେଉ ହେଉ ପଚାରିଲେ, "ତୁମେ ୟୁନାନୀ ସୈନ୍ୟଙ୍କୁ ଏ ବାଗରେ ଆସିବାର ଦେଖିଛ ?

ବାଳକ ଘୃଣା ମିଶ୍ରିତ ସ୍ୱରରେ କହିଉଠିଲା "ଏଁ, ଇୟାନ୍ତେ ମଧ୍ୟ ୟୁନାନୀ ସୈନ୍ୟ ? ? ?" ପର ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ କଣ ଭାବି ସେ ଅତିଶୀଘ୍ର ଘରର ଛାତ ଉପରେ ଚଢ଼ିଗଲା ଏବଂ ଚାରିଆଡ଼କୁ ଚାହିଁ-ବାକୁ ଲାଗିଲା—କିନ୍ତୁ ଘରର ଛାତ ବିଶେଷ ଉଚ୍ଚ ନ ଥିଲା ତେଣୁ କିଛି ଦେଖି ନ ପାରି ବାଧ୍ୟ ହୋଇ ସେ ତଳକୁ ଆସିଲା ଗୋଟାଏ ଉଚ୍ଚ ଗଛ ଉପରେ ଚଢ଼ିବ ବୋଲି ।

ତାର ଭାବଭଙ୍ଗୀ ଦେଖି ସର୍ଦ୍ଦାର ଥରେ ବାଳକ ଆଡ଼କୁ ଏବଂ ଥରେ ନିଜର ସିପାହୀ ମାନଙ୍କ ଆଡ଼କୁ ଅନାଇ ବାଳକକୁ ପଚାରିଲେ, "ତୁମେ କଣ ଦୂରରୁ ଭଲ ଦେଖିପାର ?"

Digitized by srujanika@gmail.com

ବାଳକ ଉତ୍ସାହିତ ହୋଇ ଉତ୍ତର ଦେଲା, "କିଏ ମୁଁ ? ମୁଁ ଏକମାଇଲ ଦୂରକୁ ମଧ୍ୟ ଭଲ ଦେଖିପାରେ ।"

ସର୍ଦ୍ଦାର ପଚାରିଲେ, "ତୁମେ ଏ ଉଚ୍ଚ ଗଛ ଉପରେ ବି ଚଢ଼ିପାର ?"

"ଏଇ ଗଛ ଉପରେ ମୁଁ ଗୋଟାଏ ମିନିଟ୍‌ରେ ବି ଚଢ଼ିଯିବି," ବାଳକ ଉତ୍ତର ଦେଲା ।

"ଆଉ ସେଠାରୁ ତୁମେ ଯାହା ଦେଖିବ, ସବୁ ଆମକୁ କହିପାରିବ ?" ସର୍ଦ୍ଦାର ପ୍ରଶ୍ନ କଲେ । ସର୍ଦ୍ଦାର ଦୃଷ୍ଟିରେ ଦୃଷ୍ଟି ମିଳାଇ ଉତ୍ତର ଦେଲା, 'ନିଶ୍ଚୟ' । ପ୍ରସନ୍ନ ମନରେ ସର୍ଦ୍ଦାର ପଚାରିଲେ, "ତୁମର ଏହି ସାହାଯ୍ୟ ପାଇଁ ତୁମକୁ କ'ଣ ଦେବାକୁ ହେବ ?"

ବାଳକ ପ୍ରଶ୍ନର ଆବୃତ୍ତି କରି କହିଲା, "କ'ଣ ଦେବାକୁ ହେବ ? ? ଯେଉଁ ଦେଶର ବଳିବେଦୀ ଉପରେ ପିତା ଶହୀଦ୍ ହୋଇ ଯାଇଛନ୍ତି, ଯେଉଁ ମାତୃଭୂମିର ଉଦ୍ଧାର ପାଇଁ ଲକ୍ଷ ଲକ୍ଷ ତୁର୍କ ତରୁଣ ଆଜି ଉତ୍ସର୍ଗୀତ ହେଉଛନ୍ତି······ତୁର୍କ ମୁଁ, ତାରି ସେବାର ପ୍ରତିଦାନ ନେବି ?"

ସର୍ଦ୍ଦାରଙ୍କର ହୃଦୟ ବିଚଳିତ ହୋଇ ଉଠିଲା । ନବ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟରେ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ ବାଳକ ଦୃଷ୍ଟିରେ ଦୃଷ୍ଟି ମିଳାଇ କହିଲେ, "ହେ ମାତୃଭୂମିର ଅଭିମାନୀ ପୁତ୍ର, ଯେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମାତୃଭୂମିର କୋଳରେ ତୁମପରି ସନ୍ତାନ ଜାଗ୍ରତ ଥିବ ସେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଆମରି ବିଜୟ ସୁନିଶ୍ଚିତ ।" ଅଚ୍ଛା, ଗଛ ଉପରେ ଚଢ଼ି ଦେଖ ତ ?

ଚାହୁଁ ଚାହୁଁ ବାଳକ ଯୋତା ଓ ଟୋପି କାଢ଼ି ପାଖ ଘାସ ଉପରେ ପକାଇ ଦେଇ ଦୁଇ ହାତରେ ଗଛକୁ କୁଣ୍ଢାଇ ଧରି ବିନା ଆୟାସରେ ଚଢ଼ିଗଲା । ଏବଂ ଅଳ୍ପ ସମୟ ମଧ୍ୟରେ ନିଜର କ୍ଷୁଦ୍ର ଶରୀରକୁ ପତ୍ର ଅନ୍ତରାଳରେ ଲୁଚାଇ ଦେଇ ବୃକ୍ଷର ଉଚ୍ଚତମ ଶିଖରରୁ ଚାରିଆଡ଼କୁ ଚାହିଁଲା ।

ତଳୁ ସର୍ଦ୍ଦାର ଡାକିଲେ, "ଡାହାଣ ଦିଗକୁ ଅନାଅ, ସେଠାରେ କିଛି ଦେଖୁଛ କି ?" ବାଳକ ନିଜର ଡାହାଣହାତ ଆଖିଉପରେ ଦେଇ ଅତି ଦୂରକୁ ଲକ୍ଷ୍ୟକରି କହିଲା, "ଠିକ୍ ସିଧାରେ ସଡ଼କ ଉପରେ ଦୁଇଟି ସିପାହୀ ଏଠାରୁ ପ୍ରାୟ ଅଧମାଇଲ ଦୂରରେ ଠିଆ ହୋଇଛନ୍ତି ।"

କିଛିକ୍ଷଣ ଧ୍ୟାନକରି ବୃଦ୍ଧ ସର୍ଦ୍ଦାର କହିଲେ; "ବାମ ଦିଗକୁ ଅନାଅ ତ ?"

ବାଳକ ବାମଦିଗକୁ ଚାହିଁ କହିଲା; "କବର ସ୍ଥାନ କଡ଼ରେ ଥିବା ଗଛ ପାଖରେ ଗୋଟାଏ କଣ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ଜିନିଷ ଦେଖାଯାଉଛି, କିନ୍ତୁ କୌଣସି ଲୋକ ନାହାନ୍ତି; ସମ୍ଭବତଃ ସେମାନେ ଗଛ ପଛରେ ଲୁଚି··········

ବାଳକର ବାକ୍ୟ ସମାପ୍ତ ହେବା ପୂର୍ବରୁ ଗୋଟାଏ ଗୁଳି ସାଇଁ ସାଇଁ ଶବ୍ଦ କରି ଗଛଉପର ଦେଇ ଚାଲିଗଲା ।

ସର୍ଦ୍ଦାର ଚିତ୍କାର କରିଉଠିଲେ, ଶୀଘ୍ର··· ଶୀଘ୍ର ଓହ୍ଲାଇ ଆସ, ସେମାନେ ତୁମକୁ ଦେଖି ନେଇଛନ୍ତି, ମୁଁ ଆଉ କୌଣସି ଖବର ଚାହେଁନା

ବାଳକ ଧୀର ସ୍ୱରରେ ଉତ୍ତର ଦେଲା, "ଆପଣ ବ୍ୟସ୍ତ ହୁଅନ୍ତୁ ନାହିଁ, ମୋର କୌଣସି ବିପଦ ନାହିଁ ।"

ସର୍ଦ୍ଦାର କହିଲେ, "ନାଁ ନାଁ ତୁମେ ଓହ୍ଲାଇ ଆସ ।"

ବାଳକ ପତ୍ର ଗହଳରେ ନିଜକୁ ଲୁଚାଉ କହିଲା, "ଦେଖନ୍ତୁ ମୁଁ ଏକବାରେ ଲୁଚିଗଲି, ଅବ କୁହନ୍ତୁ, ଆଉ କେଉଁଆଡ଼େ ଦେଖିବି ?"

ସର୍ଦ୍ଦାର ଭୟଭୀତ ହୋଇ କହିଲେ, ଅଚ୍ଛା, ପୁଣି ଥରେ ଡାହାଣ ଦିଗକୁ ଚାହିଁଲ ?

ବାଳକ ଡାହାଣ ଦିଗକୁ ଝୁଙ୍କିପଡ଼ିବା ମାତ୍ରେ ଦ୍ୱିତୀୟ ଗୁଳି ବାଳକର ମୁଣ୍ଡ ଉପର ଦେଇ ଚାଲିଗଲା ।

ସର୍ଦ୍ଦାର ଅଧୈର୍ଯ୍ୟ ହୋଇ ଡାକପକାଇଲେ, "ଓହ୍ଲାଇଆସ, ଓହ୍ଲାଇଆସ ।" ବାଳକ କହିଲା, "ହଁ, ମୁଁ ଓହ୍ଲାଉଛି, ଆପଣ ଡାହାଣ ଦିଗର ଖବର ଜାଣିବାକୁ ଚାହାନ୍ତି ନାଁ ? ଡାହାଣ ଦିଗରେ ଗୋଟିଏ ଗୋଷ୍ଠ··········

ତୃତୀୟ ଗୁଳି ପବନରେ ଭାସିଆସିଲା····· ସର୍ଦ୍ଦାରଙ୍କ ଆଖି ସାମନାରେ ବାଳକର ରକ୍ତାକ୍ତ

Digitized by srujanika@gmail.com

ଶରୀର ଗଛ ତଳେ ଲୋଟିଗଲା । ସର୍ଦ୍ଦାର, ସର୍ଜେଣ୍ଟ, ସିପାହୀ ସମସ୍ତେ ଏକସଙ୍ଗରେ ଘୋଡ଼ାରୁ ଡେଇଁ ପଡ଼ିଲେ । ସର୍ଜେଣ୍ଟ କମିଜର ବୋତାମ ଖୋଲି ଦେଖିଲେ ବାମପାଖ କଲିଜାକୁ ଖଣ୍ଡ ଖଣ୍ଡ କରି ଦେଇଛି । ବ୍ୟଥାଭରା କଣ୍ଠରେ ସର୍ଦ୍ଦାର ପଚାରିଲେ, "ମରିଗଲା ?" "ନା କେବଳ ଶେଷ ନିଶ୍ୱାସ ବାକିଅଛି" ସର୍ଜେଣ୍ଟ ଉତ୍ତର ଦେଲେ ଏବଂ ନିଜର ରୁମାଲ କାଢ଼ି ବାଳକର କ୍ଷତସ୍ଥାନକୁ ଚିପି ଧରିଲେ । ବାଳକ ଆଖି ଖୋଲିଲା ଏବଂ ଶେଷଥର ପାଇଁ ଥରେ ସର୍ଦ୍ଦାରଙ୍କ ମୁହଁକୁ ଓ ଥରେ ସିପାହୀମାନଙ୍କ ଆଡ଼କୁ ଚାହିଁ ଆଖିବୁଜିଲା ଚିର-ଦିନ ପାଇଁ............ ।

ସର୍ଦ୍ଦାର କ୍ଷଣିକ ପାଇଁ ଅସ୍ତବ୍ୟସ୍ତ ହୋଇ ବାଳକକୁ ଛାତିରେ ଚିପି ଧରିଲେ, ପର ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ମୁଣିରୁ ତୁର୍କର ଜାତୀୟ ପତାକା ବାହାର କରି ବାଳକର ରକ୍ତାକ୍ତ ଶରୀରକୁ ଘୋଡ଼ାଇ ଦେଲେ ଏବଂ ବ୍ୟଥାପୂର୍ଣ୍ଣ ଦୃଷ୍ଟିରେ ସର୍ଜେଣ୍ଟଙ୍କ ମୁହଁକୁ ଚାହିଁ ରହିଲେ । ସର୍ଜେଣ୍ଟ କହିଲେ, "ଏଥର ଚାଲନ୍ତୁ, ଏହାର ସତ୍କାରର ଆୟୋଜନ ପାଇଁ ମଣିଷ ପଠାଇ ଦେବା ଶିବିରରୁ ।"

ସର୍ଦ୍ଦାର ଦୃଢ଼ ଓ ବ୍ୟଥିତ କଣ୍ଠରେ କହିଲେ, "ନା ବାହାଦୁର ସିପାହୀପରି ଏହି ତୁର୍କବାଳକ ନିଜର ଜୀବନ ଦେଇଛି, ସିପାହୀ ମାନେହିଁ ଏହାର ଶେଷ ସେବାରେ ଲାଗିବେ........ ସର୍ଦ୍ଦାରଙ୍କର କଥା ଶେଷ ନ ହେଉଣୁ ଆଉ ଥରେ ପୁଣି ପବନ ସାଇଁ୨ କରି ଆସିଲା ଗୋଟିଏ ଗୁଳି । ସର୍ଦ୍ଦାର ଦୌଡ଼ିଯାଇ ବାଳକର ହାତ ଉଠାଇ ଚୁମ୍ବନ କଲେ ଏବଂ ଦୀର୍ଘଶ୍ୱାସ ପକାଇ ସିପାହୀମାନଙ୍କୁ ଘୋଡ଼ାରେ ଚଢ଼ି ଫେରିଯିବାକୁ ଆଦେଶ ଦେଲେ ।

× × × ×

ସନ୍ଧ୍ୟା ହୋଇ ଆସୁଥିଲା, ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କର ଶେଷ ଲୋହିତ କିରଣ ତୁର୍କ ପତାକାରେ ଆବୃତ ବାଳକର ଶରୀର ଉପରେ ପଡ଼ି ଏକ ଅଭିନବ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟର ସୃଷ୍ଟି କରିଥିଲା । ଦୂରରୁ ଦଳେ ତୁର୍କ ସିପାହୀ କାନ୍ଧରେ ଫୁଲଭରା ମୁଣି ଝୁଲାଇ ତୁର୍କିର ଜାତୀୟ ସଙ୍ଗୀତ ଗାଇ ଗାଇ ଆସୁଥିବାର ଦେଖାଗଲା । ଶହୀଦ୍ ବାଳକର ତ୍ୟାଗ ସେମାନଙ୍କ ମନରେ ଏକ ନବଜାଗରଣ ସୃଷ୍ଟି କରିଥିଲା, ଯାହାର ପ୍ରେରଣା କି ଶତ୍ରୁକୁ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ପରାଜିତ କରିବା ସେମାନଙ୍କ ପକ୍ଷରେ ଅତି ସହଜ ହୋଇ ଉଠିଥିଲା । ବିଜୟର ଆନନ୍ଦାତିଶଯ୍ୟ ସେମାନଙ୍କ ଚେହେରାରେ ଫୁଟି ଉଠିଥିଲା ଆଉ ହୃଦୟରେ ଖେଳି ବୁଲୁଥିଲା ଉତ୍ସାହର ତରଙ୍ଗ ।

ସେହି ଗଛ ନିକଟରେ ପହଞ୍ଚିବା କ୍ଷଣି ସେମାନଙ୍କର ସଙ୍ଗୀତ ବନ୍ଦ ହୋଇଗଲା—ମୁହଁରେ ବିଷାଦଭରା ଗାମ୍ଭୀର୍ଯ୍ୟର ଛାୟା ଫୁଟି ଉଠିଲା । ଫୁଲ-ମୁଣି ସବୁ ତଳେ ରଖି ସମସ୍ତେ ଧାଡ଼ିବାନ୍ଧି ଠିଆ ହୋଇଯାଇ ନିଜ ନିଜ ତରବାରୀରେ ବାଳକକୁ ସ୍ୱାଗତ କଲେ । ତା'ପରେ ବାଳକର ଶବ-ପାର୍ଶ୍ୱରେ ଆଣ୍ଠୁମାଡ଼ି ବସି ସମସ୍ତେ ଏକସ୍ୱରରେ ପ୍ରାର୍ଥନା ପଢ଼ିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ପଢ଼ା ଶେଷହେଲା । ସର୍ବପ୍ରଥମେ ସର୍ଦ୍ଦାର ଉଠି ବାଳକର ମୁହଁରୁ ପତାକା ଉଠାଇ ଦେଲେ । ବାଳକର ଓଠରେ ସେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଏକ ସ୍ୱର୍ଗୀୟ ହାସ୍ୟ ଲାଗି ରହିଥିଲା । ସର୍ଦ୍ଦାରଙ୍କ ଆଖି ଛଳ ଛଳ ହୋଇ ଉଠିଲା । ଶେଷଥର ପାଇଁ ବାଳକର ହାତ ଉଠାଇ ଚୁମ୍ବନ କରି ନିଜର ପୋଷାକରୁ ପଦକ ବାହାର କରି ସର୍ଦ୍ଦାର ବାଳକର କମିଜରେ ଲଗାଇ ଦେଲେ ।

ଏକସଙ୍ଗରେ ସିପାହୀମାନେ ଚିତ୍କାର କରି-ଉଠିଲେ, "ମୁବାରକ୍-ମୁବାରକ୍" ତତ୍ପରେ ଆଗେଇ ଆସିଲେ ଜଣକ ପରେ ଜଣେ ନିଜ ନିଜର ପଦକ ଖୋଲି ବାଳକର କାମିଜରେ ଲଗାଇଦେଲେ, ଏବଂ ସର୍ଦ୍ଦାରଙ୍କର ଆଦେଶରେ ଫୁଲମୁଣି ଉଠାଇ ବାଳକ ଉପରେ ଫୁଲ ଢାଳି-ବାକୁ ଲାଗିଲେ । ଚାହୁଁ ଚାହୁଁ ବାଳକର ସମସ୍ତ ଶରୀର ଫୁଲରେ ଆଚ୍ଛାଦିତ ହୋଇଗଲା......ଆଉ ଠିକ୍ ସେଇ ସମୟରେ ସୂର୍ଯ୍ୟର ଅନ୍ତିମ କିରଣ ଶୋକାଶ୍ରୁ ଢାଳି ଧରାରୁ ବିଦାୟ ନେଉଥିଲେ ।

—ସମାପ୍ତ—

Digitized by srujanika@gmail.com

ଓଡ଼ିଆ ଶିଶୁସାହିତ୍ୟ

ଅଧ୍ୟାପକ ଶ୍ରୀନବାସ ସାହୁ, ଏମ୍. ଏ.

ପ୍ରାରମ୍ଭିକ—ବର୍ତ୍ତମାନ ଅବସ୍ଥାରେ ଆମ ଦେଶର ଶିଶୁସାହିତ୍ୟ କହିଲେ, ଶିଶୁମାନଙ୍କପାଇଁ ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ କେତେଗୁଡ଼ିଏ ପାଠ୍ୟ-ପୁସ୍ତକକୁହିଁ ବୁଝାଏ । ଏହି ପୁସ୍ତକ ଗୁଡ଼ିକର ବିଷୟମାନ କେତେକାଂଶରେ ସଂସ୍କୃତ ଓ କେତେକାଂଶରେ ବିଦେଶୀୟ ସାହିତ୍ୟରୁ ସଂଗୃହୀତ ।୧ ଭାରତର ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ପ୍ରଦେଶପରି ଓଡ଼ିଶାରେ ଲୁଇଚେକରଲ୍ ଗ୍ରୀମ୍, ଇସପ୍ ବା ଏଣ୍ଡାରସନ୍ ପରି ଶିଶୁସାହିତ୍ୟିକ ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ କରିନାହାନ୍ତି । ଏବଂ ଯେଉଁ ପ୍ରତିଭା ଫଳରେ ଦିନେ ହିତୋପଦେଶ ଓ ପଞ୍ଚତନ୍ତ୍ରର ପ୍ରସୂତ ହୋଇଥିଲା, ସେହି ପ୍ରତିଭାର ଆଜି ଆବିର୍ଭାବ ହୋଇନାହିଁ । ଓଡ଼ିଶାର ପ୍ରାଚୀନ ଉପାଖ୍ୟାନାବଳି, ଲୋକଗାଥା ଓ ଡଗଡମାଳରୁ ଯେଉଁ ଶିଶୁସାହିତ୍ୟର ବର୍ତ୍ତମାନ ସୃଷ୍ଟି ହୋଇଛି, ତାହା କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ବିଶେଷର ପ୍ରତିଭା ଦ୍ୱାରା ସାଧିତ ହୋଇନାହିଁ; ତାହା ଦେଶର ସମୂହ ଚେଷ୍ଟାର ଫଳ । ମୋର ପରବର୍ତ୍ତୀ ବକ୍ତବ୍ୟରେ ଦର୍ଶାଇବି ଯେ ଏପରି ଶିଶୁ ସାହିତ୍ୟରେ ଯେଉଁ ପାଠ୍ୟପୁସ୍ତକ ଗୁଡ଼ିକ ହୋଇଛି, ସେଥିରେ ଥିବା ବିଷୟମାନ ଲେଖକମାନଙ୍କୁ ଶିଶୁମନର ଅନଭିଜ୍ଞତାର ପ୍ରମାଣ ଯୋଗାଇଥାଏ । ଶୈଶବ (Early Childhood), ଓ ପୌଗଣ୍ଡ (Later Childhood) ଏହି ଦୁଇ ଅବସ୍ଥାର ଶିଶୁସାହିତ୍ୟକୁ ବର୍ତ୍ତମାନ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ରୂପେ ଆଲୋଚନା କରାଯାଉ ।

ଶୈଶବ—ଅବସ୍ଥା ଭେଦରେ ଜନ୍ମଠାରୁ ଛ କିମ୍ବା ସାତଠାରୁ ସାତ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମନୁଷ୍ୟର ଯେଉଁ ବୟସଥାଏ, ତାହାକୁ ମୁଁ ଶୈଶବ ବୋଲି ଧରି ନେଉଛି । ଆମ୍ଭମାନଙ୍କ ଦେଶରେ ଏହି ବୟସର ବିକାଶଶକ୍ତି ସମ୍ବନ୍ଧରେ କେହି ସଚେତନ ଥିଲାପରି ଜଣାଯାଏ ନାହିଁ । ବର୍ତ୍ତମାନର ପ୍ରଥା ଅନୁସାରେ ପାଞ୍ଚବର୍ଷ ବୟସରେ ଶିଶୁ ସ୍କୁଲକୁ ଯାଏ ଏବଂ ସେଠାରେ ତାର କୋମଳ ମସ୍ତିଷ୍କର ଅନୁପଯୋଗୀ କେତେ-ଗୁଡ଼ିଏ ବିଷୟରେ ନିଜକୁ ନିୟୋଗ କରେ । ଆସ୍ତେ ଆସ୍ତେ କିନ୍ତୁ ଏହି ଅବସ୍ଥାର ପରିବର୍ତ୍ତନ ଘଟି ଆସୁଛି । ଓଡ଼ିଶାର ଶିକ୍ଷା ବିଭାଗର ଭୂତପୂର୍ବ ଡିରେକ୍ଟର ସାହେବ ମିଷ୍ଟର ଏଚ. ଡି. ପି. ଓ କେତେଜଣ ଶିକ୍ଷା ବିଭାଗୀୟ କର୍ମଚାରୀଙ୍କ ଯତ୍ନରେ କେତେ ଗୁଡ଼ିଏ ନୂତନ ପୁସ୍ତକ ପ୍ରକାଶିତ ହୋଇଛି ଏବଂ ଏହି ପୁସ୍ତକ ଗୁଡ଼ିକ ଶିଶୁମାନଙ୍କ ଅଭାବ କିୟଦଂଶରେ ମୋଚନ କରିପାରିଛି । କିନ୍ତୁ ଆମ୍ଭମାନଙ୍କ ବର୍ତ୍ତମାନ ସବୁଠାରୁ ବେଶୀ ଆବଶ୍ୟକ ହେଉଛି ନାର୍ସରୀ ପୁସ୍ତକ ଅର୍ଥାତ୍ ୩ଠାରୁ ୬ ବର୍ଷ ବୟସ ଶିଶୁର ଉପଯୋଗୀ ପୁସ୍ତକ । ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଦେଶର ଏହି ପୁସ୍ତକ ଗୁଡ଼ିକ ପାଠ୍ୟପୁସ୍ତକ ରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ ନ ହୋଇ, ଶିଶୁ ସ୍କୁଲକୁ ଯିବା ପୂର୍ବରୁ କେବଳ ତାର ମନବିନୋଦନପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ହୋଇଥାଏ । ଖାଲି ଓଡ଼ିଶାରେ କାହିଁକି ଭାରତର ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ପ୍ରଦେଶରେ ମଧ୍ୟ ଏହି ନାର୍ସରୀ

---

୧ । ସପ୍ତଦଶ ଶତାବ୍ଦୀ ପୂର୍ବେ ଇଂଲଣ୍ଡରେ ମଧ୍ୟ ଯେ ଠିକ୍ ଏହି ଅବସ୍ଥା ଥିଲା ତାର ପ୍ରମାଣ— "Apart from the purposes of education children had no books of their own before the 17th century and very few then" (Cambridge Hist. of English Literature, Vol. XI P. 367)

୨ । ବର୍ତ୍ତମାନ କିନ୍ତୁ ଇଂଲଣ୍ଡରେ ଯେଉଁ ବିଭିନ୍ନ ଶିଶୁସାହିତ୍ୟ ଦେଖାଯାଏ, ତାହା ଓଡ଼ିଶାରେ ଏକାନ୍ତ ଦୁର୍ଲ୍ଲଭ ।

Digitized by srujanika@gmail.com

ପୁସ୍ତକର ଏକାନ୍ତ ଅଭାବ ପରିଦୃଷ୍ଟ ହୁଏ । ଭାରତୀୟମାନଙ୍କ ଦାରିଦ୍ର୍ୟ ଏବଂ ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ଦେଶମାନଙ୍କରେ ୩ ଠାରୁ ୭ ବର୍ଷ ବୟସ୍କ ଶିଶୁମାନଙ୍କପାଇଁ ଯେଉଁ ନାର୍ସରୀ ଓ କିଣ୍ଡରଗାର୍ଟେନ୍ ସ୍କୁଲମାନ ଅଛି, ଆମ ଦେଶରେ ସେପରି ସ୍କୁଲ ଏକାନ୍ତ ଅଭାବ, ନାର୍ସରୀ ପୁସ୍ତକର ଅଭାବର ମଧ୍ୟ କାରଣ ହୋଇଛି । ଜେଜେବାପା ଓ ଜେଜେମାଙ୍କଠାରୁ କେତେଗୁଡ଼ିଏ ଗଳ୍ପ ଶୁଣିବା ଛଡ଼ା, ୩ ଠାରୁ ୭ ବର୍ଷ ଭିତରେ ଶିଶୁର ଅନ୍ୟ କୌଣସି ଶିକ୍ଷାର ଅବଲମ୍ବନ ନ ଥାଏ । ଯଦି କୌଣସି ଶିଶୁକୁ ଏହି ବୟସରେ ଶିକ୍ଷା ଦିଆଯାଏ, ତାହାହେଲେ ତାକୁ ତାଠାରୁ ବେଶୀ ବୟସର ଶିଶୁପାଇଁ ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ ପାଠ୍ୟପୁସ୍ତକ ଗୁଡ଼ିକୁହିଁ ପଢ଼ିବାକୁ ହୁଏ ।

ଏହି ବୟସରେ ଶିଶୁର କଅଣ ଦରକାର ତାହା ବର୍ତ୍ତମାନ ସମାଲୋଚନା କରି ଦେଖାଯାଉ । କାହିଁକି କାରଣ ବୁଝିବାକଲା କ୍ଷମତା ଶିଶୁର ଏହି ବୟସରେ ହୋଇ ନ ଥାଏ କିମ୍ବା ବର୍ଣ୍ଣସମୃଦ୍ଧ ଶିଖିବାପାଇଁ ତାର ସ୍ପୃହା ନ ଥାଏ । ଅତଏବ ଏହି ବୟସରେ ତାକୁ ଅତିରିକ୍ତ ଶିକ୍ଷା ଦେବାପାଇଁ ଚେଷ୍ଟା କରିବା ନିରର୍ଥକ । ସ୍ପୃହାହିଁ ଶିକ୍ଷାମାର୍ଗରେ ଚଲାଇଥାଏ, କିନ୍ତୁ ୩ ଠାରୁ ୭ ବର୍ଷ ମଧ୍ୟରେ ଶିଶୁର ନାନା ବିଷୟ ଶିଖିବାପାଇଁ ସ୍ପୃହା ଥିଲେ ମଧ୍ୟ, ଅକ୍ଷର ସମ୍ବନ୍ଧ ଶିଖିବାଭଳି ନିରସ ବ୍ୟାପାରରେ ଆଦୌ ସ୍ପୃହା ନ ଥାଏ । ଏହି ବୟସର ଶିଶୁର ମନସ୍ତତ୍ତ୍ୱ ବିଶ୍ଳେଷଣ କରି ପଣ୍ଡିତମାନେ କେତୋଟି ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଉପସଂହାରରେ ଉପନୀତ ହୋଇଛନ୍ତି ଯଥା— (୧) ଶିଶୁ ଏହି ସମୟରେ ନିଜକୁହିଁ କେନ୍ଦ୍ର କରି ସମସ୍ତ କଥା ଶିଖିଥାଏ । (୨) ବଡ଼ ଆକାରରେ ଜିନିଷ ଏବଂ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ରଙ୍ଗଦ୍ୱାରାହିଁ ସେ ବିଶେଷ ଭାବରେ ଆକୃଷ୍ଟ ହୋଇଥାଏ । (୩) ଏହି ସମୟରେ ଶବ୍ଦ ଶିକ୍ଷା କରିବାରେ ତାର ଅସୀମ କ୍ଷମତା ଥାଏ (୪) ବସ୍ତୁ ନିରପେକ୍ଷ ତାରତମ୍ୟ ସମ୍ବନ୍ଧ ବୁଝିବାରେ ସେ ନିତାନ୍ତ ଅକ୍ଷମ, ଉଦାହରଣ ସ୍ୱରୂପ ସମବ୍ୟବଧାନ—ବିଶିଷ୍ଟ ତିନୋଟି ଘର ମଧ୍ୟରୁ ମଧ୍ୟ ଘରରେ ଠିଆ ହୋଇ ସେଠାରୁ ଅନ୍ୟ ଘର ଦୁଇଟି ସମଦୂରତ୍ୱସମ୍ପନ୍ନ ବୋଲି ଯଦି କେହି କହେ, ତାହାହେଲେ ସେ କଥା ଶିଶୁ ବୁଝିପାରିବ ନାହିଁ । (୫) ସ୍ପର୍ଶଦ୍ୱାରା ଯେଉଁ ଜ୍ଞାନ ନିଷ୍ପନ୍ନ ହୁଏ, ସେପରି ଜ୍ଞାନଲାଭ କରିବାର କ୍ଷମତା ଶିଶୁର ନ ଥାଏ । (୬) ଏହି ବୟସରେ ସେ କୌଣସି ଭାବର ଶବ୍ଦ କିମ୍ବା ଅକ୍ଷର ଶିଖେ ନାହିଁ, ସମସ୍ତ ଭାବଟିକୁହିଁ, ଶିଖିଥାଏ ।

ଶିଶୁ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଏହି ସମସ୍ତ ମୌଳିକ ତଥ୍ୟ ବିଚାର କରିହିଁ ଶିଶୁସାହିତ୍ୟ ସୃଷ୍ଟି ହେବା ଉଚିତ । ପ୍ରଥମତଃ ଗତାନୁଗତିକ ପନ୍ଥା ଅନୁସରଣ କରି କେହି ଶିଶୁକୁ ପ୍ରଥମେ ଅକ୍ଷର, ତାପରେ ଶବ୍ଦ ଏବଂ ତାପରେ ବାକ୍ୟ ଶିଖାଇବାର ଚେଷ୍ଟା କରି ଅନୁଚିତ । ଅବଶ୍ୟ ଏହି କ୍ରମ ଆମ୍ଭମାନଙ୍କୁ ନ୍ୟାୟସଙ୍ଗତ ବୋଲି ବୋଧହୁଏ, କିନ୍ତୁ ଶିଶୁର ମସ୍ତିଷ୍କ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ବିଚାର କଲେ, ଏହି ନ୍ୟାୟ ତା ପ୍ରତି ପ୍ରଯୁଜ୍ୟ ହୁଏ ନାହିଁ । ଦ୍ୱିତୀୟତଃ ଯେ ହେତୁ ଶିଶୁ ନିଜକୁହିଁ କେନ୍ଦ୍ର କରି ସମସ୍ତ ବିଷୟ ପ୍ରଥମେ ଶିଖିଥାଏ, ପୁସ୍ତକ ଗୁଡିକର ବିଷୟ ବସ୍ତୁ ମଧ୍ୟ ଏହି ମୌଳିକ ତଥ୍ୟକୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରି ରଚିତ ହେବା ଉଚିତ, ଯେପରିକି ପ୍ରତ୍ୟେକ ବିଷୟ ବସ୍ତୁଟି ତାର ଅନୁଭୂତି ସଙ୍ଗେ ଘନିଷ୍ଠ ଭାବରେ ଜଡ଼ିତ ହୋଇଥିବ । ବିଷୟ ବସ୍ତୁ ଗୁଡ଼ିକ କେବଳ ବର୍ଣ୍ଣନାତ୍ମକ ନ ହୋଇ ଘଟନାତ୍ମକ ମଧ୍ୟ ହେବା ଉଚିତ । କେବଳ ତାହାହେଲେହିଁ ଶିଶୁ ଶବ୍ଦଗୁଡିକର ଯଥାଯଥ ବ୍ୟବହାର ହୃଦୟଙ୍ଗମ କରିବାକୁ ସମର୍ଥ ହେବ । କେବଳ ଛବି ଦେଖାଇ ମଧ୍ୟ କୌଣସି ବସ୍ତୁ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଶିଶୁମନରେ ଠିକ୍ ଧାରଣା ଜନ୍ମାଇ ପାରିଯାଏ ନାହିଁ । ଓଡ଼ିଆ ଶିଶୁସାହିତ୍ୟର ଗୋଟିଏ

Digitized by srujanika@gmail.com

ପୁସ୍ତକରେ ଥିବା ଗୋଟିଏ ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱବାହୁ ସନ୍ନ୍ୟାସୀର ଛବି ଦେଖାଇ ଶିଶୁ ମନରେ ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱବାହୁ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଧାରଣା ଜନ୍ମାଇବାର ଚେଷ୍ଟା କରାହୋଇଛି । କିନ୍ତୁ ଏପରି ଚେଷ୍ଟା ଶିଶୁ ମନରେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଗୋଳମାଳ ଜନ୍ମାଉଥିବ, କାରଣ ଯେ କୌଣସି ସନ୍ନ୍ୟାସୀ ଦେଖିବାମାତ୍ରେ ଶିଶୁ ଭାବୁଥିବ ଯେ ସେ ଜଣେ ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱବାହୁ । ତୃତୀୟତଃ ଯେହେତୁ ଶିଶୁ ବଡ଼ ଆକାର ଓ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ରଙ୍ଗ ଦ୍ୱାରାହିଁ ଆକୃଷ୍ଟ ହୋଇଥାଏ, ପୁସ୍ତକ ଗୁଡ଼ିକରେ ମଧ୍ୟ ଏ ବିଷୟ ପ୍ରତି ନଜର ଦେବା ନିତାନ୍ତ ଉଚିତ । ଭାରତରେ ବିଶେଷତଃ ଓଡ଼ିଶାରେ ପିତାମାତାମାନଙ୍କର ଦାରିଦ୍ର୍ୟ ଏବଂ ଅଳ୍ପ ପଇସାରେ ଶିଶୁମାନଙ୍କପାଇଁ ବହି କିଣିବାର ସେମାନଙ୍କ ଆକାଙ୍କ୍ଷା ଶିଶୁସାହିତ୍ୟର ପୁସ୍ତକମାନଙ୍କୁ ଏହି ଗୁଣବିଶିଷ୍ଟ କରିବାରେ ଅନ୍ତରାୟ ହୋଇଥାଏ । କିନ୍ତୁ ଏପରି ଗୁଣ ବିଶିଷ୍ଟ ପୁସ୍ତକକୁ ଯେ ଶିଶୁମାନେ ଆଦର କରନ୍ତି, ତାହା ପ୍ରମାଣିତ ହୋଇସାରିଛି । ୧୭୭୪ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦରେ ଜନ୍ ନିଉବେରିଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରକାଶିତ "Picture Books For Children" ଶିଶୁମାନଙ୍କ ଠାରେ କିପରି ଆବୃତ ହୋଇଥିଲା, ତାହା ଅନେକଙ୍କୁ ଜଣାଥିବ । ଶିଶୁମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ ପ୍ରତିକୃତିଗୁଡ଼ିକ ବାସ୍ତବ ନ ହୋଇ, କଳ୍ପନା-ରଞ୍ଜିତ ହେବା ଉଚିତ । ସେଥିପାଇଁ ହାସ୍ୟରସ ଉଦ୍ରେକକାରୀ ଶିଳ୍ପୀମାନଙ୍କ (Cartoonists) ଚିତ୍ରହିଁ ଶିଶୁମାନଙ୍କ ପକ୍ଷରେ ବିଶେଷ ଉପଯୁକ୍ତ । ତାଛଡ଼ା ଶିଶୁର ବହି ମଧ୍ୟେ ମଧ୍ୟେ ପରିବର୍ତ୍ତିତ ହେଉଥିବା ଉଚିତ, କାରଣ ଗୋଟିଏ ବହିକୁ ଦୁଇ ତିନିମାସ ଧରି ଦେଖିବା ବା ପଢ଼ିବାପରେ ସେ ବହିପ୍ରତି ଆଉ ସେ ବିଶେଷ ଆକୃଷ୍ଟ ହୁଏ ନାହିଁ । ଶିଶୁ ସାହିତ୍ୟ ସିରିଜ୍ ନାମକ କେତେଗୁଡ଼ିଏ ପୁସ୍ତକ ପ୍ରକାଶ କରି, ବଙ୍ଗଦେଶ ଆମ୍ଭମାନଙ୍କୁ ଏ କ୍ଷେତ୍ରରେ ପଥପ୍ରଦର୍ଶନ କରିଛନ୍ତି । ଚତୁର୍ଥତଃ ଶିଶୁକୁ ଯେତେ ଶବ୍ଦ ଶିକ୍ଷା ଦିଆଯାଏ, ସେତେ ଭଲ, କିନ୍ତୁ ସେହି ଶବ୍ଦଗୁଡ଼ିକ ତାର ଅନୁଭୂତି କିମ୍ବା ନିତ୍ୟନୈମିତ୍ତିକ କାର୍ଯ୍ୟାବଳୀ ସଙ୍ଗେ ଘନିଷ୍ଠଭାବରେ ସଂଶ୍ଳିଷ୍ଟ ହୋଇଥିବା ଉଚିତ । ଏହିଦୃଷ୍ଟିରୁ ଦେଖିବାକୁ ଗଲେ ଆଧୁନିକ ଶିଶୁସାହିତ୍ୟର ଅଧିକାଂଶ ପାଠ୍ୟପୁସ୍ତକ ଶିଶୁର ଅନୁପଯୋଗୀ ବୋଲି ମନେ ହୁଏ । ପାଠ୍ୟପୁସ୍ତକ ରଚୟିତା ଅନେକ ସମୟରେ ଭାବନ୍ତି ଯେ ଅନେକ ଗୁଡ଼ିଏ ଶବ୍ଦଶିକ୍ଷା ଦେବା ଶିଶୁପକ୍ଷରେ ଅନୁପଯୋଗୀ, ଅଥଚ ପାଠ୍ୟପୁସ୍ତକମାନଙ୍କରେ ଧର୍ମ୍ମ, ନୀତି, ନ୍ୟାୟ ପ୍ରଭୃତି ଜଟିଳ ବିଷୟମାନ ସନ୍ନିବେଶିତ କରିବାକୁ କୁଣ୍ଠା ବୋଧ କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଧର୍ମ୍ମ, ନୀତି, ନ୍ୟାୟ ପ୍ରଭୃତି ବିଷୟରେ ସମୟ ସମୟରେ ଶିଶୁ ସାହିତ୍ୟରେ ଯେଉଁ ପ୍ରବନ୍ଧ ବା ପଦ୍ୟ ଦେଖାଯାଏ, ସେଗୁଡ଼ିକ ଶିଶୁ ଦୂରେଥାଉ, ବଡ଼ ମଣିଷ ପକ୍ଷରେ ମଧ୍ୟ ବୁଝିବା କଷ୍ଟକର ହୁଏ ।

ପଞ୍ଚମତଃ ପୁସ୍ତକ ମାନଙ୍କରେ ଯୁକ୍ତି, ତର୍କ ପ୍ରଭୃତି ଅରୁଚ୍ୟ ବା ଅବାସ୍ତବ ବିଷୟବସ୍ତୁ ଆଦୌ ରହିବା ଉଚିତ ନୁହେଁ ।

ଉଲ୍ଲିଖିତ ମୌଳିକ ତଥ୍ୟଗୁଡ଼ିକ ଆଧୁନିକ ଓଡ଼ିଆ ଶିଶୁ ସାହିତ୍ୟରେ କେତେଦୂର ପାଳିତ ହୋଇଛି, ତାହା ବର୍ତ୍ତମାନ ଆଲୋଚନା କରି ଦେଖାଯାଉ । ଏ ବିଷୟରେ ଆଲୋଚନା କରିବାକୁ ଗଲେ ମଧୁସୂଦନ ରାଓଙ୍କ ବର୍ଣ୍ଣବୋଧ ଉପରେ ସର୍ବପ୍ରଥମେ ନଜର ପଡ଼ିଥାଏ । ଏହି ପୁସ୍ତକଟି ବହୁବର୍ଷ ଧରି ପାଠ୍ୟପୁସ୍ତକ ରୂପେ ଚାଲିଆସି, ଅଳ୍ପବର୍ଷ ହେଲା ସ୍କୁଲମାନଙ୍କରୁ ବିଦାୟ ନେଇଛି । ଏହାର ସ୍ୱଳ୍ପମୂଲ୍ୟ ଏବଂ ରଚୟିତାଙ୍କ ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱ ଓ ଜନପ୍ରିୟତା ଏହାକୁ ବହୁବର୍ଷଧରି ପାଠ୍ୟ ପୁସ୍ତକରୂପେ ଚଳାଇବାରେ ସାହାଯ୍ୟ କରିପାରିଥାଏ, କିନ୍ତୁ ସେ ଏ ପୁସ୍ତକଟିର ଯେଉଁ ପ୍ରଣାଳୀ(methods) ଅବଲମ୍ବନ କରିଛନ୍ତି, ତାହା ପ୍ରକୃତରେ ଭ୍ରମାତ୍ମକ । ଏହି ପୁସ୍ତକଟିରେ ପ୍ରଥମେ ସ୍ୱରବର୍ଣ୍ଣ, ତାପରେ ବ୍ୟଞ୍ଜନବର୍ଣ୍ଣ ଏବଂ ତାପରେ ଚିତ୍ର ସାହାଯ୍ୟରେ ମାତ୍ରାହୀନ ଓ ମାତ୍ରା ଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦଶିକ୍ଷାର ବ୍ୟବସ୍ଥା କରାଯାଇଛି । ଏହି

Digitized by srujanika@gmail.com

ପ୍ରଣାଳୀ ପ୍ରକୃତରେ ଯୁକ୍ତିସଙ୍ଗତ ହେଲେ ମଧ୍ୟ ଶିଶୁବିଜ୍ଞାନ ସମ୍ମତ ଆଦୌ ନୁହେଁ । ତାପରେ ସେ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର ଶିକ୍ଷାପାଇଁ ଯେଉଁ ପାଠ ଗୁଡ଼ିକ ସନ୍ନିବେଶିତ କରିଛନ୍ତି, ସେଗୁଡିକ ମଧ୍ୟ ଆଦୌ ବିଜ୍ଞାନ ସମ୍ମତ ନୁହେଁ । ଉଦାହରଣ ସ୍ୱରୂପ, ସେ 'ସ୍କ' ଏହି ଯୁକ୍ତାକ୍ଷରଟିକୁ ବିଶ୍ଳେଷଣ କରି ତାହା ସ ଓ କ ର ସଂଯୋଗରେ ଉତ୍ପନ୍ନ ବୋଲି ଶିଶୁର ମସ୍ତିଷ୍କରେ ପ୍ରବେଶ କରାଇବାର ଚେଷ୍ଟା କରିଛନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ବୁଝିବା ଆବଶ୍ୟକ ଯେ ଧ୍ୱନିତତ୍ତ୍ୱ ବା ବର୍ଣ୍ଣତତ୍ତ୍ୱ ହୃଦୟଙ୍ଗମ କରିବାରେ ଶିଶୁ କଦାପି ସମର୍ଥ ହୋଇପାରେ ନାହିଁ । ଏହି ପ୍ରଣାଳୀ ଈଶ୍ୱରଚନ୍ଦ୍ର ବିଦ୍ୟାସାଗରଙ୍କ ବଙ୍ଗଳା ବର୍ଣ୍ଣପରିଚୟରେ ମଧ୍ୟ ଦେଖାଯାଏ, ଏଣୁ ମନେହୁଏ ଯେ ଗ୍ରନ୍ଥକାର ମହାଶୟ ବିଦ୍ୟାସାଗରଙ୍କ ଅନୁସରଣରେ ତାଙ୍କ ପୁସ୍ତକ ଲେଖିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରିଥିଲେ । ତାଳକ୍ରମେ ଶିକ୍ଷାବିଭାଗୀୟ କର୍ମଚାରୀମାନଙ୍କ ଶିଶୁର ମନୋବିଜ୍ଞାନ ସମ୍ବନ୍ଧରେ କିଞ୍ଚିତ୍ ଜ୍ଞାନ ହେବାରୁ କେତେଗୁଡ଼ିଏ ନୂତନ ପାଠ୍ୟ-ପୁସ୍ତକର ଆବିର୍ଭାବ ହେଲା । ଏଦିଗରେ ୧୯୨୯ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦରେ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଭବନାଥ ମୁଖାର୍ଜୀ ପ୍ରଥମପାଠ ଲେଖି ପ୍ରଥମେ ପଥପ୍ରଦର୍ଶନ କରିଥିଲେ । ଏହି ପୁସ୍ତକଟିରେ ପ୍ରଥମ ଅକ୍ଷର ଶିକ୍ଷାଦେବାର ବ୍ୟବସ୍ଥା ନ ଥାଇ, ଶିଶୁର ଅନୁଭୂତି ସଙ୍ଗେ ଯେଉଁ ଶବ୍ଦଗୁଡ଼ିକ ଘନିଷ୍ଠଭାବରେ ସଂଶ୍ଳିଷ୍ଟ ସେହି ଶବ୍ଦଗୁଡ଼ିକରେ ଶିକ୍ଷାହିଁ ବ୍ୟବସ୍ଥା କରାଯାଇଛି ।

ଦ୍ୱିତୀୟ ଓ ତୃତୀୟ ଶ୍ରେଣୀପାଇଁ ଅର୍ଥାତ୍ ୫ ଠାରୁ ୭ ବର୍ଷ ବୟସ୍କ ଶିଶୁପାଇଁ ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଆମ ଦେଶରେ ଯେଉଁ ପାଠ୍ୟପୁସ୍ତକ ଦେଖାଯାଏ, ସେଥିରେ ବିଷୟ ବସ୍ତୁର ନିର୍ବାଚନ ରଚୟିତାମାନଙ୍କ ଶିଶୁମନ ଓ ମସ୍ତିଷ୍କ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଅନଭିଜ୍ଞତାର ପ୍ରମାଣ ଦିଏ । ଉଦାହରଣ ସ୍ୱରୂପ, ଭୁବନେଶ୍ୱର ମିଶ୍ରଙ୍କ ସାହିତ୍ୟ ଦର୍ପଣରେ 'ଜେପାରୀ ଜାପାନୀ' ନାମକ ଯେଉଁ ପାଠ ଦେଖାଯାଏ, ତାହା ଜାପାନର ଅନ୍ୟଦେଶମାନଙ୍କ ସହିତ ବାଣିଜ୍ୟ ବ୍ୟବସାୟର ଗୋଟାଏ ପ୍ରବନ୍ଧ କହିଲେ ଚଳେ । ସେହିପରି ପଥର କୋଇଲା ଓ ଲୁହା ପ୍ରଭୃତି ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଇଂରାଜୀ ସାହିତ୍ୟର ଶଲ୍ୟର ଆତ୍ମକାହାଣୀ ପରି ପାଠସବୁ ମଧ୍ୟ ଦେଖିବାକୁ ମିଳେ । ଲେଖକ ଭାବିପାରନ୍ତି ଯେ ଏପରି ଲେଖିବା ଗୋଟାଏ ନୂତନ ରୀତି, କିନ୍ତୁ ଏହା ଶିଶୁର ବୋଧ ଶକ୍ତିର ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ବିରୋଧୀ । ଯେଉଁ ବସ୍ତୁ ଗୁଡ଼ିକ ଶିଶୁ କେବେ ଦେଖିନାହିଁ, ସେ ଗୁଡିକ ବିଷୟରେ ପାଠ ପ୍ରକାଶ କରିବା ଶିଶୁଶିକ୍ଷାର ସହାୟକ ନୁହେଁ । ଆମ ଦେଶରେ ଅଧିକାଂଶ ଶିଶୁ ପାଠ୍ୟପୁସ୍ତକରେ ରେ ଏରୋପ୍ଲେନ, ବାଷ୍ପୀୟ ଜାହାଜ ପ୍ରଭୃତି ସମ୍ବନ୍ଧରେ ପ୍ରାୟଶଃ ପାଠ ସମୂହ ସନ୍ନିବେଶିତ ହୋଇଥାଏ; କିନ୍ତୁ ଅଧିକାଂଶ ଓଡ଼ିଆ ଶିଶୁ ଏସବୁ ବସ୍ତୁକୁ ଦେଖିବାକୁ କେବେ ସୁବିଧା ପାଇ ନ ଥାନ୍ତି । ଏହିସବୁ କାରଣରୁ ଇତିହାସ କିମ୍ବା ଭୂଗୋଳ ଗଳ୍ପଚ୍ଛଳରେ ମଧ୍ୟ ଶିଶୁକୁ ଶିକ୍ଷା ଦେବାର ଚେଷ୍ଟା କ୍ଷତିକାରକ ବୋଲି ମୁଁ ମନେ କରେଁ ।

ପାଠ୍ୟପୁସ୍ତକ ଗୁଡ଼ିକରେ କେତେଗୁଡ଼ିଏ ଭଲ ଗଳ୍ପ ଦେଖାଯାଏ, କିନ୍ତୁ ସେଗୁଡ଼ିକୁ ନୀତିପୂର୍ଣ୍ଣ ବା ଯୁକ୍ତିପୂର୍ଣ୍ଣ କରିବାକୁ ଯାଇ ପ୍ରଣେତାମାନେ ସେଗୁଡ଼ିକୁ ଶିଶୁର ଅନୁପଯୋଗୀ କରିପକାଇଛନ୍ତି । ଏପରିକି ପଣ୍ଡିତ ଗୋଦାବରୀଶ ମିଶ୍ର ମଧ୍ୟ ପିଲାମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଗଳ୍ପ ଲେଖିବାକୁ ଯାଇ ଏପରି ଭୁଲ କରିଛନ୍ତି । ତାଙ୍କର ଗୋଟିଏ ଗଳ୍ପର ସାରାଂଶ ନିମ୍ନରେ ଦିଆଗଲା—"ଦିନେ ଗୋଟିଏ ବିରାଡ଼ି ଜଣେ ବଡ଼ଲୋକ ଦ୍ୱାରା ଆମନ୍ତ୍ରିତ ହୋଇ ତାର ଶାବକ ଗୁଡ଼ିକ ସହିତ ଭୋଜି ଖାଇବାକୁ ଗଲା । ଶାବକ ଗୁଡ଼ିକ ଛତା କ୍ରୀଡ଼ା ଇତ୍ୟାଦିରେ ସାଜସଜ୍ଜା ହୋଇ ତା ମାଆଙ୍କର ବାହାରିଗଲେ, ଏବଂ ଆମନ୍ତ୍ରଣକାରୀ ଘରେ ପହଞ୍ଚି ପ୍ରକୃତରେ ସୁଶୀଳ ବାଳକ ବାଳିକା ପରି ବ୍ୟବହାର କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ମାତ୍ର ଆମନ୍ତ୍ରଣକାରୀ ଯେତେବେଳେ ମାଛ ଆଣି ପରଷିଲେ,

Digitized by srujanika@gmail.com

ସେତେବେଳେ ବିରାଡ଼ି ଛୁଆମାନେ ଏପରି ଗଣ୍ଡଗୋଳ ଓ ଶବ୍ଦ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ ଯେ, ଅମନ୍ତ୍ରଣକାରୀ ବସମାନଙ୍କୁ ବିରାଡ଼ି ବୋଲି ଜାଣିପାରି ସେଠାରୁ ତଡ଼ି ବାହାର କରିଦେଲେ।"

ଏ ଗଳ୍ପଟିର ନୀତିଶିକ୍ଷା ସମସ୍ତଙ୍କର ବୋଧଗମ୍ୟ ହୁଏ, କିନ୍ତୁ ଶିଶୁର ବୋଧଗମ୍ୟ ହୁଏ ନାହିଁ। କାରଣ ପ୍ରଥମତଃ ବିରାଡ଼ି ଯେ ମାଛର ଏକାନ୍ତ ଭକ୍ତ, ଶିଶୁ ଏ କଥା ହୁଏତ ଜାଣେ ନାହିଁ। ଦ୍ୱିତୀୟତଃ ସମୟ ପଡ଼ିଲେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଜୀବର ଯେ ଜନ୍ମଗତ ସ୍ୱଭାବ ବାହାରି ପଡ଼େ, ଏହି ସତ୍ୟଟି (ଯାହାକି ଅନୁଭୂତି ସାପେକ୍ଷ) ତାକୁ ଏକାବେଳକେ ଜଣା ନ ଥାଏ। ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ରାମଚନ୍ଦ୍ର ନନ୍ଦଙ୍କ ପାଠ ସୋପାନରେ ମଧ୍ୟ ଏହିପରି ଆଉ ଗୋଟିଏ ନୀତିଗର୍ଭକ ଗଳ୍ପ ଦେଖାଯାଏ। ଗଳ୍ପଟି ସଂକ୍ଷେପରେ ଏହି—ଦିନେ ସବୁ ପଶୁ ମିଳି ଗୋଟିଏ ସଭା କଲେ ଏବଂ ସେ ସଭାରେ ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ କାହାର କେତୋଟି ଛୁଆ ସେ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଚର୍ଚ୍ଚା କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ। ଯେଉଁ ପଶୁମାନଙ୍କର ଏକାଧିକ ଛୁଆ ଥିଲା ସେମାନେ ସ୍ୱଭାବତଃ ଗର୍ବ କରି ସେମାନଙ୍କ ଛୁଆମାନଙ୍କର ସଂଖ୍ୟା କହିବାକୁ ଲାଗିଲେ। ସଭା ଶେଷରେ ସିଂହ କହିଲା ଯେ ତାର କେବଳ ଗୋଟିଏ ମାତ୍ର ଛୁଆ, କିନ୍ତୁ ଦିନ ଆସିବ, ଯେତେବେଳେ କି ସେହି ଏକମାତ୍ର ଶିଶୁ ସବୁ ପଶୁମାନଙ୍କ ଉପରେ ରାଜା ହେବ। ଏ ଗଳ୍ପର ସାର ନୀତି ଏହି ଯେ ଅନେକଗୁଡ଼ିଏ ଅପଦାର୍ଥ ଶିଶୁଠାରୁ ଗୋଟିଏ ମାତ୍ର ବଳବାନ୍ ଓ ବୁଦ୍ଧିମାନ ଶିଶୁ ବହୁ ଗୁଣରେ ଭଲ। କିନ୍ତୁ ଏହି ନୀତିକୁ କୋମଳ ମସ୍ତିଷ୍କ ଶିଶୁ ବୁଝିବାକୁ ସମର୍ଥ ହୁଏ କି ?

ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଭାରତୀୟ ଶିଶୁ ସାହିତ୍ୟରେ ମଧ୍ୟ ଏହିପରି ନୀତିଗର୍ଭକ ଗଳ୍ପ ଦେଖାଯାଏ। ଉଦାହରଣ ସ୍ୱରୂପ ତେଲୁଗୁ ଶିଶୁ ସାହିତ୍ୟରୁ ଗୋଟିଏ ଦୁଇଟି ପଦ୍ୟ ଧରାଯାଉ। ସେମାନଙ୍କ ଗୋଟିଏ ସୁନ୍ଦର ପଦ୍ୟରେ ବର୍ଣ୍ଣିତ ଅଛି ଯେ ପୋଖରୀ ଜଳପୂର୍ଣ୍ଣ ଥିବାବେଳେ ଯେପରି ଅନେକ ବେଙ୍ଗ ଆସି ପହଞ୍ଚି ଯାଆନ୍ତି, ଧନ ଥିଲାବେଳେ ସେହିପରି ଅନେକ ବନ୍ଧୁ ଆପେ ଆପେ ଆସି ପହଞ୍ଚି ଯାଆନ୍ତି।' ଅନ୍ୟ ଗୋଟିକରେ ବର୍ଣ୍ଣିତ ଅଛି ଯେ କୁକୁରକୁ ଯଦି ସୁନାଗାଦି ଉପରେ ଶୁଆଇ ଦିଆଯାଏ, ତଥାପି ସୁଦ୍ଧା ସେ ତାର ସ୍ୱଭାବ ତ୍ୟାଗ କରିବ ନାହିଁ। ଏ ପଦ୍ୟ ଗୁଡ଼ିକର ଭାବ ଓ ବ୍ୟଞ୍ଜନା ଅବଶ୍ୟ ପ୍ରଶଂସନୀୟ, କିନ୍ତୁ ଯେଉଁମାନଙ୍କପାଇଁ ସେଗୁଡ଼ିକ ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସେମାନେ କଣ ସେ ଗୁଡ଼ିକୁ ବୁଝିପାରିବେ ? ସେହିପରି ଶିଶୁ ସାହିତ୍ୟରେ ବଡ଼ ବଡ଼ ଲୋକଙ୍କ ଜୀବନୀ ଦେଇ ଶିଶୁର ନୈତିକ ଉନ୍ନତି କରିବାର ଚେଷ୍ଟା ମଧ୍ୟ ନିରର୍ଥକ। ଶିଶୁ ପାଠମାନଙ୍କରୁ କେବଳ ଶବ୍ଦ ଶିକ୍ଷା କରିଥାଏ, କିନ୍ତୁ ଜୀବନରେ କଣ କରିବାକୁ ହେବ, ସେ କଥା ବହିରୁ ଶିଖି ପାରେ ନାହିଁ। ପ୍ରକୃତ ଅନୁଭୂତିରୁହିଁ ସେ ସମସ୍ତ ବିଷୟ ଶିକ୍ଷା କରିଥାଏ। ଅନ୍ୟାନ୍ୟମାନେ ଯାହା କରନ୍ତି, ସେ କଥା ସେ ଦେଖି ଶିକ୍ଷା କରିଥାଏ ଯଥା, ରେଲ କର୍ମଚାରୀମାନଙ୍କ ଶିଶୁମାନେ ରେଲଗାଡ଼ି ତିଆରି ଖେଳା କରିଥାନ୍ତି, ଏବଂ ଶିକ୍ଷକମାନଙ୍କର ଶିଶୁମାନେ ପଢ଼ାଇବାର ଅଭିନୟ କରିଥାନ୍ତି।

ସପ୍ତଦଶ ଓ ଅଷ୍ଟାଦଶ ଶତାବ୍ଦୀ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଇଂଲଣ୍ଡରେ ମଧ୍ୟ ଶିଶୁମାନଙ୍କୁ ନୀତିଗର୍ଭକ ଶିକ୍ଷା ଦେବାର ବ୍ୟବସ୍ଥା ଚାଲି ଆସିଥିଲା। ନୀତିଗୁଡ଼ିକୁ ସ୍ୱଚ୍ଛମତ ପ୍ରବନ୍ଧରୂପେ ପ୍ରକାଶ କରି ଶିଶୁ ସାହିତ୍ୟରେ ସ୍ଥାନ ଦିଆଯାଉଥିଲା। ତାପରେ ଏପରି ପ୍ରବନ୍ଧ ଓ ପଦ୍ୟ ଯେତେବେଳେ ଶିଶୁମାନଙ୍କ ଅନୁପଯୋଗୀ ବୋଲି ବିବେଚିତ ହେଲା, ସେତେବେଳେ ନୀତିଗୁଡ଼ିକୁ ଗଳ୍ପ ଛଳରେ ଶିଶୁ ସାହିତ୍ୟରେ ଭର୍ତ୍ତି କରାଗଲା। କିନ୍ତୁ ଇଂରେଜରେ ଆଧୁନିକ ବ୍ୟବସ୍ଥା ହେଉଛି ଶିଶୁସାହିତ୍ୟରୁ ନୀତିକୁ ଏକାବେଳକେ ବାଦ୍ ଦେବା। କୈଶୋର (Addoscene) ର ପ୍ରାରମ୍ଭରେ ପିଲାମାନଙ୍କୁ ନୀତିଶିକ୍ଷା ଦେବା

Digitized by srujanika@gmail.com

ଉପାଦେୟ । କାରଣ ଏହି ବୟସରେ ସେମାନେ ନିଜକୁ କେବଳ କେନ୍ଦ୍ର ନ କରି ଜଗତର ଅନ୍ୟାନ୍ୟମାନଙ୍କପାଇଁ ମଧ୍ୟ ନିଜ ନିଜ ସୁଖ ସ୍ୱାଚ୍ଛନ୍ଦ୍ୟ ତ୍ୟାଗ କରିବାର ଗୁଣ ଶିକ୍ଷା କରିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରନ୍ତି ।

ଶିଶୁ ତାର ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗରେ ଯାହା ଦେଖେ, ସେହି ବିଷୟରେହିଁ ଶିକ୍ଷା ଦେବା ଶିଶୁ ଶିକ୍ଷାର ବର୍ତ୍ତମାନ ପ୍ରଥମ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ । ଆମ୍ଭେମାନେ ସମସ୍ତେ ଭାତ ଖାଉଥିଲେ ମଧ୍ୟ; ଧାନ କିପରି ଉତ୍ପନ୍ନ ହୁଏ, କିମ୍ବା କୃଷକର କେଉଁ କେଉଁ ହତିଆର ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ, ଏ ବିଷୟରେ ଆମ୍ଭମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଅନେକେ ଜାଣନ୍ତି ନାହିଁ । ଏଣୁ ଶିଶୁ ସାହିତ୍ୟରେ ଗ୍ରାମ୍ୟ ଜୀବନ ଓ ଗ୍ରାମ ଜୀବନୀ ସଂକ୍ରାନ୍ତ ଗଳ୍ପସବୁ ସ୍ଥାନ ପାଇବା ଉଚିତ । ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ପ୍ରଫୁଲ୍ଲକୁମାର ପାଠକଙ୍କ ପଲ୍ଲି ସାହିତ୍ୟ ସିରିଜ୍‌ରେ ଏହି ଧରଣର ପାଠ ଦେଖାଯାଏ, କିନ୍ତୁ ପାଠଗୁଡ଼ିକ କେବଳ ଗ୍ରାମସଂକ୍ରାନ୍ତ ହୋଇଛି ଏବଂ ସେଗୁଡ଼ିକ ଭଲ ଗଳ୍ପରୂପେ ଉପସ୍ଥାପିତ ହୋଇ ପାରିନାହିଁ । ଏଣୁ ସେଗୁଡ଼ିକ ଛୋଟ ଛୋଟ ଶିଶୁମାନଙ୍କ ମନ ଆକର୍ଷଣ କରି ପାରୁନଥିବ । ମନୋବିଜ୍ଞାନ ତରଫରୁ ଦେଖିବାକୁ ଗଲେ ଏହା ନିଗୂଢ଼ ସତ୍ୟ ଯେ ଶିଶୁଶିକ୍ଷାର ପ୍ରଗତି ତାର ମନୋଯୋଗ ଉପରେ ନିର୍ଭର କରେ ଏବଂ ଶିଶୁର ମନୋଯୋଗ ତାର ଆଗ୍ରହ ଉପରେହିଁ ନିର୍ଭର କରିଥାଏ ।

ଓଡ଼ିଆ ଶିଶୁସାହିତ୍ୟର ପ୍ରାରମ୍ଭିକ ପାଠ୍ୟ-ପୁସ୍ତକମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଶ୍ରୀ ବୈଦ୍ୟନାଥ ରଥଙ୍କ ଅକ୍ଷର ଶିକ୍ଷା, ଭବଗ୍ରାହୀ ମହାନ୍ତିଙ୍କ ପାଠମଞ୍ଜରୀ ଏବଂ ଅକୁଳ ମିଶ୍ରଙ୍କ ସାହିତ୍ୟ ଶିକ୍ଷା ଇତ୍ୟାଦି ଉଲ୍ଲେଖ ଯୋଗ୍ୟ । ପ୍ରଥମୋକ୍ତ ପୁସ୍ତକଟିର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ହେଉଛି ଶିଶୁମାନଙ୍କୁ ଅକ୍ଷର ଶିକ୍ଷା ଦେବା । ଏଣୁ ପୁସ୍ତକରେ ଅକ୍ଷରଗୁଡ଼ିକୁ ସେମାନଙ୍କ ଆକାର ଅନୁସାରେ ଶ୍ରେଣୀଭୁକ୍ତ କରାଯାଇଛି । ଏହି ପ୍ରଣାଳୀ ନୂତନ ଓ ଉତ୍ସାହଜନକ, କିନ୍ତୁ ଶିଶୁମାନଙ୍କୁ ଏତେ ଶୀଘ୍ର ଅକ୍ଷର ଶିକ୍ଷା ଦେବାର ବ୍ୟବସ୍ଥା ସଙ୍ଗତ ନୁହେ । କାରଣ (୧) ମନୋବିଜ୍ଞାନବିତ୍‌ମାନେ ପରୀକ୍ଷା ଦ୍ୱାରା ପ୍ରମାଣ କରିଛନ୍ତି ଯେ ଶିଶୁମାନେ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ବିଷୟ ଯେତେ ଶିଖି ପାରନ୍ତି, ହଠାତ୍ ଅକ୍ଷର ଶିକ୍ଷା ଦେବା ଫଳରେ ସେତେ ବିଷୟ ଶିଖି ପାରନ୍ତି ନାହିଁ । (୨) ପୃଥିବୀର ପରିଦୃଶ୍ୟମାନ ପଦାର୍ଥ ସମୂହ ଦେଖିବା ପରେ ଏବଂ ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଥିବା ସମ୍ବନ୍ଧ ବିଷୟରେ ଜ୍ଞାନଲାଭ କରିବା ପରେ ଶିଶୁକୁ ଯଦି ସେମାନଙ୍କ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ପୁସ୍ତକମାନଙ୍କରୁ ପଢ଼ିବାକୁ ଦିଆଯାଏ, ତାହାହେଲେ ସେଗୁଡ଼ିକ ତାର ସହଜରେ ହୃଦୟଙ୍ଗମ ହୋଇଥାଏ । ପକ୍ଷାନ୍ତରେ ପଦାର୍ଥ ଗୁଡ଼ିକ ସମ୍ବନ୍ଧରେ କୌଣସି ଧାରଣା ନ ଥିବା ସ୍ଥଳେ ଶିଶୁକୁ ଯଦି ଖାଲି ପୁସ୍ତକରୁ ସେମାନଙ୍କ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଜାଣିବାକୁ ଦିଆଯାଏ, ତାହାହେଲେ ତାର ଜ୍ଞାନ ମଧ୍ୟ ପୋଥିବାଇଗଣ ହୋଇ ରହିବ । ତଛଡ଼ା ଶିଶୁର ଅକ୍ଷର ଶିକ୍ଷାରେ ଯେତେ ସମୟ ଅତିବାହିତ ହୁଏ, ସେହି ସମୟ ତାର ଜ୍ଞାନାର୍ଜ୍ଜନରେ ନିୟୋଜିତ କରାଯାଇପାରେ । ପରୀକ୍ଷା ଦ୍ୱାରା ଜଣାଯାଇଛି ଯେ ଅଳ୍ପ ବୟସର ଶିଶୁଠାରୁ ବେଶୀ ବୟସର ଶିଶୁହିଁ ଅକ୍ଷର ଶିକ୍ଷାକୁ ଶୀଘ୍ର ଆୟତ୍ତ କରିଥାଏ । ଏଣୁ ଶିଶୁକୁ ପ୍ରାୟ ଏକବର୍ଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପୂର୍ବବର୍ଣ୍ଣିତ ଗୁଣ ଓ ଆକାରମୂଳକ ପୁସ୍ତକ ଦିଆଯିବା ପରେ ତାର ଅକ୍ଷର ଶିକ୍ଷାର ଚେଷ୍ଟା କରିବା ଉଚିତ ।

ଶିଶୁ ପୁସ୍ତକର ଭାଷା ସମ୍ବନ୍ଧରେ ମଧ୍ୟ ଯଥେଷ୍ଟ ପରିମାଣରେ ଦୃଷ୍ଟି ଦେବା ଆବଶ୍ୟକ । ଭାଷା ସରଳ, ସୁବୋଧ ଓ କଥିତ ଭାଷା ସହିତ ସଶ୍ଳିଷ୍ଟ ହେବା ଉଚିତ । ତଥାପି, ତା ବ୍ୟତୀତ ଇତ୍ୟାଦି ଅବ୍ୟୟ ଗୁଡ଼ିକୁ ଏବଂ ଜଟିଳ ବାକ୍ୟସମୂହ ଭାଷାରେ ରହିବା ଆଦୌ ଉଚିତ ନୁହେ । କିନ୍ତୁ ଓଡ଼ିଆ ଶିଶୁସାହିତ୍ୟରେ ଏହି ନିୟମର ବ୍ୟତିକ୍ରମ ଦେଖାଯାଏ । ଉଦାହରଣ ସ୍ୱରୂପ ଅଧିରାଜ ମୋହନ ସେନାପତିଙ୍କ ଗୋଟିଏ

Digitized by srujanika@gmail.com

ବହିରେ ଥିବା ନିମ୍ନଲିଖିତ ବାକ୍ୟଟି ଧରାଯାଉ । ସେ ଲେଖିଛନ୍ତି "ପଥର କହିଲେ ଯେ କେବଳ ମାଟି ବଡ଼ ପଥର—ଯାହାକି ପର୍ବତରେ ଓ ପୋଖରୀ ପାଖରେ ଦେଖାଯାଏ—ବୁଝାଏ, ତାହା ନୁହେଁ ।" ଶିଶୁର ମନର ବିସ୍ତାର ପ୍ରକୃତରେ ଖୁବ୍ ଛୋଟ । ଏହି ବାକ୍ୟଟିର "ପଥର" ଠାରୁ 'ବୁଝାଏ" ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଶିଶୁର ମନକୁ (attention) ବିସ୍ତାର କରିବାକୁ ପ୍ରକୃତରେ କୁହାଯାଇଛି । ଏପରିକି ଅଳ୍ପଦିନ ତଳେ ପ୍ରକାଶିତ ପାଠ୍ୟପୁସ୍ତକ ନବଯୁଗ ପାଠମାଳାରେ ମଧ୍ୟ ଏହା ଭାଷାଗତ ଦୋଷ ଦେଖାଯାଏ । ଏଥିରେ କେତେକାଂଶରେ ଭାଷାର ଆଡ଼ମ୍ବର ଥିଲେ ମଧ୍ୟ, କଥିତ ଭାଷାଠାରୁ ଏହା ବହୁଦୂର ବୋଲି ଜଣାପଡ଼େ । ଏପରିକି ପୁସ୍ତକଟିର ପ୍ରଥମ ପାଠରେ ମଧ୍ୟ "ଆହାର"ପରି ଦୁର୍ବୋଧ ଶବ୍ଦକୁ ବ୍ୟବହାର କରାଯାଇଛି । ଏପରି ଭାଷା ବ୍ୟାକରଣ ସଙ୍ଗତ ହୋଇପାରେ, ମାତ୍ର କଥିତ ଭାଷା ସହିତ ତାର ସମ୍ପର୍କ ନାହିଁ ।

ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାରେ ଶିଶୁର ଉପଯୋଗୀ ସଙ୍ଗୀତ ସାହିତ୍ୟର ଅଭାବ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଆମ୍ଭେମାନେ ଆଗରୁ ଆଲୋଚନା କରିଅଛୁ । କିନ୍ତୁ ସଙ୍ଗୀତହିଁ ପ୍ରକୃତରେ ଶିଶୁକୁ ସବୁଠାରୁ ବେଶୀ ଆକୃଷ୍ଟ କରିଥାଏ । ବର୍ତ୍ତମାନ ଓଡ଼ିଶାରେ ଶିଶୁମାନଙ୍କପାଇଁ ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଦୁଇଟି ସଙ୍ଗୀତ ପୁସ୍ତକର ବହୁଳ ପ୍ରଚାର ଦେଖାଯାଏ । ସେଗୁଡ଼ିକ ହେଉଛି ଶ୍ରୀ ଲକ୍ଷ୍ମୀକାନ୍ତ ମହାପାତ୍ରଙ୍କ ଧର୍ମସଙ୍ଗୀତ ଏବଂ ଷ୍ଟୁଡେଣ୍ଟ ଷ୍ଟୋରରୁ ପ୍ରକାଶିତ ଭକ୍ତି ଗୀତିକା । ପୁସ୍ତକ ଗୁଡ଼ିକର ନାମକରଣରୁ ବେଶ୍ ବୁଝାଯାଏ ଯେ ସେ ଗୁଡ଼ିକରେ ଈଶ୍ୱର ଭକ୍ତି, ପିତୃଭକ୍ତି, ଧର୍ମଭୀରୁତା ଇତ୍ୟାଦି ବିଷୟରେ ଶିକ୍ଷା ଦେବାପାଇଁହିଁ ସେଗୁଡ଼ିକ ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ । କିନ୍ତୁ ଏ ବିଷୟମାନ ଶିଶୁମାନଙ୍କ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଅନୁପଯୋଗୀ । ଯେଉଁ ଗୀତ ଗୁଡ଼ିକ ସଙ୍କଳନ କରାହୋଇଅଛି । ସେ ଗୁଡ଼ିକର ଭାବ ପୂର୍ଣ୍ଣ ମୁକ୍ତର ଭାବପରି ଅତି ମହାନ୍ । କିନ୍ତୁ ବେଦ ଉପନିଷଦ ପ୍ରଭୃତିରେ ଥିବା ଈଶ୍ୱରର ଭାବ ତ ସାଧାରଣ ଲୋକଙ୍କର ହୃଦୟଙ୍ଗମ ହୁଏ ନାହିଁ, ତାହା ଶିଶୁମାନଙ୍କର ହୃଦୟଙ୍ଗମ ହେବ କିପରି ? ସ୍ୱର୍ଗୀୟ ଗୋପାଳଚନ୍ଦ୍ର ପ୍ରହରାଜଙ୍କ ସୁକୁମା ଶିକ୍ଷାରେ ଏବଂ ନବଯୁଗ ପାଠମାଳାରେ ଥିବା କେତେଗୁଡ଼ିଏ ସଙ୍ଗୀତ ଏବଂ ସର୍ବଜନବିଦିତ ଲୋକଗାଥା (Polk songs) ଗୁଡ଼ିକହିଁ ଶିଶୁମାନଙ୍କ ପକ୍ଷରେ ପ୍ରକୃତ ଉପଯୋଗୀ । ଶିଶୁମାନଙ୍କପାଇଁ ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ କୌଣସି ସଙ୍ଗୀତ ପୁସ୍ତକ ନଥିବା ଯୋଗୁଁ ବର୍ତ୍ତମାନ ଏହି ସଙ୍ଗୀତ ଗୁଡ଼ିକହିଁ ସ୍କୁଲମାନଙ୍କରେ ପ୍ରଚଳିତ ହେଉଛି । ଶିଶୁମାନଙ୍କପାଇଁ ଯେଉଁ ସଙ୍ଗୀତ ନିର୍ବାଚିତ ହେବ, ସେଥିରେ ଉଚ୍ଚାଦର୍ଶର ଭାବ ରହିବା ଦରକାର ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ସେ ଗୁଡ଼ିକରେ ଯଥାସାଧ୍ୟ ମନୋମୁଗ୍ଧକର ହେବା ଉଚିତ ଏବଂ ଶିଶୁର ଜଣାଶୁଣା ଜିନିଷମାନଙ୍କ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ସେଗୁଡ଼ିକ ରଚିତ ହେବା ଉଚିତ ।

ପୌଗଣ୍ଡ—୭ ବର୍ଷଠାରୁ ୧୨ ବର୍ଷ ମଧ୍ୟରେ ଶିଶୁର ମତିଗତି ପୁଣି ବଦଳିଯାଏ । ସେ ଆଉ ନିଜକୁ କେନ୍ଦ୍ର କରି ପୂର୍ବପରି ରହିପାରେ ନାହିଁ । ଜଗତର ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ଓ ଦୂରବର୍ତ୍ତୀ ପଦାର୍ଥମାନଙ୍କ ସହିତ ସମ୍ପର୍କ ସ୍ଥାପନ କରିବାଲାଗି ସେ ବ୍ୟଗ୍ର ହୋଇ ଉଠେ । ଏହି ବୟସରେ ଶିଶୁର ମନରେ କଳ୍ପନାର ଉଦ୍ରେକ ହୁଏ ଏବଂ ସେ ଏହି କଳ୍ପନା ଜଗତରେହିଁ ବାସ କରିବାକୁ ଲାଗେ । କିନ୍ତୁ ଏହି ବୟସରେ ଅଧିକାଂଶ ଶିଶୁର ମନରେ ନୈତିକ ଭାବ ବା ଯୁକ୍ତିମୂଳକ ଚିନ୍ତା ଉତ୍ପନ୍ନ ହୋଇପାରେ ନାହିଁ । ଏଣୁ ଏହି ବୟସର ଶିଶୁମାନଙ୍କପାଇଁ ଯେଉଁ ପାଠ୍ୟପୁସ୍ତକ ହେବ ତାର ନିମ୍ନଲିଖିତ ଗୁଣ ଥିବା ଉଚିତ । ପ୍ରଥମତଃ ପାଠମାନଙ୍କ ବିଷୟବସ୍ତୁ ବହୁବିଧ ହେବା ଉଚିତ । ଏହି ବୟସରେ ପ୍ରାରମ୍ଭିକ ଇତିହାସ ଭୂଗୋଳ ଓ ବିଜ୍ଞାନ ମଧ୍ୟ ଶିକ୍ଷା ଦିଆଯାଇପାରେ । କିନ୍ତୁ ସେ ଗୁଡ଼ିକ କେବଳ ଗଳ୍ପାକାରରେ ତାପାଇଁ ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ ହେବା ଉଚିତ । ଶ୍ରୀ ଶିଶିରକୁମାର ଦେ ଓ ଶ୍ରୀ ଜାଃ ଘିଃ

Digitized by srujanika@gmail.com

ପଟ୍ଟନାୟକଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଲିଖିତ ପୁସ୍ତକ ସିରିଜ୍ ଏ ବିଷୟରେ ଶିଶୁମାନଙ୍କ କେତେକ ଅଭାବ ଦୂର କରିପାରିଛି । ବିଜ୍ଞାନ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଶିକ୍ଷା ଦେବାକୁ ହେଲେ, ଉଦ୍ଭାବନ ଗୁଡ଼ିକ ସମ୍ବନ୍ଧରେ କେବଳ ଗଳ୍ପରେ ଶିଶୁମାନଙ୍କୁ ଶିକ୍ଷା ଦେବା ଉଚିତ, କିନ୍ତୁ ବିଭିନ୍ନ ଉଦ୍ଭାବନର ମୌଳିକ ତଥ୍ୟ ବିଶ୍ଳେଷଣ କରି ବୁଝାଇବାର ଚେଷ୍ଟା କରିବା ଅନୁଚିତ । କିମ୍ବା କୌଣସି ଯନ୍ତ୍ରବିଶେଷ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଗୋଟିଏ କ୍ଷୁଦ୍ର ପୁସ୍ତକ ଲେଖି ତାର ଜନ୍ମ, ଅଭିବୃଦ୍ଧି ଓ ଅଧୁନାତନ ବ୍ୟବହାର ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଶିଶୁର ମନୋପଯୋଗୀ ଗଳ୍ପ ଓ ଭାଷାରେ ପ୍ରକାଶ କରିବା ଉଚିତ । ମୁଁ ଯେତେ-ଦୂର ଜାଣେ ଓଡ଼ିଆ ଶିଶୁସାହିତ୍ୟରେ ଏପରି ପୁସ୍ତକ ଆଦୌ ନାହିଁ ।

ଏହି ବିଷୟରେ ଶିଶୁ କଳ୍ପନାର ଆଶ୍ରୟ ବିଶେଷ ଭାବରେ ନେଉଥିବାରୁ, ଇତିହାସ ଓ ଭୂଗୋଳ ପ୍ରଭୃତି ବିଷୟମାନଙ୍କର ମୁଖ୍ୟ ତଥ୍ୟ ଅବଲମ୍ବନରେ ଏପରି ଗଳ୍ପ ତିଆରି ହେବା ଉଚିତ ଯେ ଯେଉଁଥିରୁ କି ସେ ପ୍ରକୃତ ଜ୍ଞାନ ପାଇପାରିବ, ଅଥଚ ତାର ଗଳ୍ପ ଶୁଣିବାର ବାସନା ମଧ୍ୟ ଚରିତାର୍ଥ ହୋଇ ଯାଇବ । ଆରବ୍ୟ ଉପନ୍ୟାସରେ ଥିବା ସିନ୍ଦବାଦ୍ ନାବିକର ଗଳ୍ପକୁ ପରିବର୍ତ୍ତନ କରି ଯଦି ତହିଁରେ ପ୍ରକୃତ ଭୌଗଳିକ ଓ ଐତିହାସିକ ତଥ୍ୟ ଭର୍ତ୍ତି କରି ଦିଆଯାଏ, ତାହାହେଲେ ତାହା ଶିଶୁ ପକ୍ଷରେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଉପଯୋଗୀ ହୋଇପାରିବ ।

ଦ୍ୱିତୀୟତଃ ପୃଥିବୀର ବଡ଼ ବଡ଼ ଲୋକ-ମାନଙ୍କ ଜୀବନୀ ଚରିତ ଏହି ବୟସରେ ଶିଶୁମାନଙ୍କୁ ଶିକ୍ଷା ଦିଆ ଯାଇପାରେ । ଜୀବନ ଚରିତ ଗୁଡ଼ିକ ଏପରି ରଚିତ ହେବା ଉଚିତ ଯଦ୍ୱାରା କି ଶିଶୁମାନେ ବଡ଼ ବଡ଼ ଲୋକମାନଙ୍କ କାର୍ଯ୍ୟକଳାପରେ ମୁଗ୍ଧ ହୋଇ ପାରିବେ ଏବଂ ସେମାନଙ୍କୁ ନିଜର ଆଦର୍ଶ ବୋଲି ମନେ କରିବେ । କିନ୍ତୁ ଜୀବନ ଚରିତ ମାନଙ୍କରୁ ଶିକ୍ଷା ସାର ନୀତି ସଂଗ୍ରହ କରିବ, ଏପରି ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ରଖିବା ଉଚିତ ନୁହେ ।

ତୃତୀୟତଃ ରୂପକଥା ଓ ଲୋମହର୍ଷଣକାରୀ ଗଳ୍ପାବଳୀ ଶିଶୁଶିକ୍ଷାପାଇଁ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଉପାଦେୟ । ଫକୀରମୋହନଠାରୁ କାଳିନ୍ଦୀଚରଣଙ୍କ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଓଡ଼ିଶାରେ ଯେତେ ଔପନ୍ୟାସିକ ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ କରିଛନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ କେହି ଶିଶୁମାନଙ୍କ ଉପଯୋଗୀ ଗଳ୍ପ ବା ଉପନ୍ୟାସ ଲେଖି ପାରି ନାହାନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟରେ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ କାହାଣୀ ଦର୍ପଣ, ବତିଶ ସିଂହାସନ, ବେତାଳ ପଞ୍ଚବିଂଶତି ପ୍ରଭୃତି କେତେଗୁଡ଼ିଏ ବହି ଦେଖାଯାଏ । ସାମାନ୍ୟ ପରିବର୍ତ୍ତନ କରିଦେଲେ ସେ ଗୁଡ଼ିକ ବେଶ୍ ଶିଶୁର ଉପଯୋଗୀ ହୋଇପାରିବ । ଷ୍ଟୁଡେଣ୍ଟସ୍ ଷ୍ଟୋର ରାମାୟଣ, ମହାଭାରତ ଓ ଭାଗବତ ପ୍ରଭୃତି ଗ୍ରନ୍ଥମାନଙ୍କୁ ସଂକ୍ଷିପ୍ତ କରି ଶିଶୁ ମହାଭାରତ, ଶିଶୁ ରାମାୟଣ ପ୍ରଭୃତି ଆକାରରେ ପ୍ରକାଶ କରି ଶିଶୁର ଉପଯୋଗୀ କରିପାରିଛି । ଏ ପ୍ରସଙ୍ଗରେ ଏହାହିଁ ମନେ ଦିଆ ଯାଇପାରେ ଯେ ସଂସ୍କୃତ ଓ ଇଉରୋପୀୟ ସାହିତ୍ୟର ବଡ଼ ବଡ଼ ଶିଶୁ ଗଳ୍ପ ଲେଖକମାନଙ୍କ ଗଳ୍ପାବଳୀ ଶୀଘ୍ର ଓଡ଼ିଆରେ ପ୍ରକାଶିତ ହେବା ଉଚିତ । ଏହି ପୁସ୍ତକମାନଙ୍କର ଗଳ୍ପାବଳୀ ଶିଶୁଙ୍କର ଅଧ୍ୟୟନ କରିବାର ଅଭ୍ୟାସ ଗଠନ କରିବ । କାହିଁକିନା ପାଠ୍ୟ-ପୁସ୍ତକ ଛଡ଼ା ଏ ଗୁଡ଼ିକ ସେ ଆପେ ଆପେ ପଢ଼ିବାପାଇଁ ଆଗ୍ରହାନ୍ୱିତ ହେବ ।

ଚତୁର୍ଥତଃ ଶିଶୁକୁ ଏହି ବୟସରେ ନିଜ ଭାଷାରେ ବଡ଼ ବଡ଼ କବି ଓ ଲେଖକମାନଙ୍କ ଲେଖା ସମ୍ବନ୍ଧରେ ସାମାନ୍ୟ ସୂଚନା ଦେବା ଉଚିତ । ଶିଶୁର ବୋଧଗମ୍ୟ ହେବା ଭଳି ଲେଖକଙ୍କ ଲେଖାର ବିଶେଷତ୍ୱ ମୂର୍ତ୍ତ ଉଠିଥିବା ଭଳି ଅଂଶ ବିଶେଷ ପ୍ରତ୍ୟେକ ବଡ଼ ବଡ଼ ପ୍ରତିଭାଙ୍କ ଗ୍ରନ୍ଥରୁ ସଂଗ୍ରହ କରି ପୁସ୍ତକ ଆକାରରେ ପ୍ରକାଶ କରିବା କର୍ତ୍ତବ୍ୟ । ତଦ୍ୱାରା ଶିଶୁ ଏହି ବୟସରୁ ବଡ଼ ବଡ଼ କବି ଓ ଲେଖକମାନଙ୍କ ଶୈଳୀ ସମ୍ବନ୍ଧରେ କିଞ୍ଚିତ୍ ଜ୍ଞାନ ଲାଭ କରି ପାରିବ ଏବଂ ବୟସ ବୃଦ୍ଧି ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ତାର ପୂର୍ଣ୍ଣ ସଦ୍‌ବ୍ୟବହାର କରିପାରିବ । ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟରେ ପାଠସଂଗ୍ରହ

Digitized by srujanika@gmail.com

ନାମକ ଯେଉଁ ପୁସ୍ତକଟି ପ୍ରକାଶିତ ହୋଇଛି, ତାହା ଶିଶୁର ଏହି ଅଭାବ ଦୂର କରିପାରୁନାହିଁ। କାରଣ ଏଥିରେ ବଡ଼ ବଡ଼ କବି ଓ ଲେଖକମାନେ ସେମାନଙ୍କ ଲେଖା ପ୍ରକାଶ କରିଛନ୍ତି ସତ୍ୟ, କିନ୍ତୁ ସେ ଗୁଡ଼ିକୁ କେବଳ ଶିଶୁର ଉପଯୋଗୀ କରିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରିଛନ୍ତି। ମାତ୍ର ସେମାନଙ୍କ ମୌଳିକ ରଚନା, ଯାହାକି ପାଠକ ସାଧାରଣଙ୍କପାଇଁ ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ ହୋଇଥାଏ, ସେଥିରୁ କୌଣସି ଅଂଶ ଏଥିରେ ସନ୍ନିବେଶିତ ହୋଇ ନାହିଁ। ତାଛଡ଼ା ପ୍ରାଚୀନ ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟର କୌଣସି କବି ବା ଲେଖକଙ୍କର ଲେଖା ଏଥିରେ ନାହିଁ।

ପଞ୍ଚମତଃ ଶିଶୁମାନଙ୍କପାଇଁ ମାସିକ ପତ୍ରିକା ମଧ୍ୟ ପ୍ରକାଶିତ ହେବା ଉଚିତ। ଯେଉଁ ପତ୍ରିକାମାନ ସର୍ବସାଧାରଣଙ୍କ ପାଇଁ ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ, ସେଗୁଡ଼ିକ ଶିଶୁର ଅଭାବ ମୋଚନ କରି ପାରିବ ନାହିଁ। ଏଣୁ ଶିଶୁପାଇଁ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ମାସିକ ପତ୍ରିକା ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ ହେବା ଉଚିତ। ଏହି ପତ୍ରିକାମାନଙ୍କରେ ବହୁ ଚିତ୍ର, ଜ୍ଞାନ ବିଜ୍ଞାନ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଗଳ୍ପ ଏବଂ ପ୍ରଶ୍ନୋତ୍ତର ପ୍ରଭୃତି ରହିବା ଏକାନ୍ତ ବାଞ୍ଛନୀୟ। ବଙ୍ଗଳାରେ କୈଶରକ, ଶିଶୁ ସାଥି ପ୍ରଭୃତି ଏହିପରି ପତ୍ରିକା ବାହାରୁଛି କିନ୍ତୁ ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟକ୍ରମେ ଓଡ଼ିଆରେ ଜହ୍ନମାମୁଁ ନାମକ ଏକମାତ୍ର ଶିଶୁ ମାସିକ ପତ୍ରିକା ବର୍ତ୍ତମାନ ମୃତ।

ଗାନ୍ଧିଜୀଙ୍କ ହତ୍ୟାରେ ଉପସ୍ଥିତ ପ୍ରଶ୍ନ [୨]

ଶ୍ରୀ ଜୟଚନ୍ଦ୍ର ବିଦ୍ୟାଳଙ୍କାର

ଜାନୁୟାରି ତା ୩୦ ରିଖ ରାତିରେ ରେଡ଼ିଓରେ କହିଲା ବେଳେ ପଣ୍ଡିତ ଜବାହର-ଲାଲ ନେହେରୁ କହିଲେ ଯେ ଜଣେ ପାଗଳ ବାପୁଜୀଙ୍କ ପ୍ରାଣ ନେଲା। କିନ୍ତୁ ହତ୍ୟାକାରୀକୁ ପାଗଳ କହି ଆମ୍ଭମାନଙ୍କୁ ଯେ ରକ୍ଷା ମିଳି ପାରିବ ନାହିଁ, ଏ କଥା ନିଜେ ତାଙ୍କୁ ଦେଖାଗଲା। ଏଣୁ ତା ୨ ରିଖ ସଭାରେ ସେ ପ୍ରଶ୍ନ ଉଠାଇଲେ କିପରି ଓ କାହିଁକି ଭାରତ ଏପରି ଜଣେ ଲୋକଙ୍କୁ ଜନ୍ମ ଦେଲା ଯେ କି ଭାରତୀୟ ରାଷ୍ଟ୍ରର ଅନ୍ତରତମ ସ୍ଥାନରେ ଏପରି ଭୀଷଣ କ୍ଷତ କରିବାକୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇଗଲା।

କିନ୍ତୁ ପ୍ରଶ୍ନ କେବଳ ଗୋଟିଏ ମନୁଷ୍ୟର ନୁହେଁ। ସେହି ମନୋବୃତ୍ତିର ଗୋଟିଏ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଦଳ ଆଜି ବିଦ୍ୟମାନ ଏବଂ ପଣ୍ଡିତଜୀଙ୍କର ଯେପରି ସରଳ ପ୍ରଶ୍ନ—ମୁଁ ସେହିପରି ତାର ଉତ୍ତର ତାର ସରଳ ଉତ୍ତର ଦେଉଅଛି ଯେ ନିଜ ଇତିହାସର ମିଥ୍ୟା ଶିକ୍ଷା ହେତୁ ଇତିହାସର ମିଥ୍ୟାଚିତ୍ର ମନରେ ଅଙ୍କିତ ଥିବା ଫଳରେ ଉତ୍ପନ୍ନ ମତ ବିଭ୍ରମହିଁ ଏହାର କାରଣ।

ପଣ୍ଡିତଜୀ ସେହି ଭାଷଣରେ କହିଛନ୍ତି—ଗତ କେତେମାସ ହେଲା ଦେଶରେ ଯେଉଁ ନାନାପ୍ରକାରର ପାପିଷ୍ଠ ମନୋବୃତ୍ତିକୁ ଅବାଧରେ ଛାଡ଼ି ଦିଆଯାଇଛି, ଏହା ତହିଁରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ। ଆଠଦିନ ପୂର୍ବେ ସେ ଆଲିଗଡ଼ ବକ୍ତୃତାରେ କହିଥିଲେ ଯେ, "ଏବେ କେତେ ବର୍ଷ ହେଲା କେତେ ଶକ୍ତି ଲୋକଙ୍କ ମନକୁ ଭ୍ରାନ୍ତ ଧାରାରେ ବିକ୍ଷିପ୍ତ କରିବା ଏବଂ ଆମ୍ଭର ଇତିହାସର ମାର୍ଗକୁ ବିକୃତ କରିବାରେ ଲାଗିଛନ୍ତି। ବଡ଼ ସମ୍ମାନ-ପୂର୍ବକ ମୁଁ ପଣ୍ଡିତଜୀଙ୍କର ଦୃଷ୍ଟି ଆକର୍ଷଣ କରୁଛି ଯେ, ଏ ପାପିଷ୍ଠ ପ୍ରବୃତ୍ତିମାନ—ଇତିହାସକୁ ବିକୃତ ରୂପ ଦେବାର ଏ ଚେଷ୍ଟା କେତେମାସ ବା କେତେ ବର୍ଷର ଉତ୍ପତ୍ତି ନୁହେଁ, ଏହା ଦେଢ଼ ଶତାବ୍ଦୀ ପୁରୁଣା ଏବଂ ସେହି ଦିନରୁ ବରାବର ଚାଲି ଆସିଅଛି। ଯେତେବେଳେ ଦୌଲତ ରାଓ ସିନ୍ଧିଆଙ୍କ ଦରବାରରେ

ବେଲଜିଭେଣ୍ଟ ଗ୍ରୀମ ମର୍ସର ନିଜ କରିନି ଡେମ୍‌ସ ଝିଙ୍କୁ ଏହି ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ରାଜପୁତାନା ପଠାଇଥିଲେ ଯେ, ସେ ରାଜପୁତମାନଙ୍କୁ ମରାଠୀ ଓ ମୁସଲମାନମାନଙ୍କ ବିରୁଦ୍ଧରେ ଠିଆ କରାନ୍ତୁ ।

ପ୍ରଥମେ ସ୍ୱଦେଶୀ ଆନ୍ଦୋଳନ ସମୟରୁ ଆମ ଦେଶରେ ଇତିହାସ ଶିକ୍ଷା ସୁଧାରିବାର ଡାକ ପଡ଼ି ଆସୁଛି, କିନ୍ତୁ ବଡ଼ ନେତାମାନେ ସର୍ବଦା ନିଜକାର୍ଯ୍ୟରେ ଏତେ ବ୍ୟସ୍ତ ରହି ଆସୁଛନ୍ତି ଯେ, ଏଥିପ୍ରତି ଦୃଷ୍ଟି ଦେବାର ଅବସର ପାଉନାହାନ୍ତି । ମୁଁ ତ ଗତ ତିନିବର୍ଷ ହେଲା ଏଥିପାଇଁ ଉଦ୍ୟମ କରି ଆସୁଛି, କିନ୍ତୁ ସବୁ ଅକାରଣ । ସନ ୧୯୨୧ରେ ମୁଁ ଗୁଜରାଟ ବିଦ୍ୟାପୀଠର ସଂଗ୍ରାଳକମାନଙ୍କ ସମ୍ମୁଖରେ ଏ ସମସ୍ୟା ଉପସ୍ଥାପିତ କରିଥିଲି । ମୁଁ ସେମାନଙ୍କୁ କହିଥିଲି ଯେ, ପାଠ୍ୟବସ୍ତୁ ନ ବଦଳାଇବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଜାତୀୟ ବିଦ୍ୟାଳୟମାନଙ୍କର କୌଣସି ସାର୍ଥକତା ନାହିଁ । ଏବଂ ଭାରତୀୟ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଇତିହାସ ଓ ଅନ୍ୟ ସାହିତ୍ୟ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବାକୁ ହେଲେ କି ଉପାୟ ଅବଲମ୍ବନ କରିବାକୁ ହେବ, ତାହା ଦର୍ଶାଇଥିଲି । ସେତେବେଳେ ମତେ ଉତ୍ତର ମିଳିଥିଲା ଯେ—"ସ୍ୱରାଜ୍ୟ ମିଳିପାରେ ।" ଆଜି ଜଣା ପଡୁଛି—ସେ ଉତ୍ତରର ଅର୍ଥ ଥିଲା ଯେ, ବାପୁଙ୍କର ପ୍ରାଣ ଗଲା ପରେ । ୧୯୨୨ରୁ ୧୯୩୧ ଯାଏ ମୁଁ ପଞ୍ଜାବ, ବିହାର ଓ କାଶୀର ବିଦ୍ୟାପୀଠମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ସେହି କାର୍ଯ୍ୟ କରାଇବାର ଚେଷ୍ଟା କରିଥିଲି । ସ୍ୱର୍ଗୀୟ ବାମନଚନ୍ଦ୍ର ବସୁ କାଶୀପ୍ରସାଦ ଜାୟସବାଲ ଏବଂ ଗୌରିଶଙ୍କର ହୀରାଚାନ୍ଦ ଓଝା ପ୍ରମୁଖ ପ୍ରବୀଣ ବ୍ୟକ୍ତିମାନେ ମଧ୍ୟ ନେତାମାନଙ୍କ ଦୃଷ୍ଟି ଆକର୍ଷଣ କରିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରିଥିଲେ । ମାତ୍ର ଆମ୍ଭମାନଙ୍କର ଢକ୍କାର ତୋଲମାଡ଼ ମଧ୍ୟରେ ପକ୍ଷୀରବ ପରି ଲୀନ ହୋଇଗଲା !

ସନ ୧୯୩୭ ରେ ମୁଁ ମୋର ନାଗପୁର ଅଭିଭାଷଣରେ କହିଥିଲି—ଶୁଦ୍ଧ ଇତିହାସର ସ୍ୱଚ୍ଛଧାରା ବଦଳରେ ପ୍ରଚଳିତ ଅନ୍ଧ ବିଶ୍ୱାସର ପଙ୍କ ପାଣିରେ ନିଜେ ବୁଡ଼ିବା ଏବଂ ନିଜ ପିଲାମାନଙ୍କୁ ବୁଡ଼ାଇବାରେ ଆମ୍ଭମାନଙ୍କର ଏହି ସ୍ୱାଧୀନତା କାମୀମାନଙ୍କର ଗ୍ଲାନି ହେଉନାହିଁ—ଏହାହିଁ ବିଚିତ୍ର । ଆଜି ଯେତେବେଳେ ସ୍ୱଚ୍ଛଧାରାର ସ୍ରୋତ ନିକଟରେ ଅଛନ୍ତି ତେବେ ମଧ୍ୟ ସେ ଧାରାକୁ ନିଜ ମଧ୍ୟରେ ଟାଣି ଆଣିବାକୁ ସେମାନେ ଯତ୍ନଶୀଳ ହେଉନାହାନ୍ତି କାହିଁକି ? ଏହି ନିବେଦନ ପରେ ଏ ପ୍ରକାର ପ୍ରଯତ୍ନରେ ସହାୟତା ମିଳିବ ବୋଲି ମୋତେ ଆଶା ଦିଆଯାଇଥିଲା । କିନ୍ତୁ ସେ ଆଶା ମଧ୍ୟ ମୃଗତୃଷ୍ଣା ବୋଲି ସିଦ୍ଧ ହୋଇ ସାରିଛି ।

ଗତ ଜୁନ ମାସରେ ମୁଁ ନିଜେ ବାପୁଜୀଙ୍କୁ ଲେଖିଲି "...ଆମର...ବାଳକମାନଙ୍କୁ ଯେଉଁ ପ୍ରଣାଳୀରେ ଇତିହାସ ପଢ଼ାଯାଉଛି, ତାହା ଅତ୍ୟନ୍ତ ଭ୍ରମପୂର୍ଣ୍ଣ; ପୁନଶ୍ଚ ହିନ୍ଦୁ ମୁସଲମାନ ବିଦ୍ୱେଷର ମୂଳ ମଜବୁତ୍ କରିବାର ତାହା ଏକ ମୁଖ୍ୟ କାରଣ । ଆପଣ ନିଜର ସମସ୍ତ ଜୀବନରେ ହିନ୍ଦୁମୁସ୍ଲିମ ଏକତାର ଯେପରି ଚେଷ୍ଟା କରି ଆସୁଛନ୍ତି, ତାହା ଏହି ବିଦ୍ୱେଷର ବିଷାକ୍ତ ଚେରକୁ ମୂଳୋତ୍ପାଟିତ ନ କଲାଯାଏ ସଫଳ ହୋଇ ପାରିବ ନାହିଁ । ନିଜ ଦେଶର ବାଳକମାନଙ୍କୁ ସଠିକ ଇତିହାସ ଜ୍ଞାନ ଦେବା ଆମ୍ଭମାନଙ୍କ ରାଷ୍ଟ୍ରୀୟ ଶିକ୍ଷାରୁ ରଚନାତ୍ମକ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମର ମୁଖ୍ୟ ଅଙ୍ଗ ହେବା ଆବଶ୍ୟକ ଥିଲା । କିନ୍ତୁ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟର କଥା ଯେ, ଆପଣ ୨୭ ବର୍ଷ ହେଲା ରଚନାତ୍ମକ କାର୍ଯ୍ୟ ଓ ଜାତୀୟ ଶିକ୍ଷା ଉପରେ ଏତେ ଜୋର ଦେଉଛନ୍ତି; ତଥାପି ଇତିହାସ ଶିକ୍ଷାକୁ ଠିକ୍ କରିବାପାଇଁ କିଛି କରାଯାଇ ନାହିଁ । ଏପରି କି ଯେଉଁ ପ୍ରଦେଶମାନଙ୍କରେ ଗତ ଦେଢ଼ ବର୍ଷ ହେଲା କଂଗ୍ରେସୀ ମନ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କ ହାତରେ ଶିକ୍ଷାର ଲଗାମ ଅଛି ସେଠାରେ ମଧ୍ୟ ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କୌଣସି ସଂସ୍କାର କରିବାର ସଦ୍‌ବୁଦ୍ଧି ଦେଖାଯାଇ ନାହିଁ । ଆପଣ କି ଏଥିପ୍ରତି ଧ୍ୟାନ ଦେବେ ନାହିଁ ? ମୁଁ

ବିଶ୍ୱାସର ସହିତ କହୁଛି ଯେ ଏ ଦିଗକୁ ଦୃଷ୍ଟି ଦେଲେ ୫୦ ବର୍ଷ ମଧ୍ୟରେ ଦେଶର ବହୁ ପରିବର୍ତ୍ତନ ହୋଇଯିବ । ଏହା ବ୍ୟତୀତ ପ୍ରକୃତ ହିନ୍ଦୁ ମୁସଲିମ ଏକତା ତ ହେବ ନାହିଁ, ବରଂ ଆପଣଙ୍କର ବହୁ ଯତ୍ନ ବାଲିରେ ପାଣି ମଡ଼ାଇବାପରି ହେଉଥିବ ।...”

ଗତ ତା ୯ ରିଖ ଜୁନ୍‌ର ପ୍ରାର୍ଥନାରେ ଏ ପତ୍ରର ସମୁଦାୟ ପଢ଼ାଗଲା ଏବଂ ‘ହରିଜନ ସେବକ’ରେ ଛପାଗଲା । ବାପୁଜୀ କେତେ ବନ୍ଧୁଙ୍କ ସହିତ ଆନନ୍ଦରେ ଏ ବିଷୟର ଚର୍ଚ୍ଚା ମଧ୍ୟ କରିଥିଲେ । ଏ ସମ୍ବାଦ ପାଇ ମୁଁ ତାଙ୍କୁ ୨ୟ ପତ୍ରରେ ଲେଖିଲି ଯେ—ଇତିହାସର ପ୍ରାମାଣିକ ଗ୍ରନ୍ଥ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବାର ସଂଗଠିତ ଚେଷ୍ଟାରେ ଏକ ପକ୍ଷରେ ସାମ୍ପ୍ରଦାୟିକ ଏକତାର ମୂଳ ଦୃଢ଼ ହେବ ଏବଂ ଅନ୍ୟ ପକ୍ଷରେ ଆପଣଙ୍କ ଆଉ ଗୋଟିଏ ଅତିପ୍ରିୟ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ମଧ୍ୟ ସିଦ୍ଧ ହେବ । ତାହା ହେଉଛି, ଦେଶ ଭାଷାମାନଙ୍କରେ ବାଙ୍ମୟର ବିକାଶ । ଏହା ଉତ୍ତରରେ ଜୁଲାଇ ତା ୫ ରିଖରେ ବାପୁଜୀ ସ୍ୱହସ୍ତରେ ଲେଖିଲେ—ମୋର ଶକ୍ତି ବର୍ତ୍ତମାନ କ୍ଷୀଣ ହୋଇଗଲାଣି, ନୂଆ କାର୍ଯ୍ୟ କରି ପାରିବି ନାହିଁ ।......ମୁଁ ପୁନଶ୍ଚ ତାଙ୍କୁ ଲେଖିଲି ଯେ ଆପଣଙ୍କୁ ନୂଆ ବ୍ୟବସାୟରେ ଲାଗିବାର ପ୍ରଶ୍ନ ଉଠୁନାହିଁ ଆପଣ କେବଳ ଅନ୍ୟ ନେତାମାନଙ୍କର ଦୃଷ୍ଟି ଆକର୍ଷଣ କରନ୍ତୁ ।

ଗତ ୧୫ ରିଖ ସେପ୍ଟେମ୍ବରରେ ମୁଁ ଏ ସମ୍ପର୍କରେ ତାଙ୍କ ଦର୍ଶନ କରିବାକୁ ଗଲି । ସେତେବେଳେ ସେ କହିଲେ, ନେତାମାନଙ୍କୁ ତ ଉପସ୍ଥିତ ରାଜନୀତି ବ୍ୟତୀତ ଆଉ କିଛି ଦିଶୁନାହିଁ ଏବଂ ମୁଁ ତ ନିଜେ ନିଆଁ ଲିଭାଇବାରେ ଲାଗିଛି ! ସେତେବେଳେ କିଏ ଜାଣିଥିଲା କି ଯେ ଯେଉଁ ଅଗ୍ନିର ମୂଳକୁ ଶାନ୍ତ କରିବାଲାଗି ମୁଁ ତାଙ୍କୁ କହୁଥିଲି, ସେହି ଅଗ୍ନି ଶିଖା ମଧ୍ୟରେ ସେ ନିଜେ ପଡ଼ିଯିବେ ବୋଲି !

ବାପୁଜୀଙ୍କର ହତ୍ୟା ଅବଶ୍ୟ ଇତିହାସର ମିଥ୍ୟା ଶିକ୍ଷା ଯୋଗୁ ଘଟିଛି । ଜୟପ୍ରକାଶ ଆଜି ସାମ୍ପ୍ରଦାୟିକ ରାଜନୀତିକୁ ଆଇନ ବଳରେ ବନ୍ଦ କରିବାକୁ କହୁଛନ୍ତି, ତାହା ଯଥାର୍ଥ । କିନ୍ତୁ ସାମ୍ପ୍ରଦାୟିକ ଇତିହାସ ରହିଥିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସାମ୍ପ୍ରଦାୟିକ ରାଜନୀତିର ମୂଳ ବିଦ୍ୟମାନ ରହିବ । ନିଜ ଘର ଭିତରୁ ଏ ବିଷୟର ମୂଳୋତ୍ପାଟନ କରିବା ବିଦେଶୀୟଙ୍କ କାର-ସାଦିରୁ ସାବଧାନ ହେବା ଅପେକ୍ଷା ମଧ୍ୟ ଅଧିକ ମହତ୍ତ୍ୱ ପୂର୍ଣ୍ଣ । ଉତ୍ତେଜନାର କାରଣ ନ ଥିଲେ ଉତ୍ତେଜନା କାସିମାନେ ଆଉ କରିବେ କଣ ? ବାପୁଜୀଙ୍କର ହତ୍ୟା କଣ ଆମ୍ଭମାନଙ୍କୁ ଚେତାଇବ ?

୩

ବାପୁଜୀଙ୍କ ରକ୍ଷା ନ ହୋଇପାରିଲା କାହିଁକି

ଆମ୍ଭେମାନେ ବାପୁଜୀଙ୍କର ରକ୍ଷା କାହିଁକି କରି ନ ପାରିଲୁ, ଏ ପ୍ରଶ୍ନର ମୂଳ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଆଜି ଆମ୍ଭମାନଙ୍କୁ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଆଜି ଆମେ ନିଜ ରାଷ୍ଟ୍ରର ରକ୍ଷା କଣ କରିପାରିବା ? ପଞ୍ଜାବର ନରମେଧ, କାଶ୍ମୀର ଉପରେ ଆକ୍ରମଣ, ବାପୁଜୀଙ୍କ ହତ୍ୟା—ଅଗଷ୍ଟ ପନ୍ଦର ପରେ ଗୋଟିକ ପରେ ଗୋଟିଏ ଏ ଘଟଣାରୁ ସୂଚିତ ହେଉଅଛି ଯେ, ଆମ୍ଭମାନଙ୍କର ରାଷ୍ଟ୍ର କିପରି ସଙ୍କଟରେ ପଡ଼ିଛି । ବାପୁଜୀଙ୍କର ପ୍ରାଣ ସଙ୍କଟାପନ୍ନ—ଏ କଥା ଦିନ-ଦିନ ପୂର୍ବରୁ ଜଣା ପଡ଼ିଥିଲା । ତଥାପି ଆମର ରାଷ୍ଟ୍ରୀୟ ଶାସନ ନିଜର ସବୁଠାରୁ ମୂଲ୍ୟବାନ ରତ୍ନକୁ ରକ୍ଷା କରି ପାରିଲା ନାହିଁ । ତାର କୈଫିୟତ ଅବଶ୍ୟ ଦିଆଗଲା । ମାତ୍ର ତହିଁରେ ଗୋଟି ପିଲାଟିକୁ ମଧ୍ୟ ସାନ୍ତ୍ୱନା ମିଳିବ ନାହିଁ । ଯେଉଁ ଗୋଇନ୍ଦା ପୁଲିସମାନେ ଇଂରେଜୀ ଶାସନ କାଳରେ ଗଭୀର ଷଡ଼ଯନ୍ତ୍ରମାନ ସୁଙ୍ଘି ୨ ବାହାର କରୁଥିଲେ, ସେମାନେ ନିଜ ସମ୍ମୁଖରେ ଦଣ୍ଡାୟମାନ ସୈତାନକୁ ଚିହ୍ନି ମଧ୍ୟ ପାରିଲେ ନାହିଁ ? କାହିଁକି ?

ଆମର ରାଷ୍ଟ୍ର ନେତାମାନେ ଇଂରେଜ-ମାନଙ୍କ ନିର୍ମିତ ଶାସନ ଯନ୍ତ୍ର—ପୁରୁଣା ନୌକର

Digitized by srujanika@gmail.com

ଶାସ୍ତ୍ରୀ-ଦ୍ୱାରା ଶାସନ ଚଳାଉଛନ୍ତି । ସେହି ଯନ୍ତ୍ରର କେତେକ କଳ କବ୍ଜା ଦେଶପ୍ରତି ଅନୁକୂଳ ହୋଇପାରେ । ମାତ୍ର ସେ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଯନ୍ତ୍ର ଜନସେବା ଲାଗି କଦାପି ନିର୍ମିତ ହୋଇ ନ ଥିଲା । ଜନତାକୁ ପୀଡ଼ିତ କରିବା ତାର ଜାତକରେ ଅଛି । ସେ ଯନ୍ତ୍ରର ଅଧିକାଂଶ ଭାଗ ବିଦେଶୀଙ୍କ ହାତରେ 'ନିଜ ଆତ୍ମାକୁ ବିକି ଦେଶ ସହିତ ପୂର୍ଣ୍ଣ ଧୃଷ୍ଟତା ଓ ନିର୍ଲଜ୍ଜତାର ସହିତ ବିଦ୍ରୋହ କରି ଆସୁଛି । ଦେଶରେ ଆନ୍ଦୋଳନ ହେଲେ ସେମାନଙ୍କୁ ବିଦ୍ରୋହୀର ଦଣ୍ଡ ମିଳିବା ଉଚିତ ଥିଲା । ତଦ୍ୱାରା ରାଷ୍ଟ୍ରକୁ ଭବିଷ୍ୟତ ପାଇଁ ଶିକ୍ଷା ମିଳିଥାନ୍ତା, ଏବଂ ସେ ସମସ୍ତ ଯନ୍ତ୍ରକୁ ବଦଳାଇ ଦେବା ଉଚିତ ଥିଲା । କିନ୍ତୁ ଆମ୍ଭମାନଙ୍କ ନେତୃବୃନ୍ଦ ସେ ଯନ୍ତ୍ରକୁ ଅବିକୃତ ଅବସ୍ଥାରେ ରଖି ତଦ୍ୱାରା କାମ ଚଳାଇବାର ଚେଷ୍ଟା କରୁଛନ୍ତି । ଯଦି କେତେକ ରାଜନୈତିକ ଆନ୍ଦୋଳନକାରୀଙ୍କୁ ବିଦେଶୀ ଲୋକେ କିଣିପାରନ୍ତି, ତେବେ କଣ ନିଜେ ତିଆରି କରିଥିବା ଏ ପୁରୁଣା ଯନ୍ତ୍ର ପାତକୁ କିଣି ପାରନ୍ତେ ନାହିଁ? ଏହିମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ସେମାନେ ମନଇଚ୍ଛା ବଦମାଶୀ କରାଇପାରନ୍ତି ।

ନୂତନ ରାଜସେବକ ନୂତନ ଶିକ୍ଷାଦ୍ୱାରାହିଁ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଯାଇ ପାରିବେ । ଏହି ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଆମ୍ଭମାନଙ୍କ ଶିକ୍ଷାର ସମସ୍ତ ଢାଞ୍ଚ ବିଶେଷତଃ ଇତିହାସ ଶିକ୍ଷାକୁ ମୂଳରୁ ବଦଳାଇବା ଆବଶ୍ୟକ । କିନ୍ତୁ ଯେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଶିକ୍ଷାପ୍ରାପ୍ତ ନୂତନ ସେବକବୃନ୍ଦ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇ ନାହାନ୍ତି ସେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କଣ କରାଯାଏ ? ଆମ ସରକାର—ଆମ ରାଷ୍ଟ୍ରର ନିଜହିତ ଓ ସ୍ୱାର୍ଥ ଏଥିରେହିଁ ସାଧିତ ହେବ, ଯଦି ସେ ନିଜର ପୁରୁଣା ଜଣାଶୁଣା ସେବକଙ୍କ ହାତରେ ଅଧିକରୁ ଅଧିକ କାର୍ଯ୍ୟ ଦିଏ । ଏ ପ୍ରକାର କୌଣସି ଦଳ କଣ ଦେଶରେ ନାହିଁ ?

ସେନା ଶାସନର ଅନ୍ତିମ ଆଧାର । ଆଜି କାଶ୍ମୀରରେ ସେନାପାଇଁ ଡାକ ପଡ଼ୁଛି । ପଞ୍ଜାବ ଓ ଦିଲ୍ଲୀର ଗଣ୍ଡଗୋଳରେ ମଧ୍ୟ ସେନା ଲୋଡ଼ା ପଡ଼ୁଥିଲା । କିନ୍ତୁ ଯେଉଁ ସେନାଦ୍ୱାରା ଆମ ସରକାର କାମ କଲା, ତାହା ଇଂରେଜମାନଙ୍କର ଭଡ଼ାଟିଆ ସେନା ଥିଲା, ଯହିଁରେ ଇଂରେଜମାନେ ଏଠାରୁ ଯାଉଁ ଯାଉଁ ସାମ୍ପ୍ରଦାୟିକ ବିଷ ଖେଳାଇ ଦେଇ ଯାଇଥିଲେ ।

ଯଦି ଦେଶ ନିଜର ଆଜାଦ-ହିନ୍ଦ୍ ଫୌଜକୁ ଯୁଦ୍ଧକ୍ଷେତ୍ରକୁ ପଠାଇ ଥାନ୍ତା ତା ହେଲେ କଣ ପଞ୍ଜାବ ନରମେଧରେ ଯେଉଁ ଲକ୍ଷ ଲକ୍ଷ ବଳି ପଡ଼ିଲେ ତାହାର ରକ୍ଷା କରାଯାଇ ପାରି ନ ଥାନ୍ତା ? ଅଧିକ ଯୋଗ୍ୟତାର ସହିତ କାଶ୍ମୀର ସଙ୍କଟର ସାମନା କରାଯାଇ ପାରି ନ ଥାନ୍ତା ? ଏଣେ ଦେଶ ଏପରି ସଙ୍କଟ ମଧ୍ୟ ଦେଇ ଗତି କରୁଛି, ଏବଂ ଅନ୍ୟ ପକ୍ଷରେ ପରୀକ୍ଷିତ ଦେଶଭକ୍ତମାନଙ୍କର ଏପରି ସୈନ୍ୟଦଳ ବେକାର ପଡ଼ି ରହିଛି, ଯାହାଙ୍କର ଯୁଦ୍ଧକ୍ଷେତ୍ରର ପ୍ରଥମ ଶ୍ରେଣୀର ଅନୁଭବ, ମୌଳିକ ବୁଦ୍ଧି, ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ନେତୃତ୍ୱ, ସାହସ ଓ ବୀରତ୍ୱ ଅଛି । ଏକ ପକ୍ଷରେ ଗାନ୍ଧିଜୀଙ୍କ ପ୍ରାଣରକ୍ଷା କରିପାରିବା ଭଳି ଗୁପ୍ତଚର ସରକାର ଦୃଷ୍ଟିକୁ ଆସୁନାହାନ୍ତି ଏବଂ ଅନ୍ୟ ପକ୍ଷରେ ଜର୍ମାନ ଓ ଜାପାନର ସୈନ୍ୟ ଶିକ୍ଷଣାଳୟ ଓ ଯୁଦ୍ଧକ୍ଷେତ୍ରର ପ୍ରଥମ ଶ୍ରେଣୀର ଗୁପ୍ତଚର ଶିକ୍ଷା ପାଇଥିବା ଆଜାଦ-ହିନ୍ଦ୍ ସୈନିକ ଚୌକିଦାରୀ ଚାକିରୀ ଖୋଜି ବୁଲୁଛନ୍ତି । ଏ ଅନ୍ଧାଧୁନ୍ଦି କାହିଁକି ? ଦେଶରେ ପ୍ରକୃତ ସେନାନାୟକର ଅଭାବ । ଏପରି ଅବସ୍ଥାରେ ଏହି ଅନୁଭବ ପ୍ରାପ୍ତ ସ୍ୱାଧୀନତା ଯୁଦ୍ଧର ଯୋଦ୍ଧାମାନଙ୍କୁ ବେକାର ରଖି ସେମାନଙ୍କର ଜ୍ଞାନରେ କଳଙ୍କ ଲାଗିବାର ଅବସର ଦେଇ ରାଷ୍ଟ୍ରର ମାନବ ପୁଞ୍ଜିକୁ ଲୁଣ୍ଠିତ କରାଯାଉଛି କାହିଁକି ? ଏହା ରାଷ୍ଟ୍ର ପ୍ରତି ମହାଅପରାଧ ଏବଂ ଏଥିପାଇଁ ନେତାମାନଙ୍କ ଠାରୁ କୈଫିୟତ ତଲବ କରିବାର ଅଧିକାର ଜନସାଧାରଣର ଅଛି । ଆମ ନେତାମାନେ କଣ ବ୍ରିଟିଶ ସାମ୍ରାଜ୍ୟର ସୂତ୍ରଧର ମାନଙ୍କ ସହିତ ଦେଶବାସୀଙ୍କ ଅଜ୍ଞାତସାରରେ ଏ ସମ୍ପର୍କରେ କୌଣସି ଚୁକ୍ତି କରିଛନ୍ତି କି ? ଅଥବା କେତେକ ନେତାଙ୍କର ନିଜ ଦଳ ବା ଗୋଷ୍ଠୀ ହାତରେ

Digitized by srujanika@gmail.com

ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ କ୍ଷମତା ରକ୍ଷିବାର ଲାଳସାରେ ଦେଶର କଲ୍ୟାଣକୁ ପଞ୍ଜାବ ଓ କାଶ୍ମୀରର ମନୁଷ୍ୟତାକୁ ଏବଂ ଗାନ୍ଧିଜୀଙ୍କର ପ୍ରାଣକୁ ଏପରି ଲୁଣ୍ଠିତ କରାଇଲା ?

ଦେଶର ଶିକ୍ଷା ନୂଆ ଛାଞ୍ଚରେ ନ ପଡ଼ିବା ଯାଏ ଆମ ସ୍ୱାଧୀନତା ପ୍ରତି ବରାବର ବିପଦ ରହିଥିବ । ଦେଶର ରାଷ୍ଟ୍ରୀୟ ବିଦ୍ୟାପୀଠମାନଙ୍କରୁ ଦଳେ ଉତ୍ତୀର୍ଣ୍ଣ ସ୍ନାତକ ଏପରି ଅଛନ୍ତି, ଯାହାଙ୍କଠାରେ ୩୫ ବର୍ଷର ଶିକ୍ଷା ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ବିଚାର ଓ ଅନୁଭବ ଅଛି । ସେ ଦଳ ଯେ କେବଳ ରାଷ୍ଟ୍ରୀୟ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଶିକ୍ଷା ସଂଗଠନ କରିପାରିବେ, ତାହା ନୁହେଁ, ବରଂ ଅନ୍ୟ ଅନେକ ପ୍ରକାର ସେବା କାର୍ଯ୍ୟପାଇଁ ମଧ୍ୟ ଅତ୍ୟନ୍ତ ସହାୟକ ହୋଇ ପାରିବେ । କାରଣ ତାଙ୍କର ରାଷ୍ଟ୍ରଭକ୍ତି, ସାଧୁତା ଓ ନିଷ୍ଠା ଜ୍ଞାତ ଓ ପରୀକ୍ଷିତ । କିନ୍ତୁ ଆମ ସରକାର ଆଜି ମଧ୍ୟ ଶିକ୍ଷା ବିଶେଷଜ୍ଞ ଆବଶ୍ୟକ ପଡ଼ିଲା ବେଳେ ତାଙ୍କ ବିଜ୍ଞତାକୁ ଏହି କଷଟିରେ ପରୀକ୍ଷା କରୁଛନ୍ତି ଯେ, ତାଙ୍କର ଇଂରେଜୀ ଜ୍ଞାନ ଇଂରେଜମାନଙ୍କ ସ୍ୱୀକୃତ ଶିକ୍ଷା ସମ୍ପର୍କୀୟ ସ୍ଥିତି କେତେ !

ଯେଉଁ ଦେଶଭକ୍ତମାନେ ବିଗତ ୪୩ ବର୍ଷ ମଧ୍ୟରେ ଦେଶର ସ୍ୱାଧୀନତା ଓ ମନୁଷ୍ୟତାର ଅନେକ ଯୁଦ୍ଧ ମଧ୍ୟରୁ ଯେ କୌଣସି ସଂଗ୍ରାମରେ ଯୋଗ ଦେଇଛନ୍ତି ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଜୀବିତ ଥିବା ଏବଂ ତାଙ୍କ ପରିବାରର ଲୋକଙ୍କଠାରୁ ବଳି ପ୍ରକୃତ ସେବକ ମିଳି ପାରିବେ କେଉଁଠୁ ? ଆଜି ସେମାନଙ୍କ ସମ୍ପର୍କରେ ପୂର୍ଣ୍ଣ ଖବରାଖବର ଏକତ୍ର କରାଯିବା ଉଚିତ ଥିଲା । ଆଜି ମଧ୍ୟ ଦେଖାଯାନ୍ତା ଯେ, ଆମର ନୂତନ ରାଷ୍ଟ୍ରୀୟ ରାଜ୍ୟକୁ ସେ ଦଳରୁ କେତେଜଣ କିପରି ସେବକ ମିଳୁଛନ୍ତି । ଆବଶ୍ୟକତା ଅନୁଯାୟୀ ଏହି ଦଳର ଲୋକଙ୍କୁ ନିଜ ନୂତନ ଦାୟିତ୍ୱ ପାଇଁ ବିଶେଷ ଶିକ୍ଷା ଦେବାର ବ୍ୟବସ୍ଥା କରାଯାନ୍ତା । କିନ୍ତୁ ନେତାମାନେ ନିଜର ବନ୍ଧୁବାନ୍ଧବ ନିଜର ଜଣାଶୁଣା ଓ ନିଜ ଦଳର ଲୋକଙ୍କୁ କେତେକ ଉଚ୍ଚ ପଦରେ ପହଞ୍ଚାଇ ଦେଇଛନ୍ତି । ମାତ୍ର ରାଷ୍ଟ୍ରର ଅନେକ ସାଧାରଣ ସେବକ ପୂର୍ବାପେକ୍ଷା ଅଧିକ ଦରିଦ୍ରତା ଭୋଗ କରୁଛନ୍ତି । ତାଙ୍କ ରାଷ୍ଟ୍ରପ୍ରେମ, ତାଙ୍କ ସାଧୁତା, ତାଙ୍କ ନିଷ୍ଠାର କୌଣସି ଉପଯୋଗ ରାଷ୍ଟ୍ର ପାଇଁ କରାଯାଉନାହିଁ । ସେ ସମସ୍ତ ନଷ୍ଟ ହେଉଅଛି । ଅନ୍ୟପକ୍ଷ ଇଂରେଜଙ୍କ ଭଡ଼ାଟିଆ ସେନା ଅଥବା ସେବାରେ ଯେଉଁ ଲୋକେ କଂଗ୍ରେସ ଯୁଦ୍ଧରେ ସାହାଯ୍ୟ ଦେବାକୁ ପାପ ବୋଲି କହୁଥିବା ବେଳେ—ମନପ୍ରାଣ ଲଗାଇ କାମ କରିଥିଲେ, ସେମାନଙ୍କୁ ଏବଂ ସେମାନଙ୍କ ପିଲାମାନଙ୍କୁ ନୂଆ କାମ ଶିଖାଇବା ଏବଂ ନୂଆ କାମରେ ଲଗାଇବା ପାଇଁ ସାଧାରଣ ପ୍ରଜାଙ୍କ ଖଜଣାର ଦଶ ଦଶ ଲକ୍ଷ ଟଙ୍କାର ଛାତ୍ରବୃତ୍ତି ଓ ଦେଶର ଜମି ଦିଆ ଯାଉଅଛି ଏବଂ ସଂଗଠିତ ଚେଷ୍ଟା କରାଯାଉଅଛି ।

ରାଷ୍ଟ୍ରୀୟ ସରକାର ଯେଉଁ ଦଳମଧ୍ୟରୁ ନିଜର 'ଇସ୍ପାତ ଛାଞ୍ଚ' ଛିଡ଼ା କରିପାରନ୍ତା, ଠିକ୍ ସେହିମାନଙ୍କ ସହିତ ସେ ଅସ୍ପୃଶ୍ୟପରି ବ୍ୟବହାର କରୁଅଛି । ଏହାର କାରଣ ହେଉଛି ସ୍ପଷ୍ଟ ଚିନ୍ତାର ଅଭାବ ଏବଂ ପ୍ରାୟ କେତେକ ନେତାଙ୍କର ଦଳଗତ ଭାବନା । ନେତାମାନେ କହୁଛନ୍ତି ଯେ, ସେମାନେ କାର୍ଯ୍ୟଭାରରେ ଦବି ଯାଉଛନ୍ତି, ତାଙ୍କୁ ନିଶ୍ୱାସ ନେବାକୁ ଫୁରସତ ନାହିଁ । ସେମାନଙ୍କର ଉଚିତ ଯେ, ନିଜର ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗରୁ ତାଙ୍କ ବୋଝ ଉଠାଇବାରେ ଭାଗ ନେଇପାରିବେ, ଏପରି ପ୍ରକୃତ ସହାୟକ ସଂଗ୍ରହ କରିନେବା—ଯେଉଁମାନଙ୍କ ଉପରେ ସେ ଭରସା କରିପାରିବେ । ମାତ୍ର ନିଜର ସହାୟକ ବାଛିବା ସମୟରେ ସେମାନେ ପୁରୁଣା ରାଷ୍ଟ୍ରସେବକଙ୍କ ଅପେକ୍ଷା ନୌକର ସାହୀର ପୁରୁଣା କଳ କବ୍ଜା ଉପରେ ଅଧିକ ନିର୍ଭର କରୁଛନ୍ତି । ସତେ କଣ ବାପୁଜୀଙ୍କ ହତ୍ୟାରେ ସେମାନଙ୍କ ଆଖି ଖୋଲିବ ? ଉପସ୍ଥିତ ସର୍ବନାଶକୁ ଦେଖି ତାଙ୍କ ହୃଦୟ କଣ ତରଳିବ ? ଏବେ ତରଳିବ, ଯହିଁରେ ଦଳଗତ ଭାବନା ଭାଙ୍ଗିବ ?

Digitized by srujanika@gmail.com

କୃଷକ

ଶ୍ରୀ ଚିତ୍ତରଞ୍ଜନ ଦାସ ବି. ଏ., ବି. ଏଲ୍.

ଦୂରେ ବହୁ ଦୂରେ
ସୁଶ୍ୟାମଳ ଧାନ ଖେତ
ପାଏ ନାହିଁ ଅକ୍ଷି
ଝଡ଼ ମେଘ ଉଡ଼ ଧୂଳେ
ପବନର ତାଳେ ତାଳେ
ପାନ୍ଥ ଡରେ ଦେଖି ।
ଗରଜଇ କଳାମେଘ
ଥୋପା ଥୋପା ଜଳବିନ୍ଦୁ
ମୂଷଳ ଧାରରେ
ଭୂମିପରେ ତାଳେ ତାଳେ
ନାଚିଯାଏ ଅତି ବେଗେ
ଅତି ଆନନ୍ଦରେ ।
ମାଟିର ମଣିଷ ଚାଲେ
ମାଟିରେ ଖେଳାଇ ଖେଳ
କଷିବ ତା ବଳ
ଝଡ଼ ବରଷାରେ ତାର
ନଥାଏ ଭ୍ରୂକ୍ଷେପ ଟିକେ
ମନେ ଅଛି ବଳ ।
ମାଟି କୋଳୁ ଉଠେ ଖେତ
ହସଇ ତାହାର ଆଶ
ଅଜଣା ପୁଲକ
ଘୁଞ୍ଚିବ ଯେ ଏ ବରଷ
ମହାଜନ ବାକି ଦେଣା
ନ ସହିବ ଦୁଃଖ ।

ଆଗେ ଚାଲେ ପ୍ରିୟା ତାର
ପ୍ରତିନିଧି ଦୁର୍ଭିକ୍ଷର
କରିବାକୁ କାମ
ବିଜୁଳିର ଘଡ଼ ଘଡ଼
ନ ଡରଇ ଚାଷୀପୁଅ
କରେ ତା ଧରମ ।
ବାଦଲର ଭୀମରୂପ
କରଇ ଅବା ବିଦ୍ରୂପ
ମଣିଷଙ୍କୁ ଚାହିଁ
ମାଟିର ମଣିଷ ଜାଣେଣି
ମାଟିପରେ କାମ ତାର
ଅନ୍ୟ କିଛି ନାହିଁ ।
କଳ କଳ ନାଦେ ବହେ
ସ୍ୱଚ୍ଛ ଭଙ୍ଗେ ନୂଆ ପାଣି
ମାଟି କାଟେ ଚାଷୀ
ପ୍ରିୟା ତାର ଅଜାଡ଼ଇ
କରିବାକୁ ସୁଅ ବନ୍ଦ
ଖେତ ଯାଏ ଭାସି ।
ମାଳିକର ପାଞ୍ଚଣରୁ
ରଖିବାକୁ ନିଜପ୍ରାଣ
କରେ ଦୁଃଖେ କାମ
କୋଟି ଯୋଷି ଭୋକେ ମରେ
ପୋଷା ପୁଅ ଘୃଣା କରେ
ମନ୍ଦ କରମ ।

ପାଖି ଧାଡ଼ ଉଡ଼ୁ କେତେ
ପବନ ଆସଇ ଭାସି
ଉପରର ବାଦଲ,
ମହାଶୂନ୍ୟ ତଳେ ଚାଷୀ
ଗଢ଼ଇ ଜନତା ଭାଗ୍ୟ
ଦେହୁ ଦେଇ ବଳ ।
ଉଦରକୁ କରେ ପାଣି
ଉପାସରେ କାଟେ ଦିନ
କୃଷକ ଜୀବନ
ପୁଣି ପୁଣି ତା'ର କଣ
ଶିକ୍ଷିତ ସମାଜ କହେ
ସଂସାର ପ୍ରଧାନ ।

× × ×

ସହସା ଆସିଲା ଛୁଟି
ଦୂରମେଘୁ ଅସନିର
ଭୟଙ୍କର ନାଦ
ପ୍ରିୟାର ପ୍ରାଣ ପ୍ରଦୀପ
ଲିଭିଲା କରୁଣ ଭାବେ
ପ୍ରକୃତିର ବାଦ ।
ମାଟିର ମଣିଷ ଚକ୍ଷୁ
ତପ୍ତ ଅଶ୍ରୁଧାର ଛୁଟେ
କରୁଣ ମୂରତି
ଉର୍ଦ୍ଧ୍ୱେ ଖାଲି ଚାହିଁ ରହେ
ନିର୍ବାକ ନିସ୍ପନ୍ଦ ସିଏ
ତଳେ ଖାଲି ମାଟି ।

ହାରେ ଦୁର୍ଭାଗା ଦେଶ
ସମାଜର ମେରୁଦଣ୍ଡ
ଏଇପରି କେତେ
କେଉଁ ଦୂର ଭୂମିପରେ
ରଚଇ ଅନ୍ତିମ ଶଯ୍ୟା
ଅନନ୍ତର ସାଥେ ।

Digitized by srujanika@gmail.com

ଟିପାଖାତା

ନବ ଭାରତ ସ୍ୱାଧୀନତାର ଏକ ବର୍ଷ ପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇଛି । ଏହା ଭିତରେ ସ୍ୱାଧୀନ ଭାରତର ଯେଉଁ ଆଦର୍ଶ ବାପୁଜୀ ମନରେ ପୋଷଣ କରିଥିଲେ ଓ ସେହି ଅନୁସାରେ ଦେଶକୁ ପ୍ରବର୍ତ୍ତାଇଥିଲେ ତାହା କେତେଦୂର ପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇଛି, ତାହା ଐତିହାସିକ ଲେଖିବେ । କିନ୍ତୁ ଏ କଥା ସତ୍ୟ ଯେ ସ୍ୱାଧୀନତା ପାଇବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଭାରତକୁ ବହୁ ଭୀଷଣ ସମସ୍ୟାର ସମ୍ମୁଖୀନ ହେବାକୁ ପଡ଼ିଛି । ସାଂପ୍ରଦାୟିକ ହତ୍ୟାକାଣ୍ଡ ଦେଶରେ ଭୟଙ୍କର ଅଶାନ୍ତି ଘଟାଇଛି । ଫଳରେ ଭାରତ ଓ ପାକିସ୍ଥାନ ମଧ୍ୟରେ ମନୋମାଳିନ୍ୟ ବଢ଼ିଛି ସୀମା ଜଣା ହୋଇ ନାହିଁ । ଲକ୍ଷ ଲକ୍ଷ ଆବାଳ ବୃଦ୍ଧବନିତା ଘର ଦ୍ୱାର, ଧନ ସମ୍ପଦ, ଇଜ୍ଜତ ମହତ୍ତ୍ୱ ହରାଇ ପଳାତକ ଓ ଆଶ୍ରୟ ପ୍ରାର୍ଥୀ ହୋଇଛନ୍ତି । କାଶ୍ମୀର ସଂଘର୍ଷର ଅଧ୍ୟାୟ ଶେଷ ହୋଇନାହିଁ । ଶେଖ ଅବଦୁଲ୍ଲାଙ୍କ ନେତୃତ୍ୱରେ କାଶ୍ମୀର ଭାରତରେ ଯୋଗ ଦେଇଛି । କିନ୍ତୁ କାଶ୍ମୀରରୁ ଆକ୍ରମଣକାରୀମାନେ ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ହଟି ନାହାନ୍ତି । ଭାରତ କାଶ୍ମୀରକୁ ସାମରିକ ସାହାଯ୍ୟ ଦେଇଛି । ତଥାପି ପାକିସ୍ଥାନର ଆକ୍ରମଣକାରୀଙ୍କୁ ସାହାଯ୍ୟ ବନ୍ଦ ହୋଇ ନାହିଁ ବା କାଶ୍ମୀର ଉପରେ ପାକିସ୍ଥାନର ଲୋଲୁପ ଦୃଷ୍ଟି ଅପସରି ନାହିଁ । ଭାରତ ଏଥିପାଇଁ ମିଳିତ ଜାତି ସଂଘକୁ ଅପିଲ କରିଥିଲା । ଫଳରେ ସେ ସଂଘର ମନୋବୃତ୍ତି ପ୍ରକାଶ ପାଇଛି । ଏହି ସଂଘ ନିଯୁକ୍ତ କମିସନ୍ ନିକଟରେ କାଶ୍ମୀର ପରିଦର୍ଶନ କରି ଭାରତ ଓ ପାକିସ୍ଥାନ ସରକାରଙ୍କ ସଙ୍ଗେ କଥାବାର୍ତ୍ତା ଚଳାଇ ଫେରିଛନ୍ତି । ପାକିସ୍ଥାନର ଅସହଯୋଗରୁ ତାଙ୍କର ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ 'ଯୁଦ୍ଧ-ବନ୍ଦ' ପ୍ରସ୍ତାବ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ ହୋଇ ନାହିଁ ବୋଲି ସମ୍ବାଦ ବାହାରିଛି । ଏଣେ ପୁଣି ଏ କମିଶନର କାଶ୍ମୀର-ବିଭକ୍ତ ଇଚ୍ଛାକୁ ଅନେକ ସନ୍ଦେହ ଚକ୍ଷୁରେ ଦେଖୁଛନ୍ତି । ଫଳ ଯେଉଁ ତିମିରେ ସେହି ତିମିରେ । ଏଠାରେ ପୁଣି ଆମର ଗୋଟିଏ କଥା ଏ ସମ୍ପର୍କରେ ମନେ ହେଉଛି । କାଶ୍ମୀରରେ ଭାରତୀୟ ସେନା ଦୀର୍ଘକାଳ ହେଲା ମାଡ଼ି ଚାଲିଛନ୍ତି । ପ୍ରତିଦିନ ସମ୍ବାଦ-ପତ୍ରରେ ତାଙ୍କର ଜୟ କାହାଣୀ ବାହାରୁଛି । ତେବେ କାଶ୍ମୀର ଆଜି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କାହିଁକି ଉପଦ୍ରବ ଶୂନ୍ୟ ହୋଇ ପାରି ନାହିଁ ? ଏହାର କି କିଛି ଭିତରି ରହସ୍ୟ ଅଛି ? ଏଥିରେ କି ବୈଦେଶିକ ଜାତିମାନଙ୍କର ନ୍ୟସ୍ତ ସ୍ୱାର୍ଥ କିଛି ଛକାପଞ୍ଝା ମାରି ଖେଳି ଭାରତର କୃତିତ୍ୱକୁ ଦୁର୍ବଳ କରୁଛି ? ଅବା, ଭାରତ କି କୌଣସି କାରଣରୁ ଏଠାରେ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ବଳ ପ୍ରୟୋଗ କରି ସମସ୍ୟାର ଶେଷ ନିଷ୍ପତ୍ତି କରି ପାରୁନାହିଁ ? ଆଶା କରାଯାଏ, କାଶ୍ମୀରରେ ଏଣିକି ହେଲେ ଭାରତର କୃତିତ୍ୱ ବଳବତ୍ତର ହେବ; ପାକିସ୍ଥାନର ଅନ୍ୟାୟମୂଳକ ଲୋଭ-ଜନକ କୌଶଳ ସବୁ ଫାଟିଯିବ, କାଶ୍ମୀରରେ ପୂର୍ଣ୍ଣ ଶାନ୍ତି ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହେବ; ପ୍ରକୃତିର ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟର ଭଣ୍ଡାର କାଶ୍ମୀର ଭାରତର ଗୋଟିଏ ବିଶିଷ୍ଟ ଧନମନ୍ତ, ରୂପମନ୍ତ, ଉନ୍ନତ ଅଙ୍ଗରୂପେ ଶୋଭା ପାଇବ ।

× × × ×

କାଶ୍ମୀର ସଙ୍ଗେ ହାଇଦ୍ରାବାଦ୍‌ର କଥା ସ୍ୱତଃ ଆସେ । ବର୍ଷେ ହେଲା ନିଜାମ ସରକାର 'ଇତ୍ତହଦ୍ ମୁସଲମାନ୍' ଦଳର ହାତଆଉ ହୋଇ, ପାକିସ୍ଥାନର ଗୁପ୍ତ ସାହାଯ୍ୟ ଓ ସହାନୁଭୂତିର ଓ ବୈଦେଶିକ ନ୍ୟସ୍ତ ସ୍ୱାର୍ଥର ସଂଯୋଜନାରେ 'ରଜାକର୍'ମାନଙ୍କର ପାଶବିକ ଲୀଳାକୁ ଯେପରି ଭାବରେ ପ୍ରଶ୍ରୟ ଦେଇଥିଲେ, ତାହା ଜଣା ଶୁଣା କଥା । 'ରଜାକର' ଅତ୍ୟାଚାରର ସୀମା ରହିଲା ନାହିଁ । କେବଳ ହାଇଦ୍ରାବାଦ୍‌ରେ ନୁହେଁ, ପାର୍ଶ୍ୱସ୍ଥିତ ଭାରତୀୟ ଅଞ୍ଚଳମାନଙ୍କରେ ଲୋକଙ୍କର ପ୍ରାଣ, ଧନ ସବୁ ଆପଜ୍ଜନକ ହେଲା । ଚୁକ୍ତି ଭଙ୍ଗ କରାଗଲା । ଭାରତର ସହିଷ୍ଣୁତାର ସୀମା ଅତିକ୍ରମ ହେଲା ।

Digitized by srujanika@gmail.com

ସୁଖର କଥା, ନିକଟରେ ଭାରତୀୟ ସେନା-ବାହିନୀ ହାଇଦ୍ରାବାଦରେ ପ୍ରବେଶ କରି ସିକନ୍ଦରାବାଦରେ ଅଧିକାର କରିଛନ୍ତି । ନିଜାମ ସରକାର ଆତ୍ମସମର୍ପଣ କରିଛନ୍ତି । 'ରାଜାକର' ଦଳ ଦଣ୍ଡିତ ହୋଇଛି । ସେ ଦଳର ନେତା କାସିମ୍ ରାଜଭି ବନ୍ଦୀ ହୋଇଛନ୍ତି । ଦିଲ୍ଲୀର ଯେଉଁ ଲାଲ କିଲ୍ଲା ଉପରେ ସେ ରାଜାକର୍ ପତାକା ଉଡ଼ାଇବାର ଅସ୍ଫାଳନ କରୁଥିଲେ, ଶୁଣାଯାଏ, ସେହିଠାରେହିଁ ସେ ନିକଟରେ ବନ୍ଦୀ ହେବେ । ହାଇଦ୍ରାବାଦର ଅତ୍ୟାଚାରମୂଳକ ଦୀର୍ଘ ଶାସନରୁ ଏ ମୁକ୍ତିରେ ସ୍ୱରାଜର ଆନନ୍ଦ ଖେଳି ଯାଇଛି । ସ୍ୱାଧୀନ ଭାରତର ଏ ଗୋଟିଏ ବଶିଷ୍ଟ କୃତିତ୍ୱ—ଏଥିରେ ସନ୍ଦେହ ନାହିଁ । ଆଶା କରାଯାଏ ନିକଟରେ ହାଇଦ୍ରାବାଦ ପ୍ରକୃତ ଲୋକ-ଶାସନ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହୋଇ ପ୍ରଗତି ପଥରେ ସେହି ପ୍ରଦେଶ ଭାରତର ଅବ୍ୟବଚ୍ଛେଦ ଅଙ୍ଗ ରୂପେ ଶୋଭା ପାଇବ ।

× × × ×

ବ୍ରିଟିଶ ସରକାର ଏ ଦେଶରୁ ଘୁଞ୍ଚିଯିବା ସମୟରେ କୌଶଳରେ ଯେଉଁ 'ଷ୍ଟେଟ-ସମସ୍ୟା'ର ଭେଦ ଓ ଅଶାନ୍ତିର ବୀଜ ବୁଣି ଯାଇଥିଲେ, ସୁଖର କଥା ଇତି ମଧ୍ୟରେ ସେ ସମସ୍ୟା ସର୍ଦ୍ଦାର ବଲ୍ଲଭଭାଇଙ୍କ ନେତୃତ୍ୱରେ ଅନେକ ପରିମାଣରେ ସମାଧାନ ହୋଇ ପାରିଛି । ପ୍ରାୟ ସବୁ ଷ୍ଟେଟ୍ ଗୁଡ଼ିକ ଭାରତ ସଙ୍ଗେ ମିଶି ଯାଇଛନ୍ତି । କେତେ କେତେ ଷ୍ଟେଟକୁ ମିଶାଯାଇ ନୂଆ ନୂଆ ପ୍ରଦେଶ ଗଢ଼ାଯାଇଛି ।

× × × ×

ମିଳିତ ଜାତି ସଂଘର ଦୁର୍ବଳତା ଆଧୁନିକ ଜଗତର ବିଭିନ୍ନ ସମସ୍ୟାରେ ଇତି ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରକାଶ ପାଇଛି । ପାଲେଷ୍ଟାଇନ୍‌ର ଇହୁଦୀ-ଆରବ ଯୁଦ୍ଧ ଶେଷ ହୋଇ ନାହିଁ । ତାକୁ ବନ୍ଦ କରିବାର ଚେଷ୍ଟା କରି ବର୍ଣ୍ଣାଡୋଟ୍ ପ୍ରାଣ ହରାଇଛନ୍ତି । ଦକ୍ଷିଣ ଆଫ୍ରିକାରେ ଭାରତୀୟ-ମାନଙ୍କୁ ପଦଦଳିତ କରାଯାଉଛି । ଦୂର ପ୍ରାଚ୍ୟରେ ଅଶାନ୍ତି ତ ଲାଗି ରହିଛି । 'ବର୍ଲିନ୍ ସଙ୍କଟ'ତ ଘନୀଭୂତ ହେଉଛି । ତୃତୀୟ ମହାସମରର ପୂର୍ବତନ ଚିତ୍କାର ଥରେ ଥରେ ଶୁଣାଯାଉଛି । ଆଟାମ୍-ବୋମାରୁ ଆହୁରି ଅଧିକ ମାରଣାସ୍ତ୍ର ଉଦ୍ଭାବନରେ ବୈଜ୍ଞାନିକମାନେ ତ ଲାଗି ପଡ଼ିଛନ୍ତି । ଏ ସବୁର ପରିଣତି କେଉଁଠାରେ, କିଏ କହିବ ?

+ × × ×

ଏଣେ ଆମ ପ୍ରଦେଶ ଓଡ଼ିଶାର ସମସ୍ୟା ତ ମଧ କମ୍ ନୁହେଁ । ବିଚ୍ଛିନ୍ନ ଅଞ୍ଚଳ ମଧ୍ୟରେ ନବ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ 'ଭାଷାଗତ କମିଶନ୍'ର ଆନ୍ଧ୍ର ପ୍ରଦେଶ ସମ୍ପର୍କରେ ଆଲୋଚନା ଫଳରେ ଓଡ଼ିଶାର ଦକ୍ଷିଣ ସୀମା ବିଷୟ ନେଇ ଘୋର ବିଶୃଙ୍ଖଳା ଆସିଛି । ଆନ୍ଧ୍ରମାନେ ଛତ୍ରପୁର ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଦାବୀ କଲାବେଳେ, ଓଡ଼ିଆମାନେ ଚିକାକୋଲ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଦାବୀ କରୁଛନ୍ତି । କଅଣ ହେଉଛି, ଦେଖାଯାଉ । ଖରସୁଆଁ ଓ ସରାଇକଲା କେତେଦିନ ନାଆଁ ଜଳେଇ ଦେଇ ହାତରୁ ଖସିଗଲା । ଏବେ ମୟୂରଭଞ୍ଜର ଦୁହା ଉଠିଛି । ସଂଖ୍ୟାନ୍ତରେ ବାକୀ ।

Digitized by srujanika@gmail.com

ଜ୍ଞାନବିଜ୍ଞାନ

ଜୀବନ ଦୁଃଖପୂର୍ଣ୍ଣ ହେଲେ ମଧ୍ୟ ଚିନ୍ତିତ ହୁଅ ନାହିଁ । ତୁମର ଦୁଃଖପାଇଁ ଉଷା ତାହାର କନକ ଅରୁଣିମାକୁ ଆବରଣ କରିବ ନାହିଁ; ପଦ୍ମ-କଳିକାରେ ଅଶୋକ-ପଲ୍ଲବର ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ଫୁଟାଇବାରେ ବସନ୍ତ ଅସମ୍ମତ ହେବ ନାହିଁ । ଜୀବନ ବିପଦରେ ଅନ୍ଧକାର ହେଲେ ମଧ୍ୟ ଶୋଚନା କରନାହିଁ । ତୁମର ବିପଦ ଲାଗି କାଳ ସ୍ରୋତ ଅଟକି ଯିବ ନାହିଁ ବା ମନ୍ଦୀଭୂତ ହେବ ନାହିଁ । ଆଜି ଯାହା ତିକ୍ତ, ଅପରିଶତ, ବିରକ୍ତ କାରକ, ତାହା ଶୀଘ୍ର ବିସ୍ମୃତ କାଳରେ ପରିଣତ ହେବ । ଅଶ୍ରୁପାତ କରନାହିଁ । ନୂଆ ଆଶା ନୂଆ ସ୍ୱପ୍ନ, ନୂଆ ମୁଖ, ଅସୀମ ଅନାଗତର ଅବ୍ୟୟ ଆନନ୍ଦ ତୁମର ହୃଦୟକୁ ଦୁଃଖ ବିରୁଦ୍ଧରେ ବିଦ୍ରୋହୀ କରିବ, ତୁମର ଚକ୍ଷୁକୁ ଅଶ୍ରୁ ବିରୁଦ୍ଧରେ ବିଦ୍ରୋହୀ କରିବ ।— ସର୍ ରବର୍ଟ ନାଇଡ୍ ।

ଯାହାର ନିଷ୍କଳଙ୍କ ହୃଦୟ ସବୁ ପ୍ରକାର ପ୍ରବଞ୍ଚକ କିମ୍ବା ବା ଗର୍ବିତ ଭାବରୁ ମୁକ୍ତ, ଯାହାର ନୀରବ ଜୀବନ ନିର୍ଦ୍ଦୋଷ ଆନନ୍ଦରେ ଅତିବାହିତ, ଯାହାକୁ ଆଶା-ମରୀଚିକା ମୋହାବିଷ୍ଟ କରିପାରେ ନାହିଁ, ଯାହାକୁ ଦୁଃଖ ଅସନ୍ତୁଷ୍ଟ କରିପାରେ ନାହିଁ, ସେହି ଠିକ୍ ମନୁଷ୍ୟ । ରକ୍ଷାପାଇଁ ତାହାର ଗଡ଼ ବା ଅସ୍ତ୍ରଶସ୍ତ୍ରର ଆବଶ୍ୟକତା ନାହିଁ । ବଜ୍ରର ଧ୍ୱଂସାରୁ ଉଦ୍ଧାର ପାଇବାଲାଗି ତାହାକୁ କୌଣସି ଭୂମିତଳ ପ୍ରକୋଷ୍ଠର ଆବଶ୍ୟକତା ନାହିଁ । ସେହିଁ ସାଗର ଓ ଆକାଶର ଭୟଙ୍କର ଦୃଶ୍ୟକୁ ନିର୍ଭୟ ଦୃଷ୍ଟିରେ ଦେଖିପାରେ । ସୌଭାଗ୍ୟ ବା ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟ ଯାହା ଆଣୁ, ସେ ତହିଁରେ ବିଚଳିତ ହୁଏ ନାହିଁ । ସ୍ୱର୍ଗହିଁ ତାହାର ପୁସ୍ତକ ହୁଏ; ସ୍ୱର୍ଗୀୟ ଅଭିଜ୍ଞତାରେ ତାହାର ଜ୍ଞାନ ପରିପକ୍ୱ ହୁଏ । ସଚ୍ଚରିତ୍ରହିଁ ତାହାର ସଙ୍ଗୀ; ଉତ୍ତମ ଜୀବନ ଯାପନହିଁ ତାହାର ସଂପଦ; ପୃଥିବୀହିଁ ତାହାର ଶାନ୍ତି-କୁଟୀର ଓ ପବିତ୍ର ତୀର୍ଥ ସ୍ଥଳ ।— ଥୋମସ୍ କେଂପିଏନ୍ ।

ପୃଥିବୀ ଗୋଟିଏ ରଙ୍ଗମଞ୍ଚ । ସଂସାରର ସବୁ ନର-ନାରୀ ତହିଁରେ ଅଭିନେତା-ଅଭିନେତ୍ରୀ । ତହିଁରେ ସେମାନେ ପ୍ରବେଶ କରନ୍ତି; ତହିଁରୁ ନିଷ୍କ୍ରାନ୍ତ ହୁଅନ୍ତି । ପ୍ରତ୍ୟେକେ ତହିଁରେ ବିଭିନ୍ନ ଭୂମିକାରେ ଅଭିନୟ କରନ୍ତି । ମନୁଷ୍ୟ ଜୀବନର ସପ୍ତଯୁଗ ସେ ନାଟକର ସପ୍ତ ଅଙ୍କ ।— ସେକ୍ସପିଅର୍ ।

ଦୁଃଖର ପରିଣାମ ମଧୁର—ଯେପରି ଭୁଜଙ୍ଗ କୁତ୍ସିତ ଓ ବିଷାକ୍ତ, ତଥାପି ତାହାର ମସ୍ତକରେ ବହୁମୂଲ୍ୟ ମଣି ବିଦ୍ୟମାନ । ଜନ-ଗହଳର ବହୁଦୂର ଶ୍ୟାମଳ ଅରଣ୍ୟରେ ଅତିବାହିତ ଜୀବନହିଁ ପାଦପରେ ଉପଦେଶ, ପ୍ରବାହିତ ନିର୍ଝରିଣୀରେ ପୁସ୍ତକ ପ୍ରସ୍ତରରେ ମିଠ ବାକ୍ୟ, ସବୁଥିରେ କଲ୍ୟାଣ ଦେଖିପାରେ । ସେକ୍ସପିଅର୍ ।

ହେ ଦିବ୍ୟ କରୁଣାମୟ ଆଲୋକ ! ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗ ବେଷ୍ଟିତ ଅନ୍ଧକାର ମଧ୍ୟରେ ମତେ ପଥ ଦେଖାଅ । ଅନ୍ଧକାର ରଜନୀ; ଆଶ୍ରୟସ୍ଥଳରୁ ମୁଁ ବହୁ ଦୂରରେ । ମତେ ପଥ ଦେଖାଅ । ମୋର ପାଦରେ ଶକ୍ତି ଦିଅ । ମୁଁ ଦୂର ଦୃଶ୍ୟ ଦେଖିବାକୁ ଚାହୁଁ ନାହିଁ । ପଦେ ପଦେ ମତେ ବାଟ କଢ଼ାଇ ନିଅ । ମୋର ଏ ଜ୍ଞାନ ନ ଥିଲା । ମୁଁ ପଥ ଦେଖାଇବାପାଇଁ ତୁମକୁ କେବେ ପ୍ରାର୍ଥନା କରି ନଥିଲି । ମୁଁ ଦୂରଭିମାନୀ ଥିଲି, ନିଜ ବାଟ ନିଜେ କାଟିବାରେ ସମର୍ଥ ମନେ କରିଥିଲି । କିନ୍ତୁ ମତେ ଏବେ ପଥ ଦେଖାଅ । ଗର୍ବ ମୋର ହୃଦୟ ଉପରେ ରାଜତ୍ୱ କରୁଥିଲା; ବାହ୍ୟ ଆଡ଼ମ୍ବର ମୋର ପ୍ରିୟ ଥିଲା । ସେ ସବୁ ଆଜି ଯାଇଛି । ମୋର ସେ ଗର୍ବ, ଦୁରଭିମାନ, ମୋହ ସତ୍ତ୍ୱେ ତୁମର ଶକ୍ତି ମୋତେ ଆଶିର୍ବାଦ କରିଛି । ଏବେ କି କରିବ ନାହିଁ ? ବିପଦ ସଙ୍କୁଳ ବିଜନ କାନ୍ତାର, ଭୀମ ଅରଣ୍ୟାନୀ, ଗମ୍ଭୀର ଜଳ-ପ୍ରପାତ, ବିଶାଳ ପର୍ବତ ଅତିକ୍ରମ

Digitized by srujanika@gmail.com

କରିବାକୁ ଶକ୍ତି ଦେବ ନାହିଁ ? ତାମସ ରଜନୀ ପାହିବା ଯାଏଁ ମୋର ସାହା ହେବ ନାହିଁ ? ରାତି ଶେଷରେ ଉଷାର କନକ ଅରୁଣିମା ସଙ୍ଗେ ଦେବ ଦୂତଙ୍କର ପ୍ରସନ୍ନ ମୁଖ ସ୍ମିତ ହାସ୍ୟରେ ବିକଶିତ ହୋଇ ଉଠିବ । ସେ ମୁଖ ମୁଁ ବହୁକାଳ ହଜାଇଥିଲି । ଏବେ ପୁଣି ଦେଖିବି ।— କାର୍ଡିନେଲ୍ ନ୍ୟୁମେନ୍ ।

ହେ ପ୍ରଭୁ ! ତୁମକୁ ମୋର ଏତିକି ପ୍ରାର୍ଥନା, ମୋର ହୃଦୟର ଦାରିଦ୍ର୍ୟକୁ ଆଘାତ କରି ଦୂର କର । ସୁଖ ଦୁଃଖ ଅବିଚଳିତ ଚିତ୍ତରେ ସହିବା ପାଇଁ ମତେ ବଳ ଦିଅ । ସେବାରେ ମୋର ପ୍ରେମ ଫଳବତୀ କରିବା ପାଇଁ ମତେ ବଳ ଦିଅ । ଦରିଦ୍ର ପ୍ରତି ଅବହେଳା ନ ଦେଖାଇବା ପାଇଁ, ଅସାଧୁ ଔଦ୍ଧତ୍ୟ ସମ୍ମୁଖରେ ପ୍ରଣିପାତ ନ ହେବା ପାଇଁ ମତେ ବଳ ଦିଅ । ଦୈନନ୍ଦିନ ଜୀବନର ଜଞ୍ଜାଳ ଉପରକୁ ମୋର ମନକୁ ନେବା ପାଇଁ ମତେ ବଳ ଦିଅ । ମୋର ବଳ ତୁମର ଇଚ୍ଛାର ପୂର୍ଣ୍ଣତା ସକାଶେ ଆନନ୍ଦରେ ସମର୍ପଣ କରିବା ପାଇଁ ମତେ ବଳ ଦିଅ ।—

ରବୀନ୍ଦ୍ରନାଥ ।

ହସନ୍ତିକା

ଅବଧାନେ ଆଜି ଭାରି ଚଞ୍ଚଳ । ସେଦିନ ଇନ୍‌ସପେକ୍‌ଟରଙ୍କ ବାର୍ଷିକ ତନଖି ଦିନ । ପିଲାମାନଙ୍କୁ ତଟକା କରି ଇତଃସ୍ତତଃ ହେଉଛନ୍ତି । ବହୁ ଦିନରୁ ସାଇତା କ୍ଷୁଦିଆ ଲୁଗା ଯୋଡ଼ିକ ଗୁଡ଼ିଆଳ କଣ୍ଢି ଭିତରୁ ବାହାର କରି ପରିଧାନ କରିଛନ୍ତି । ଇନ୍‌ସପେକ୍‌ଟର ବାବୁ ଆସିଲେ । ପିଲାଙ୍କ ପରୀକ୍ଷା ଆରମ୍ଭ ହେଲା । ପ୍ରଶ୍ନ—କିଏ କାହା ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗରେ ଘୂରୁଛି—ସୂର୍ଯ୍ୟ ନା ପୃଥିବୀ ? ଛାତ୍ର—ସୂର୍ଯ୍ୟ ପୃଥିବୀ ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗରେ । ଇନ୍‌ସପେକ୍‌ଟର ପଚାରିଲେ 'କହେ ମାଷ୍ଟ୍ରେ—ଏ କ'ଣ ?' ଅବଧାନେ ଭୟ ବିହ୍ୱଳିତ କଣ୍ଠରେ କହିଲେ—'ଆଜ୍ଞା, ଠିକ୍ କହୁଛି । ମୁଁ ତ ବହୁ ପରିଶ୍ରମରେ ଶିଖାଇଛି ।' ଇନ୍‌ସପେକ୍‌ଟର ବିରକ୍ତି ସହିତ କହିଲେ, 'କଅଣ ? ଏ ଆଧୁନିକ ବିଜ୍ଞାନ ଯୁଗରେ ଶିକ୍ଷକ ଠାରେ ଏପରି ମୌଳିକ ଭ୍ରମ କେବେ କ୍ଷମଣୀୟ ନୁହେ ।' ଅବଧାନେ ଥରି ଥରି କହିଲେ 'ରାମ ରାମ, ଆଜ୍ଞା, ତାହା ହେଲେ କ'ଣ ସୂର୍ଯ୍ୟ ଘୁରିଯାଏ ପୃଥିବୀ...' । ଇନ୍‌ସପେକ୍‌ଟର 'ହଁ, ଉହିଁରେ ସନ୍ଦେହ କଅଣ ? ଏତିକି ମଧ୍ୟ ଆପଣ ଜାଣିନାହାନ୍ତି । କି ମୂର୍ଖତା !' ନାହିଁ ନାହିଁ, ଆଜ୍ଞା, ବୁଝିଲି, ଏଣିକି ସେପରି ସୂର୍ଯ୍ୟ ଘୁରିପାଖେ ପୃଥିବୀକୁ ବୁଲାଇବି !'

× × × ×

ସମ୍ବାଦ-ପତ୍ରରେ ବାହାରିଥିଲା, ଇତି ମଧ୍ୟରେ ଇଂଲଣ୍ଡର ୱେଲ୍‌ସ ଅଞ୍ଚଳର କୌଣସି ସହରରେ କେତେଟି ନୂଆ କୋଠା ତିଆରି ହେଲା । ସେ ଗୁଡ଼ିକ ଭିତରେ ଘରର ଲୋକେ ଗାଧୋଇବା ବେଳେ ରାସ୍ତାରେ ଯିବା ଲୋକେ ତାଙ୍କୁ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ଦେଖି ପାରି ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟାନ୍ୱିତ ହେଲେ । ଏ ହାସ୍ୟମୂଳକ ପରିସ୍ଥିତିର କାରଣ ତଦାରଖ କରି ବୁଝିବାରେ ପରେ ଜଣାଗଲା ଯେ ସେ ଘର ଗୁଡ଼ିକର ଝରକାରେ ଖଞ୍ଜା ଯାଇଥିବା ଦର୍ପଣ ଗୁଡ଼ିକ ଏପରି ବୈଜ୍ଞାନିକ ପ୍ରଣାଳୀରେ ତିଆରି ହୋଇଛି, ସେ ଗୁଡ଼ିକରେ ଗୋଟିଏ ପାଖରୁ ଦେଖା ଯାଇ ପାରିବ—ଅନ୍ୟ ପାଖରୁ ଦେଖା ଯାଇ ପାରିବ ନାହିଁ । ସେ ଦର୍ପଣ ଗୁଡ଼ିକ ଏପରି ଭାବରେ ଝରକାରେ ଖଞ୍ଜାଯିବା କଥା ଯେ ଭିତରର ଲୋକେ ବାହାରର ସବୁ ଦେଖି ପାରିବେ, କିନ୍ତୁ ବାହାରର ଲୋକେ ଭିତରର ଦୃଶ୍ୟ ଦେଖି ପାରିବେ ନାହିଁ । କାରିଗରମାନେ ଦର୍ପଣ ଗୁଡ଼ିକ ପାଖ ବଦଳାଇ ବସାଇ ଦେଇଥିଲେ । ବେଶ୍—ଅଧେ ଅଧେ ହେଲେ ଭିତରର ତାରୁଣ୍ୟର ସ୍ନାନ ନବ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟର ଚିତ୍ର ବାହ୍ୟ ଦର୍ଶକଙ୍କ ଆଗରେ ଉନ୍ମୋଚନ କରିବା ପାଇଁକି ସେ କାରିଗରମାନଙ୍କୁ କିଛି ପୁରସ୍କାରର ବ୍ୟବସ୍ଥା ହୋଇ ପାରିବ ନାହିଁ ?

Digitized by srujanika@gmail.com

ସମ୍ପାଦକୀୟ

ଗଞ୍ଜାମର ଚିକିଟି ଗଡ଼ରେ ନବ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ସଚ୍ଚିଦାନନ୍ଦ କ୍ଲବ ଗୋଟିଏ ଭଲ ଅନୁଷ୍ଠାନ । ଚିକିଟିର ବର୍ତ୍ତମାନ ତରୁଣ ରାଜା ସାହେବ ଶ୍ରୀ ସଚ୍ଚିଦାନନ୍ଦ ଦେବଙ୍କ ନାମରେ ନାମିତ ହୋଇଛି । ନିଜ ପ୍ରାସାଦ ଭିତରେ ଗୋଟିଏ ବିଶାଳ, ସୁସଜ୍ଜିତ ହଲ କ୍ଲବର ବ୍ୟବହାର ପାଇଁ ରାଜାସାହେବ ଦେଇଛନ୍ତି, ସାମୟିକ ଯଥେଷ୍ଟ ଆର୍ଥିକ ସାହାଯ୍ୟ ଦେଉଛନ୍ତି । କ୍ଲବରେ ମାମୁଲି ଧରଣର ଖେଳ—ବିନୋଦ ଓ ପତ୍ର-ପତ୍ରିକା ପଠନ ଛଡ଼ା ଉଚ୍ଚାଙ୍ଗ ସାହିତ୍ୟିକ ଆଲୋଚନାର ଅବକାଶ ରହିଛି, ଏହା ସୁଖର କଥା । ଚିକିଟିରେ ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟର ବିକାଶ ପରମ୍ପରା ବଳିଷ୍ଠ ଥିଲା । ସ୍ୱର୍ଗୀୟ ରାଜା କିଶୋର ଚନ୍ଦ୍ର ଦେବଙ୍କର 'ରାଧା ପ୍ରେମ ଲୀଳା' ଓ ସ୍ୱର୍ଗୀୟ ରାଜା ରାଧାମୋହନ ରାଜେନ୍ଦ୍ର ଦେବଙ୍କର ଅସଂଖ୍ୟ ନାଟକ, କାବ୍ୟ ଇତ୍ୟାଦି ସେ ପରମ୍ପରାକୁ ସମୃଦ୍ଧ କରିଥିଲା । ଏବେ ସୁଯୋଗ୍ୟ ଦାୟାଦ ସଚ୍ଚରିତ୍ର, ସରଳ, ଉଦାର ରାଜାସାହେବ ତଥା ଚିକିଟି ଅଧିବାସୀଙ୍କର ସେ ପରମ୍ପରାକୁ ଅକ୍ଷୁର୍ଣ୍ଣ ରଖିବାର ଉଦ୍ୟମ ପ୍ରଶଂସନୀୟ । ସେ ଉଦ୍ୟମ ସଫଳ ହେଉ, ଏହା ଆମର କାମନା । ଇତି ମଧ୍ୟରେ ଉକ୍ତ କ୍ଲବ ପକ୍ଷରୁ ଅନୁଷ୍ଠିତ ଗୋଟିଏ ସାପ୍ତାହିକ ବୈଠକରେ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ କପିଳେଶ୍ୱର ଦାସ 'ଧର୍ମ ଓ ରାଜନୀତି' ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଗୋଟିଏ ସୁନ୍ଦର ମୌଳିକ ଆଲୋଚନା ମୂଳକ ଭାଷଣ ଦେଇଥିଲେ । ଭର୍ତ୍ତୃହରି-ଭାଷାରେ କଣ୍ଟୁ-ପ୍ରିୟ-ଗିର-ଭାଷିଣୀ, ହଂସ-ଦୟାମତୀ, କୃପଣା-ସୁଦାମୀ, ସଂପତ୍ତି ଉପାର୍ଜନବତୀ, ସତତ ବ୍ୟୟକାରିଣୀ ବାରବନିତା ସମ ବହୁରୂପା ନୃପନୀତି'ର ଆଧୁନିକ ପ୍ରକାଶ ଓ ତଜ୍ଜନିତ ସଂଘର୍ଷ ମୂଳକ ଅସଂଖ୍ୟ ସମସ୍ୟା ପ୍ରାଚୀନ ଭାରତୀୟ ଚିନ୍ତା ପ୍ରସୂତ ଧର୍ମର ବ୍ୟାପକ ଓ କଲ୍ୟାଣକର ଅନୁଷ୍ଠାନର ଶୃଙ୍ଖଳା ବନ୍ଧରେ କିପରି ସମାଧିତ ହୋଇପାରେ, ସେ ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ ସହ ବିଶଦ ଭାବରେ ବୁଝାଇ ସନାତନ ବର୍ଣ୍ଣାଶ୍ରମ ନୀତିର ଉପାଦେୟତା ପ୍ରଦର୍ଶାଇ ଥିଲେ । ଶେଷରେ ଗଞ୍ଜାମ ଜିଲ୍ଲା ସିଭିଲ ସପ୍ଲାଇ ଅଫିସର ଔପନ୍ୟାସିକ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ କାହ୍ନୁଚରଣ ମହାନ୍ତି କହିଥିଲେ ଯେ ଆଦର୍ଶ ଭାବରେ ବର୍ଣ୍ଣାଶ୍ରମ ନୀତି ଗ୍ରହଣୀୟ ହେଲେ ମଧ୍ୟ ବର୍ତ୍ତମାନର ବିଜ୍ଞାନ-ଅଗ୍ରଗତି ଓ ବହୁଗୁଣ ଜନସଂଖ୍ୟା ବୃଦ୍ଧିପ୍ରାପ୍ତ ଯୁଗରେ ତାହା କେତେଦୂର କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ ହେବ ତାହା ସନ୍ଦେହ ଜନକ ।

× × ×

ଗତ ବିନାୟକ ଚତୁର୍ଥୀ ଦିବସ ଗଞ୍ଜାମ ମିଡ଼ିଲ ସ୍କୁଲରେ ସମାରୋହ ସହକାରେ ପାଳିତ ହୋଇଥିଲା । ସେହି ସଂପର୍କରେ ସେଠାରେ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ କପିଳେଶ୍ୱର ଦାସଙ୍କ ସଭାପତିତ୍ୱରେ ଗୋଟିଏ ଧର୍ମ-ସଭା ଅନୁଷ୍ଠିତ ହୋଇ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ତତ୍ତ୍ୱ ଆଲୋଚିତ ହୋଇଥିଲା । ଛତ୍ରପୁର 'ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟ ସଂଘ'ର ସଂପାଦକ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଶଶିଧର ପଟ୍ଟନାୟକ, ସେଠା ହାଇସ୍କୁଲର ପ୍ରଧାନ ଶିକ୍ଷକ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଦିବ୍ୟସିଂହ ପଟ୍ଟନାୟକ ବି, ଏ, ଏଲ, ଟି, ପଣ୍ଡିତ ଶ୍ୟାମ ସୁନ୍ଦର ପାଢ଼ୀ ଗୀତା-ଗବେଷକ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଅନ୍ତର୍ଯ୍ୟାମୀ ପତି, ଗଞ୍ଜାମ ମିଡ଼ିଲ ସ୍କୁଲର ପ୍ରଧାନ ଶିକ୍ଷକ ଉଦୀୟମାନ ଲେଖକ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ହରିବନ୍ଧୁ ଦାସ ପ୍ରମୁଖ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ଚରିତ୍ରର ବିଭିନ୍ନ ବିଭାବ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଭାଷଣ ଦେଇଥିଲେ । ସଭାପତି ଅଭିଭାଷଣରେ ପ୍ରସଙ୍ଗ କ୍ରମେ କୁହା ଯାଇଥିଲା—'ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କର ଦେବତ୍ୱ କଥା ଛାଡ଼, ଲୌକିକ ଦୃଷ୍ଟିରେ ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କର ଜୀବନୀ ଓ କରଣୀ ବୀର, ରାଷ୍ଟ୍ର ନାୟକ, ଧର୍ମ-ସଂସ୍ଥାପକ, ଲୋକ-ପାଳକ, ସାଧକ, ଦାର୍ଶନିକ, ଯୋଗେଶ୍ୱର, ରସ-ଗ୍ରାହକ ଇତ୍ୟାଦି ବିଭିନ୍ନ ଅଭିମୁଖ୍ୟରେ ବରେଣ୍ୟ । ସେଥି ସଙ୍ଗେ

Digitized by srujanika@gmail.com

କଳା, ସଂଗୀତ, ନୃତ୍ୟ, ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟର ଅଧିଷ୍ଠାତା ସେ। କାଳା-କୃଷ୍ଣ କଳ୍ପନାର ଭେଦରେ ଅଭେଦର ପ୍ରତିରୂପ ସେ। ଜୀବନର ଆସୁରିକ ଶକ୍ତି ଗୁଡ଼ିକୁ କପଟ ଶୂନ୍ଧ ସଂଯତ କରି ଦେବୀ ଶକ୍ତିରେ ପରିଣତ କରାଯାଇ ପରେ ସେହି ମହାମାନ୍ୟ ଶିକ୍ଷା ସେ ଦେଇଛନ୍ତି, ଯେଉଁ ଶିକ୍ଷା ଚିରନ୍ତନ ସତ୍ୟ ଉପରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ। ଗୀତାରେ ସେ ଯେଉଁ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ-ସମନ୍ୱୟର ପନ୍ଥା ଦେଖାଇଛନ୍ତି ତାହାହିଁ ଭାରତ-ସଂସ୍କୃତିର ଚିରକାଳ ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟ ହୋଇ ରହିବ। ତହିଁରେ ବିଭିନ୍ନ ଦର୍ଶନ, ଯୋଗ, ବର୍ଗର ସମନ୍ୱିତ ଭୂମିକାର ସନାତନ ଧର୍ମ ମୂଳକ ବର୍ଣ୍ଣାଶ୍ରମ ମତ ଶିକ୍ଷା ଆମର ଚିରକାଳ ଅପରିହାର୍ଯ୍ୟ। ମନେ ରଖିବାକୁ ହେବ, ଏ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ତତ୍ତ୍ୱ ଆଲୋଚନାରେ ଭକ୍ତି ବା ପ୍ରେମର ଛଳନାରେ ଯେପରି ଭାବ ପ୍ରବଣତା ମୂଳକ ଦୁର୍ବଳତା ସ୍ଥାନ ନ ପାଏ। ଭକ୍ତିର ଚୂଡ଼ାନ୍ତ ଅଲୌକିକ ପବିତ୍ର ରାଧା-ଭାବ ବା ଗୋପୀ ଭାବରେ ପରମ ଯୋଗର 'ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱ ଗୌରବମ' ଦୃଷ୍ଟିକୁ ଆମେ ପାଶୋରି ଦେଇ ଯେପରି ତହିଁରେ କଳୁଷ ଘୁଷାଇ ନିଜର ନୈତିକ ଅଧଃପତନ ମାର୍ଗ ଯେପରି ନ ପିଟାଉ। ସେଥିପାଇଁ ଆଜି 'ପାର୍ଥ-ସାରଥି' ବିଭାଗ ପ୍ରତି ଯେପରି ଆମେ ଅବହିତ ହେଉ। ତହିଁ ସଙ୍ଗେ 'ଅବତାର-ବାଦ'ର ଅନ୍ତର୍ନିହିତ ସତ୍ୟ ନ ବୁଝି ଆମେ ଯେପରି ପୌତ୍ତଳିକ-ବାଦୀ ନ ହେଉ। ଜଣକର ରକ୍ତ ଦାନରେ ମାନବିକତାକୁ ପାପରୁ ଉଦ୍ଧାର କରିବାର ଖ୍ରୀଷ୍ଟିଆନ 'ଅବତାର' ଠାରୁ ହିନ୍ଦୁ ଧର୍ମର 'ଅବତାର' ଭିନ୍ନ। ତହିଁରେ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ କର୍ମ ଓ ସାଧନାର ଭୂମିକାରେ ମାନବର ଆରୋହଣ ସଙ୍ଗେ ଦେବତାର ଅବରୋହଣ କଳ୍ପନା ବିଚିତ୍ର ଶିକ୍ଷାପ୍ରଦ।" ସ୍ଥାନୀୟତା ସମ୍ପର୍କରେ ସଭାପତି କହିଥିଲେ— "ଗଞ୍ଜାମ ନଗରର ଅଧଃପତନ ଆମର ମନେପଡ଼େ। ଗଞ୍ଜାମ ଭାଙ୍ଗି ବ୍ରହ୍ମପୁର ବୋଲି କଥା ଅଛି। ଏ ନଗରର ଐତିହାସିକ ବିଭବ, ଶିଳ୍ପ, ବାଣିଜ୍ୟ ବନ୍ଦର ସମୃଦ୍ଧ ଥିଲା। ଏଠାରୁ ପୂର୍ବ ଦ୍ୱୀପପୁଞ୍ଜକୁ ଜାହାଜ ଯାଉଥିଲା। ଏବେ ପୋତାଗାର, ନଗରର ଭଗ୍ନାବଶେଷ, ନଗର ବାହାର ନର୍ମାଣ ପାଠଦର ନିଦର୍ଶନ ତହିଁର ସାକ୍ଷୀ ହୋଇ ରହିଛି। ଆଜିକାଲି ଅସାଧ୍ୟ ସାଧନପାଇଁ ଯୋଜନାମାନ ଗଢ଼ାଯାଉଛି। ଗଞ୍ଜାମର ଲୁପ୍ତ-ଗୌରବ ଫେରାଇ ଆଣିବାପାଇଁ ଯେ ଗୋଟିଏ ସୁନ୍ଦର କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ ଯୋଜନା କାହିଁକି ଗଢ଼ାଯାଇ ପାରିବ ନାହିଁ, ତାହାର କାରଣ ନାହିଁ। ସ୍ଥାନୀୟ ମିଡ଼ିଲ ସ୍କୁଲଟି ବର୍ତ୍ତମାନ ହେଡ଼ ମାଷ୍ଟରଙ୍କ ଲୋକପ୍ରିୟ ସାଧୁ ଉଦ୍ୟମ ଯୋଗେ ଉନ୍ନତି ଆଡ଼କୁ ଗତି କରୁଛି। ଏ ସ୍କୁଲଟିକୁ ହାଇସ୍କୁଲ କରିବାପାଇଁ ଯେଉଁ ସ୍ଥାନୀୟ ଉଦ୍ୟମ ଆରମ୍ଭ ହୋଇଛି, ତାହା ସ୍ଥାନୀୟ ଓ କର୍ତ୍ତୃପକ୍ଷଙ୍କ ଶ୍ରଦ୍ଧା ଓ ସହଯୋଗରେ ସହଜରେ ହୋଇ ପାରିବାର ଆଶା କରାଯାଏ।"

× × × ×

ଛତ୍ରପୁର ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟ ସଂଘ ଦକ୍ଷିଣ ଓଡ଼ିଶାର ଗୋଟିଏ ଉଦୀୟମାନ ଅନୁଷ୍ଠାନ। ଶୁଣି ଖୁସୀ ହୋଇଛୁ, ଇତି ମଧ୍ୟରେ ମାନ୍ୟବର ହରେକୃଷ୍ଣ ମହତାବ, ମାନ୍ୟବର ପଣ୍ଡିତ ନୀଳକଣ୍ଠ ମିଶ୍ର, ପଣ୍ଡିତ ଗୋଦାବରୀଶ ମିଶ୍ର ପ୍ରମୁଖ ବହୁ ମାନ୍ୟଗଣ୍ୟ ନେତୃବର୍ଗ ଏହି ସଂଘ ପକ୍ଷରୁ ଭାଷଣମାନ ଦେଇ କର୍ମକର୍ତ୍ତାଙ୍କୁ ଉତ୍ସାହିତ କରିବା ସଙ୍ଗେ ସଂଘକୁ ବଳିଷ୍ଠ କରିଛନ୍ତି। କିଛି ପାଣ୍ଠି ମଧ୍ୟ ସଂଗ୍ରହ ହୋଇ ପାରିଛି। ନିକଟରେ ସଂଘର ଗୋଟିଏ ବିଶିଷ୍ଟ ବୈଠକରେ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ କପିଳେଶ୍ୱର ଦାସ 'ବିଶ୍ୱ ସଂସ୍କୃତିକୁ ଭାରତର ଅବଦାନ' ବିଷୟରେ ଗୋଟିଏ ପାଣ୍ଡିତ୍ୟ ପୂର୍ଣ୍ଣ ସାରଗର୍ଭକ ଭାଷଣ ଦେଇଥିଲେ। ଗଞ୍ଜାମ ଜିଲ୍ଲା ଏଡ଼ିସନାଲ ମାଜିଷ୍ଟ୍ରେଟ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଗୋବିନ୍ଦ ତ୍ରିପାଠୀ ଏମ୍. ଏ., ଅଧ୍ୟକ୍ଷ ହୋଇଥିଲେ। ବକ୍ତା ପ୍ରାଚୀନ ଭାରତର ପରଂପରା ଦୃଷ୍ଟି କୋଣରୁ 'ବିଶ୍ୱ' ଓ 'ସଂସ୍କୃତି'ର ମୌଳିକ ଭାବାର୍ଥ ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ ସହ ବୁଝାଇ ରାଜନୀତି, ସାମାଜିକ ଜୀବନ,

Digitized by srujanika@gmail.com

ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଜୀବନ, ଧର୍ମମତ, ଅର୍ଥନୀତି, କଳା, ଶିକ୍ଷା, ନାରୀ-ଜୀବନ, ସାଧାରଣ ଜୀବନ ଇତ୍ୟାଦି ବିଭାଗରେ ଭାରତର ବିଶ୍ୱ-ସଂସ୍କୃତିକୁ ଅତୁଳନୀୟ ଅବଦାନ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ବିଶଦଭାବରେ କହିଥିଲେ । ଆଧୁନିକ 'ବିଜ୍ଞାନ' ତଥା 'ପ୍ରଗତି' ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଭାରତୀ ପୁରାଣ ଭାରତୀୟ ସଂସ୍କୃତି ଉପରେ କରାଯାଉଥିବା ଆକ୍ଷେପ ଦର୍ଶାଇ ସେ ତହିଁର ଅମୂଳକତା ପ୍ରଦର୍ଶାଇଥିଲେ । ସଭାପତି ଆଧୁନିକ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଆମେରିକାର 'ମାୟା' ସଭ୍ୟତା ତଥା ପୂର୍ବ ଦ୍ୱୀପପୁଞ୍ଜ, ସିଂହଳ, ଏସିଆ ଓ ୟୁରୋପରେ ବୃହତ୍ତର ଭାରତୀୟ ସଭ୍ୟତାର ପ୍ରସାର ଓ ଏ ଯୁଗରେ ରାମମୋହନ, ବିବେକାନନ୍ଦ, ମହାତ୍ମାଜୀ ପ୍ରମୁଖଙ୍କ ଚିନ୍ତା ଓ ସାଧନା ଫଳରେ ସମଗ୍ର ଜଗତରେ ଭାରତର ପ୍ରତିଷ୍ଠା ସ୍ଥାପନ କଥା ଉପସଂହାରରେ କହିଥିଲେ । ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଉଦୟନାଥ ଜେନାଙ୍କ ସଙ୍ଗୀତ ଚିତ୍ତାକର୍ଷକ ହୋଇଥିଲା ।

ଏ ସଂପର୍କରେ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଗୋବିନ୍ଦ ତ୍ରିପାଠୀଙ୍କ ଉଚ୍ଚ ପଦସ୍ଥ ସରକାରୀ କାର୍ଯ୍ୟର ଦାୟିତ୍ୱ ଭିତରେ ମଧ୍ୟ ସାହିତ୍ୟ କୃଷ୍ଟିରେ ଶ୍ରଦ୍ଧା ଉଲ୍ଲେଖ ଯୋଗ୍ୟ । ତାଙ୍କର କେତେକ ପ୍ରକାଶିତ ପ୍ରବନ୍ଧ ଇତି ମଧ୍ୟରେ ଆମେ ବିଭିନ୍ନ ପତ୍ର ପତ୍ରିକାରେ ପଢ଼ି ତହିଁର ସରସ ଶୈଳୀ ଓ ସ୍ଫୂର୍ତ୍ତି ଚିନ୍ତାରେ ଆପ୍ୟାୟିତ ହୋଇଛୁ । ତାଙ୍କର ଗୋଟିଏ ଦୁଇଟି ଉପନ୍ୟାସ ପ୍ରକାଶିତ ହେବାର ଜଣାଯାଏ । ଆହୁରି କେତେ ଗୁଡ଼ିଏ ଲେଖା ଅପ୍ରକାଶିତ ଲେଖା ଅପ୍ରକାଶିତ ରହିଛି । ଇତି ମଧ୍ୟରେ ସେ 'ବ୍ରହ୍ମପୁର ସାହିତ୍ୟ ସଂସଦ୍' 'ବ୍ରହ୍ମପୁର ସଙ୍ଗୀତ ସଂସଦ୍' 'ସାହିତ୍ୟ ସନ୍ଧ୍ୟା' ଇତ୍ୟାଦି ଅନେକ ଅନୁଷ୍ଠାନ ଆରମ୍ଭ କରି ଦକ୍ଷିଣ ଓଡ଼ିଶାର ସାହିତ୍ୟ ଆଲୋଚନା କ୍ଷେତ୍ରକୁ ଉର୍ବର କରୁଛନ୍ତି । ତାଙ୍କର ଏ ପ୍ରଶଂସନୀୟ ଉଦ୍ୟମ ଚରିତାର୍ଥ ହେଉ ।

× × × ×

ଗତ ସଂଖ୍ୟାରେ ମାନ୍ଦ୍ରାଜ ପ୍ରଦେଶରେ ଶିକ୍ଷା କ୍ଷେତ୍ରରେ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାକୁ ନିଷିଦ୍ଧ କରିବା ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଆଲୋଚନା ହୋଇଥିଲା । ଇତି ମଧ୍ୟରେ ମାନ୍ଦ୍ରାଜର ଶିକ୍ଷାମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ନିକଟରେ ମାନ୍ଦ୍ରାଜ ଓଡ଼ିଆ ସଭା ପକ୍ଷରୁ ସଭାପତି ଡାକ୍ତର ଆର୍. ଏମ୍. ପାଣି, ସଂପାଦକ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ହରିହର ପଟ୍ଟନାୟକ, ସୁରଙ୍ଗୀ ରାଜାସାହେବ, 'ଆଶା'ର ସଂପାଦକ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଶରଚ୍ଚନ୍ଦ୍ର ମହାପାତ୍ର, ପାର୍ବତୀପୁରର ଉକିଲ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ପ୍ରକାଶ ରାଓ ପଟ୍ଟନାୟକ ଡେପୁଟେସନ୍‌ରେ ଯାଇ ଏ ସମ୍ପର୍କରେ ଆବେଦନ କରିଥିଲେ । ସେମାନେ ଯେଉଁ ମେମୋରାଣ୍ଡାମ୍ ଦେଇଥିଲେ ତାହାର ସାରାଂଶ ତଳେ ଦିଆଯାଉଛି ।—

"ଆମେ ଆରମ୍ଭରୁ କହି ରଖୁଛୁ ଯେ ଆମେ ଦଶଲକ୍ଷ ଓଡ଼ିଆ ମାନ୍ଦ୍ରାଜ ପ୍ରଦେଶରେ, ବିଶେଷ ଭାବରେ ବିଶାଖାପାଟଣା ଜିଲ୍ଲାରେ ବାସ କରୁଛୁ । ସେହି ଜିଲ୍ଲାର ଏଲିମେଣ୍ଟାରି, ସେକେଣ୍ଡାରି, କଲେଜ ଇତ୍ୟାଦି ସବୁ ଶିକ୍ଷା ବିଭାଗରେ ଆମର ପିଲେ ପଢ଼ୁଛନ୍ତି । ବହୁ ସଂଖ୍ୟାରେ ସେମାନେ ଇଚ୍ଛାପୁର, ମଞ୍ଜୁଷା, ସୋମପେଣ୍ଟ, ଟିକାଲି, ପାଲକୋଣ୍ଡା, ପାର୍ବତୀପୁର ସାଲୁରୁ, ବିଶାଖାପାଟଣା ବିଶ୍ୱ-ବିଦ୍ୟାଳୟ ଇତ୍ୟାଦି ହାଇସ୍କୁଲ ମାନଙ୍କରେ ଓ କାଶିବୁଗା ଇତ୍ୟାଦି ମିଡ଼ିଲ ସ୍କୁଲମାନଙ୍କରେ ଅଛନ୍ତି । ଗତ କେତେ ବର୍ଷ ହେଲା ଶିକ୍ଷାରେ ଆମ ପିଲେ ବହୁତ ବାଧା ସହି ଆସୁଛନ୍ତି । ଗଣିତ, ଭୂଗୋଳ, ବିଜ୍ଞାନ, ଇତିହାସ ଇତ୍ୟାଦି ଭାଷା-ଇତର ବିଷୟ ଗୁଡ଼ିକ ମାତୃଭାଷାରେ ଶିକ୍ଷା ପାଇବାରେ ବସ୍ତୁତଃ ସେମାନେ ବଞ୍ଚିତ ହେଉଛନ୍ତି ଓ ପରୀକ୍ଷାରେ ତେଲୁଗୁରେ ଲେଖିବାପାଇଁ ବାଧ୍ୟ ହେଉଛନ୍ତି । ଯେଉଁଠାରେ ବା ସେମାନେ ପରୀକ୍ଷାରେ ଓଡ଼ିଆରେ ଲେଖିବାର ସୁବିଧା ପାଉଛନ୍ତି, ସେଠାରେ ମଧ୍ୟ ଓଡ଼ିଆ ବା ଓଡ଼ିଆ ଜାଣିମା ଶିକ୍ଷକଙ୍କ ଅଭାବରେ ସେମାନଙ୍କୁ କ୍ଲାସରେ ତେଲୁଗୁରେହିଁ ବଢା ଯାଉଛି । କେତେକ ସାମାନ୍ୟ ଓଡ଼ିଆ ଜାଣିମା ଓଡ଼ିଆ-ଇତର ଶିକ୍ଷକଙ୍କୁ ନିଯୁକ୍ତ କରାଗଲେ ମଧ୍ୟ

Digitized by srujanika@gmail.com

ସେମାନେ ଓଡ଼ିଆରେ ବଢାଇବା ଦିଗରେ ଭଲେ ହେଲେ ଦୃଷ୍ଟି ଦିଅନ୍ତି ନାହିଁ । ଫଳରେ ଆମେ ଆମ ପିଲାଙ୍କୁ ଏ ବିଷୟରେ ପ୍ରାଇଭେଟ୍ ଟ୍ୟୁସନ୍‌ର ବ୍ୟବସ୍ଥା କରିବାପାଇଁ ବାଧ୍ୟ ହେଉଛୁ । ଏ ଦୁର୍ଭିକ୍ଷ କାଳରେ ଏ ଖର୍ଚ୍ଚ ତୁଲାଇବା ଆମ ପକ୍ଷରେ ଅତି କଷ୍ଟକର । ପୁଣି ଅପ୍ରାପ୍ତ ବୟସ୍କ ପିଲାଙ୍କ ପକ୍ଷରେ ମଧ୍ୟ ଏ ଦ୍ୱିବିଧ-ପଢାର ଚାପ ଅସହନୀୟ । ପାଠ୍ୟ ପୁସ୍ତକର କଷ୍ଟ ଗୁରୁତର । ତେଲୁଗୁ ପାଠ୍ୟପୁସ୍ତକ ଗୁଡ଼ିକୁ ଦେଖି କୌଣସି ତେଲୁଗୁ ଜାଣିବା ଲୋକଙ୍କ ସାହାଯ୍ୟରେ ବିଷୟକୁ ଓଡ଼ିଆରେ ଲେଖିବାର କଷ୍ଟ, ବ୍ୟୟ ବାହୁଲ୍ୟ, ନିରାଶ ଓ ବିଫଳ ମନୋରଥ ଆପଣ ଅନୁମାନ କରି ପାରୁଥିବେ । ଏ ନିରୁତ୍ସାହ ଓ କ୍ଳାନ୍ତ ପାରିପାର୍ଶ୍ୱ ଯୋଗୁଁ ଆମ ଭିତରେ ଯେଉଁ ଅଳପ କେତେ ଜଣ ସେମାନଙ୍କର ପିଲାଙ୍କୁ ସୁଦୂର ଓଡ଼ିଶା ସ୍କୁଲ ମାନଙ୍କୁ ପଠାଇବାକୁ ସମର୍ଥ, ସେମାନେ ସେପରି କରନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ଅଧିକାଂଶ ଆର୍ଥିକ ଦୃଷ୍ଟିରେ ଏପରି ନକରି ପାରି ନୀରବରେ ସବୁ କଷ୍ଟ ସହନ୍ତି । ଏହିକାରଣରୁ ଯେ ଉପରୋକ୍ତ ସ୍କୁଲ ମାନଙ୍କରେ ଓଡ଼ିଆ ଛାତ୍ର ସଂଖ୍ୟା କମେ କମେ ଊଣା ହୋଇଯିବା ସ୍ୱାଭାବିକ, ଏହା କିଛି ବିଚିତ୍ର ନୁହେଁ । ସବୁ ଅସୁବିଧା ସତ୍ତ୍ୱେ ଆମର ପିଲେ ଉପରୋକ୍ତ ସ୍କୁଲ ମାନଙ୍କରେ ପଢୁଛନ୍ତି । ଉଦାହରଣ ସ୍ୱରୂପ, ଏ ବର୍ଷ ଇଚ୍ଛାପୁର ହାଇସ୍କୁଲରେ ୧୧୭ ଜଣ, ମଞ୍ଜୁଷାରେ ୧୦୮ ଜଣ, ସୋମପେଣ୍ଟରେ ୫୩ ଜଣ ଓଡ଼ିଆ ଛାତ୍ର ଥିବାର ଜଣାଯାଏ; ସମୁଚିତ ସୁବିଧା ଓ ଉତ୍ସାହ ମିଳିଲେ ଏ ସଂଖ୍ୟା ଶୀଘ୍ର ବଢ଼ିଯିବ ।

ସେ ଯାହାହେଉ, କଷ୍ଟେ ମଷ୍ଟେ ଏପରି ଭାବରେ ଆମେ ଚଳୁଥିଲୁ । ଏବେ ଅକାଳରେ ବଜ୍ର ପଡ଼ିଲା ପରି ସେକେଣ୍ଡରି ଶିକ୍ଷାର ପୁନର୍ଗଠନ ଯୋଜନା ଆମ ମୁଣ୍ଡ ଉପରେ ଏକା ଛୁଡ଼ିଲା । ଯେଉଁ ଯୋଜନା ସମସ୍ତଙ୍କ ପକ୍ଷରେ ମଙ୍ଗଳକାରକ ବୋଲି କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ କରାହୋଇଛି, ଆମ ପକ୍ଷରେହିଁ ତାହା ବୋଝ ଉପରେ ନଳିତା ବିଡ଼ା ପରି ହେବାକୁ ଥିଲା ଏହା ଆମର ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟ । ଏ ଯୋଜନାରେ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାକୁ ଏକାବେଳେକେ ଯେଉଁ ଉଠାଇ ଦିଆ ଯାଇଛି ତାହାହିଁ ଆମେ ଏଠାରେ ଲକ୍ଷ କରୁଛୁ । ଏହାର ଫଳରେ ଜନସାଧାରଣ ମଧ୍ୟରେ କି ଗଭୀର ଓ ବ୍ୟାପକ ଅସନ୍ତୋଷ ସୃଷ୍ଟି ହୋଇଛି, ତାହାର କିଞ୍ଚିତ ଆଭାସ ଏ ଜିଲ୍ଲାର ବିଭିନ୍ନ ଓଡ଼ିଆ ସମାଜ ଦ୍ୱାରା ଗୃହୀତ କେତେ ପ୍ରସ୍ତାବର ନିମ୍ନଲିଖିତ ଉଲ୍ଲେଖ ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ ସ୍ୱରୂପ ଦେବୁ—

'ବିଶାଖପାଟଣା ଜିଲ୍ଲାରେ ତେଲୁଗୁ କେବଳ ଆଞ୍ଚଳିକ ଭାଷା ବୋଲି ମାନ୍ଦ୍ରାଜ ସରକାର ଯେଉଁ ଆଦେଶ ଦେଇଛନ୍ତି, ତାହାର ତୀବ୍ର ପ୍ରତିବାଦ ଏ ଜିଲ୍ଲାର ଓଡ଼ିଆମାନେ କରୁଛନ୍ତି ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାକୁ ଏପରି ଉଠାଇଦେବା ଦ୍ୱାରା ଓଡ଼ିଆଙ୍କ ଉପରେ ତେଲୁଗୁ ଲଦି ଦିଆଯିବ ଏବଂ କ୍ରମେ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା ତଥା ଓଡ଼ିଆ ଜାତି ଏ ଜିଲ୍ଲାରୁ ଲୋପ ହେବ । କୌଣସି ସରକାର, ବିଶେଷରେ ଲୋକ-ସରକାର ଏପରି ପ୍ରବର୍ତ୍ତନ ଯେ କିପରି କରି ପାରୁଛନ୍ତି, ଏହାହିଁ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟର ବିଷୟ । ବିଶାଖ-ପାଟଣା ଜିଲ୍ଲାରେ ଓଡ଼ିଆକୁ ଅତିରିକ୍ତ ଆଞ୍ଚଳିକ ଭାଷା ରୂପେ ରଖିବା ପାଇଁ ଓଡ଼ିଆମାନେ ବିନୀତ ଅନୁରୋଧ କରୁଛନ୍ତି ।—

'ଓଡ଼ିଆସମାଜ' ସୋମପେଣ୍ଟ ।

'ମାନ୍ଦ୍ରାଜ ପ୍ରଦେଶ ବାସୀ ଦଶଲକ୍ଷ ଓଡ଼ିଆଙ୍କ ବ୍ୟବହୃତ ଭାଷା ପ୍ରତି ଭ୍ରୂକ୍ଷେପ ନକରି ସେହି ପ୍ରଦେଶର ସ୍କୁଲମାନଙ୍କରୁ ୪୮—୪୯—ସମ୍ବତ୍ସର ଠାରୁ ଆଞ୍ଚଳିକ ଭାଷା ମାନଙ୍କରୁ ଉଠାଇ ଦେବା ପାଇଁ ଡିରେକ୍ଟର ଓ ମିନିଷ୍ଟର ଆଦେଶ କରିଥିବାରେ ଆମେ ଦୁଃଖ ପ୍ରକାଶ କରୁଛୁ । କହିବା ଅନାବଶ୍ୟକ, ଧର୍ମ ତଥା ଜାତି ତଥା ବର୍ଣ୍ଣରେ ଆନ୍ଧ୍ର, ତାମିଲ, ମଲିଆଳି ଓ କର୍ଣ୍ଣାଟକଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଓଡ଼ିଆ ଏକ ।

Digitized by srujanika@gmail.com

ଭାଷା ସୂତ୍ରରେ ଆନ୍ଧ୍ର ପ୍ରଦେଶ ଗଠନ ପରେ ଆନ୍ଧ୍ରମାନେ ଏ କଥାର ନିଷ୍ପତ୍ତି କରିବା କଥା । ଏଣୁ ମାନ୍ଦ୍ରାଜ ସରକାର ଏପରି ଏବେ କରିବା ଅସଂଗତ ଓ ସମୟୋପଯୋଗୀ ନୁହେଁ । ଏପରି କରିବା ଦ୍ୱାରା ସ୍ପଷ୍ଟ ଜଣାଯାଉଛି ମାନ୍ଦ୍ରାଜ ସରକାର ସଂଖ୍ୟା ଲଘିଷ୍ଠ ଓଡ଼ିଆଙ୍କୁ ପଦଦଳିତ କରି ସେମାନଙ୍କୁ ବାଧ୍ୟତଃ ତେଲୁଗୁ ଶିଖାଇବାର ଇଚ୍ଛା କରୁଛନ୍ତି । ଏଣୁ ଓଡ଼ିଆ ଛାତ୍ରଙ୍କୁ ଓଡ଼ିଆ ଶିଖିବାକୁ ବର୍ତ୍ତମାନ ସୀମା ଅତିକ୍ରମ କରି ବାହାରିଯିବା ଛଡ଼ା ଅନ୍ୟ ଗତି ନାହିଁ । ସେମାନଙ୍କର ଏ କଷ୍ଟ ଦୂର କରିବାକୁ ଓ ନ୍ୟାୟ ଦେବାକୁ ଏହି ସଭା ମାନ୍ଦ୍ରାଜ ସରକାରଙ୍କୁ ନିବେଦନ କରୁଛି ଯେ ଭାରତ ଜାତୀୟ କଂଗ୍ରେସର ଆଦର୍ଶ, ଅନୁଧ୍ୟାନ କରି ଏଠା ସ୍କୁଲ ମାନଙ୍କରେ ଓଡ଼ିଆ ପୂର୍ବ ପରି ରଖନ୍ତୁ—ତାଲୁକା ଓଡ଼ିଆ ସମାଜ, ପାର୍ଲାଖେମୁଣ୍ଡି ।

ଆମେ ଏପରି ଶହ ଶହ ପ୍ରସ୍ତାବ ପାଇଛୁଁ ।

ଏସମ୍ପର୍କରେ ଆଉ ଗୋଟିଏ କଥା କହିବୁ । ଏ ଜିଲ୍ଲାରେ ବର୍ତ୍ତମାନ ଓଡ଼ିଆ ଛାତ୍ର ପଢୁଥିବା ପ୍ରାୟ ସବୁ ଉଚ୍ଚ ବିଦ୍ୟାଳୟ ଗୁଡ଼ିକ ଓଡ଼ିଆ ରାଜା ଓ ଓଡ଼ିଆ ସାଧାରଣଙ୍କ ଆର୍ଥିକ ଅବଦାନରେହିଁ ସମ୍ଭବ ହୋଇଛି । ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ ସ୍ୱରୂପ, ମଞ୍ଜୁଷା ହାଇସ୍କୁଲଟି ମଞ୍ଜୁଷା ରାଜାସାହେବଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ସଂସ୍ଥାପିତ ହୋଇ ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଚାଲି ଆସୁଛି । ଇଚ୍ଛାପୁର ହାଇସ୍କୁଲଟି ସୁରଙ୍ଗୀ ରାଜାସାହେବ ସଂସ୍ଥାପିତ ହୋଇ ୧୯୫୩ ସାଲ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଚାଲି ଆସୁଥିଲା । ସେହି ସାଲରେ ସେ ତାଙ୍କର ଲକ୍ଷେ ଟଙ୍କାର ଘର, ପୁସ୍ତକାଗାର, ବିଜ୍ଞାନାଗାର ଇତ୍ୟାଦି ସହିତ ସ୍କୁଲଟି ଏକ କମର୍ଦ୍ଧିକ କ୍ଷତି-ପୂରଣ ନ ଥାଇ ବିଶାଖାପାଟଣାକୁ ହସ୍ତାନ୍ତର କରି ଦେଇଛନ୍ତି । ସେ ହସ୍ତାନ୍ତର ବେଳେ ପୁଣି ଏହା ବୁଝାମଣା ଥିଲା ଯେ ସ୍କୁଲରେ ଓଡ଼ିଆ ଛାତ୍ରଙ୍କ ନ୍ୟାଯ୍ୟ ସ୍ୱାର୍ଥରେ କେବେ ବାଧା ଦିଆଯିବ ନାହିଁ । ସୋମପେଣ୍ଟର ମଧ୍ୟମ ବିଦ୍ୟାଳୟ ନିକଟରେ ଉଚ୍ଚ ବିଦ୍ୟାଳୟ କରାଯିବା ବେଳେ ବୁଡ଼ାର ସିଂହର ରାଜାସାହେବ ଓ ସ୍ଥାନୀୟ ଓଡ଼ିଆ ସାଧାରଣ ବହୁ ସହସ୍ର ଟଙ୍କା ଦାନ କରିଥିଲେ । ଅଧିକ ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ ଦେବା ଆବଶ୍ୟକ ନାହିଁ । ବର୍ତ୍ତମାନ ଏ ସ୍କୁଲମାନଙ୍କର ଓଡ଼ିଆ ଛାତ୍ରଙ୍କ ନ୍ୟାଯ୍ୟ ସ୍ୱାର୍ଥ ମୂଳରୁ ଉପାଡ଼ି ଦେବା ବେଳେ ଏ କଥା କି ବିଚାର୍ଯ୍ୟ ହେବ ନାହିଁ ?

ନ୍ୟାୟ, ସଂସ୍କୃତି-ରକ୍ଷା, ଜାତି-ମଙ୍ଗଳ, ଅବଦାନ, ଉଦାର ଜାତୀୟ-ଜୀବନର ପ୍ରକରଣରେ ସଂଖ୍ୟା-ଲଘିଷ୍ଠ ନ୍ୟାଯ୍ୟ ସ୍ୱାର୍ଥ ସଂରକ୍ଷଣ ଇତ୍ୟାଦି ଏହିସବୁ ବିଚାରିତ ଅଛି । ବିଶେଷରେ ଏଠାରେ ଏ ପରିବର୍ତ୍ତନର ବାସ୍ତବ ଅସମ୍ଭବତା ପ୍ରତି ଆପଣଙ୍କର ଦୃଷ୍ଟି ଆକର୍ଷଣ କରୁଛୁ । ଉପରୋକ୍ତ ସବୁ ସ୍କୁଲମାନଙ୍କରେ ବର୍ତ୍ତମାନ ପଢୁଥିବା ଓଡ଼ିଆ ଛାତ୍ର ଛାତ୍ରୀଙ୍କୁ ତେଲୁଗୁ ଆଦୌ ଆସେ ନାହିଁ । ତେଲୁଗୁ ଭାଷାର ଅ, ଆ, ଇ, ଈ ମଧ୍ୟ ଏମାନେ ଜାଣନ୍ତି ନାହିଁ । ତେବେ ବର୍ତ୍ତମାନ ଆଦେଶ ଅନୁସାରେ ସେମାନେ ମୂଳରୁ ଶେଷ ଯାଏଁ ସବୁ ଶ୍ରେଣୀରେ ହଠାତ୍ ପ୍ରତି ସପ୍ତାହରେ ଅନେକ ପିରିଏଡ୍ ତେଲୁଗୁ ପ୍ରଥମ ଭାଷା ରୂପେ କିପରି ନୂଆ ପ୍ରଣାଳୀ ଅନୁସାରେ ପ୍ରଥମ ଭାଷା ଉପରେ ଦିଆଯିବା ପ୍ରାଧାନ୍ୟ ଦୃଷ୍ଟିରେ କୃତିତ୍ୱ ସହ ପଢ଼ି ପାରିବେ, ଏହା ମନୁଷ୍ୟ ବୁଦ୍ଧିର ଅଗୋଚର । ସଂକ୍ଷେପରେ କହିଲେ, ଏହା ଏକାବେଳକେ ଅସାଧ୍ୟ । ତେବେ, ଏ ଆଦେଶରେ ଫଳ ଏତିକି ହେବ ଯେ ଆମ ପିଲେ ଏକେତ ଟ୍ରାନ୍ସଫର ସାର୍ଟିଫିକେଟ୍ ଧରି ସୁଦୂର ଓଡ଼ିଶା ସ୍କୁଲମାନଙ୍କୁ ଚାଲିଯିବେ, ନଚେତ ପଢ଼ା ଛାଡ଼ିଦେବେ । ଏ ଦୁଇଟିରୁ ପ୍ରଥମ କଥା ସୁବିଧା ଜନକ ବା ସ୍ପୃହଣୀୟ ନୁହେଁ, ଦ୍ୱିତୀୟଟି ଘୋର ପରିତାପର ବିଷୟ । ଏ ଅନାଟନ ଯୁଗରେ ଆମେ ଆମ ପିଲଙ୍କୁ ଶିକ୍ଷାପାଇଁ ଦୂର ସ୍ଥାନକୁ ପଠାଇ ପାରିବୁ ନାହିଁ । ଯେଉଁ ଅଳ୍ପ କେତେ ବା ପଠାଇ ପାରନ୍ତି, ଏବେ ପଠାଇଲେ ମଧ୍ୟ ପିଲଙ୍କୁ ସ୍ଥାନ

Digitized by srujanika@gmail.com

ମିଳିବା ଅସମ୍ଭବ । ପୁଣି, ଏପରି ଛୋଟ ଛୋଟ ଛାତ୍ର-ଛାତ୍ରୀଙ୍କୁ କୌଣସି ସୁବିଧା ନ ଦେଇ ନିର୍ବାସିତ କରାଯିବ ? କି ଅନ୍ୟାୟ ! କି ନିଷ୍ଠୁରତା ! ତେବେ, ଫଳରେ ଏତିକି ହେବ ଯେ ଶହ ଶହ କୋମଳ ମତି ଫୁଟନ୍ତ ଦେଶର ଆଶା-ଭରସାର ଛଳ ଶିଶୁ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀଙ୍କୁ ଶିକ୍ଷାର ଆଲୋକରୁ ବଞ୍ଚିତ କରାଯିବ । ବାସ୍ତବିକ୍ ଏଭଳି ବ୍ୟବସ୍ଥା ଯେ କୌଣସି ନିର୍ବିକଳ୍ପ ଶର୍ତ୍ତରେ ଗ୍ରହଣ କରି ନ ପାରନ୍ତି । ଏ ବିଷୟରେ ଆମର କଳ୍ପନା-ବିଳାସ ନାହିଁ । ଏହା ନିରାଟ ସତ୍ୟ । ଆମ ଭିତରୁ ଅନେକ ଆମ ପିଲାମାନଙ୍କର ଟ୍ରାନ୍ସଫର୍ ସାର୍ଟିଫିକେଟ ମଗାଇ ସାରିଲେଣି ବା ସେମାନଙ୍କୁ ସ୍କୁଲକୁ ପଠାଇବାର ବନ୍ଦ କରି ସାରିଲେଣି । ସେମାନଙ୍କର ଭାଗ୍ୟରେ କଅଣ ଅଛି ବା କେଜାଣି ।

ଏ ପରିବର୍ତ୍ତନର ଆଉ ଗୋଟିଏ ବିପଜ୍ଜନକ ଫଳ ଏଠାରେ ଉଲ୍ଲେଖ କରୁଛୁ । ଅବଶ୍ୟ ବର୍ତ୍ତମାନ ପ୍ରାଥମିକ ଶିକ୍ଷାର କ୍ଷେତ୍ର (Elementary Education Unit) ରେ ଏ ଆଦେଶର ପ୍ରଯୁଜ୍ୟ ତାର ଉଲ୍ଲେଖ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ବାସ୍ତବତା କ୍ଷେତ୍ରରେ ସେ କ୍ଷେତ୍ରରୁ ମଧ୍ୟ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା ଏଥିଦ୍ୱାରା କ୍ରମେ ଉଠିଯିବ, ଏହା ନିଃସନ୍ଦେହରେ କୁହାଯାଇପାରେ । କାରଣ ଯଦି ପ୍ରଥମ ଫାର୍ମରେ ଓଡ଼ିଆ ଛାତ୍ରଙ୍କଠାରୁ ମାତୃଭାଷା-ଇତର ଆଉ ଗୋଟିଏ ଭାଷାରେ ଉଚ୍ଚ ଦରର କୃତିତ୍ୱ ଲୋଡ଼ାଯାଏ, ତେବେ ସେମାନେ ସ୍କୁଲ-ଶିକ୍ଷାର ପ୍ରଥମ ପାହାଚରୁ ଅର୍ଥାତ୍ ପ୍ରଥମ କ୍ଲାସରୁ ଯଦି ତେଲୁଗୁ ନ ପଢନ୍ତି, ତେବେ ସେ ଆବଶ୍ୟକତା କିପରି ପୂରଣ ହେବ ? ଏହା ଯଦି ହୁଏ, ତେବେ ପ୍ରାଥମିକ ଶିକ୍ଷା ମାତୃଭାଷାରେ ଦିଆଯିବ—ଏହି ସର୍ବଜନାନୁମୋଦିତ ମତର ସ୍ଥାନ ଏଠା ଓଡ଼ିଆ ଛାତ୍ରଙ୍କ ପକ୍ଷରେ ଆଉ କେଉଁଠାରେ ରହିବ ? ଏପରି ଭାବରେ କେବଳ ଶିକ୍ଷା କ୍ଷେତ୍ରରେ ନୁହେଁ, କିନ୍ତୁ ସାମ୍ପ୍ରଦାୟିକ ଭାବରେ ଏ ପ୍ରଦେଶର ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାର ଟିକି ଚପି ଦେବାପାଇଁ ଏ ଆଦେଶ ଦ୍ୱାରା ସୂତ୍ରପାତ ହୋଇଛି କି ନାହିଁ, ତାହା ନିଷ୍ପକ୍ଷପାତ ଭାବରେ ବିଚାର କରିବା ଲାଗି ଆମେ ଆପଣଙ୍କୁ ହୃଦୟ ସମ୍ବେଦନ କରୁଛୁ ।

ଉପରୋକ୍ତ ଆଦେଶରେ ଇତି ମଧ୍ୟରେ ହୋଇଥିବା କେତେକ ପରିବର୍ତ୍ତନ (Amendment) ବିଷୟ ଆମେ ଜାଣିଛୁ । ତଦ୍ୱାରା ଯେ କୌଣସି ଭାରତୀୟ ଭାଷା ଦ୍ୱିତୀୟ ଭାଷା ରୂପେ ପଢ଼ାଯାଇ ପାରିବ । ଏଠାରେ କୁହାଯାଇପାରେ, ଓଡ଼ିଆର ସ୍ଥାନ ତ ଏ ନିୟମ ଅନୁସାରେ ରହି ପାରିବ; ତେବେ ଆପତ୍ତି କଣ ? କିନ୍ତୁ ଆମେ ବିନମ୍ର ଭାବରେ ଜଣାଉଛୁ ଏ ନବ-ବିଧାନ ସତ୍ତ୍ୱେ ବାସ୍ତବ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଓଡ଼ିଆର ସ୍ଥାନ ରହିବ ନାହିଁ, ଆମର ଦୁର୍ଗତି ଘୁଞ୍ଚିବ ନାହିଁ । କାରଣ ନୂଆ ପ୍ରଣାଳୀ ଅନୁଯାୟୀ ପ୍ରଥମ ଫାରମରେ ଜଣେ ଓଡ଼ିଆ ଛାତ୍ରକୁ ଅଭିବୃଦ୍ଧି ଭାଷା-ଇତର ବିଷୟ ଗୁଡ଼ିକ ପଢ଼ିବା ଓ ଗଠନମୂଳକ ଯୋଜନା ପୂର୍ଣ୍ଣ କରିବା ସଙ୍ଗେ ତେଲୁଗୁରେ ଉଚ୍ଚ ଦରର କୃତିତ୍ୱ ଦେଖାଇବାକୁ ହେବ । ତାହା ସଙ୍ଗେ ରାଷ୍ଟ୍ରଭାଷାରୂପେ ହିନ୍ଦୁସ୍ଥାନୀ, ମୌଳିକ ଭାଷାରୂପେ ସଂସ୍କୃତ, ଆନ୍ତର୍ଜାତିକ ଭାଷା ରୂପେ ଇଂରେଜୀ ତ ସେ ବାଧ୍ୟ ହୋଇ ଶିକ୍ଷା କରିବ । ତେବେ ଏ ଉତ୍ତାରୁ ଆଉ ତାହାର ସମୟ ବା ଶକ୍ତି ଥିବ କାହିଁ ଯେ ସେ ଓଡ଼ିଆକୁ ଆଉ ଗୁହିଁବ ? ଏଣୁ ଆମର ଯଥାର୍ଥ ଆ[illegible] ଏହି ଯେ ସେ ଏ ସବୁ ପ୍ରବୋଦନା ଫଳରେ ନିଜର ପ୍ରିୟ ମାତୃଭାଷାକୁ ଆଖିରୁ ଲୁହ ଟ[illegible]ଇ ଗଡ଼ାଇ ବିଦାୟ ଦେବ । ଏଣୁ ଆମେ [illegible]ଛୁ ଯେ ଏ ନବ-ବିଧାନ ଆମକୁ ଦୁଃଖର [illegible]ଛି ପ୍ରତିକାର କରିପାରିବ ନାହିଁ ।

ଏଠାରେ ଅପରପକ୍ଷର କୁହାଯାଇ[illegible]ରେ ଯେ ଏ ଜିଲ୍ଲାର ପ୍ରଚଳିତ ଭାଷାରୂପେ [illegible]ଲୁଗୁ ଓଡ଼ିଆ ଛାତ୍ରଙ୍କର ଜାଣିବା ଉଚିତ ଓ [illegible]ନେ ଘର ଭିତରେ ନିଜର ମାତୃଭାଷା [illegible] କରି

Digitized by srujanika@gmail.com

ପାରନ୍ତି । ଆମେ ମାନୁଛୁ ଯେ ସାଇ-ପଢ଼ଣା ଜାଣିବା ବାଞ୍ଛନୀୟ, କିନ୍ତୁ ମାତୃଭାଷାକୁ ମାରଦେଇ ନୁହେଁ । ଉପରେ ଦେଖାଇଛୁ ଆମର ମାତୃଭାଷା ପ୍ରଥମେ ଏ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଫଳରେ ମରିଯିବ । ସେଥିପାଇଁ ହିଁ ଆମର ଆପତ୍ତି । ପୁଣି ଏଠା ଓଡ଼ିଆ ଛାତ୍ରମାନେ କ୍ରମେ ବଡ଼ ହେବା ସଙ୍ଗେ, ବିଭିନ୍ନ କର୍ମକ୍ଷେତ୍ରରେ ପ୍ରବେଶ କରିବା ସଙ୍ଗେ ଦୈନନ୍ଦିନ ଜୀବନର ପ୍ରୟୋଜନ କ୍ରମେ ସାଇ-ପଢ଼ଣା ଭାଷା ଭାବରେ ତେଲୁଗୁ ଭାଷାରେ ଚଳନୀୟ ପ୍ରବେଶ ବ୍ୟବହାରିକ ଭାବରେ ଲାଭ କରିବେହିଁ କରିବେ । ଦୋଭାଷୀ ଅଞ୍ଚଳରେ ଏହା ସ୍ୱାଭାବିକ ଭାବରେ ହୁଏ । ସାମାଜିକ ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ପ୍ରଦାନ ଯୋଗେ ସେଠା ଲୋକ ପରସ୍ପର ଭାଷା ସ୍ୱାଭାବିକ ଭାବରେ ଜାଣନ୍ତି । ସେଥିପାଇଁ ବୋଲି ନିଜର ମାତୃଭାଷାର ସମାଧି ଉପରେ ସାଇ-ପଢ଼ଣା ଭାଷା ଜ୍ଞାନ ଲାଭର ପାଇଁ ଶିକ୍ଷା ଜୀବନର ଆରମ୍ଭରୁ ଗୋଟିଏ ସରକାରୀ ଆଦେଶ ଜାରି କରିବା କ୍ଷମଣୀୟ ହେବ ନାହିଁ ।

ପୁଣି ମାନ୍ଦ୍ରାଜପରି ଗୋଟିଏ ବିଶାଳ ପ୍ରଦେଶରେ କେବଳ ଗୋଟିଏ ଜିଲ୍ଲାରେ ଓଡ଼ିଆ ଆଞ୍ଚଳିକ ଭାଷା ରୂପେ ରଖିବାପାଇଁ ସରକାରଙ୍କୁ କିଛି ବିଶେଷ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ବନ୍ଦୋବସ୍ତ ବା ଖର୍ଚ୍ଚାନ୍ତ ହେବାକୁ ପଡିବ ନାହିଁ । କାରଣ, ଆବଶ୍ୟକୀୟ ଓଡ଼ିଆ ପଣ୍ଡିତମାନେ ଉପରୋକ୍ତ ସ୍କୁଲମାନଙ୍କରେ ଆଗରୁ ଅଛନ୍ତି ।

ଆପଣ ବୁଝିବେ, ଆମର ଦାବୀ କିଛି ଅସାଧାରଣ ବା ଅଯୌକ୍ତିକ ନୁହେ । ଆମେ ଶୁଣୁଛୁ, ମାନ୍ଦ୍ରାଜ ନଗରୀପାଇଁ ଆଞ୍ଚଳିକ ଭାଷା-ରୂପେ କେବଳ ତାମିଲ ପ୍ରଥମେ ଏ ଯୋଜନାରେ ଗୃହୀତ ହୋଇଥିଲେ ସୁଦ୍ଧା ପରେ ଆନ୍ଦୋଳନ ଫଳରେ ତେଲୁଗୁ, କର୍ଣ୍ଣାଟକ ଓ ଉର୍ଦ୍ଦୁ ଏ ନଗରର ଅତିରିକ୍ତ ଆଞ୍ଚଳିକ ଭାଷାମାନ ବୋଲି ସ୍ୱୀକୃତ ହୋଇଛି । ତେବେ ଦୋଭାଷୀ ଅଞ୍ଚଳ ରୂପେ ବିଶାଖାପାଟଣା ଜିଲ୍ଲାରେ ତେଲୁଗୁ ସଙ୍ଗେ ଓଡ଼ିଆ ଆଞ୍ଚଳିକ ଭାଷା ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କରିବାରେ ବା କି ଆପତ୍ତି ରହିପାରେ ?

ଶେଷରେ ଆମେ ଅନୁରୋଧ କରୁଛୁ— ବିଶାଖପାଟଣା ଜିଲ୍ଲାର ଅତିରିକ୍ତ ଆଞ୍ଚଳିକ ଭାଷାରୂପେ ଓଡ଼ିଆ ରଖାଯାଉ । ସେପରି ସ୍ଥାୟୀ ଆଦେଶ ଅପେକ୍ଷାରେ ଏ ଜିଲ୍ଲାର ଓଡ଼ିଆ ଛାତ୍ରଙ୍କୁ ଆଞ୍ଚଳିକ ଭାଷାରୂପେ ତେଲୁଗୁ ପଢ଼ିବାର କଟକଣାରୁ ଛାଡ଼ ଦିଆଯାଉ ଓ ତାହା ବଦଳରେ ଓଡ଼ିଆ ପଢ଼ିବାର ବ୍ୟବସ୍ଥା ତୁରନ୍ତ ତାର-ଆଦେଶ ଯୋଗେ ହେଉ । ନୂଆ ଯୋଜନା କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ ହୋଇ ସାରିଥିବା ଦୃଷ୍ଟି ଓ ସ୍କୁଲ-ବର୍ଷର ଅନେକ ସମୟ ଅତିବାହିତ ହୋଇଥିବା ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଏ ବିଷୟଟି ଅତି ଜରୁର ବୋଲି ବିଚାର କରାଯାଉ । ପୁଣି ଭାଷା-ଇତର ବିଷୟ ଗୁଡ଼ିକ ମାତୃଭାଷା- ମାଧ୍ୟମରେ ଶିକ୍ଷା ଲାଭ କରିବାପାଇଁ ସେମାନଙ୍କୁ ପୂର୍ଣ୍ଣ ସୁବିଧା ଦିଆଯାଉ ଓ ସେଥିପାଇଁ ଆବଶ୍ୟକୀୟ ସଂଖ୍ୟାରେ ଓଡ଼ିଆ ବା ଓଡ଼ିଆ ଜାଣିବା ଶିକ୍ଷକମାନଙ୍କୁ ନିଯୁକ୍ତ କରାଯାଉ, ଇତ୍ୟାଦି । ଆମ ପିଲାଙ୍କ ଶିକ୍ଷାର ଜୀବନ-ମରଣ ସମସ୍ୟା ମୂଳକ ଏହି ଅନ୍ୟୂନ ଓ ନିତାନ୍ତ ପ୍ରୟୋଜନୀୟ ଏହି ଦାବୀର ପୂର୍ଣ୍ଣତାରେ ଆମେ କୃତଜ୍ଞ ହେବୁ ।”

× × × ×

ଏ ଡେପୁଟେସନ୍ ଫଳରେ ଅଳ୍ପଦିନ ତଳେ ମାନ୍ଦ୍ରାଜ ସରକାର ନିମ୍ନଲିଖିତ ଭାବରେ ଆଦେଶ ପ୍ରଦାନ କରିଛନ୍ତି :—

‘ବିଶାଖପାଟଣା ଜିଲ୍ଲାରେ ଅତିରିକ୍ତ ଆଞ୍ଚଳିକ ଭାଷାରୂପେ ଓଡ଼ିଆକୁ ରଖିବାପାଇଁ ମାନ୍ଦ୍ରାଜ ଓଡ଼ିଆଙ୍କର ଦାବୀ ସରକାର ଆଲୋଚନା କରୁଛନ୍ତି । ସେ ବିଷୟରେ ଶେଷ ନିଷ୍ପତ୍ତି ପ୍ରକାଶ ପାଇବା ଅପେକ୍ଷାରେ ଶିକ୍ଷା-ବିଭାଗ ଡାଇରେକ୍ଟରଙ୍କୁ ସରକାର ଜଣାଉଛନ୍ତି ଯେ ସେ ସ୍କୁଲ କର୍ତ୍ତୃପକ୍ଷଙ୍କୁ ଆଦେଶ ଦିଅନ୍ତୁ ଯେ ସବୁ ବର୍ତ୍ତମାନପାଇଁ ଓଡ଼ିଆ ଛାତ୍ରମାନେ ତେଲୁଗୁ ବଦଳରେ ଓଡ଼ିଆ ପ୍ରଥମ ଭାଷା ରୂପେ ପଢ଼ି ପାରିବେ; ଭାଷା-ଇତର ବିଷୟ ଗୁଡ଼ିକ ଓଡ଼ିଆ ମାଧ୍ୟମରେ ପଢ଼ି ପାରିବେ, ଆବଶ୍ୟକୀୟ ଓଡ଼ିଆ

Digitized by srujanika@gmail.com

ଶିକ୍ଷକ ନିଯୁକ୍ତ ହେବେ; ଇତି ପୂର୍ବରୁ ଓଡ଼ିଆ ସ୍କୁଲମାନେ ପାଉଥିବା ସୁବିଧା କୌଣସି ମତେ କାଟଛାଣ୍ଟ ନ ହୋଇ ପ୍ରବର୍ତ୍ତି ରହିବ ।'

ଏ ଆଦେଶରେ ଆମେ ଯଥେଷ୍ଟ ଆନନ୍ଦ ପ୍ରକାଶ କରୁଛୁ । ଆମର ଦାବୀ ଯେ କିଛି ପରିମାଣରେ ଗୃହୀତ ହୋଇଛି, ଆମକୁ କିଛି ହେଲେ ନ୍ୟାଯ୍ୟ ମିଳିଛି, ଆମର ପରିଶ୍ରମ ଯତ୍‌କିଞ୍ଚିତ ସାର୍ଥକ ହୋଇଛି, ସେଥିପାଇଁ ଆମେ ଆଶାନ୍ୱିତ । ତଥାପି ମନେ ରଖିବାକୁ ହେବ, ଆମକୁ ପୂର୍ଣ୍ଣ ନ୍ୟାଯ୍ୟ ମିଳି ନାହିଁ, ଆମର ଦାବୀ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଗୃହୀତ ହୋଇ ନାହିଁ । ଏ ବ୍ୟବସ୍ଥା କେବଳ ସାମୟିକ ବୋଲି କୁହାଯାଇଛି । ମୁଣ୍ଡ ଉପରେ 'ଡେମୋକ୍ଲସ୍ ଖଡ୍ଗ' ଝୁଲୁଛି । ଶେଷ ସ୍ଥାୟୀ ନିଷ୍ପତ୍ତି ଯେ କଅଣ ହେବ, ତାହା କିଏ କହିପାରେ ? ସ୍ଥାନୀୟ ଆନ୍ଧ୍ରମାନଙ୍କ ଆଡ଼ୁ ଏ ଦିଗରେ ତୁମୂଳ ଆନ୍ଦୋଳନ ଓ ପ୍ରଚାର ଚାଲିଲାଣି । ସେମାନେ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାର ଏ ରକ୍ଷଣ ଘୋର ଅନ୍ୟାୟ । ତାହା ଉଠାଇ ଦେବାକୁ ହେବ ବୋଲି ସରକାରଙ୍କୁ ତାର, ମେମୋରାଣ୍ଡାମ୍ ଇତ୍ୟାଦି ପଠାଇଲେଣି । ଡେପୁଟେସନ୍‌ରେ ମଧ୍ୟ ଗଲେଣି । ଧନ୍ୟ ବିଚାର ବୁଦ୍ଧି ! ଧନ୍ୟ ସଙ୍କୀର୍ଣ୍ଣ ଏକଦର୍ଶିତା ! ସେମାନଙ୍କର ଭାଷାର ତ କିଛି କ୍ଷତି ହେଉ ନାହିଁ । ଅନ୍ୟ ପ୍ରଚଳିତ ଭାଷାର ସଂରକ୍ଷଣ ବିଧାନରୁ କିଞ୍ଚିତ ଯତ୍ନ ହେବାପାଇଁ ଅସ୍ଥାୟୀ ସରକାରୀ ଆଦେଶରେ ଏତେ କୋପ, ଅସୂୟା, ଅପରିଣାମଦର୍ଶିତା ! ଏହା ଯଦି ଆମର ମାର୍ଗ ହୁଏ, ତେବେ କଳ୍ପିତ ଜାତୀୟ ଜୀବନର ଆଦର୍ଶ ଯେ କେତେଦୂର କ୍ଷୁଣ୍ଣ ହେବ, ତାହା କହିବା ଅନାବଶ୍ୟକ । ପୁଣି ଆମେ ମାଡ୍ରାଜ ସରକାରଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ଏଠାରେ ପଚାରୁଛୁ, କାଲି ତ କହିଲେ, ଆଜି ଖଡ୍ଗ ମୁଣ୍ଡ ଉପରେ ଝୁଲାଇଲେ କାହିଁକି ? ପୂର୍ବୋକ୍ତ ମେମୋରାଣ୍ଡମ୍‌ରେ କେଉଁ ବିଷୟ ବା ଦିଆଯାଇ ନାହିଁ ଯେ ସରକାର ତାହାକୁ ଆଲୋଚନାରେ ରଖିଲେ ? ସେ ଯାହା ହେଉ, ବର୍ତ୍ତମାନ ଆମର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ, ଆମେ ସାମାନ୍ୟ ସଦ୍ୟ ସନ୍ତୋଷରେ ନିଶ୍ଚିନ୍ତ ନ ହୋଇ ଏହାର ସ୍ଥାୟୀ ଓ ପୂର୍ଣ୍ଣ ସନ୍ତୋଷ ଜନକ ବ୍ୟବସ୍ଥା ପ୍ରତି ସତର୍କ ଦୃଷ୍ଟି ଦେବାକୁ ହେବ । ନ ହେଲେ ଆମେ ଯେତେଦୂର ଭିତର କଥା ଜାଣିଛୁ, ଆମର ଆଶଙ୍କା, ଏ ଅସ୍ଥାୟୀ ଆଦେଶ ମଧ୍ୟ ରଦ୍ଦ ହୋଇ ଯାଇପାରେ; ପୁଣି ଯେଉଁ ତିମିରେ ସେହି ତିମିରରେ ପଡ଼ିବା ।

Digitized by srujanika@gmail.com

ଜିଜ୍ଞାସା

ଆଗାମୀ ବିଭାଗରେ ଏଣିକି 'ବୀଣା'ରେ ପାଠକ ପାଠିକାମାନଙ୍କର ପ୍ରଶ୍ନ ସ୍ଥାନ ପାଇବ। ପ୍ରତ୍ୟେକ ପ୍ରଶ୍ନର ଯଥାଯଥ ଉତ୍ତର ପ୍ରଶ୍ନ ତଳେ ସମ୍ପାଦକୀୟ ସଙ୍ଘ ପକ୍ଷରୁ ପ୍ରକାଶ ପାଇବ। ପ୍ରତି ମାସର ସର୍ବୋତ୍କୃଷ୍ଟ ପ୍ରଶ୍ନ କର୍ତ୍ତାଙ୍କୁ ସମୁଚିତ ପାରିତୋଷିକ 'ବୀଣା' ପକ୍ଷରୁ ଦିଆଯିବ। ସେ ପାରିତୋଷିକର ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଦାୟିତ୍ୱ ଓ ଅଧିକାର ସମ୍ପାଦକ ସଙ୍ଘର ରହିବ। ପ୍ରଶ୍ନଗୁଡ଼ିକ ନାମଖିଆଲିଆ ଧରଣର ନ ହୋଇ ପ୍ରକୃତ ଜିଜ୍ଞାସାମୂଳକ ଓ ବୁଦ୍ଧି ବୃତ୍ତି ସ୍ଫୁରକ ହେବା ବାଞ୍ଛନୀୟ। ଯେ କୌଣସି ସଂଖ୍ୟାରେ ପ୍ରକାଶ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ପ୍ରଶ୍ନମାନ ସେ ସଂଖ୍ୟାର ଯଥେଷ୍ଟ ପୂର୍ବରୁ ଆମର ହସ୍ତଗତ ହେବା ଆବଶ୍ୟକ। ଆଶାକରୁ ଆମର ପାଠକ ପାଠିକା ଏହି ନୂତନ ବିଭାଗକୁ ଯଥାସାଧ୍ୟ ସରସ ଓ ଶିକ୍ଷଣୀୟ କରିବାରେ ମନ ବଳାଇବେ।

ଆସନ୍ତା ସଂଖ୍ୟା ପାଇଁ ପ୍ରଶ୍ନଗୁଡ଼ିକ ତୁରନ୍ତ ପଠାଇବା ପାଇଁ ପାଠକ-ପାଠିକାଙ୍କୁ ଅନୁରୋଧ।

ସମ୍ପାଦକ—'ବୀଣା'

ବିଜ୍ଞପ୍ତି

'ବୀଣା'ର ପ୍ରଥମ ବର୍ଷର ସମାଗତ ଲେଖକଙ୍କ ରଚନା ମଧ୍ୟରୁ ଯେଉଁଗୁଡ଼ିକ ଅମନୋନୀତ ହେତୁ ପ୍ରକାଶିତ ହୋଇନାହିଁ, ସେଗୁଡ଼ିକ ଏକ ମାସ ପରେ ଆମେ ନଷ୍ଟ କରିଦେବାର ଇଚ୍ଛା କରୁଅଛୁ। ସୁତରାଂ ଆବଶ୍ୟକ ଥିଲେ ଡାକଟିକଟ ପଠାଇଲେ ରଚନା ଫେରସ୍ତ କରିବୁ।

ସମ୍ପାଦକ—'ବୀଣା'

Digitized by srujanika@gmail.com

ନିୟମାବଳୀ

୧. 'ବୀଣା' ପ୍ରତ୍ୟେକ ଓଡ଼ିଆ ଶୁଦ୍ଧ ମାସ ପ୍ରଥମ ଦିବସରେ ପ୍ରକାଶ ପାଉଥିବ । ଲେଖକଙ୍କୁ ଅନୁରୋଧ ଯେ ରଚନାଗୁଡ଼ିକ ଇଂରେଜୀ ମାସ ପହିଲା ତାରିଖରେ ପଠାଉ ଥିବେ ।

୨. ଲେଖାଗୁଡ଼ିକ କାଗଜର ଗୋଟିଏ ପାଖରେ ଲେଖାଥିବା ଉଚିତ । ରଚନାର ନିମ୍ନ ଭାଗରେ ନିଜର ଠିକଣା ଦେବା ପାଇଁ ବିନୀତ ଅନୁରୋଧ ।

୩. ଅମନୋନୀତ ଲେଖା ଫେରସ୍ତ ଦିଆଯିବ ନାହିଁ ।

ସମ୍ପାଦକ, 'ବୀଣା'
ଟିକିଲି, (ବଣାଖପାଟଣା ଜିଲ୍ଲା)

ବିଜ୍ଞାପନ

୧. 'ବୀଣା'ର ବାର୍ଷିକ ମୂଲ୍ୟ ସଡ଼ାକ ଟ ୫୲ ଓ ଅର୍ଦ୍ଧବାର୍ଷିକ ଟ ୩୯, ଏହା ଅଗ୍ରୀମ ଦେୟ । ଗ୍ରାହକଙ୍କ ପଧ ପଠାଯିବ ।

୨. ପ୍ରତ୍ୟେକ ଖଣ୍ଡର ମୂଲ୍ୟ ଟ ୦୲୵

୩. 'ବୀଣା' ସମ୍ପର୍କରେ ଯେ କୌଣସି କଥା ପତ୍ରଦ୍ୱାରା ଜାଣିବାକୁ ହେଲେ ଗ୍ରାହକମାନେ ନିଜ ନିଜର ଗ୍ରାହକ ନମ୍ବର ଲେଖିବାରେ ଭୁଲିବେ ନାହିଁ ।

୪. କିଛି କାଳ ପାଇଁ ଗ୍ରାହକ ସ୍ଥାନ ପରିବର୍ତ୍ତନ କଲେ ସ୍ଥାନୀୟ ପୋଷ୍ଟ ଅଫିସକୁ ଏବଂ ଦୀର୍ଘ କାଳ ପାଇଁ ହେଲେ 'ବୀଣା'ର ପରିଚାଳକଙ୍କୁ ଜଣାଇଲେ ଗ୍ରାହକ ଗ୍ରାହିକାମାନେ 'ବୀଣା' ଶୀଘ୍ର ପାଇ ପାରିବେ ।

୫. ବିଜ୍ଞାପନ ସମ୍ପର୍କରେ ପରିଚାଳକଙ୍କ ସହିତ ପତ୍ର ଆଦାନ ପ୍ରଦାନ ରଖିବେ ।

୬. କୌଣସି କାରଣ ବଶତଃ 'ବୀଣା' ପାଇବାରେ ବିଳମ୍ବ ହେଲେ ଗ୍ରାହକେ ନିଜର ଗ୍ରାହକ ନମ୍ବର ଦେଇ ପରିଚାଳକଙ୍କୁ ଜଣାଇଲେ 'ବୀଣା' ଯଥା ସମୟରେ ପାଇ ପାରୁଥିବେ ।

୭. ରଚନା ବ୍ୟତୀତ ଯେ କୌଣସି ବିଷୟ ଜାଣିବାକୁ ଥିଲେ ପରିଚାଳକଙ୍କ ଠିକଣାରେ ଲେଖିଲେ ଉତ୍ତର ପାଇ ପାରିବେ ।

ଶ୍ରୀ ଭବାନୀ ପ୍ରସାଦ ଦେଉ
ପରିଚାଳକ, 'ବୀଣା'
ଟିକିଲି (ବିଶାଖପାଟଣା ଜିଲ୍ଲା)

ବିଜ୍ଞାପନର ନିୟମାବଳୀ

ଏକ ମାସ ନିମନ୍ତେ ପୃଷ୍ଠାର ପ୍ରତି ସ୍ତମ୍ଭର ଏକ ଧାଡ଼ିକୁ	...ଟ ୦୲
" " ପୂର୍ଣ୍ଣ ଏକ ପୃଷ୍ଠାକୁ	...ଟ ୩୦୯
ଯେବେ ବିଜ୍ଞାପନଟି ଛ ମାସ ଯାଏ ରଖିଲେ ପ୍ରତି ମାସକୁ ପ୍ରତି ଧାଡ଼ିକୁ	...ଟ ୦।୵
" " " " ପୂର୍ଣ୍ଣ ଏକ ପୃଷ୍ଠାକୁ ...	...ଟ ୨୫୯

ଶ୍ରୀ ଭବାନୀ ପ୍ରସାଦ ଦେଉ
ପରିଚାଳକ, 'ବୀଣା'
ଟିକିଲି (ବିଶାଖପାଟଣା ଜିଲ୍ଲା)

Digitized by srujanika@gmail.com

Regd. No. m. 5003

ସଡାକ ବାର୍ଷିକ ଦେୟ ଟ ୪୲ ଅର୍ଦ୍ଧବାର୍ଷିକ ଟ ୩୯ ପ୍ରତି ଖଣ୍ଡ ଟ ୦୲୵

ବିଜ୍ଞପ୍ତି

'ବୀଣା' ପାଇଁ ଏଜେଣ୍ଟ ଦରକାର । ଯେଉଁ ଏଜେଣ୍ଟମାନେ ଅନ୍ୟୁନ ପଞ୍ଚାବନ ନୂତନ ଗ୍ରାହକ ସଂଗ୍ରହ କରିବେ ସେମାନଙ୍କୁ ଶତକଡ଼ା ପଚିଶ ଟଙ୍କା କମିସନ ଦିଆଯିବ । ଅଧିକ ସଂଖ୍ୟକ ଗ୍ରାହକ ସଂଗ୍ରାହକମାନଙ୍କ ପକ୍ଷେ ଶତକଡ଼ା ତିରିଶ ମଧ୍ୟ ଦିଆଯିବ । ବିଶେଷ ବିବରଣୀ ପାଇଁ ନିମ୍ନ ଠିକଣାରେ ଲେଖନ୍ତୁ ।

ଶ୍ରୀ ଭବାନୀ ପ୍ରସାଦ ଦେଓ
ପରିଚାଳକ, 'ବୀଣା'
ଟିକିଲି (ବିଶାଖାପାଟଣା ଜିଲ୍ଲା)

ମୁଦ୍ରାକର :—ଶ୍ରୀ ନରସିଂହ ମିଶ୍ର,
'ଆମ ପ୍ରେସ' ବାଖରାବାଦ, କଟକ

ପ୍ରକାଶକ ଓ ସମ୍ପାଦକ: ଶ୍ରୀ ମଧୁସୂଦନ ଦେବ, ବି. ଏ.

Digitized by srujanika@gmail.com